

Oorlog door kinderogen

Kinderen in oorlog

- 'Waarom ben je uit Sierra Leone weggegaan?'
- 'Omdat het er oorlog is.' (...)
- 'Bedoel je dat je mensen zag rondrennen met geweren en elkaar zag doodschieten en zo?'
- 'Ja, de hele tijd.'
- 'Cool.'
- *Ik lach zo'n beetje.* -
- 'Moet je ons nog eens over vertellen.'
- 'Ja, doe ik nog wel eens...'

Beah, I. (2007). *Ver van huis*. Amsterdam: Sijthoff.

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U.LEUVEN

VZW

departement Lerarenopleiding - RENO

Naam *Lies Bertin*

Klas **3.3 AGIP**

Begeleider *Sebastian Vande Ginste*

Academiejaar **2011-2012**

Oorlog door kinderogen

Kinderen in oorlog

- 'Waarom ben je uit Sierra Leone weggegaan?'
- 'Omdat het er oorlog is.' (...)
- 'Bedoel je dat je mensen zag rondrennen met geweren en elkaar zag doodschieten en zo?'
- 'Ja, de hele tijd.'
- 'Cool.'
- *Ik lach zo'n beetje.* -
- 'Moet je ons nog eens over vertellen.'
- 'Ja, doe ik nog wel eens...'

Beah, I. (2007). *Ver van huis*. Amsterdam: Sijthoff.

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U.LEUVEN

VZW

departement Lerarenopleiding - RENO

Naam *Lies Bertin*

Klas **3.3 AGIP**

Begeleider *Sebastian Vande Ginste*

Academiejaar **2011-2012**

Woord vooraf

Dagelijks worden we via de media geconfronteerd met oorlogsbeelden. Huizen staan in brand, er wordt geschoten in de stad, een menigte mensen komt in opstand en volwassen mannen gooien met stenen naar elkaar. Middenin deze chaos leeft de bevolking. Hiertoe behoort ook een kwetsbare groep: kinderen.

Als je iemand vraagt waaraan hij/zij denkt bij het woord 'oorlog', wordt het woord 'kind' amper vermeld. Toch worden kinderen dagelijks bij oorlogen betrokken. Daarom leek het mij leerrijk om hierover mijn bachelorproef te schrijven. Naast de theoretische uitwerking, vindt u ook een PAV-bundel terug over 'kinderen in oorlog'. Deze bundel kreeg de naam 'Child @ War, War @ Child'. Deze bundel kan gebruikt worden in het tweede jaar van de tweede graad BSO. Dankzij deze bundel leren de leerlingen heel wat bij over kinderen in oorlog en de kinderrechten.

Bij de uitwerking van deze bachelorproef heb ik op verschillende personen kunnen rekenen. Eerst en vooral wil ik Sebastian Vande Ginste, lector geschiedenis, bedanken. Dankzij zijn tips heb ik dit werk kunnen bijsturen waar nodig. Ook wil ik graag Bram Gheysen, mijn externe partner, bedanken voor de feedback. Als laatste bedank ik ook mijn ouders voor hun eindeloze geduld en vele naleessessies.

Inhoudsopgave

WOORD VOORAF	4
INLEIDING	11
1 WAT IS EEN KIND?	9
1.1 Definitie	9
2 ONTWIKKELING VAN HET KIND	10
2.1 Belangrijke componenten in de ontwikkeling van een oorlogskind	11
2.1.1 Sociaal-emotioneel: Hechting	11
2.1.2 Sociaal-emotioneel: Veerkracht.....	14
2.1.3 Psychologisch: copingmechanismen.....	15
2.2 Basisbehoeften.....	17
2.2.1 Basisbehoeften in gedrang wegens oorlog	18
2.3 Omgevingsfactoren en hun rol.....	20
2.3.1 Risicofactoren.....	20
2.3.2 Beschermende factoren.....	21
3 ONTWIKKELINGSPROBLEMEN ALS GEVOLG VAN OORLOG	24
3.1 Post Traumatisch Stress Syndroom (PTSS – volgens DSM-IV)	24
3.1.1 Wanneer ervaart een persoon een traumatische gebeurtenis?.....	24
3.1.2 Herbeleving van traumatische gebeurtenis(sen).....	24
3.1.3 Vermijdend gedrag.....	25
3.1.4 Verhoogde prikkelbaarheid.....	26
3.1.5 Verschillende vormen PTSS.....	26
3.2 Reacties van kinderen op oorlogstrauma's.....	27
3.2.1 Voorschoolse leeftijd.....	27
3.2.2 Basisschoolkind tot adolescent	27
3.2.3 Adolescent.....	28
3.3 Effecten van een oorlogstrauma op langere termijn	29
3.3.1 Morele ontwikkeling	29
3.3.2 Overleversidentiteit	29
3.3.3 Blijvend gebrek aan vertrouwen	29
3.3.4 Toekomstpessimisme.....	29
3.3.5 Schoolresultaten	30
3.4 Regressie	30

3.5	Emotionele en gedragsproblemen.....	30
3.5.1	Emotionele problemen	30
3.5.2	Gedragsproblemen.....	30
3.6	Dagelijkse moeilijkheden	31
4	KINDERRECHTEN	32
4.1	Algemeen	32
4.2	Vroeger.....	33
4.3	Heden (1945 - ...).....	36
4.4	Tekortkomingen en bemerkingen.....	37
4.5	Impact van de kinderrechten	38
4.5.1	In de marge.....	38
4.5.2	Impact in het Westen	39
4.5.3	Impact in het Oosten.....	39
4.5.4	Impact in Afrika	40
4.6	Bedreigde kinderrechten in oorlogstijd	41
4.6.1	Algemeen	41
4.6.2	Specifiek	42
4.7	Politieke maatregelen	43
4.7.1	Nationaal	43
4.7.2	Internationaal.....	43
5	HULPORGANISATIES VOOR KINDEREN IN OORLOG.....	45
5.1	UNICEF.....	45
5.2	Warchild	46
5.3	Vzw Kindsoldaten	47
5.4	Plan België	48
5.5	Vzw Vormen (Antwerpen).....	48
5.6	Kerk in Actie: Kinderen in de Knel	49
5.7	Save the Children	50
5.8	Defence for Children International	50
5.9	Kombi	51

6	HOE WORDEN KINDEREN BIJ OORLOG BETROKKEN?	52
6.1	Passief	52
6.1.1	Oorlog in de stad/het dorp	52
6.1.2	Familie naar de oorlog	55
6.1.3	Vermist	56
6.1.4	Voedseltekorten/hongersnood	57
6.1.5	Kinderarbeid tijdens de oorlog	58
6.2	Actief	59
6.2.1	Kindsoldaten	59
6.2.2	Seksueel misbruik	65
6.2.3	Vlucht	68
6.2.4	Genocide	71
6.2.5	Concentratiekampen	76
7	KINDEREN IN OORLOG: VERHALEN	78
7.1	Het verhaal van Mapenzi en Élysée (verkrachting als oorlogswapen)	78
7.1.1	Elysée en Lucie	78
7.1.2	Mapenzi	80
7.1.3	Oorlog in Congo	81
7.2	Het verhaal van Dominic (vermist)	84
7.2.1	Rwandese genocide	84
7.3	Het verhaal van Ishmael (vlucht en kindsoldaat)	85
7.3.1	Vlucht	85
7.3.2	Kindsoldaat	87
7.3.3	Rehabilitatie	89
7.3.4	Burgeroorlog in Sierra Leone	90
7.4	Het verhaal van Salman (oorlog in de stad)	92
7.4.1	Irak-Iranoorlog	94
7.5	Het verhaal van Hetty Verolme (concentratiekamp en hongersnood)	96
7.5.1	Tweede Wereldoorlog	98
8	BESLUIT	99
9	EPILOOG	100

10	BIJLAGEN	101
10.1	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (artikels)	101
10.2	Filmfragment: uittreden als kindsoldaat.....	112
11	LITERATUURLIJST	113
11.1	Boeken.....	113
11.2	Elektronische bronnen	114

Illustraties

Illustratie 1: de piramide van Maslow

Illustratie 2: Amerikaanse soldaten in de stad, Irak

Illustratie 3: Palestijns kind rolt een kogelriem op, Israël, 2009

Illustratie 4: heel wat slachtoffers van landmijnen ondervinden nog dagelijks de gevolgen van de oorlog, Angola, 2006

Illustratie 5: vluchten is onmogelijk en de bevolking zit al 16 dagen zonder basisvoorzieningen, Gazastrook, 2009

Illustratie 6: Kindsoldaat van de Amerikaanse Burgeroorlog, Amerika, ca. 1860

Illustratie 7: Eglantyne Jebb

Illustratie 8: Amerikaanse aanval op Adamiyeh. Mensen slaan op de vlucht, Irak, 2003

Illustratie 9: gewond kind na aanval op de stad, Irak, 2003

Illustratie 10: familie gescheiden door oorlog, 2000

Illustratie 11: (Kind)vluchtelingen uit Srebrenica, 1995

Illustratie 12: voormalig kindsoldaat Grace, 16 jaar, Zuid-Soedan, 2010

Illustratie 13: UNICEF-projecten voor de bescherming van het kind tegen geweld

Illustratie 14: logo War Child

Illustratie 15: spelactiviteit van War Child

Illustratie 16: logo vzw Kindsoldaten

Illustratie 17: logo van Plan

Illustratie 18: logo BCGK

Illustratie 19: logo vzw Vormen

Illustratie 20: actieaffiche van Kerk in Actie

Illustratie 21: logo Save the Children

Illustratie 22: logo Defence for Children International

Illustratie 23: logo van Kombi

Illustratie 24: verwoest dorp, Gazastrook, 2009

Illustratie 25: einde van het geweld in Tripoli, Libië, 2011

Illustratie 26: landmijn

Illustratie 27: de tweejarige Eshgen wordt verzorgd aan zijn gebroken arm, Gazastrook, 2009

Illustratie 28: aandeel kinderen onder de slachtoffers van clustermunities en landmijnen

Illustratie 29: Amerikaanse moeder vertrekt naar het buitenland

Illustratie 30: dienst Tracing van het Rode Kruis

Illustratie 31: Artsen Zonder Grenzen in Somalië

Illustratie 32: tienjarig kind op zoek naar herbruikbare materialen, Gazastrook, 2009

Illustratie 33: landen waar kindsoldaten actief zijn

Illustratie 34: Afrikaanse kindsoldaat, ca. 6 jaar

Illustratie 35: kindsoldaat in Zuid-Amerika, ca. 8 jaar

Illustratie 36: tentenkamp in de Democratische Republiek Congo, ca. 1994

Illustratie 37: asielaanvragen niet-begeleide minderjarigen in België (< 18 jaar, verhouding jongen meisje, 2007-2010)

Illustratie 38: genociden in de 20ste eeuw

Illustratie 39: propagandafilm 'De Eeuwige Jood'

Illustratie 40: kinderen in het concentratiekamp van Buchenwald, Buchenwald, 1942

Illustratie 41: Elysée en Lucie

Illustratie 42: Mapenzi

Illustratie 43: kaart van Congo en buurlanden

Illustratie 44: Paul Kagamé (RPF)
Illustratie 45: president Habyarimana, Rwanda
Illustratie 46: president Mobutu, Congo
Illustratie 47: Laurent-Desiré Kabila, Congo
Illustratie 48: ex-kindsoldaat Ishmael Beah
Illustratie 49: kindsoldaat met hoofdband
Illustratie 50: kaart van Sierra Leone
Illustratie 51: Foday Sankoh (RUF)
Illustratie 52: Charles Taylor (Liberia)
Illustratie 53: Julius Maada Bio
Illustratie 54: Ahmad Tejan Kabbah
Illustratie 55: Johnny Paul Koroma
Illustratie 56: kaart van Irak en buurlanden
Illustratie 57: Saddam Hoessein
Illustratie 58: Hetty E. Verolme

Inleiding

Vorig academiejaar (2010-2011) ging ik met mijn moeder naar een voordracht van een schrijfster in de bibliotheek van Rollegem-Kapelle. De schrijfster, Katrien Van Hecke, vertelde ons dat haar verhaal gebaseerd was op hetgeen Salman meemaakte als kind/tiener. Salman was zelf ook aanwezig op de voordracht en kwam even aan het woord. Hij woonde vroeger in Bagdad. Reeds als kind kwam hij in aanraking met oorlog. Hij vertelde ons het volgende verhaal:

“Als kind in oorlogsgebied leven is niet altijd even simpel. Je ouders vertellen je dat je moet opletten. Buiten spelen wordt gevaarlijk en dus moet iedereen altijd de oren en ogen openhouden.” Op een namiddag is Salman buiten aan het knikkeren met zijn vriendjes. Plotseling wordt de buurt (voor de zoveelste keer) gebombardeerd. Al zijn vriendjes lopen weg en laten hun knikkers liggen. Salman blijft uit schrik zitten. Hij kijkt naar de knikkers en beseft dat zijn vriendjes weggelopen zijn. Hij reageert als volgt op de situatie... hij neemt snel alle knikkers in zijn handen. Conclusie: hij heeft gewonnen!

Ik vond dit een leuke anekdote, ook al was de situatie waarin deze gebeurtenis zich afspeelde niet echt positief. Daarna begon ik na te denken over kinderen in oorlog. Hoe zouden zij reageren op geweld? Op welke verschillende manieren komen kinderen in contact met oorlog? Hoe lossen ze hun problemen op? Kortom: deze anekdote maakte me nieuwsgierig naar meer.

Van daaruit ben ik op zoek gegaan naar het bestaan van ‘kinderen in oorlog’. In deze bachelorproef wordt eerst de ontwikkeling van het ‘kind in oorlog’ besproken. Vervolgens wordt er wat dieper ingegaan op de bestaande kinderrechten: “Op welke manieren worden kinderrechten geschonden tijdens oorlog en wat kan hieraan gedaan worden?” Al zoekende heb ik de antwoorden op deze vragen gevonden. Op deze manier heb ik ook heel wat hulporganisaties leren kennen. Heel wat hulporganisaties hebben interessant materiaal staan, wat allemaal zeer nuttig was om deze bachelorproef te maken.

Vervolgens maakte ik een opdeling tussen ‘passief’ en ‘actief’ de oorlog meemaken. Wat dit precies inhoudt, vindt u terug in hoofdstuk 6. Daarna ben ik op zoek gegaan naar enkele verhalen van mensen die oorlog meemaakten als kind. Deze verhalen waren één na één zeer interessant en treffend. Als laatste stap gebruikte ik enkele van deze verhalen als basis voor een kleine PAV-bundel (met bijhorende leerkrachtenhandleiding) over ‘Kinderen in oorlog’. Deze PAV-bundel is apart gebundeld in een boekje.

1 Wat is een kind?

Vooraleer je stilstaat bij 'kinderen in oorlog', moet je jezelf afvragen: "Wat is een kind?" De invulling van het 'kind zijn' is doorheen de geschiedenis voor een groot deel gewijzigd. Heel wat factoren (culturele, economische, politieke, enz.) hebben hierop hun invloed gehad. Hoe evolueert een kind? Wat is de impact van cultuur op een kind? Wat zijn belangrijke aspecten in de ontwikkeling van een kind? Er bestaan veel verschillende theoretische opvattingen over het 'kind zijn'...

1.1 Definitie¹

Heel vaak wordt het 'kind zijn' gebaseerd op leeftijd, psychologische en biologische ontwikkeling. Een echte definitie geven is echter moeilijker dan dat. Het eerste artikel van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind klinkt als volgt:

*Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.*²

Hoewel dit artikel een kind als een -18-jarige beschouwt, bestaat de mogelijkheid om toch eerder als volwassene te worden aangezien. De grens tussen kind/volwassene wordt dus enerzijds vastgelegd, maar anderzijds wordt ze toch nog wat in twijfel getrokken. Er bestaat een zekere marge waarmee zelfs officieel gespeeld kan worden. Overigens is het belangrijk om in te zien dat heel wat mensen in bepaalde landen niet weten hoe oud hij/zij werkelijk is. Dit komt o.a. door een tekort aan geboorteaangiften, een tekort aan paspoorten en officiële papieren, enz. In sommige landen is het zelfs zo dat je niet bestaat, tot je 1 jaar oud geworden bent. Door het hoge kindersterftecijfer word je voor je eerste levensjaar niet officieel door het land erkend.

Ook de culturele aspecten in een land spelen een rol. Geslacht, sociale patronen, burgerlijke stand en deelname in economische praktijken zijn vaak belangrijker dan de (chronologische) leeftijd. Rituelen en religie bepalen in heel wat culturen de overgang tussen kind en adolescent. Deze rituelen kunnen (onrechtstreeks) gelinkt zijn aan leeftijd. Zo is de puberteit in veel culturen het moment waarop een meisje vrouw en een jongen man wordt. In Soedan zijn meisjes vanaf hun 13 jaar reeds volwassen, terwijl de jongens er pas op 15-jarige leeftijd volwassen zijn. In Afghanistan zijn meisjes reeds volwassen wanneer ze trouwen. Dit is dan meestal op een leeftijd van 12 à 13 jaar. Het komt niet zelden voor dat kinderen, zowel jongens als meisjes, overgangsrituelen moeten uitvoeren. Eens de jongen of het meisje deze overgangsrituelen succesvol doorstaat, is hij/zij volwassen.

¹ Euwema, M. (2006). *Child Development: A reference paper for War Child*. Amsterdam: War Child.

² Kinderrechtencommissariaat (s.d.). *Kinderrechtenverdrag: officiële Nederlandse vertaling*. Internet, 30 september 2011 (<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?pageAction=Detail&pagId=51477&parpagId=51294>)

Het is dus moeilijk om een universeel onderscheid te maken tussen kind en volwassene. De diversiteit doorheen tijd en ruimte is zodanig veranderlijk, dat er moeilijk een stempel op gedrukt kan worden. Om even een voorbeeld te geven: 250 jaar geleden was er nog geen sprake van kinderrechten. De Industriële Revolutie brak door in onze gebieden en de kinderen moesten samen met de ouders gaan werken. Heden ten dage kunnen we ons in België dergelijke situaties moeilijk inbeelden. Nu is scholing namelijk een belangrijke factor om een degelijke plek op de arbeidsmarkt te veroveren. Dit is anno 2012 echter niet overal ter wereld zo.

Besluit

Het is belangrijk om open te staan voor de verschillende interpretaties van 'kind zijn'. Door de grote diversiteit aan culturen, politieke opvattingen, enz. is het moeilijk om een algemene definitie te formuleren. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bepaalt dat elke -18-jarige een kind is. Pas vanaf de eerste dag van het 18de levensjaar is een individu volwassen. Wegens deze bepaling wordt er algemeen aanvaard dat individuen tussen 0 en 18 jaar officieel kind zijn.

2 Ontwikkeling van het kind

Door de jaren heen ontwikkelt het kind zich op verschillende vlakken. Ruw geschat eindigt deze ontwikkeling op het eind van de adolescentie. Toch leert een individu nog steeds bij na zijn 18 jaar (denk bv. aan hogere studies). Vooraleer er dieper wordt ingegaan op enkele onderdelen van de kinderontwikkeling, wordt er een kort overzicht gegeven van de verschillende 'levensfasen' die een individu doorloopt. Doorheen dit werk zullen deze termen meerdere malen gebruikt worden. Daarom is het handig om even een overzicht te hebben. De verschillende levensfasen zijn...

- De baby (0 – 1,5 jaar);
- de peuter (1,5 – 3 jaar);
- de kleuter (3 – 6 jaar);
- het basisschoolkind / het lagere schoolkind (6 – 12 jaar);
- de adolescent (12 – 18 jaar).

Elke fase heeft zijn specifieke kenmerken. Zo is het algemeen geweten dat jongeren tussen 12 en 18 jaar (=adolescenten) hun puberteit doorlopen. Zoals reeds gezegd werd: een kind ontwikkelt zich op verschillende vlakken, zoals o.a. lichamelijk, cognitief, sociaal-emotioneel, enz.

In dit hoofdstuk worden vooreerst de belangrijke componenten in de ontwikkeling van een oorlogskind besproken. Hierbij wordt o.a. de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen die met oorlog en geweld in contact zijn gekomen, bekeken. Vervolgens wordt besproken wat de basisbehoeften van een kind zijn. De belangrijkste vraag hierbij is: in hoeverre komen deze basisbehoeften in het gedrang in oorlogstijd? Tijdens de ontwikkeling wordt het kind beïnvloed door zijn omgeving (bv. familie, school en cultuur). Door de constante wisselwerking tussen kind en omgeving, ontwikkelt elk kind zijn specifieke kennis, vaardigheden en attitudes. Omgeving, leren en ontwikkeling staan rechtstreeks in contact met elkaar. De belangrijkste vraag die dus tenslotte beantwoord wordt, is: 'Welke rol hebben omgevingsfactoren op kinderen in oorlog?'.

2.1 Belangrijke componenten in de ontwikkeling van een oorlogskind

Een kind dat opgroeit in oorlog en/of geweld zal zich anders gaan ontwikkelen dan een kind dat in vrede opgroeit. De gevolgen zijn niet altijd even goed te merken. Ook zijn ze niet altijd in even grote mate aanwezig. Toch heeft men ontdekt dat er bepaalde zaken anders lopen bij oorlogskinderen. Hieronder worden de belangrijkste componenten die kunnen mislopen in de ontwikkeling van een oorlogskind besproken.

2.1.1 Sociaal-emotioneel: Hechting³

In de jaren 1940 - 1950 onderzoekt de Amerikaanse psycholoog Edward Bowlby de relatie tussen kind en verzorger. Eerder ontstane theorieën gaan ervan uit dat gehechtheidgedrag gebaseerd is op voeding. Bowlby gaat hier echter niet mee akkoord. In zijn theorie ontstaat er hechting tussen kind en verzorger, dankzij de responsiviteit van de verzorger op het gedrag van het kind. De verzorger is in de meeste gevallen een ouder of iemand uit de familie.

Vanaf de geboorte is het belangrijk dat er iemand het kind verzorgt. Het kind heeft namelijk iemand nodig om te kunnen overleven en heeft dus nood aan contact. Hechting is de diepe emotionele band die het kind opbouwt met een volwassene (meestal de ouder(s) of een voogd). Deze hechting ontstaat echter niet zomaar. Ouders moeten voldoende verzorging, liefde, vertrouwen, respect en veiligheid bieden aan het kind. Sensitief reageren op hun behoeftes speelt hier een belangrijke rol in. Zo 'roept' een baby om aandacht door bv. te huilen. De ouder hoort het gehuil en weet dat dit voor hem/haar bedoeld is. Door sensitief te antwoorden op deze roep (bv. de baby troosten), ontstaat er hechting tussen ouder en kind. Deze hechting is van essentieel belang bij de verdere (sociale) ontwikkeling van het kind. Wanneer een kind veilig gehecht is, weet het dat het terug kan vallen op een beschermend iemand. Op basis van de responsiviteit van de verzorger, ontstaat er een gehechtheidswerkmodel. Ondanks het feit dat al deze zaken verschillen in veel culturen, is hechting toch een universeel fenomeen. De eerste drie levensjaren zijn van cruciaal belang als het op hechting aankomt.

Het kind zal meestal de moeder als 'favoriet' kiezen, daarna de vader en op de derde plaats broers en/of zussen. In angst- of stresssituaties zal het kind altijd eerst naar de persoon gaan met wie het de beste hechtingsband heeft. Ondertussen is het ook bewezen dat kinderen met een goede hechting zelfzekerder in het leven staan. Ze ondervinden sneller een succeservaring, gaan gemakkelijker om met andere mensen en hun band met ouders (of voogden) zal dan ook veel sterker zijn.

Waarom wordt nu het begrip 'hechting' besproken? Ouders spelen een essentiële rol in het leven van een kind. Wanneer het kind angstig is, nood heeft aan troost, enz. zijn het meestal de ouders die het kind tot rust kunnen brengen. In een oorlog is dit niet anders. Elk kind maakt op zijn manier oorlog mee. Sommigen maken de oorlog passief mee, anderen actief. Even enkele voorbeelden...

- Passief: een vader moet naar het front. Het kind ziet jarenlang zijn vader niet en bouwt dus ook geen hechting op met die ouder. Wanneer de vader opnieuw thuis komt, kan dit voor problemen zorgen.
- Actief: het kind wordt reeds op jonge leeftijd uit het gezin genomen en groeit op in een rebellenleger. Het kind heeft geen centrale figuur waarmee het een goede hechting kan ontwikkelen. Het gevolg hiervan is dat het kind later vaak moeilijker duurzame relaties kan aanknopen.

³ Struyven, K. (2009). *Groot worden*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.

Het ontwikkelen van een hechtingsband met een ouder (of meerdere ouders/verzorgers) is een universeel gegeven. De invloed op de latere ontwikkeling van het kind is niet te onderschatten. Behalve de hechtingsband met de ouder(s), spelen ook het temperament en de omgeving van het kind een rol in zijn verdere ontwikkeling.

De Amerikaanse psychologe Mary Ainsworth (1913 – 1999) onderscheidde in totaal vier hechtingstypes.

- A Vermijdend gehechte kinderen;
- B veilig gehechte kinderen;
- C afwerend gehechte kinderen;
- D gedesorganiseerde/gedesoriënteerde kinderen.

Hieronder worden deze vier hechtingstypes besproken.

A Vermijdend gehechte kinderen

Ouders met een vermijdend gehecht kind zijn meestal niet in staat om hun kind te troosten in een stresssituatie. Ze hebben het moeilijk om genegenheid en plezier te tonen aan hun kind. Indien de ouder toch reageert, is het vaak op een vermijdende of negatieve manier.

Het kind zal nauwelijks reageren op de ouder. Vermijdend of negerend gedrag is dan ook niet ongewoon. Ondanks het feit dat deze kinderen 'er wel oké uitzien', hebben ze het vaak moeilijk in stresssituaties. Uit angst voor afwijzing gaan ze minder snel beroep doen op de ouder.

B Veilig gehechte kinderen

Ouders van veilig gehechte kinderen reageren op een actieve, toegankelijke en sensitieve manier op de noden van hun kinderen. Het kind wordt o.a. getroost door fysiek contact waardoor er een hechte band tussen ouder en kind ontstaat. Een veilige hechting heeft ook een positieve impact op de latere ontwikkeling van het kind, zo staat het o.a. meer open voor leren. Ook naar latere relaties toe ontwikkelt het kind meer zelfvertrouwen.

C Afwerend gehechte kinderen

Kinderen worden afwerend gehecht wanneer de ouder onvoorspelbaar handelt. Soms reageert hij en soms niet. Hierdoor heeft het kind wel het verlangen om dichterbij de ouder te komen, alhoewel het de ouder toch niet volledig zijn vertrouwen schenkt. Wanneer de ouder het kind verlaat, geraakt het kind gestresseerd en kwaad. Komt de ouder terug, dan weet het kind niet hoe het zich moet gedragen wegens het onvoorspelbare gedrag van de ouder.

D Gedesorganiseerde/gedesoriënteerde kinderen

Een ouder kan ook in grote mate het kind negeren en ontwijken. In sommige gevallen is er overigens sprake van mishandeling. In dergelijke situaties komt het vaak voor dat ouders er ook een dergelijk verleden hebben opzitten. Door hun eigen opvoeding weten ze niet hoe ze met hun eigen kind moeten omgaan... Sommige kinderen gaan hun ouders totaal verwerpen of ze doen zo goed mogelijk hun best om aandacht te krijgen. Dit kan zich uiten door tegenstrijdige gedragingen (bv. eerst heel erg huilen, maar opeens beginnen lachen). Vaak lijken ze ook in de war wanneer de ouder toenadering zoekt tot het kind. Hun gedragingen zijn heel onvoorspelbaar.

2.1.1.1 Impact van oorlog op gehechtheid⁴

Een kind (ongeacht zijn leeftijd) wordt niet graag bij zijn ouders weggehaald. In tijden van oorlog komt dit echter wel vaker voor. Zo worden er bv. kinderen geronseld om te werken, te vechten aan het front, enz. Ondanks het feit dat de scheiding al een traumatische gebeurtenis is, spelen ook de omstandigheden mee. Een gewelddadige scheiding (bv. met schoppen en slaan) zal negatievere gevoelens opwekken dan een vrijwillige scheiding (door bv. te verhuizen naar familie die in een andere stad woont). Een andere situatie waarin scheiding met de ouders voorkomt, is door achtergelaten te worden door de ouders. In dergelijke gevallen krijgt het kind gevoelens van verstoten en ongewild te zijn en voelt het zich verwaarloosd. Ook zal het kind zelf op zoek gaan naar verklaringen, waardoor het al snel zichzelf de schuld begint te geven. Hoe het kind ook van zijn ouders gescheiden wordt: een echt positieve ervaring zal dit nooit zijn. Het kind wordt uit zijn gewone omgeving weggeplukt, mist zijn familie, zijn huis en bezittingen, het gezinsleven, enz. Indien een kind gescheiden wordt van zijn ouders, dan wordt het het best vergezeld door een broer/zus of mag het enkele vertrouwde bezittingen meenemen.

De impact van de scheiding hangt ook af van de leeftijd van het kind. Een tiener leeft zelfstandiger dan een vijfjarige en kan dus ook 'beter' zijn ouders missen. Dit houdt echter niet in dat zo'n situatie geen invloed heeft op de gehechtheid tussen kind en ouders. Deze invloed is wel verschillend voor jonge kinderen, basisschoolkinderen en adolescenten.

- **Jonge kinderen (0 – 6 jaar)**

Jonge kinderen zijn nog heel aanhankelijk. Indien ze van hun ouders gescheiden worden, leidt dit direct tot angst. Vooral tussen de geboorte en het tweede/derde levensjaar is het een cruciale periode voor de ontwikkeling van een hechte band tussen ouder(s) en kind. Jonge kinderen die geconfronteerd worden met oorlogssituaties (en daarbij gescheiden worden van hun ouders) kunnen te maken krijgen met regressie. Regressie is het terugvallen naar een vroegere ontwikkelingsfase. Hierbij worden reeds verworven vaardigheden tijdelijk 'vergeten' en begint het kind zich opnieuw te gedragen als bv. een half jaar geleden. Zo kan een driejarig kind zijn spraakvermogen (tijdelijk) verliezen en/of moeilijkheden ondervinden met zindelijkheid.

- **Basisschoolkinderen (6 – 12 jaar)**

De nood aan gehechtheid wordt minder belangrijk wanneer het kind zes jaar en ouder is. Toch speelt het nog een grote rol in het leven van het kind. Dit wordt vooral duidelijk aan de hand van het gedrag. Kinderen die geen ouder(s) hebben om op terug te vallen, krijgen vaker te maken met depressie, ontkenning, agressie, slaapstoornissen, fysieke klachten en ademtekorten. De sociale mogelijkheden van het kind stellen het wel al meer in staat om 'diepere' contacten te leggen met andere kinderen. De plotse scheiding van ouders kan dit echter wel ongedaan maken doordat het kind andere mensen minder snel zal vertrouwen.

- **Adolescenten (12 – 18 jaar)**

Adolescenten kunnen zichzelf al goed in de hand houden en hebben al de nodige cognitieve vaardigheden om situaties een betekenis te geven. Toch hebben zij nog veel deugd van de structuren die ze thuis aangeboden krijgen. Attitudes, overtuigingen, waarden en normen nemen de meeste adolescenten over van een rolmodel (dat meestal een familielid is). Bij adolescenten is het echter niet de scheiding zelf die voor de meest schadelijke gevolgen zorgt, maar de nazorg ervan. Affectie, zorg en (positieve) stimulatie zijn nog steeds drie zaken die voor het kind (= de adolescent) belangrijk zijn. Indien deze positieve invloeden wegvallen en vervangen worden door negatieve invloeden, dan kan het kind het verkeerde pad opgaan (of zich extreem ongelukkig voelen).

⁴ Euwema, M. (2006). *Child Development: A reference paper for War Child*. Amsterdam: War Child.

Wanneer het over scheiding tussen kind en ouder(s) gaat, is het ook belangrijk dat de duur van deze scheiding in acht genomen wordt. Een kind tussen 0 en 4 jaar heeft namelijk nog geen besef van tijd. Ook zal het de herinnering aan de ouder(s) minder lang vasthouden. Tussen de leeftijd van 4 en 6 ontwikkelt het kind al begrippen zoals 'bedtijd' en 'etenstijd'. Op basis van deze tijden ontwikkelt het een begrip van wat 'tijd' is. Tot een leeftijd van ca. 5 jaar kan een kind zich nog geen idee vormen over 'de dood'. Wanneer je ze bv. vertelt dat hun mama of papa nooit meer terugkeert, snappen ze de duur van 'nooit' nog niet. Het is pas na de leeftijd van 6 jaar dat kinderen geleidelijk aan met uren en kalenderdagen kunnen (leren) werken.

2.1.2 Sociaal-emotioneel: Veerkracht

'Veerkracht' is een begrip dat de laatste jaren zijn opmars maakt in de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Ondanks het oorlogsgeweld dat veel kinderen meemaken, groeien de meesten toch goed op. Onderzoekers vragen zich af hoe dit mogelijk is...

Veerkracht is het vermogen om te kunnen omgaan met tegenslagen, trauma's, geweld, enz. Je draagkracht wordt na een dergelijke gebeurtenis groter dan voorheen. Je leert uit vorige ervaringen. Ondanks het geleden leed ontstaat er hoop en zicht op een betere toekomst. Er zijn drie belangrijke componenten die voor het behouden of herstellen van veerkracht zorgen: verbondenheid, zelfwaarde en schoonheid.

- **Verbondenheid**

Oorlog, stresssituaties, het verliezen van een familielid, enz. maakt indruk op kinderen. Daarom is verbondenheid met de omgeving belangrijk. De ouders en familie spelen hier de belangrijkste rol. Door contact te hebben met andere mensen, worden kinderen vaak voorbereid op het komende gevaar. Het is beter om het kind voor te bereiden, dan na het geweld de enge gevoelens proberen weg te jagen. Sommige kinderen hebben goede sociale vaardigheden en zijn intelligent genoeg om de situaties deels zelf te verwerken. Vaak worden oorlogstrauma's opgelost door te praten met lotgenoten. Je hoeft je leed niet alleen te verwerken. Oorlogsslachtoffers kunnen dankzij verbondenheid even goede ouders worden als anderen die geen dergelijk trauma gekend hebben.

- **Zelfwaarde**

De manier waarop kinderen betrokken worden bij een oorlog zijn zeer divers. Toch verliezen ze zelden het gevoel van zelfwaarde. Zolang het kind het gevoel heeft dat het de moeite waard is, zal het minder snel zijn hoofd laten hangen. Het is belangrijk dat het kind beseft dat het niet zelf de schuld is van de problemen, maar een slachtoffer.

- **Schoonheid**

Niet alles wat een kind in een oorlog meemaakt is negatief. Zolang het kind dit zelf beseft, is de kans groot dat de gebeurtenissen goed verwerkt worden. Het is belangrijk dat een kind op bepaalde momenten nog 'kind' kan en mag zijn in een oorlog. Indien dit niet kan, dan bestaat de kans dat de gebeurtenissen later niet even vlot verwerkt zullen worden.

De verwerking van de eerste ervaring met oorlogsgeweld is doorslaggevend. Is één van de bovenstaande factoren aanwezig, dan zal er automatisch een zekere betekenis aan het geweld gekoppeld worden. Het kind ontwikkelt een patroon van gedragingen die (volgens het kind althans) mee helpen het geweld een plaats te geven. De volgende keer dat het kind in contact komt met oorlogsgeweld zal het ditzelfde patroon herhalen. Afhankelijk van de gevolgen zal het zijn veerkracht bijsturen. Wanneer een kind er niet in slaagt een zekere veerkracht te ontwikkelen, dan zal het in de toekomst hoogstwaarschijnlijk ontsporen. Zo kan het een leven in de criminaliteit gaan leven, verslaafd geraken aan drank en/of drugs, enz.

2.1.3 Psychologisch: copingmechanismen⁵

Copingmechanismen zijn psychologische vaardigheden en capaciteiten die kinderen helpen om (traumatische) situaties beter te verwerken en te begrijpen. Sommige van deze vaardigheden en capaciteiten ontwikkelen zich in de loop der jaren. 'Coping' is de aangepaste manier waarop iemand zowel gedragsmatig, cognitief als emotioneel op de omstandigheden reageert. Het is een proces dat uit vele afzonderlijke componenten bestaat en dat voortdurend verandert. Deze verandering is afhankelijk van nieuwe informatie en resultaten van vroegere gedragingen. Zowel volwassenen als kinderen hebben copingmechanismen. In tijden van oorlog zullen deze copingmechanismen zeer bepalend zijn voor de verwerking van oorlogsfeiten. Uit onderzoek is gebleken dat jonge kinderen al op een andere manier met hun problemen omgaan. Ook is er een klein verschil tussen jongens en meisjes als het op coping neerkomt. Later volgt hier meer over.

Copingmechanismen worden op verschillende manieren ingedeeld. Zo wordt er een onderscheid gemaakt tussen probleemgerichte en emotiegerichte mechanismen en passieve en actieve mechanismen. Meestal worden de probleemgerichte en actieve mechanismen als één categorie genomen, net zoals de emotiegerichte en passieve mechanismen als één categorie worden genomen. De actieve mechanismen worden doorlopend als de 'positieve' mechanismen beschouwd. Het probleem wordt op een actieve manier aangepakt door er bv. over te praten. De passieve mechanismen zijn daarom niet per se negatief, maar het probleem wordt eerder weggedrongen of verzwegen.

2.1.3.1 Probleemgerichte/actieve coping

Bij probleemgerichte/actieve coping reageert het individu op een stressvolle gebeurtenis door het probleem actief te willen aanpakken.

- Het slachtoffer uit zijn/haar eigen gevoelens en gedachten. Op deze manier weten anderen hoe het slachtoffer zich voelt en kunnen ze hier gepast op reageren. Door de gevoelens en gedachten op een gepaste manier te uiten valt er vaak een last van de schouders.
- Het slachtoffer probeert de goede kant van het leven te zien.
- Het slachtoffer probeert zichzelf te kalmeren en in de hand te houden. Indien nodig wordt er afleiding gezocht.
- Het slachtoffer zoekt familie, vrienden en kennissen op zodat het in een vertrouwde omgeving tot rust kan komen en zich beter kan voelen.
- ...

2.1.3.2 Emotiegerichte/passieve coping⁶

Bij emotiegerichte/passieve coping zal het individu de emoties (die gelinkt zijn aan stressvolle gebeurtenissen) zelf reguleren. Dit verandert echter niets aan de stressvolle situatie zelf. De passieve manieren van coping zullen ook sneller en meer psychische problemen veroorzaken, zoals bijvoorbeeld...

- Antisociaal gedrag waardoor het kind moeilijk zijn gevoelens kan uiten tegen andere mensen. In bepaalde gevallen gaat het kind zich gaan isoleren of begint het agressief/crimineel gedrag te vertonen.
- alcohol- en druggebruik: het gebruik van dergelijke genotsmiddelen leidt echter niet tot het oplossen van de problemen, integendeel. Overigens heeft dit zowel op sociaal als op lichamelijk vlak schadelijke gevolgen.
- het probleem wordt uit de weg gegaan. Er wordt nooit over gesproken, de herinneringen worden verdrongen, ...

⁵ Timmerman, C., Vandenhoele, W., Vanheule, D. (2009). *Kinderen zonder papieren: feiten en rechten*. Antwerpen: Intersentia.

⁶ Klumper, K. (2008). *De effecten van copingstrategieën op internaliserende problemen, eigenwaarde en ervaren sociale acceptatie bij adolescenten*. Internet, 14 oktober 2011

(<http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-1002-202327/Masterthesis%20Klumper,%20K-306848.pdf>)

- het slachtoffer geeft zichzelf en/of anderen de schuld. Hierdoor is het moeilijk om de situatie objectief te bekijken.
- ...

2.1.3.2.1 Coping en geslacht

Geslacht beïnvloedt wel degelijk de manier waarop een individu met zijn/haar problemen omgaat. Meisjes zijn meer geneigd om emotiegerichte coping toe te passen. Ze zullen meer dagdromen, maken zich sneller zorgen en geven zichzelf sneller de schuld van de gebeurde feiten. Uit een (kleinschalig) onderzoek naar Congolese kindsoldaten maken alle meisjes (zelfs na de oorlog) zich zorgen over hun familie, vergeleken met 91,3 % van de jongens. Meisjes zullen ook geneigd zijn om zelfkritischer te zijn. Jongens en meisjes gebruiken ongeveer evenveel probleemgerichte coping. Jongens zullen algemeen minder snel iets loslaten over traumatische ervaringen. In hetzelfde onderzoek naar Congolese kindsoldaten melden alle geïnterviewde meisjes dat hun geloof hen hielp om zich beter te voelen.

2.1.3.2.2 Coping en leeftijd

Hoe jonger het kind is, hoe meer het geneigd is om emotiegerichte copingmechanismen toe te passen. Naarmate het kind ouder wordt, leert het op verschillende manieren met onaangename ervaringen om te gaan. Ook kunnen de emoties beter in de hand gehouden worden naarmate de tijd vordert. Probleemgerichte copingmechanismen zijn reeds van kindsbeen af aanwezig.

2.1.3.2.3 Coping en traumatische ervaringen

De aard van de traumatische ervaringen speelt ook mee. Mishandelde kinderen zullen problemen eerder vermijden en uit de weg gaan. Ook zullen ze meer geneigd zijn om negatieve coping (zoals ontkenning en zelfkritiek) toe te passen. Jongeren die niet in contact zijn gekomen met mishandeling zullen op een actievere manier met hun problemen omgaan. Jonge oorlogsvluchtelingen daarentegen zullen eerder verschillende copingsmechanismen gebruiken (o.a. afhankelijk van het soort geweld waarmee ze geconfronteerd werden).

2.2 Basisbehoeften⁷

Vanaf de geboorte tot de dood heeft elk individu enkele basisbehoeften die bevredigd moeten worden. Wetenschappers zijn het er algemeen over eens welke deze basisbehoeften zijn. Er bestaat wel discussie over de volgorde waarin deze behoeften bevredigd moeten worden. De meest besproken theorie over de basisbehoeften is de piramide van Maslow. Abraham Maslow publiceerde in 1943 zijn theorie die ondersteund wordt met een schema in de vorm van een piramide. Hetgeen onderaan de piramide staat vormt de basis van alles. Dit is dan ook de meest belangrijke basisbehoefte. Hoe hoger je klimt op de piramide, hoe minder van belang de desbetreffende basisbehoefte wordt.

Illustratie 1: de piramide van Maslow

De piramide wordt van onder naar boven besproken...

- **Lichamelijke, fysiologische of organische behoeften**
Hieronder horen de behoefte aan eten, drinken, slaap en ontlasting. Alle andere lichamelijke zaken, zoals sport en comfort, worden hier ook bij betrokken. Kinderen in oorlogssituaties krijgen vaak te maken met honger. Dit gevoel wordt zelfs na jaren niet vergeten.
- **Behoeftte aan veiligheid en zekerheid**
Kinderen voelen zich het veiligst bij hun ouders (of andere verzorgers). Naarmate het kind ouder wordt kan dit veranderen. Zo zullen veel volwassen mensen eerder veiligheid zoeken bij hun partner of een bepaalde groep. Een huis hebben, relaties hebben en functioneren in een job zijn drie voorbeelden van situaties waarin volwassenen zich veilig en zeker voelen. In een vorig hoofdstuk werd reeds gehechtheidgedrag besproken. Dit gedrag speelt zich af op deze trap van de piramide.
- **Behoeftte aan sociaal contact**
Eens een individu zich veilig voelt, dringt de volgende behoefte zich op: sociaal contact. Zich geliefd voelen en bevriend zijn met andere mensen is de derde en middelste basisbehoefte die op de piramide terug te vinden is.
- **Behoeftte aan waardering, erkenning en zelfrespect**
Deze drie zaken verhogen namelijk de competentie en het aanzien van het individu in een groep. In een groep wordt namelijk belang gehecht aan status en sociaal verband. Dit is bv. ook zo in een groep kindsoldaten. Wanneer een kindsoldaat zich weet op te werken in de groep (door bv. nauwere contacten te mogen leggen met de leider), dan zal hij/zij meer aanzien krijgen bij de rest van de groep.
- **Behoeftte aan zelfontplooiing, zelfverwerkelijking of zelfactualisatie**
Dit is de behoefte om de eigen persoonlijkheid en mentale groeiomogelijkheden te ontwikkelen en te gebruiken. Creativiteit, probleemoplossend vermogen ontwikkelen, spontaniteit, enz. zijn enkele voorbeelden van zelfontplooiing.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad (2000). *Vluchtelingen in de klas*. Leuven: Garant.

Verder wordt de piramide ook nog eens in twee delen verdeeld. De fysiologische behoeften zijn volgens Maslov de 'lagere fundamentele behoeften'. De volgende drie zijn dan de 'hogere fundamentele behoeften'. Indien deze fundamentele behoeften niet bevredigd worden, dan kan een persoon zich niet ten volle ontwikkelen. Maslow gaat ervan uit dat de bevrediging van de behoeften trap per trap moet afgewerkt worden. Later ontdekte Maslow dat elke mens echter wat gekneld zit tussen de fundamentele behoeften, bv. soms moet men een veilige situatie opofferen om nieuwe ervaringen op te doen.

2.2.1 Basisbehoeften in gedrang wegens oorlog⁸⁹

Voor kinderen is het belangrijk dat alle basisbehoeften bevredigd worden. Indien dit niet zo is, krijgen ze sowieso problemen in hun ontwikkeling. Door bijvoorbeeld te weinig te eten, neemt het kind te weinig voedingsstoffen op. Hierdoor zullen bijvoorbeeld de hersenen minder goed ontwikkelen. Een gezonde ontwikkeling begint reeds prenataal bij een gezonde, niet-verslaafde, rustige moeder. Voor een opgroeiend kind zijn niet alleen drinken, eten, enz. de eerste levensbehoeften, maar ook geborgenheid en leiding van een volwassene speelt hier een belangrijke rol in. Daarom wordt er ook wel eens van persoonswording gesproken. Persoonswording betekent een gezonde kindontwikkeling voor alle kinderen ter wereld. Dit is de grondslag van de mensenrechten.

- **Lichamelijke, fysiologische of organische behoeften**

In oorlogsperiodes is eten meestal het centrale punt in het leven. Mensen eten vaak de raarste zaken op om toch maar iets binnen te krijgen. Ouders geven eerst hun kinderen te eten en offeren zich vaak op. Dergelijke situaties maken een grote indruk op kinderen. Het gevoel van honger vergeten ze zelden, zelfs jaren later niet wanneer ze volwassen zijn. Wanneer er oorlog verwacht wordt, gaan veel mensen reeds op voorhand hamsteren. Toch sterven er nog steeds veel mensen door honger. In 1933 werd hongersnood in Oekraïne zelfs bewust gebruikt als vorm van genocide (dit historisch feit staat beter bekend als Holodomor). 's Nachts is slapen vaak een probleem door bombardementen, gevechten of een constante angst voor aanvallen. Indien een kind gedurende lange tijd te weinig slaap heeft, leidt dit tot uitputting. Ook medicijnen, dokters, verzorging e.d. zijn moeilijk te bereiken. Dit alles heeft een negatief effect op de ontwikkeling van het kind.

- **Behoefte aan veiligheid en zekerheid**

Illustratie 2: Amerikaanse soldaten in de stad, Irak

De basis van het veiligheidsgevoel bij kinderen wordt meteen na de geboorte gelegd, namelijk door hechting tussen ouder(s) en kind. De juiste omgang en leiding van een kind zorgt ervoor dat het zijn grenzen kent en weet dat het altijd bij iemand terecht kan. In tijden van oorlog gebeurt het vaak dat kinderen hun ouders kwijt geraken en dat ze wees worden. Ook gebeurt het dat kinderen met opzet van hun ouders gescheiden worden. Nog een andere situatie is die van de kindsoldaten. Zij worden bewust ingezet als 'eerste levend schild'. Dergelijke situaties

beïnvloeden het veiligheidsgevoel dat kinderen hebben op een negatieve manier. Eens een kind gescheiden wordt van zijn normale omgeving, zorgt dit voor stress en onzekerheid.

⁸ War Child (s.d.). *Ons werk*. Internet, 17 maart 2012 (<http://www.warchild.nl/ons-werk>)

⁹ Vlaamse Onderwijsraad (2000). *Vluchtelingen in de klas*. Leuven: Garant.

- **Behoeftte aan sociaal contact**

Veel sociale contacten kunnen niet langer normaal verlopen tijdens oorlogen. Een bekende beperking op sociaal vlak is de avondklok. Ouders zijn in oorlogstijd vaak gestresseerd, verdrietig, angstig, ... Indien de kinderen nog bij hun ouders leven, dan bestaat hun enige sociale contact vaak slechts uit gesprekken met hun ouders en/of broers en zussen. In andere gevallen is dit enkel met medegevangenen, andere kindsoldaten, enz. In sommige oorlogen kunnen kinderen nog naar school gaan. Naar school gaan is voor hen, zelfs in tijden van oorlog, een vorm van houvast. Indien de school sluit wegens gevaar, valt deze vorm van houvast en sociaal contact ook weg. In oorlogstijden valt het vertrouwen in de medemens vaak weg. Wie weet verklikken je bureu je wel, of beschuldigen ze je van iets? Ouders drukken hun kinderen dan op het hart om hun mond te houden tegen anderen.

- **Behoeftte aan waardering, erkenning en zelfrespect**

Kinderen hebben geen (of althans zeer weinig) inbreng in tijden van oorlog. Hun leven 'wordt geleefd'. Vriendschappen worden verbroken, verboden of beïnvloed wegens de oorlog. Hun talenten kunnen zich niet ten volle ontplooien door bv. het ontbreken van de middelen, het tijd- of plaatsgebrek. Ouders zijn vooral bezig met andere zaken en hebben soms weinig tijd (of kracht) om zich met het kind bezig te houden. Indien dit regelmatig het geval is, voelt het kind zich niet gewaardeerd.

- **Behoeftte aan zelfontplooiing, zelfverwerkelijking of zelfactualisatie**

Illustratie 3: Palestijns kind rolt een kogelriem op, Israël, 2009

Kinderen in oorlogsgebied worden vaak met situaties geconfronteerd die leiden tot frustraties en machteloosheid. Ze zien veel geweld rond zich en kunnen er niets aan doen. Vaak worden de kinderen beperkt in hun creativiteit of hobby's. Spelen wordt moeilijk wegens risico op ontvoering, verkrachting, gevaar, enz. Speelgoed is overigens schaars in oorlogstijd. Bovendien hebben ouders hun geld nodig voor andere dingen zoals voedsel. Kinderen die toch enige bewegingsvrijheid hebben, gebruiken dan vaak brokstukken om spelletjes mee te maken.

2.3 Omgevingsfactoren en hun rol¹⁰

De ontwikkeling van het kind wordt beïnvloed door zijn omgeving. Indien de omgeving instabiel is, zoals bijvoorbeeld tijdens een oorlogssituatie, dan zal dit ongetwijfeld een nadelig effect hebben op de verdere ontwikkeling van het kind. In dergelijke situaties spreekt men van risicofactoren. Beschermende factoren zorgen ervoor dat kinderen stressvolle situaties beter doorkomen en dat ze zich beter kunnen aanpassen. Zowel risico- als beschermende factoren spelen zich af op drie niveaus: het kind zelf, de familie/ouder(s) en de gemeenschap. Deze drie niveaus kunnen elkaar versterken en/of afzwakken.

2.3.1 Risicofactoren

De volgende risicofactoren zorgen voor extra moeilijkheden voor oorlogskinderen. Deze factoren zijn meestal nadelig wanneer het op verwerking van oorlogsgebeurtenissen komt.

Risicofactoren op niveau van het kind

- Chronische ziekte;
- temperament;
- mentale handicap/lage intelligentie;
- slechte hechting met ouder/verzorgende.

Risicofactoren op niveau van de familie/ouder(s)

- Strenge opvoeding;
- dakloos zijn;
- mishandeling;
- ouder(s) met psychologische problemen;
- dood van een ouder en/of broer/zus.

Risicofactoren op niveau van de gemeenschap

- Armoede;
- geen toegang tot humanitaire hulp (bv. verzorging);
- gewelddadige omgeving (bv. conflictzones);
- gebruik van geweld in de gemeenschap.

Elke cultuur heeft zijn invloed op de opvoeding van kinderen. Sommige kinderen worden opgevoed door een groep, anderen dan weer door één of meerdere ouder(s). Het is belangrijk om de verschillende opvoedingsstijlen in het achterhoofd te houden. Toch spelen de risicofactoren in alle culturen een belangrijke rol. Wanneer een kind blootgesteld wordt aan bedreigingen, dan kan dit het welzijn van het kind schaden. Grote angsten hebben, getuige zijn van geweld en verwoestingen, moeten wegvlugten, enz. maken een grote indruk op een kind. Indien het geweld een lange tijd in de buurt aanwezig is, kan het kind constant in angst leven om rechtstreeks met het geweld in contact te komen. De oorlogsgebeurtenissen kunnen zowel onmiddellijk als op lange termijn hun effect hebben op het kind.

Onmiddellijke effecten zullen sneller optreden als het kind in direct contact komt met geweld. Ook de (emotionele) geladenheid van het geweld speelt hier een rol in. Bv. wanneer er een slachtoffer in de familie is gevallen en iedereen treurt, dan kan dit een grote indruk maken op het kind.

De aanwezigheid van een vertrouwenspersoon zorgt voor een gevoel van veiligheid. Indien er niemand is om het kind gerust te stellen, te helpen of te troosten, dan zal dit een negatieve invloed hebben op het kind. Ook het karakter van het kind is van belang. Een gevoelig kind zal bv. heel angstig reageren op geweld. Het ene kind zal er dan ook sneller over willen praten dan het andere. Afhankelijk van de ontwikkelingen die het kind reeds doorlopen heeft, zal het kind het geweld kunnen plaatsen. Zo zal een adolescent het geweld beter kunnen plaatsen dan een kleuter.

¹⁰ Euwema, M. (2006). *Child Development: A reference paper for War Child*. Amsterdam: War Child.

De gevolgen van geweld op lange termijn ontwikkelen zich pas een tijdje na het geweld. Hetgeen kinderen hebben gezien (bv. in een oorlogsperiode), maakt zelfs nog lange tijd na het ondervonden geweld een indruk op hen.

Deze langetermijneffecten zullen eerder optreden indien het kind later nog met dergelijke situaties te maken krijgt. Ook de reactie van de directe omgeving op het kind is van belang. Bouwt de familie een nieuw leven op of blijven ze ter plekke trappelen? De mate waarin het kind wordt opgevangen door zijn familie na de gebeurde oorlogsfeiten speelt hier ook een rol in. Indien het kind veel mensen in zijn omgeving verloren is (door bv. moord, ongelukken, enz.), dan zijn de gevolgen op lange termijn niet te onderschatten. Indien de oorlog het leven van het kind drastisch heeft veranderd, dan zal dit zeker in de toekomst bij het kind blijven malen. Bijvoorbeeld: Mohammed wilde garagist worden. In de oorlog verloor hij echter zijn beide handen. Later kan hij dus geen garagist worden...

De bovenstaande punten behandelen vooral de risicofactoren op niveau van het kind en de ouders/familie. De gemeenschap bepaalt de impact van de oorlog mee. Worden de kinderen verplicht tot kinderarbeid? Worden de kinderen ingezet als kindsoldaat? Worden de kinderen mishandeld door de soldaten? Kunnen ze nog naar school? Zijn er voorzieningen om mensen te voeden, te verzorgen, enz.? Dit zijn enkele vragen die op het niveau van de gemeenschap spelen. Om gezond te blijven in een oorlog is het belangrijk dat de basisbehoeften bevredigd worden. Indien de gemeenschap hier om één of andere reden een stokje voor steekt, dan kunnen de gevolgen van de oorlog (bv. ziektes, hongersnood, enz.) groot zijn.

2.3.2 Beschermende factoren

Een beschermende factor kan pas zo benoemd worden wanneer hij de invloed van een risicofactor minder indrukwekkend maakt voor het kind. Risicofactoren hebben vaak met elkaar te maken. De dood van een familielid kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van een oorlog/opstand tegen het bestaande regime. Toch is het niet zo dat de aanwezigheid van risicofactoren zeker tot een negatieve ontwikkeling leidt. De kans ertoe wordt echter wel verhoogd.

Beschermende factoren op niveau van het kind

- Goede gezondheid;
- intelligentie;
- goede sociale vaardigheden.

Beschermende factoren op niveau van de familie/ouder(s)

- Goede hechting met ouder(s);
- ouderlijke ondersteuning tijdens moeilijke momenten;
- stabiele relaties;
- ouders bieden structuur.

Beschermende factoren op niveau van de gemeenschap

- Toegang tot humanitaire hulp;
- deelname aan cultuur en/of religie;
- volwassen mensen in omgeving die steun bieden;
- (goede) scholen.

In totaal zijn er vijf belangrijke beschermende factoren voor kinderen in oorlogsgebied.

- **Constructieve aanvaardingsmechanismen (niveau van het kind)**

Reeds bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind kwam het onderdeel 'aanvaardingsmechanismen' aan bod. Hoe het kind met stress, tegenslag en oorlogsgeweld omgaat, bepaalt hoe zwaar de risicofactoren doorwegen. Door constructieve aanvaardingsmechanismen verhoogt overigens de veerkracht van het kind, waardoor de verdere ontwikkeling positief gestimuleerd wordt.

- **Steun van volwassenen (niveau van de ouders/familie)**

Vooraf ouderlijke warmte (zowel fysiek, psychologisch, verbaal als moreel) zorgt ervoor dat het kind er na de oorlog op psychosociaal vlak beter uitkomt dan kinderen die hun ouders hebben gemist. Dankzij de steun van de ouders zal het kind zijn leven gemakkelijker terug kunnen oppakken op school, zal het zelfzekerder zijn en heeft het een verminderde kans op depressies.

- **Interactie met leeftijdsgenoten (niveau van de gemeenschap)**

Door contact te hebben met leeftijdsgenoten leren kinderen hun sociale vaardigheden te gebruiken en indien nodig aan te passen. Zo leert men door ervaring wat goed en kwaad is, wat anderen kwetst, enz. Vooral peuters en kleuters hechten van nature uit geen belang aan huidskleur, ras, enz. Deze relaties zijn dus gebaseerd op gelijkheid. Oudere kinderen zullen (mede beïnvloed door de ouders) sneller leeftijdsgenoten beoordelen op basis van bv. uiterlijke kenmerken. Praten met leeftijdsgenoten heeft zowel voor kinderen als volwassenen een therapeutisch effect. Op deze manier zien ze dat zij niet de schuldige zijn van al het leed.

- **Toekomstvisie en gevoel van normaal te zijn (niveau van het kind/gemeenschap)**

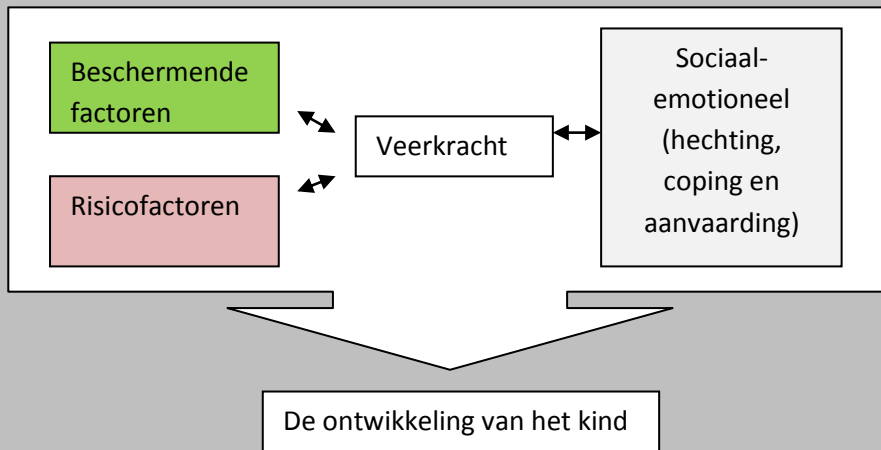
Volwassenen vinden routine vaak saai, maar voor kinderen speelt dit een belangrijke rol in hun jonge leven. Bepaalde taken en rituelen zorgen namelijk voor een gevoel van veiligheid en bieden een structuur. Indien dergelijke routines wegvallen, zal het kind zich snel verloren voelen. Daarom is het belangrijk om de regelmaat in het leven van het kind te doorhouden. Zo krijgt het kind een voorspelbare omgeving rond zich, ondanks het feit dat de gebeurtenissen rondom zich niet altijd even voorspelbaar zijn. Dit is echter niet altijd even gemakkelijk. Vaak is het zo dat scholen gesloten worden. Ook valt de gemeenschap uit elkaar en komt het sociale leven op een laag pitje te staan. In dergelijke gevallen is het belangrijk dat het leven in het gezin zo stabiel mogelijk blijft. Naar school gaan zorgt ervoor dat het kind op psychosociaal vlak sterk actief blijft. Dankzij school krijgt het namelijk een gevoel van verantwoordelijkheid, ondervindt het succeservaringen, blijft het opgelegde regels aanvaarden en komt het in contact met leeftijdsgenoten.

- **Veiligheid en vrede (niveau van de gemeenschap)**

Fysieke en emotionele veiligheid zijn van belang voor de positieve ontwikkeling van het kind. Indien één van deze veiligheden bedreigd wordt (bv. door constante beschietingen in de stad), dan zullen de volwassenen en kinderen niet normaal kunnen leven. Wanneer haat, discriminatie en wantrouwen duidelijk voelbaar zijn, dan kan het zijn dat een kind dit meeneemt in zijn verdere leven (bv. racistische ideeën kunnen van generatie op generatie overgedragen worden).

Samenvattend

Hechting, veerkracht en coping enerzijds en omgevingsfactoren anderzijds zijn factoren die telkens op elkaar inspelen. Samen bepalen ze de ontwikkeling van het kind. Het volgende schema geeft een overzicht van deze wisselwerking. Bij dit alles moeten overigens de basisbehoeften in acht genomen worden.

3 Ontwikkelingsproblemen als gevolg van oorlog

Tot nu toe werd vooral het ‘algemene’ kader van kinderontwikkeling besproken. In dit hoofdstuk zal de nadruk specifiek gelegd worden op problemen die kinderen ondervinden sinds het uitbreken van de oorlog.

Het voornaamste gevolg van een oorlog op een kind is het Post Traumatisch Stress Syndroom (PTSS). De meeste kinderen zullen zich na een oorlogservaring anders gedragen dan voordien. De gedragingen die zich uiteten ten gevolge van een traumatische oorlogsgebeurtenis zijn vaak leeftijdsgebonden. Wat deze gedragswijzigingen precies inhouden, wordt in dit hoofdstuk besproken. Vervolgens worden de effecten van een oorlogstrauma op langere termijn besproken. Daarna wordt het begrip ‘regressie’ even onder de loep genomen. Zowel tijdens als na de oorlog ondervinden kinderen problemen op emotioneel vlak en/of op gevoelsmatig vlak. Andere zaken zoals dagelijkse bezigheden kunnen plots moeilijk worden. Hoe dit alles zich uit, wordt in dit hoofdstuk besproken.

3.1 Post Traumatisch Stress Syndroom (PTSS – volgens DSM-IV)¹¹

De Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders IV (DSM-IV) is een Amerikaans handboek dat allerlei psychische aandoeningen uitlegt. Ook het PTSS wordt besproken. Het PTSS is een psychische aandoening die in het DSM-IV ingedeeld wordt bij de angststoornissen en ontstaat als gevolg van één of meerdere ernstige stressgevendende situatie(s). Enkele voorbeelden hiervan zijn oorlog en gewapende conflicten, gewelddadige aanvallen, verkrachting, emotioneel en/of lichamelijk misbruik (in de vroege jeugd). PTSS kan zich op verschillende manieren uiten. Hoe dit precies in zijn werking gaat, wordt hieronder beschreven.

3.1.1 Wanneer ervaart een persoon een traumatische gebeurtenis?

Vooraleer er van het PTSS gesproken kan worden, moet de persoon in kwestie met volgende twee zaken geconfronteerd zijn:

- De persoon werd met een doodsbedreigende gebeurtenis geconfronteerd waarin hij/zij mogelijk een ernstig letsel heeft opgelopen. Zijn/haar leven was ernstig in gevaar.
- De reactie van de persoon was intense angst, afschuw, hulpeloosheid en/of verschrikking. Bij kinderen kan dit zich uiten door gedesoriënteerd, geagiteerd, opgewonden of wanordelijk gedrag.

3.1.2 Herbeleving van traumatische gebeurtenis(sen)

Een traumatische gebeurtenis wordt niet zomaar vergeten. Regelmatig herbeleeft het slachtoffer het trauma. Dit gebeurt meestal op één van de volgende manieren...

- **Ingrijpende, onaangename of herhaalde herinneringen aan de gebeurtenis.**

Dit kan zijn in de vorm van beelden, gedachten of waarnemingen. Bij jonge kinderen uit zich dit regelmatig in hun spel. Deze ‘vorm’ van spel noemt men het ‘posttraumatische spel’. Zowel de echte gebeurtenis als de fantasie kan hierin naar boven komen. Door te spelen verwerkt het kind op zijn manier het trauma. Het spel vertoont dan ook regelmatig kenmerken van hetgeen het kind ooit meemaakte. Door te spelen kan het kind (zonder overspoeld te geraken door angst, woede of machteloosheid) zijn emoties ventileren. Wanneer dergelijk spelgedrag verdwijnt, hangt af van kind tot kind.

Bijvoorbeeld: *Een vijfjarig Afghaans jongetje ziet tijdens de oorlog hoe zijn buurman, door een raketaanslag, bedolven geraakt onder het puin van zijn huis. Na de raketaanvallen probeert men de buurman nog te redden, maar de hulp komt te laat. De jongen heeft alles gezien en kan deze gebeurtenis niet vergeten. Wanneer hij speelt met zijn vriendjes doet hij het geluid van raketten na.*

¹¹ Vlaamse Onderwijsraad (2000). *Vluchtelingen in de klas*. Leuven: Garant.

Daarna doet hij alsof hij onder de brokstukken bedolven geraakt. De jongen blijft op zijn buik op de grond liggen en doet alsof hij dood is.

- **Herhaaldelijk enge dromen en nachtmerries hebben over de gebeurtenis.**

Deze angstdromen kunnen bij kinderen zonder herkenbare inhoud voorkomen.

- **De persoon vertoont gedrag en/of gevoelens alsof de traumatische gebeurtenis zich herhaalt.**

Dit kan zijn in de vorm van illusies, hallucinaties, flashbacks en het gevoel dat de gebeurtenis elk moment opnieuw kan gebeuren. Bij kinderen kan dit zich uiten via het heropvoeren van het trauma. Het opnieuw zien van een trauma kan optreden wanneer het kind naar televisie kijkt, in slaap wil geraken, zich zit te vervelen in klas, enz.

Bijvoorbeeld: Wanneer je aan een volwassene vraagt om een enge tekening te maken, kan het gebeuren dat hij een voorwerp/gebeurtenis tekent die door hem vroeger als onaangenaam werd ervaren.

- **Blootstelling aan in- of externe prikkel.**

Wanneer de persoon aan een externe of interne prikkel blootgesteld wordt die gelijk op een prikkel uit het traumatische verleden, dan kan er een intense psychologische spanning of fysiologische reactie optreden. De persoon lijdt hier psychisch intens onder.

Bijvoorbeeld: Samen met haar familie is een meisje gevlucht uit haar thuisland voor oorlog. Ondertussen wonen ze al enkele jaren in België. Op een dag is ze buiten aan het spelen met haar vriendinnen. Wanneer een F-16 overvliegt, rent het meisje snel naar binnen. Volledig over haar toeren rent ze naar haar mama en begint ze te huilen.

Specifiek bij kinderen komen de volgende symptomen voor:

- Symptomen van scheidingsangst;
- verlies van recent geleerde ontwikkelingsvaardigheden (regressie);
- toenemende afhankelijkheid van ouder(s) of verzorgende;
- angst;
- schuldgevoelens ten opzichte van de mensen die gestorven zijn (komt vooral voor bij oudere kinderen).

3.1.3 Vermijdend gedrag

Prikkels die aan het trauma doen denken, worden door mensen met PTSS vaak vermeden. Ook 'afstomping' van reacties zorgt ervoor dat onaangename gedachten verdrongen of vermeden worden. Dergelijk gedrag was niet aanwezig voor het trauma.

Wanneer minstens drie van de volgende gedragingen zich bij een persoon voordoen, kan men van vermijdend gedrag spreken...

- Gevoelens, gedachten of gesprekken die aan het trauma doen denken worden vermeden;
- activiteiten, plaatsen of mensen die herinneringen aan het trauma oproepen worden vermeden;
- belangrijke aspecten van het trauma kunnen niet meer worden herinnerd;
- verminderde deelname of interesse aan (belangrijke) activiteiten;
- gevoelens hebben van vervreemding of onthechting van anderen;
- een matige uiting van affectie en/of niet in staat zijn om gevoelens van liefde te hebben/tonen;
- geen toekomstperspectief hebben (negatieve kijk op huwelijk, carrière, toekomst, levensduur, ...).

3.1.4 Verhoogde prikkelbaarheid

Wanneer de verhoogde prikkelbaarheid niet aanwezig was voor de oorlog, is het logischerwijs een gevolg van de oorlog (of een ander trauma). Er kan gesproken worden van verhoogde prikkelbaarheid door het trauma, wanneer twee (of meer) van de volgende verschijnselen bij de persoon aanwezig zijn...

- Slaapproblemen;
- woede-uitbarstingen en prikkelbaarheid;
- concentratieproblemen;
- (overdreven) waakzaamheid;
- buitensporige schrikreacties.

Voorwaarden voor PTSS

Wanneer de symptomen uit de vorige drie hoofdpunten (herbeleving, vermijgend gedrag en prikkelbaarheid) meer dan een maand aanwezig zijn, dan wordt er gesproken over PTSS.

De stoornis veroorzaakt ernstig lijden of beperkt de persoon in zijn sociaal, beroepsmatig, psychisch, ... functioneren.

3.1.5 Verschillende vormen PTSS

Niet elke traumatische ervaring herhaalt zich en niet elke ervaring is dezelfde. Op basis van de duur en het aantal trauma's, worden er drie vormen PTSS onderscheiden.

- **Acute PTSS**

Deze vorm van PTSS komt voor na een eenmalig trauma zoals bv. verkrachting. Dit is de meest voorkomende vorm. Enkele symptomen zijn: schaamte, schuldgevoelens, isolatie, angst, woede en machteloosheid. Deze symptomen treden meteen na de gebeurtenis op en blijven gemiddeld drie maanden aanwezig.

- **Chronische PTSS**

Deze vorm van PTSS komt voor na langdurige en regelmatige blootstelling aan traumatische gebeurtenissen zoals bv. systematische verkrachtingen, oorlog, langdurige folteringen, enz. De symptomen zijn paniek, herbelevingen, 'niets' voelen, enz. Deze symptomen duren langer dan drie maanden.

- **Uitgestelde PTSS**

De naam van deze vorm PTSS zegt het al zelf: de symptomen treden pas later op. Met 'later' bedoelt men na ca. zes maanden. Het is namelijk niet ongewoon dat de eerste symptomen slechts na zes maanden of zelfs enkele jaren de kop op steken. Gevangenen van concentratiekampen bijvoorbeeld kregen pas later te maken met deze vorm van PTSS.

Vaak wordt nog een vorm van PTSS onderscheiden, namelijk het 'KZ-syndroom'. Met deze naam worden enkele gemeenschappelijke gedragingen en reacties van personen benoemd die gedurende een lange periode negatieve gebeurtenissen meemaakten. Dit syndroom komt op grote schaal voor bij ex-concentratiekampkinderen. Het KZ-syndroom wordt verder besproken bij de titel 'Het kinderleven na een concentratiekamp'.

3.2 Reacties van kinderen op oorlogstrauma's¹²

Kinderen zijn gevoeliger voor oorlogsgeweld. Hun reactie zal afhankelijk zijn van hun leeftijd. Hoe jonger het kind is, hoe groter de rol van de omgeving is. Hieronder wordt een onderscheid gemaakt tussen de voorschoolse leeftijd, het basisschoolkind en de adolescent.

3.2.1 Voorschoolse leeftijd

Vaak reageren kinderen onder de vier jaar met scheidingsangst of angst voor vreemden. Hierbij gaan ze zich vasthechten aan hun ouders. Indien er in de eerste drie levensjaren van het kind geen gehechtheid heeft plaatsgevonden tussen ouder(s) en kind, dan zal dit later hun vertrouwensband beïnvloeden. Wanneer het kind een lange tijd niets zegt over de traumatische gebeurtenis, dan is dit normaal. Stille betekent namelijk niet dat de gebeurtenis vergeten is. Jonge kinderen vertellen vaak pas na een tijdje details over hun ervaringen aan een vertrouwenspersoon. Het constant opnieuw uitbeelden van de traumatische gebeurtenis uit zich regelmatig in het spelgedrag.

Jonge kinderen leren geleidelijk aan spreken. Pas vanaf ca. 30 à 36 maanden kan een kind een nare herinnering een beetje verwoorden. Nachtmerries zijn gedurende die periode de voornaamste manier om met het trauma geconfronteerd te worden.

Iets oudere kinderen, vanaf ca. 4 jaar, kunnen reeds gedetailleerder onder woorden brengen wat ze meemaakten. Het kind kan verschillende vormen van ontkenning gebruiken om zo de pijn te verlichten. Plotse gemoedsveranderingen kunnen ook voorkomen.

3.2.2 Basisschoolkind tot adolescent

Op deze leeftijd kunnen kinderen een groot deel van hun spontaniteit verliezen of worden ze eerder agressiever. Beide gedragingen kunnen tot sociale isolatie leiden. Basisschoolkinderen beseffen reeds dat de dood onomkeerbaar is. Ze verwachten niet meer dat de overledene opnieuw tot leven komt. Toch kan er in zekere zin nog gesproken worden van magisch denken. Soms gebruiken ze hun fantasie om zich beter te voelen. Zo fantaseren kinderen die hun ouders hebben zien sterven, dat ze hun ouders gered hebben en/of dat ze de dader gevangen hebben.

Bijvoorbeeld: Een achtjarige jongen zag hoe zijn vader tijdens WOII doodgeschoten werd door een SS-soldaat. Deze gebeurtenis staat in zijn geheugen gegrift en kan hij haarfijn tot in het detail vertellen. Wanneer hij later met zijn vriendjes speelt, verandert hij in een soort 'superman'. Hij overmeestert de SS-soldaat en zorgt ervoor dat zijn vader het conflict overleeft.

Ook kan het zijn dat het kind zich schuldig of verantwoordelijk voelt voor hetgeen er is gebeurd. Door de combinatie van werkelijkheid en fantasie, begint het kind over mogelijke reddingsacties te denken die het niet heeft ondernomen. Dit versterkt het schuldgevoel. Wanneer het kind op het moment van het incident kwaad was op het slachtoffer, wordt dit schuldgevoel of verantwoordelijkheidsgevoel nog extra versterkt. Basisschoolkinderen hebben reeds meer en betere cognitieve, emotionele en gedragsresponsen om met het trauma om te gaan. Door deze evolutie kan het kind o.a. de situatie zeer gedetailleerd beschrijven. Concentratieverlies, leerstoornissen en hoofdpijn kunnen een manier zijn om met de problemen om te gaan. Basisschoolkinderen zijn overigens gevoelig voor het ontwikkelen van psychosomatische klachten zoals buik-, hoofd- en tandpijn. Enerzijds kan het kind de gebeurtenissen begrijpen, anderzijds probeert het nog steeds een oplossing te vinden met behulp van zijn spelgedrag. Enerzijds kan het kind reeds iets doen aan zijn gevoelens van o.a. machteloosheid, anderzijds wordt het ook vatbaarder voor schuldgevoelens...

¹² Vlaamse Onderwijsraad (2000). *Vluchtelingen in de klas*. Leuven: Garant.

3.2.3 Adolescent

Vanaf ca. 12 jaar kan een kind – vanaf dat moment ‘een adolescent’- situaties beter inschatten en begrijpen. Het rollenspel speelt vanaf de adolescentie een minder belangrijke rol en zal geleidelijk aan verdwijnen. Adolescenten kunnen inzien dat hun eerdere keuzes de goede waren, of dat ze ‘goed’ hebben gehandeld volgens de mogelijkheden die ze op het moment zelf hadden. Toch wil dit niet zeggen dat de aanwezige schuldgevoelens volledig zullen verdwijnen. Het gevaar in deze ontwikkelingsperiode ligt in het toekomstperspectief dat de jongere ontwikkelt. Veel adolescenten kijken pessimistisch naar hun toekomst, mede door het leed dat ze reeds hebben meegemaakt. Ze zien bijvoorbeeld niet in waarom ze opnieuw naar school moeten. Sommigen beginnen te rebelleren en zullen de regels en wetten niet meer naleven. Bijvoorbeeld: *Een zestienjarige Congolese jongen denkt: Waarom zou ik de wetgeving respecteren? Stelen en plunderen is tegen de wet, maar deze wordt toch niet nageleefd. De ouders worden niet gestraft, dus komt er niet veel in huis van wetgeving. Waarom zou ik dan niet stelen of plunderen?*

Tijdens de adolescentie worstelt de jongere vaak met zichzelf. Door gevoelens van schaamte, woede, verdriet, enz. kunnen de vriendschapsbanden van de adolescent aangetast worden. Getraumatiseerde adolescenten zullen hun interne strubbelingen vaak uiten door te spijbelen, druggebruik, delinquent gedrag, onverschilligheid, enz. Ook zullen ze het moeilijk hebben met elke vorm van autoriteit, waardoor ze al snel als ‘rebellend’ beschreven worden. Hun inzicht in de ‘normale gang van zaken’ daalt door o.a. desinteresse. In combinatie met een slechte impulscontrole kan dit soms voor gevaarlijke situaties zorgen. Het is niet omdat de jongeren zich ongeïnteresseerd en onverschillig gedragen, dat de werkelijkheid hen niets kan schelen. Vaak gebruiken ze deze onverschillige houding om hun pijn en woede te verbergen...

Niet elke jongere uit zijn reactie op een dergelijke manier. Sommigen gaan eerder regresseren. Zo willen ze bv. niet volwassen worden. “Het leven is daar te kort voor, voor dergelijke verantwoordelijkheden”, denken ze bijvoorbeeld. Deze jongeren zijn eerder depressief en doen geen moeite om verder te komen in hun leven.

3.3 Effecten van een oorlogstrauma op langere termijn¹³

Veel gevolgen van oorlogstrauma's komen pas later tot uiting. Een oorlogskind ontwikkelt zich anders dan een kind dat opgroeide in vrede. Zo zullen ze weten wat het is om te moeten overleven. Ook zullen ze hun relaties op een andere manier opbouwen. Oorlog heeft ook invloed op de morele ontwikkeling en de latere school- en werkloopbaan.

3.3.1 Morele ontwikkeling

Martelen, doden, plunderen, enz. zijn dingen waarmee oorlogskinderen geconfronteerd worden. Ze kunnen ook de dader hiervan zijn. Kinderen die zelf deze daden hebben verricht, identificeren zich vaak met de agressor. Op deze manier verdwijnt hun besef van goed en kwaad. Zo denken ze bijvoorbeeld dat doden om politieke redenen geen moord is, of dat plunderen niet hetzelfde als stelen is. Door deze identificatie overtuigen ze zichzelf dat sommige gewelddaden aanvaardbaar zijn. Oorlogskinderen zijn vaak teleurgesteld in hun ouders, het leger, lokale leiders of andere autoriteitsfiguren. Dit gevoel beïnvloedt de morele ontwikkeling.

3.3.2 Overleversidentiteit

Kinderen en jongeren die een oorlog overleven, identificeren zichzelf soms met (professionele) hulpverleningsinstanties. Zo willen ze bijvoorbeeld dokter of verpleegster worden. Door dergelijke visies te creëren, krijgt het kind in kwestie het gevoel dat het iets aan de omstandigheden kan veranderen. Dit is een manier om controle te krijgen over dood, ziekte of pijn. Bijvoorbeeld: *Een Oegandese jongen wil later dokter worden. Hij denkt bij zichzelf: "Als ik later dokter word, dan kan ik veel mensen helpen. Mensen die anders dood zouden gaan, zullen door mij in leven kunnen blijven."*

Kinderen die tijdens de oorlog honger en armoede hebben gekend, kunnen later geobsedeerd geraken door materialistische zaken. Kinderen die de Holocaust hebben overleefd, waren na de oorlog vaak obsessieel bezig met het verzamelen van goederen zoals kleding, voedsel, enz. Sommige oorlogskinderen willen later ook rijk worden, een huis hebben, een auto hebben, ... In dergelijke gevallen spreekt men van een 'overleversidentiteit'. Het kind neemt een identiteit aan dat het oorspronkelijk gezien niet zou aangenomen hebben.

Oorlogskinderen kunnen een grote wrok of wantrouwen ontwikkelen tegenover anderen, ofwel zullen ze zichzelf grenzeloos opofferen. Het eerste wordt beschouwd als een onverteerde agressie die op anderen geprojecteerd wordt. Het tweede is dan weer een methode om van het stigma van 'slachtoffer' af te geraken.

3.3.3 Blijvend gebrek aan vertrouwen

In oorlogssituaties voelen kinderen zich constant onzeker. Deze constante onzekerheid kan bij kinderen een gevoel van onveiligheid veroorzaken. Ook zal hun vertrouwen in anderen geleidelijk aan afnemen. Kinderen voelen heel goed de gevoelens van hun ouders aan. Wanneer ze merken dat hun ouders de situatie niet (meer) in de hand hebben, veroorzaakt dit angst. Wanneer dergelijke onzekerheid reeds in de vroege ontwikkeling van het kind voorkomt, wordt het hechtingsgedrag van het kind aangetast. Ook het vermogen om zichzelf of iemand anders te vertrouwen daalt zienderogen.

3.3.4 Toekomstpessimisme

Dagelijkse confrontaties met oorlogsomstandigheden kan bij kinderen een onzeker toekomstgevoel veroorzaken. Door het meegemaakte oorlogsleed geloven veel kinderen niet meer in een mooie toekomst. Jaren later kan het kind (dat intussen reeds volwassen kan zijn) nog steeds doemdenken.

¹³ Vlaamse Onderwijsraad (2000). *Vluchtelingen in de klas*. Leuven: Garant.

3.3.5 Schoolresultaten

Het is vooral het afwijkend gedrag als gevolg van een trauma dat ervoor zorgt dat de resultaten verslechteren, hoewel de intelligentie van het kind niet aangetast wordt. Teruggetrokken gedrag, dagdromen, verminderde concentratie, enz. zijn enkele gevolgen van traumatische ervaringen. Dergelijk gedrag zorgt ervoor dat de schoolresultaten van het kind dalen. In sommige gevallen is het zo dat het kind hierdoor geen diploma of getuigschrift kan bemachtigen. Gevolg: de kansen op de arbeidsmarkt zijn beperkt.

3.4 Regressie¹⁴

Het woord 'regressie' is reeds verschillende keren aan bod gekomen. Het is een bekend begrip uit de psychologie. Wanneer iemand regresseert, keert die persoon terug naar een eerdere fase in zijn levensontwikkeling. Dit gebeurt meestal wanneer de persoon in kwestie negatieve gevoelens of emoties verwerkt. Regressie dient als afweermecanisme en kan zowel in gedachtepatronen als in gedrag optreden. Een bekende vorm van regressie is secundaire enuresis. Hierbij gaan oudere kinderen, die reeds zindelijk zijn, opnieuw bedplassen. Infantilisme (de drang hebben om zich als kind te gedragen) wordt ook als een vorm van regressie beschouwd. Wanneer het kind zich opnieuw beter begint te voelen, vermindert en verdwijnt dit gedrag geleidelijk aan.

3.5 Emotionele en gedragsproblemen¹⁵

Niet enkel het PTSS is een gevolg van oorlog op kinderen. Vaak is het zo dat er enkele 'losse' problemen optreden, zonder dat deze te wijten zijn aan het PTSS. Enkele voorbeelden hiervan zijn emotionele problemen en gedragsproblemen. Stress ligt voornamelijk aan de basis van dergelijke problemen. Mensen zijn echter niet in gelijke mate vatbaar voor negatieve invloeden en gebeurtenissen. Vooral de manier waarop met deze stress wordt omgegaan (cfr. coping), bepaalt het effect.

3.5.1 Emotionele problemen

Onder 'emotionele problemen' worden depressieve gevoelens, lage zelfwaardering, angsten, obsessief gedrag, dissociatie, somatische klachten, enz. verstaan. Algemeen gezien komen emotionele problemen vaker voor bij meisjes dan bij jongens. Hierbij mag echter niet vergeten worden dat meisjes sneller iets zullen vertellen dan jongens, waardoor dit een vertekend beeld kan geven.

Vluchtelingenkinderen en kinderen die een oorlog meemaakten, vertonen voornamelijk emotionele problemen zoals depressie en angst. Een onderzoek van Goldstein, Wampler en Wise uit 1997 wijst uit dat 91 % van de Bosnische vluchtelingenkinderen (tussen 6 en 12 jaar) droevig is, en dat 96 % angst ervaart. Nog een methode die kinderen gebruiken om zelf hun emoties in controle te houden is dissociatie. Hierbij gaat het kind in kwestie geen emoties meer tonen en voelen. In dergelijke gevallen is er psychische hulp nodig om het kind er weer bovenop te krijgen.

3.5.2 Gedragsproblemen

Onder 'gedragsproblemen' worden gedragsmatige probleemgedragingen zoals aandachtproblemen, agressief en delinquent gedrag verstaan. Dergelijke problemen komen eerder voor bij jongens. Kinderen die in contact komen met conflicten zoals oorlog, zullen veel sneller gedragsproblemen ontwikkelen. Ze raken hun grip en inzicht op de werkelijkheid kwijt. Ze worden sneller kwaad, verliezen sneller hun geduld en geraken geagiteerd. Kinderen die tijdens de oorlogsperiode van hun ouders gescheiden worden en blootgesteld worden aan gewelddadige activiteiten, zullen meer probleemgedrag vertonen. Een onderzoek

¹⁴ Wikipedia (s.d.). *Regressie (psychologie)*. Internet, 15 oktober 2011 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Regressie_%28psychologie%29)

¹⁵ Vossen, C. (2008-2009). *Het psychosociaal welzijn en de rol van coping*. Internet, 15 oktober 2011 (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/905/RUG01-001392905_2010_0001_AC.pdf)

naar schoolkinderen in Kosovo (na de oorlog) toont aan dat 84 % van de leerlingen leer- en gedragsproblemen vertonen.

Ook de tegenovergestelde beweging kan gemaakt worden. Het kind denkt bijvoorbeeld: *“Mama en papa hebben al genoeg ellende doorgemaakt. Ik mag ze niet kwaad maken, ik mag niet in opstand komen. Ik moet extra lief zijn.”* In dergelijke situaties verdringt het kind zijn eigen problemen en verlangens.

3.6 Dagelijkse moeilijkheden¹⁶

Naast de oorlogstrauma's ondervinden kinderen (die blootgesteld zijn aan oorlog) ook heel wat dagelijkse moeilijkheden. Sommige simpele taken kunnen reeds tot stress leiden. Deze stress ontstaat voornamelijk als gevolg van sociale destabilisatie na de oorlog. Enkele voorbeelden van sociale destabilisatie zijn: scheiding van familie en vrienden, ondervoeding, ziekte of handicap en een lagere sociaal-economische status. Dit zijn allemaal zaken die heel wat zorgen meebrengen voor het kind en de familie.

Enkele dagelijkse moeilijkheden die na de oorlog tot stress kunnen leiden zijn bijvoorbeeld ziekte in de familie en zich zorgen maken over familieleden. Ook kan het zijn dat er te weinig eten/zorg aanwezig is. Het kind kan ook het gevoel krijgen dat het anders behandeld wordt, of dat er meer ruzie is in de familie. Bij verkrachtingen gebeurt het vaak dat het kind verworpen wordt door de familie of de samenleving. In andere situaties kan het dan weer zijn dat het kind teveel taken heeft of dat het moet gaan werken. Door veel van deze zaken kan het kind niet langer naar school. De meerderheid van de oorlogskinderen voelt zich angstig of onveilig.

Illustratie 4: heel wat slachtoffers van landmijnen ondervinden nog dagelijks de gevolgen van de oorlog, Angola, 2006

Illustratie 5: vluchten is onmogelijk en de bevolking zit al 16 dagen zonder basisvoorzieningen, Gazastrook, 2009

Besluit

De redenen voor het ontstaan van PTSS zijn divers. Ook de manier waarop PTSS zich uit, is bij iedere persoon verschillend. De reactie van het kind op het meegemaakte oorlogsleed is ook afhankelijk van de leeftijd van het kind. Dit heeft een grote invloed op de oorlogservaring zelf en de effecten daarvan op het kind. Opvallend is dat ook gemakkelijke taken moeilijk kunnen worden voor oorlogskinderen. Daarom is het voor een kind van essentieel belang dat het kan terugvallen op familie, vrienden, kennissen en/of personen die het kind steunen.

¹⁶ Vossen, C. (2008-2009). *Het psychosociaal welzijn en de rol van coping*. Internet, 15 oktober 2011 (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/905/RUG01-001392905_2010_0001_AC.pdf)

4 Kinderrechten

Voor ons in België lijkt het vanzelfsprekend dat er kinderrechten bestaan. In ons land worden de kinderrechten amper geschonden. Indien dit wel het geval is, wordt hieraan gewerkt. In een groot aantal landen is dit echter niet zo. Kinderrechten zijn ook niet van de ene op de andere dag ontstaan. Er gaat een lang proces aan vooraf. In dit hoofdstuk wordt de historiek van de kinderrechten besproken. Ook wordt er gekeken hoe en waar deze kinderrechten geschonden worden.

4.1 Algemeen¹⁷

In de meeste Westerse landen lijkt het logisch dat kinderen hun specifieke rechten hebben. In België bijvoorbeeld hebben de kinderen meer rechten dan plichten. Indien ze gedwongen worden om iets te doen, grijpt de wet in. In heel wat landen gaat het er echter anders aan toe. Kinderrechten worden er eerder als een last gezien en worden op grote schaal geschonden. In het Westen is de samenleving eeuw na eeuw geëvolueerd. Waar de Westerse landen geëvolueerd zijn, zijn heel wat andere landen ter plekke blijven trappelen. Vooral in ontwikkelingslanden valt het op dat de kinderrechten op grotere schaal geschonden worden. In ontwikkelingslanden is het niet uitzonderlijk dat de meerderheid van de bevolking jonger is dan 18 jaar. Meer dan 100 miljoen kinderen over de hele wereld gaan niet naar school, 1 miljoen kinderen zijn het slachtoffer van kindermishandeling, enz.

In dit werk worden vooral de kinderrechten van kinderen in oorlog besproken. In 1945 eindigde het laatste grote conflict in West-Europa. Sindsdien is de discussie over 'kinderrechten in de wereld' pas echt begonnen. Toch worden kinderen vandaag de dag nog dagelijks betrokken in oorlogssituaties. Even enkele cijfers van de afgelopen tien jaar...

- 1 miljoen kinderen zijn wees geworden of verloren het contact met hun ouders;
- 2 miljoen kinderen werden gedood;
- 4 à 5 miljoen kinderen zijn gehandicapt geraakt;
- 10 miljoen kinderen zijn getraumatiseerd door hetgeen ze gezien hebben;
- 12 miljoen kinderen zijn dakloos geworden.

Deze cijfers tonen aan dat heel wat kinderen te lijden hebben onder oorlogssituaties. Zowel op nationaal als internationaal vlak houden organisaties (zoals bv. UNICEF) de rechten van de kinderen in de gaten. Sinds 1989 bestaat er een Internationaal Verdrag inzake de Rechten (IVRK) van het Kind. De landen die dit verdrag getekend hebben, kunnen onmiddellijk vervolgd worden indien ze het schenden. Landen die het verdrag niet getekend hebben en toch de kinderrechten schenden, kunnen enkel met de vinger worden gewezen. U vindt het IVRK terug in bijlage 1.

Het eerste artikel van het IVRK legt bij wet vast wat 'een kind' is. Dit eerste artikel kwam reeds in een vorig hoofdstuk ter sprake. Het IVRK bepaalt dat iedere -18-jarige een kind is. Deze leeftijd wordt echter wat in twijfel getrokken, hoofdzakelijk door het bestaan van grote culturele verschillen. Hoe was het vroeger en hoe is het nu? Wat is de impact van de kinderrechten? Welke kinderrechten behandelen specifiek 'kinderen in/en oorlog'? Op deze vragen wordt een antwoord geformuleerd.

¹⁷ CMO (s.d.), *Kinderen en oorlog*. Internet, 16 oktober 2011
(http://www.cmo.nl/perdagwijzer/pdf/bob_kinderenoorlog_sam_gs.pdf)

4.2 Vroeger¹⁸

Het beeld van kinderen in de samenleving is vooral in de 20ste eeuw bijgesteld. Het ontstaan van kinderrechten moet in een ruimer kader bekeken worden. Kinderrechten zijn namelijk niet zomaar 'voor het plezier' opgesteld... Hieronder wordt besproken hoe kinderrechten zijn ontstaan. Deze informatie is vooral gebaseerd op de westerse geschiedschrijving. Het is dus belangrijk dat er rekening wordt gehouden met het typische karakter van de vooral 'westerse' geschiedenis. Hoe het met kinderrechten in andere niet-westerse landen zat gedurende de laatste eeuwen, is amper gekend. Wel mag er algemeen aangenomen worden dat heel wat ontwikkelingslanden momenteel in eenzelfde situatie leven als de westerse landen één à twee eeuwen geleden.

In vroegere beschavingsperioden zijn kindermoord en achtergelaten pasgeboren kinderen veel voorkomende praktijken. Met ons huidige denkkader kunnen we ons dit niet voorstellen. We beschrijven dergelijke praktijken als 'onmenselijk'. In de vierde eeuw is het echter niet ongebruikelijk om pasgeboren kinderen (die vaak als bijkomende zorg werden gezien) te verdrinken, weg te gooien, als aas achter te laten of gewoon te offeren aan de goden. In dergelijke gevallen had men specifieke redenen om dit te doen (zoals bijvoorbeeld groepsdruk). Tot de dertiende eeuw worden ongewenste kinderen voornamelijk achtergelaten. Onvolmaakte kinderen of 'lastige' kinderen worden regelmatig omgebracht. Jongens zijn meer welkom dan meisjes, aangezien ze meer arbeid kunnen verrichten. Deze seksdiscriminatie blijft zelfs tot in de 20ste eeuw bestaan. Franse boeren zeggen in de 19de eeuw vaak: *"Ik heb geen kinderen, enkel meisjes."* (Verhellen, 2005, p. 18) Kindermoord en het achterlaten van pasgeboren kinderen is lange tijd een methode geweest om de familie grootte onder controle te houden...

In de middeleeuwen worden kinderen aanzien als 'kleine volwassenen'. Alle taken die volwassen mensen doen, doen de kinderen dus ook. Er is dus geen sprake van kinderrechten en kinderen worden op geen enkel vlak beschermd. De 'onverschilligheid tegenover kinderen' is tot het eind van de middeleeuwen dominant aanwezig. Wanneer in de helft van de 15de eeuw nieuwe continenten (zoals Afrika en Amerika) ontdekt worden, wordt de slavenhandel populair. Zwarte slaven worden per boot overgebracht naar Amerika om daar te werken. In heel veel gevallen worden kinderen van hun ouders gescheiden. Op dat moment bestaan er nog steeds geen kinderrechten. Tot in de jaren 1960 zullen mensen met een donkere huidskleur als minderwaardig beschouwd worden. Mensenrechten of rechten voor de arbeider bestonden overigens ook nog niet, waardoor mishandeling en uitbuiting schering en inslag waren.

Opvoedingspraktijken uit die periode bewijzen dat er nog steeds een onverschilligheid aanwezig is tegenover kinderen. Ook bestaat er heel wat bijgeloof als het op de gezondheid van kinderen aankomt. Het onderdompelen van het kind in ijskoud water of het verbranden van kinderen met een strijkijzer om ziektes te voorkomen, komen regelmatig voor. De levensduur van kinderen is in diezelfde periode behoorlijk laag. De helft à twee derde van de kinderen bereikt de leeftijd van 20 jaar niet. Daarom hechten ouders zich niet te sterk aan hun kinderen jonger dan 6 à 7 jaar. Indien je ouder dan 7 jaar bent, word je dan ook meteen bij de volwassenen gerekend en word je ingeschakeld in het arbeidsveld. Deze feiten kunnen de onverschilligheid tegenover kinderen verklaren. Sommige historici verklaren deze onverschilligheid als een gevolg van de hoge kindersterfte. Anderen verklaren dan weer dat de hoge kindersterfte een gevolg is van de onverschilligheid. Bij dergelijke situaties is het hetzelfde als de vraag "Wat was er eerst? De kip of het ei?" stellen...

Kortom: tot aan het einde van de middeleeuwen is er geen maatschappelijk bewustzijn van het bestaan van een aparte jeugdperiode.

¹⁸ Verhellen, E. (2005). *Verdrag inzake de rechten van het kind: achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*. Leuven: Garant.

Eind zestiende/begin zeventiende eeuw wordt de aandacht wat meer op het 'kind zijn' gericht. Dit is mede dankzij het doorbreken van het rationalisme. Onderwijs wordt in de hogere kringen steeds belangrijker. De doorsnee kinderen volgen een technische opleiding (systeem van leerling – gezelschap – meester) en de kinderen uit hogere kringen genieten een algemene opleiding. Naast de rationalisten zijn er in de zeventiende eeuw ook moralisten. Zij zien het kind als iets slechts dat 'goed' gemaakt kan worden, mits de correcte opvoeding. Deze opvoeding bestaat volgens hen uit discipline en training. Hierbij wordt de nadruk gelegd op gezin en scholing. Opnieuw spelen dergelijke bedenkingen zich af op 'hoger niveau', waardoor er voor het doorsnee kind niet veel verandert.

Wanneer ca. 1750 de Industriële Revolutie uitbreekt in het Westen, kan de rijke burgerij zich meer permitteren dan het gewone volk (dat grotendeels uit landbouwers bestaat). Heel wat landbouwers vluchten naar de stad en gaan in de fabrieken werken die geleid worden door de rijke burgerij. Armoede heerst in de geïndustrialiseerde landen. Om rond te komen moet elk lid van het gezin gaan werken, kinderen ook dus. Zowel de 'doorsnee' werkmens als het kind wordt niet door de wet beschermd. De Verlichting zorgde echter voor een kantelmoment. Op lange termijn is het deze periode die beslissend is voor het ontstaan van kinderrechten.

Dé leus van de Franse Revolutie is 'Liberté, égalité, fraternité' en er ontstaat een vooruitgangsideologie. De 'gelijkheidsgedachte' moet komaf maken met de voorkeursbehandeling van de hogere sociale groepen en elke vorm van willekeur moet afgeschaft worden. Elke mens telt. Deze gedachte richt zich ook op de 'zwakkeren' van de maatschappij, waaronder ook het kind. De 'broederschapsgedachte' ligt aan de basis van solidariteit, waardoor de samenleving geleidelijk aan gematigder wordt. Om je als persoon op een positieve manier te ontwikkelen, heb je voldoende vrijheid nodig. Je kunt je als individu pas goed ontwikkelen wanneer je als kind voldoende aandacht van thuis uit krijgt. Na de Franse Revolutie komt men tot het besef dat de kinderen de 'toekomst' zijn.¹⁹ Zij zullen later van groot belang zijn voor de samenleving, dus is een goede opvoeding van belang. Geleidelijk aan worden kinderen als een aparte groep met aparte kenmerken beschouwd. De interesse naar de psychische eigenschappen van het kind groeit. Doordat de samenleving op sociaal-cultureel vlak verandert, verandert de kijk op kinderen mee.

Al deze veranderingen bij elkaar moeten echter wel met een korreltje zout genomen worden. Deze veranderingen drongen eerst bij de hogere sociale klassen door, eerst bij de jongens (en pas daarna bij de meisjes). Het gewone volk, de lagere sociale klasse, kwam pas later aan de beurt. In de negentiende eeuw ontwikkelt de kindergeneeskunde zich. Ook dit toont aan dat de visie op 'het kind' bijgesteld wordt.

Illustratie 6 : Kindsoldaat van de Amerikaanse Burgeroorlog, Amerika, ca. 1860

¹⁹ Willems, J. (2005). *Kindermishandeling en de rechten van het kind*. Maastricht: in eigen beheer.

De eerste kindwetten worden eind de negentiende/begin de twintigste eeuw opgesteld. In diezelfde periode wordt slavernij afgeschaft en wordt de positie van de vrouw ook onder de loep genomen. De machteloosheid van kinderen wordt erkend. Aangezien kinderen 'de volwassenen van de toekomst' zijn, is het belangrijk dat er toch enige vorm van bescherming bestaat. Deze bescherming bestaat oorspronkelijk uit de leerplichtwet, waardoor het kind onttrokken wordt aan het arbeidsproces. In België komt de leerplicht er in 1914. Oorspronkelijk worstelen de meeste kinderen/jongeren met deze leerplicht. Langs de ene kant zijn ze verplicht om naar school te gaan, maar langs de andere kant worden ze toch nog regelmatig ingeschakeld in het werkveld. Spijbelen, geweld en apathie zijn op dat moment niet ongewoon in het onderwijs. Toch zijn deze eerste kindwetten van groot belang, omdat zij de basis leggen voor de latere (internationale) kinderrechten.

In 1920 richt de Britse Eglantyne Jebb de 'International Save the Children Union' op. Na de Eerste Wereldoorlog is de situatie voor kinderen namelijk alles behalve aangenaam (voor de volwassenen overigens ook niet). Jebb begint zich in te zetten voor meer kinderrechten. Zo wordt de Verklaring voor de rechten van het kind (niet het Universele Verdrag uit 1989!) in 1923 opgesteld. Deze verklaring formuleert vijf specifieke criteria met betrekking op de kinderrechten.

Illustratie 7: Eglantyne Jebb

- 1 Het kind moet toegang hebben tot de middelen die vereist zijn voor een normale ontwikkeling, zowel materieel als geestelijk.
- 2 Een hongerig kind moet gevoed worden, een ziek kind moet verzorgd worden, een kind in nood moet geholpen worden, het misdadige kind moet heropgevoed worden, de wees moet onderdak krijgen en in veiligheid gebracht worden.
- 3 Het kind moet de eerste zijn die hulp krijgt in tijden van nood.
- 4 Het kind moet zich in een leefbare omgeving bevinden en moet beschermd worden tegen uitbuiting.
- 5 Het kind moet opgevoed worden met de kennis dat zijn talenten later zullen bijbrengen tot een betere toekomst voor zijn medemens.

Deze vijf punten worden in 1924 door de Volkenbond opgenomen in de Verklaring van Genève. Op deze manier gaat de bal aan het rollen. Doordat de Verklaring van Genève deze vijf punten 'adopteert', zal dit in 1989 leiden tot het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind.²⁰

²⁰ Wikipedia (s.d.). *Declaration of the Rights of the Child*. Internet, 20 oktober 2011 (http://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_the_Rights_of_the_Child)

4.3 Heden (1945 - ...)²¹

De Tweede Wereldoorlog betekent een stroomversnelling voor de kinderrechten. In 1945 worden de Verenigde Naties (VN) opgericht. In datzelfde jaar schrijft de VN het Handvest van de VN. In dit Handvest wordt beschreven dat men binnen de VN streeft naar gelijke rechten (bv. tussen man en vrouw), maar ze worden niet specifiek opgesomd en/of uitgelegd. Drie jaar later, in 1948, wordt de Universele Verklaring van de rechten van de mens (UVRM) opgesteld. Deze verklaring somt heel wat vrijheden en sociale rechten op. Alle landen die deze verklaring ondertekenen, gaan ermee akkoord dat elke burger gelijke rechten heeft. Enkele belangrijke zaken die gewaarborgd moeten worden, zijn: eten, drinken, werk, onderdak, lichamelijke en geestelijke volksgezondheid, onderwijs en bestaanszekerheid. Wat wel ontbreekt in deze Universele Verklaring van de rechten van de mens, is het verbod op kinderarbeid.

Héél specifieke rechten rond het kind worden er niet geformuleerd (enkel artikel 25 en 26 gaan over het kind). Toch is de bescherming van het kind op dat moment al heel actueel. Indien je later een sterke democratie wil hebben (iets wat door de verklaring wordt nagestreefd), is het belangrijk dat je goed gevormde (wereld)burgers hebt. Daarom worden zaken zoals de ontwikkeling, veiligheid, vrijwaring van mishandeling, verwaarlozing, misbruik en uitbuiting van kinderen steeds belangrijker. Men begint (internationaal) te beseffen dat kinderrechten eigenlijk de basis vormen van alle andere mensenrechten.

Op 20 november 1959 komt de Algemene Vergadering van de VN samen. De criteria van Jebb (die in de Verklaring van Genève opgenomen zijn) worden besproken en verder uitgebreid. In totaal worden er zo'n tien principes uitgewerkt, die echter nog steeds niet bindend zijn voor de staten. De Verklaring roept enkel landen op om aandacht te hebben voor de belangen van minderjarigen. Dertig jaar later, in 1989, komt de Algemene Vergadering van de VN nogmaals samen in New York. De Algemene Vergadering heeft een nieuw, uitgebreid kinderrechtenverdrag voor ogen. Op 20 november 1989 keurt men dan ook unaniem het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) goed. Als we het vandaag de dag over kinderrechten hebben, dan gaat dit over de rechten die in dit Internationale Verdrag staan. In '89 wordt het Verdrag misschien wel goedgekeurd, maar dat is nog niet genoeg. Om het Verdrag ook werkelijk kracht te geven, moeten landen het goedkeuren en bekrachtigen. Dit gebeurt in twee stappen.

- 1 Eens het verdrag goedgekeurd is, moeten alle staatshoofden het ondertekenen. In de meeste landen is dit de koning(in) of president. Op deze manier belooft het staatshoofd om werk te maken van het verdrag en om de inhoud van het verdrag in het eigen beleid uit te voeren.
- 2 Om de regels van het verdrag in een land officieel te maken, moet het parlement er ook mee akkoord gaan. Het verdrag moet dus nog bekrachtigd (= geratificeerd) worden. Door het ratificeren van het verdrag belooft een land dat het verdrag als wet van kracht is.

Om helemaal in orde te zijn is het ook belangrijk dat voldoende landen het verdrag ondersteunen, meer bepaald minimaal twintig landen. Het IVRK is in '89 door alle landen van de wereld ondertekend. Slechts twee landen, namelijk Somalië en de VS, hebben het verdrag (nog) niet geratificeerd. In Somalië is het onduidelijk wie het staatshoofd is en wie de regering is... De VS daarentegen hebben het niet zo voor internationale verdragen over een dergelijke problematiek. Op deze manier hoeven ze geen rekening te houden met hetgeen andere landen opleggen. Ook zouden de VS vinden dat het IVRK in strijd is met het ouderlijke gezag. Tot in maart 2004 was het nog mogelijk om de doodstraf op -18-jarigen toe te passen. Ook kan en mag het Amerikaanse leger hierdoor 17-jarigen blijven rekruteren voor het leger.

²¹ Verhellen, E. (2005). *Verdrag inzake de rechten van het kind: achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*. Leuven: Garant.

Het Verdrag bevat 54 artikelen die zich specifiek toespitsen op de rechten van het kind. Tot artikel 40 worden de rechten opgesomd en omschreven. In de latere artikelen richt men zich tot de toepassing, controle en inwerkingtreding van het Verdrag. In totaal zijn er drie grote categorieën te onderscheiden, namelijk:

- **Provisierechten**

Deze rechten verwijzen naar hetgeen kinderen nodig hebben om zo goed mogelijk op te groeien (bv. eten en drinken, onderdak, scholing, hulpverlening, enz.).

- **Protectierechten**

Deze rechten beschermen minderjarigen tegen allerlei vormen van geweld (bv. kindermishandeling, kinderprostitutie, werken als kindsoldaat, enz.)

- **Participatierechten**

Deze rechten geven je als kind de 'toestemming' om deel te nemen aan gesprekken, op te komen voor je rechten, je eigen geloof te kiezen, enz. Dit is sinds 1959 één van de meest recente ontwikkelingen in de ontwikkeling van kinderrechten.²²

In het verdrag beloven alle landen dat de overheid erop toeziet dat de kinderrechten in hun land effectief toegepast worden. Elk land mag zelf kiezen hoe dit gebeurt. De politieke overheden moeten wel om de vijf jaar een rapport maken over de vooruitgang van de kinderrechten. Dit rapport gaat dan naar het Internationaal Comité voor de Rechten van het Kind in Genève. Dit comité waakt voor de Verenigde Naties over de kinderrechten en hoe deze toegepast worden in elk land. Indien een land toch de kinderrechten overtreedt, dan is hier in principe nog niet veel aan te doen. Er bestaan namelijk nog geen echte dwangmaatregelen of een internationale rechtbank voor kinderrechten. Bovendien moet elk land de kinderrechten nastreven met de middelen die ze hebben, wat verschilt van land tot land.

4.4 Tekortkomingen en bemerkingen²³

Het IVRK is volgens sommige NGO's en landen niet volledig en/of duidelijk genoeg. De volgende tekortkomingen en bemerkingen werden opgemerkt...

- Het IVRK wordt nog te vaak als 'typisch (Westers) verdrag' beschouwd. Toch is het IVRK juridisch bindend. Sommige organisaties vinden dat er te weinig sancties worden opgelegd.
- Het feit dat landen zelf nog hun eigen kinderrechtenverdragen schrijven, wijst erop dat het IVRK niet overal nageleefd wordt of niet universeel genoeg is opgesteld.
- Het IVRK is juridisch bindend, maar elke staat kan en mag het uitvoeren in zijn eigen territoriale bevoegdheidssfeer. Dit zorgt ervoor dat kinderrechten toch nog geschonden kunnen worden.
- Niet alle artikels zijn concreet genoeg opgesteld. Interpretatie is nog steeds mogelijk.
- Tussen en binnen de staten ontstaat er (mede door de globalisatie) een grote kloof. Deze kloof vertaalt zich regelmatig in schulden, conflicten, armoede en ongelijkheid. In dergelijke situaties is het moeilijk om het IVRK volledig te kunnen naleven.
- ...

²² Verhellen, E. (2005). *Verdrag inzake de rechten van het kind: achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*. Leuven: Garant.

²³ Kinderrechtencommissariaat (s.d.), *Kinderrechteninfo: rapporten over kinderrechtenverdrag*. Internet, 22 oktober 2011 (<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?PageAction=Detail&pagId=51295&parpagId=51294>)

4.5 Impact van de kinderrechten²⁴

De komst van (internationale) kinderrechten heeft reeds het leven van veel kinderen verbeterd. Vooral het begrip 'kind' is hierdoor veranderd. Met het IVRK kwam er een op rechten gebaseerde benadering van kinderen. Ontwikkeling wordt hierdoor niet langer gezien als een gunst, maar als een recht. Op deze manier worden de ondertekenende landen verplicht om te voorzien in structuren die deze kinderrechten kunnen doen verwezenlijken. Maar wat is nu de impact van het invoeren van kinderrechten? Is deze impact overal even groot? Weet iedereen wel af van de kinderrechten? In dit onderdeel worden op deze vragen antwoorden geformuleerd.

4.5.1 In de marge...

Vooraleer er dieper wordt ingegaan op de impact van de kinderrechten, moeten er eerst enkele bedenkingen gemaakt worden. Kinderrechten kunnen slechts hun impact hebben, wanneer ze ook gekend zijn bij de bevolking zelf. Hieronder wordt besproken dat dit niet altijd zo is.

4.5.1.1 Kennis over de kinderrechten²⁵

Nog nooit was een verdrag zo snel door zoveel landen ondertekend en geratificeerd. Ondanks de eerste euforische ideeën die rond het verdrag hingen, moeten er toch wel heel wat bedenkingen gemaakt worden. Op nationaal vlak is het IVRK misschien wel in heel wat landen aanvaard, maar op regionaal vlak is de implementatie van het Verdrag soms ver te zoeken. Hier zijn verschillende verklaringen voor...

Vooraleer je voor je rechten kunt opkomen, moet je weten dat je ze hebt. Het IVRK verplicht de ondertekende landen dan ook om hun burgers in te lichten over kinderrechten. Een belangrijke factor bij het verspreiden van deze kennis is de media. De media dragen namelijk bij aan het mens- en kindbeeld, doordat ze sociale, politieke en culturele waarden overbrengen op de kijkers, luisteraars en lezers. De rollen worden ook vaak omgedraaid. Wanneer er iets niet pluis is in verband met kinderrechten, dan wordt dit aan de grote klok gehangen met behulp van de media. Door internationale druk kan er op die manier wel iets veranderd worden aan de problemen i.v.m. kinderrechten.

Hoewel staten verplicht zijn om de bepalingen van het IVRK aan hun burgers bekend te maken, gebeurt dit niet altijd. In heel wat landen (vooral Afrikaanse landen) vindt er een decentralisatie plaats. De centrale overheid draagt heel wat van haar middelen, bevoegdheden en autoriteit over aan lokale overheden. Hierdoor worden de lokale overheden verantwoordelijk gesteld voor de kinderrechten. Vaak zijn deze overheden niet voldoende georganiseerd, waardoor ze inefficiënt te werk gaan. Hierbij wordt het verspreiden van de kinderrechten bemoeilijkt. Ook is het vaak zo dat arme landen niet voldoende middelen hebben om aan de bepalingen van het IVRK te voldoen. Vooral onderwijs is daardoor een probleem. Indien er wel onderwijs wordt aangeboden, hebben veel bewoners het vaak moeilijk om dit te kunnen betalen...

Naast de lokale overheden is het ook aan niet-statelijke actoren (zoals NGO's) om te zorgen voor de implementatie van kinderrechten. NGO's gaan zich vooral in het begin richten op het nationale niveau. Ze zijn vooral actief bij het ontwerpen van wetgeving omtrent kinderrechten en promotiecampagnes. Op deze manier hebben ze vooral het publieke bewustzijn verhoogd. Opnieuw dient gezegd te worden dat ook NGO's het lokale niveau te vaak vergeten...

²⁴ De Rover, V., Rooms, S. (mei 2007). *MO-paper: Zijn kinderrechten een modegril?*. Internet, 23 oktober 2011 (http://www.planbelgie.be/uploads/1224421727-mo_kinderrechten-backend.pdf)

²⁵ Van Den Broeck, J. (2009-2010). *De impact van kinderrechten en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind op lokaal niveau*. Internet, 23 oktober 2011 (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/460/775/RUG01-001460775_2011_0001_AC.pdf)

Hoe kan het IVRK daadwerkelijk een impact hebben op het lokale niveau? Eerst en vooral mag de kloof tussen het lokale en nationale niveau niet te groot worden. Indien men lokale autoriteiten meer stimuleert om te werken rond kinderrechten, dan zullen de burgers hier alleen maar baat bij hebben. Door aangepaste, lokale projecten op te starten zal de kans groter worden dat projecten slagen. Deze projecten kunnen via promotie, educatie en bewustmaking het lokale volk informeren. Nationale projecten missen vaak hun doel, juist doordat ze niet lokaal genoeg te werk gaan. Opnieuw is de vraag: wie zal dit betalen?...

4.5.1.2 Vraagtekens bij het IVRK²⁶

Het IVRK werd door de meeste staten niet onvoorwaardelijk ondertekend. Het IVRK laat namelijk nog enige ruimte over voor interpretatie. Hierdoor is de universele impact van het IVRK zeer moeilijk na te gaan. Elk land heeft een eigen beeld van 'een kind'. Dit beeld is sociaal, economisch, religieus en cultureel getint. Doordat leeftijden niet specifiek vastgelegd zijn, kan er dus af en toe wel eens een oogje dichtgeknepen worden. Over een duidelijke universele naleving van de kinderrechten kan er dus nog niet gesproken worden. Toch is het Kinderrechtenverdrag geen maat voor niets. Het is belangrijk dat er een internationale standaard aanwezig is. Op deze manier kan men deze standaard zo goed mogelijk nastreven.

Het is een onbegonnen werk om in alle landen (en in alle steden en dorpen ervan) de kinderrechten te gaan bespreken. Daarom wordt slechts de globale impact van de kinderrechten in het Westen, het Oosten en Afrika besproken.

4.5.2 Impact in het Westen²⁷

Het Kinderrechtenverdrag is vooral in het Westen goed doorgedrongen. Door de snelle historische ontwikkelingen in het Westen werd het beeld van kinderen ook behoorlijk snel bijgesteld. Op 200 jaar tijd zijn de Westerse kinderen van een 'passief wezen' in een 'communicerend wezen' veranderd. Toch mag er niet vergeten worden dat ook Westerse landen moeten blijven streven naar het beter naleven van de kinderrechten. Ook in België zijn er enkele kinderrechten die niet 100 % goed nageleefd worden. Het grote verschil met andere streken, is dat men in het Westen de kinderrechten nauwlettender in het oog houdt.

Het mag algemeen gezegd worden dat het Westen ook de kinderrechten in andere (niet-Westerse) landen als het ware 'in de gaten houdt'. Ondertussen hebben heel wat staten extra verdragen getekend inzake kinderrechten. Ook in de VS is dit het geval. Zuid-Amerika leeft het Kinderrechtenverdrag overigens niet echt nauwkeurig na. Zo leven er heel wat straatkinderen. In Colombia worden ook nog steeds kindsoldaten ingeschakeld. Aan de hand van projecten (bv. van Plan België en Kerk in Actie) probeert men daar aan de kinderrechten te werken.

4.5.3 Impact in het Oosten²⁸

In het Oosten heeft het IVRK vooral voor onderwijs gezorgd. Net zoals in Afrika is er op nationaal vlak een verandering voelbaar, maar op lokaal vlak niet altijd. Kinderarbeid en kindermishandeling zijn nog steeds zaken die in bepaalde steden prominent aanwezig zijn.

Sinds de oorlog in Irak (die startte in 2003) zijn reeds honderden kinderen omgekomen. Veel Irakese ouders durven hun kinderen niet meer naar school sturen door de constante dreiging die er heerst. De wil om de kinderen naar school te sturen is er, maar de weg wordt moeilijk gemaakt door politieke omstandigheden. Salman vertelde tijdens het interview dat zijn school in Bagdad drie maanden was gesloten wegens de oorlog. UNICEF zorgde ervoor dat de school weer open ging. Nog een dergelijk probleem stelt zich in Afghanistan. Daar zijn heel wat kinderen verslaafd aan opium en heroïne. Één derde van het land steunt op de opiumhandel, waarvoor ook kinderen worden ingeschakeld.

²⁶ Kinderrechtencoalitie (september 2001). *Rapport van de Belgische NGO's*. Internet, 2 november 2011 (<http://www.kinderrechtencoalitie.be/content.aspx?l=006.007.002>)

²⁷ Boonen, R. (2004). *Kinderrechten aanpakken* Antwerpen: Garant.

²⁸ Ipsnews (s.d.). *Midden Oosten*. Internet, 2 november 2011 (<http://www.ipsnews.be/regio/midden-oosten?page=38>)

Internationale organisaties moeten in het Oosten geregeld ingrijpen wanneer het over kinderrechten gaat. Landen zijn niet altijd stabiel genoeg en verschillen van streek tot streek van beleid. Alle landen van het Oosten over dezelfde kam te scheren is wat kort door de bocht. Vooral het Midden-Oosten wordt nog geconfronteerd met conflicten. Op dergelijke momenten is het moeilijk om voor kinderrechten op te komen.

Illustratie 8: Amerikaanse aanval op Adamiyeh. Mensen slaan op de vlucht, Irak, 2003

Illustratie 9: gewond kind na aanval op de stad, Irak, 2003

4.5.4 Impact in Afrika

Op nationaal vlak is er in Afrika een verbetering voelbaar. Zo is het bijvoorbeeld in sommige landen mogelijk dat kinderen hun mening geven tijdens Kinderparlementen. Ook vinden er sinds het IVRK meer inentings-, voedings- en onderwijscampagnes plaats. Toch loopt er nog heel wat mis op lokaal niveau. Daarom wil men nu meer lokale projecten ontwikkelen, zodat de mensen duidelijk weten wat hun rechten zijn.

In 1999 ontwikkelde Afrika zijn 'eigen' Kinderrechtenverdrag. Congo is het enige land dat dit verdrag nog niet tekende. In Congo zijn er nog steeds kindsoldaten actief. Sommige Afrikaanse landen zijn goed georganiseerd en leven het Kinderrechtenverdrag zo goed mogelijk na, andere dan weer niet. In Tanzania bestaat de helft van de bevolking uit kinderen. Er werden enkele op kinderen gerichte bepalingen in de wetgeving opgenomen. Het enige probleem is dan weer dat de kinderrechtenbescherming (in de wet) erg verspreid en fragmentarisch wordt genoemd. Één van de grootste problemen waar Tanzania mee kampt, is dat er geen uniforme definitie van 'het kind' bestaat. Op die manier wordt het toepassen van het IVRK ook moeilijk. Dit is in meerdere landen zo...

Zoals reeds werd vermeld, zorgde de komst van kinderrechten in Afrika wel degelijk voor verbeteringen (bv. in het onderwijs, op vlak van voeding en verzorging, ...). Heel wat Afrikaanse landen hebben echter te kampen met grote armoede, waardoor de doelen moeilijk verwezenlijkt kunnen worden. Kinderen willen (en mogen) naar school, maar kunnen bv. niet omdat ze thuis anders geen geld hebben om eten te kopen.

4.6 Bedreigde kinderrechten in oorlogstijd²⁹

In tijden van oorlog worden kinderrechten op grote schaal geschonden. Globaal gezien mag je stellen dat zo'n twee derde van het verdrag geschonden wordt in oorlogstijd. Hieronder worden de rechten besproken die in de meeste oorlogssituaties bedreigd worden.

4.6.1 Algemeen

In een oorlogsperiode worden heel wat kinderrechten geschonden, meestal door de gevolgen van de oorlog of om politieke redenen. Artikel 2 stelt dat kinderen niet mogen gediscrimineerd worden wegens huidskleur, geloof, politieke of andere overtuigingen. In de recente geschiedenis is dit echter wel nog gebeurd (bv. in Rwanda (1994) en Srebrenica (1995)). Ook in plaatselijke conflicten gebeurt het vaak dat kinderen slachtoffer worden van de overtuigingen van hun ouders. In de Gazastrook vinden er sedert lange tijd conflicten plaats. In dit gebied wonen joden en islamieten dicht bij elkaar en dit leidt regelmatig tot conflicten. Tijdens confrontaties gebeurt het dus ook dat kinderen gewond geraken (of gedood worden). Op deze manier worden kinderen slachtoffer van de (geloofs)overtuiging van hun ouders.

Artikel 6 bepaalt dat elk kind recht heeft op leven en dat de mogelijkheden tot overleven en ontwikkeling moeten gewaarborgd worden. Artikel 28 (dat over onderwijs gaat) heeft ook te maken met de ontwikkeling van het kind. Heel vaak worden deze twee rechten geschonden. Onderwijs wordt nog niet in elk dorp georganiseerd. Indien dit wel het geval is, dan is de school één van de eerste zaken die in oorlogstijd gesloten wordt... Doordat kinderen nog sterk afhankelijk zijn van hun ouders, vormen zij ook de meest kwetsbare groep. Leven in een oorlogsgebied zorgt voor de nodige problemen (zoals bv. psychologische problemen). In dit geval wordt de ontwikkeling van het kind geremd.

Vooraleer de kindsoldaten worden geschonden. Artikel 19, 34 en 36 hebben het over verschillende vormen van exploitatie. Het kind moet beschermd worden tegen elke vorm van exploitatie (lichamelijke, geestelijke, seksuele, enz.). Kindsoldaten worden verplicht om te vechten, te moorden, te werken en te stelen. Bovendien gebruiken de leiders dergelijke overtuigingsmethodes waardoor de kinderen geloven dat ze constant beschermd worden door iets of iemand. Meisjes die als kindsoldaat worden ingezet, worden ook regelmatig seksueel misbruikt. Hierdoor wordt artikel 33 geschonden. Vooraleer de kindsoldaten naar het front trekken, krijgen ze soms verdovende middelen aangeboden. Hierdoor gaan ze in een gedrogeerde toestand naar een volgend gevecht. Kindsoldaten worden meestal gedwongen gerekruteerd. De kinderen worden tegen hun wil van hun ouders gescheiden. Oorlogsgeweld zorgt er ook vaak voor dat kinderen hun ouders kwijt geraken. De ouders worden gedood, de kinderen lopen verloren, worden ontvoerd en/of misbruikt, enz. Artikel 9 wordt dus op verschillende manieren geschonden.

Illustratie 10: familie gescheiden door oorlog, 2000

Illustratie 11: (Kind)vluchtelingen uit Srebrenica, 1995

Illustratie 12: voormalig kindsoldaat Grace, 16 jaar, Zuid-Soedan, 2010

²⁹ Vzw Vormen (2003). *De rechten van kinderen en jongeren*. Antwerpen: Vzw Vormen.

4.6.2 Specifiek³⁰

Artikel 38 is het enige artikel dat omschrijft wat er specifiek niet mag gebeuren met kinderen in oorlog:

- 1 *De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe eerbied te hebben voor en de eerbiediging te waarborgen van tijdens gewapende conflicten op hen van toepassing zijnde regels van internationaal humanitair recht die betrekking hebben op kinderen.*
- 2 *De Staten die partij zijn, nemen alle uitvoerbare maatregelen om te waarborgen dat personen jonger dan vijftien jaar niet rechtstreeks deelnemen aan vijandelijkheden.*
- 3 *De Staten die partij zijn, onthouden zich ervan personen jonger dan vijftien jaar in hun strijdkrachten op te nemen of in te lijven. Bij het opnemen of inlijven van personen die de leeftijd van vijftien jaar hebben bereikt, maar niet de leeftijd van achttien jaar, streven de Staten die partij zijn ernaar voorrang te geven aan diegenen die het oudste zijn.*

In overeenstemming met hun verplichtingen krachtens het internationale humanitaire recht om de burgerbevolking te beschermen in gewapende conflicten, nemen de Staten die partij zijn alle uitvoerbare maatregelen ter waarborging van de bescherming en de verzorging van kinderen die worden getroffen door een gewapend conflict.³¹

Dit artikel richt zich vooral op de problematiek van kindsoldaten. Kinderen (onder de 15 jaar) mogen niet rechtstreeks ingezet worden in gewapende conflicten. Indien ze ouder zijn dan 15 jaar dan mag dit wel. Je merkt dat er een spanningsveld bestaat tussen het eerste artikel (wat is een kind?) en het 38ste artikel. Iemand die jonger is dan 18 jaar is volgens het verdrag een kind, maar indien het kind ouder is dan 15 jaar mag het wel meevechten. Elk land kan in principe zelf beslissen wanneer een burger 'meerderjarig en volwassen' is. Beslist een land dat kinderen van 14 jaar eigenlijk al volwassen zijn, dan mogen zij in principe ook al dienen in het leger. Dit druist dan wel in tegen artikel 38 van het IVRK...

Ook moet de verzorging en bescherming van kinderen gewaarborgd worden. In sommige oorlogssituaties zal dit artikel genegeerd worden. In burgeroorlogen komen heel vaak twee (of meerdere) groepen rechtstreeks tegenover elkaar te staan. Heel vaak is het dan de bedoeling om zoveel mogelijk slachtoffers te maken bij de andere groep. Indien hier kinderen bijzitten, dan is dat maar zo. Er zijn slechts weinig mensen die in het heetst van de strijd hun ideologische ideeën aan de kant zullen zetten om een kind (of een volwassene) van de 'andere partij' te helpen.

³⁰ Hibbert, A. (2003). *Kinderrechten*. Leidschendam: Biblion.

³¹ Kinderrechtencommissariaat (2008-02-06). *Recht op bescherming tegen oorlog: officiële tekst van het Kinderrechtenverdrag*. Internet, 3 november 2011 (<http://kinderrechten.vormen.org/index2.php/tab/officieel/recht/oorlog>)

4.7 Politieke maatregelen

Uit de vorige titel blijkt dat er heel wat kinderrechten geschonden worden. Kan dit zomaar? Hoe bestraft men iemand die de kinderrechten schendt? Hoe houdt men op nationaal en internationaal vlak de kinderrechten in de gaten? De antwoorden op deze vragen worden hieronder geformuleerd.

4.7.1 Nationaal³²

In Vlaanderen hebben we het (Vlaamse) Kinderrechtencommissariaat dat toezicht houdt op het naleven van de kinderrechten in België. Het commissariaat werd door het Vlaams Parlement opgericht. Het is een onafhankelijke instantie die opkomt voor de rechten, belangen en noden van minderjarigen in België. Het IVRK is de leidraad voor de werking van het commissariaat.

Indien je als Vlaming/Belg een vermoeden hebt van een inbreuk op de kinderrechten, dan kun je bij het commissariaat een klacht indienen. Het commissariaat bekijkt of de klacht gegrond is. Hiervoor wordt de klacht getoetst aan het Kinderrechtenverdrag en de bestaande wetten en decreten. In sommige gevallen zorgen ze voor bemiddeling tussen de minderjarige en degene tegen wie de klacht is gericht. Ook geven ze advies en informeren ze welke oplossingen er mogelijk zijn. In de andere gevallen verwijst het commissariaat de klacht door naar andere diensten die verder kunnen helpen.

Schendingen van kinderrechten op grote schaal, knelpunten en structurele problemen klaagt het commissariaat aan bij de overheid. Daarna is het aan de hen om deze problemen op te lossen. De Belgische overheid moet om de vijf jaar een rapport opstellen. Hierin moet ze vertellen hoe ze de kinderrechten nog beter probeert na te streven. Dit rapport moet vervolgens opgestuurd worden naar het Internationaal Comité voor de Rechten van het Kind in Genève (zie 'Politieke maatregelen: internationaal'). In het laatste rapport vermeldt de Vlaamse overheid o.a. dat zowel Vlaanderen als Wallonië een ombudsman hebben voor de kinderrechten. Ook in Wallonië heb je namelijk een soortgelijk kinderrechtencommissariaat (de Délégué général aux droits de l'enfant). Toch zou het volgens het rapport verstandig zijn om hiervoor een federale ombudsman aan te stellen. Op deze manier kan er meer eenvormigheid ontstaan als het op kinderrechten aankomt. Verdere bedenkingen over het rapport van 2010 vindt u op:

<http://www.vlaamsejeugdraad.be/pers/vn-comite-voor-de-rechten-van-het-kind-niet-mals-voor-belgie> en
<http://www.kinderrechtcoalitie.be/uploads/documenten/kinderrechtenforumgeweldtegenkinderen.pdf>

4.7.2 Internationaal³³

Internationaal gezien kan men geen concrete straffen opleggen indien het verdrag niet nageleefd wordt. Wat men wel kan doen, is instanties controlebevoegdheden geven. Op internationaal vlak is het vooral het Internationaal Comité voor de Rechten van het Kind dat de kinderrechten in de gaten houdt. Dit Comité werd door de VN opgericht. Het is een organisatie die bestaat uit onafhankelijke deskundigen. Alle staten die het IVRK tekenden, moeten vijfjaarlijks een rapport indienen bij het Comité. Het Comité bestudeert elk rapport en formuleert voor elke staat enkele knelpunten en adviezen.

Driemaal per jaar komt het Comité samen in Genève. Het ontwikkelde ondertussen drie extra protocollen. Deze protocollen kunnen op hun beurt ondertekend worden door verschillende staten. Wat wel opvallend is, is dat het Kinderrechtenverdrag één van de enige mensenrechtenverdragen is zonder internationale klachtenprocedure. Daarom werd het derde protocol door het Comité ontwikkeld. Echte sancties tegen de schending van kinderrechten, zijn er tot nu toe (nog?) niet.

Het is praktisch onmogelijk om landen te vervolgen voor het schenden van de kinderrechten. Slechts wanneer de internationale vrede en veiligheid bedreigd wordt, kan de Veiligheidsraad (van de VN) dwangmaatregelen treffen. De internationale gerechtshoven vervolgen o.a. oorlogsmisdadigers. Mensen

³² Kinderrechtencommissariaat (s.d.). *Klachten: ombudsdienst*. Internet, 5 april 2012

(<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?PageAction=Detail&pagId=50208&parpagId=50208>)

³³ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (s.d.). *Committee on the Rights of the Child*. Internet, 5 april 2012 (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/>)

die de toelating gaven om kindsoldaten in te lijven, worden zonder twijfel bestraft. Dit is één van de enige internationale politieke maatregelen die men kan nemen als het aankomt op 'kinderen in oorlog'.³⁴

Er zijn vier mogelijkheden om controle uit te oefenen op de landen die het IVRK ondertekenden...³⁵

- 1 De VN kan de ondertekenende landen (van het IVRK) aansporen om een vijfjaarlijks rapport in te dienen. Door commentaar en adviezen te geven, kan men het land bijsturen. Indien het land in kwestie deze niet opvolgt, is hier in principe weinig aan te doen.
- 2 Het is ook mogelijk dat een staat een procedure instelt tegen een andere staat die zijn verplichtingen niet nakomt. Dit gebeurt praktisch nooit, omdat dit de politieke relaties tussen de staten onderling niet ten goede komt.
- 3 Ook is het mogelijk om als individu een klacht in te dienen indien jouw rechten door een staat geschonden werden.
- 4 Uiteindelijk kan de VN ook speciale rapporteurs ter plekke sturen. Zij stellen dan vast hoe het is met de mensen- en kinderrechten in dat land. Daarna kan er gericht actie ondernomen worden (bv. door Blauwhelmen naar de plaats van conflict te sturen).

Twee bekende organisaties die de kinder- en mensenrechten in de gaten houden, zijn UNICEF en Children's Rights Watch (onderdeel van Human Rights Watch). Door verschillende campagnes en acties te houden, kunnen zij lokale projecten opstarten en steunen. Meer informatie over UNICEF vindt u terug bij 'Hulporganisaties voor kinderen in oorlog'.

Besluit

Het valt op dat het Kinderrechtenverdrag in het ene gebied beter is doorgedrongen dan in het andere. Ondanks het bestaan van de kinderrechten wordt het toch snel duidelijk dat ze niet altijd gerespecteerd worden door de landen die het IVRK ondertekenden. Toch is de impact van het verdrag niet te onderschatten. Nu kan de VN in extreme gevallen, zoals bv. bij het grootschalige gebruik van kindsoldaten, wel ingrijpen. Momenteel is de grootste uitdaging het blijven opkomen voor de kinderrechten en het wegwerken van de tekortkomingen.

³⁴ Wikipedia (s.d.). *Internationaal recht*. Internet, 17 februari 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Internationaal_recht)

³⁵ Vzw Vormen (s.d.). *Vragen en Antwoorden*. Internet, 17 februari 2012 (<http://www.vormen.org/informatie/VragenEnAntwoorden.html>)

5 Hulporganisaties voor kinderen in oorlog

Hieronder worden enkele hulporganisaties opgesomd die zich specialiseren in het helpen van oorlogskinderen. Opmerkelijk hierbij is dat het vooral Nederlandse organisaties zijn die zich met deze problematiek bezig houden.

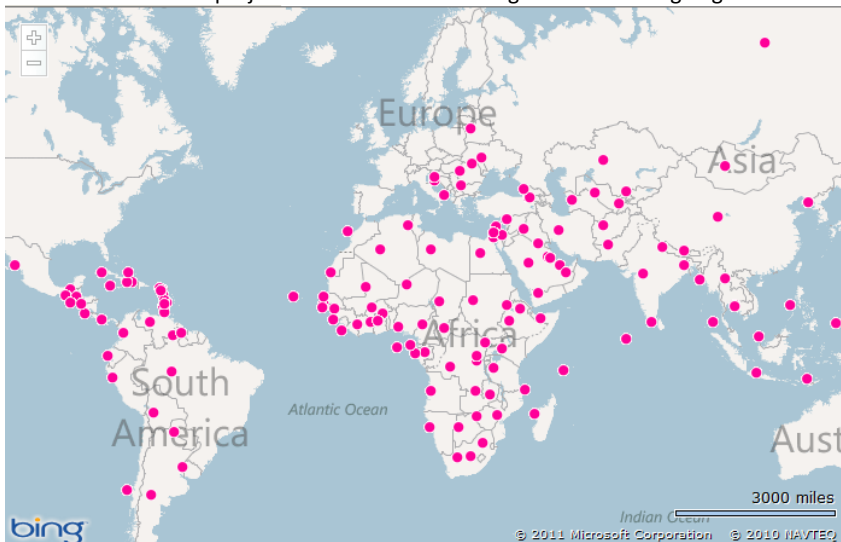
5.1 UNICEF³⁶

Het United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) wordt in 1946 door de Verenigde Naties opgericht. De Tweede Wereldoorlog is net gedaan en het gaat er niet al te best aan toe in Europa. UNICEF richt zijn aandacht specifiek op de ondersteuning van kinderen. In de eerste drie bestaansjaren gaat de aandacht vooral uit naar West-Europese landen. Al snel breidt men de hulp verder uit in Azië, Zuid-Amerika, enz. Tot op de dag van vandaag is UNICEF één van de belangrijkste voorvechters van de kinderrechten. Kinderen over de hele wereld worden met verschillende problemen geconfronteerd: geweld, HIV-problematiek, geen (of weinig) scholing, het niet respecteren van de kinderrechten, enz. UNICEF probeert dergelijke zaken op te lossen aan de hand van doelgerichte projecten. Ze zijn in zo'n 190 landen actief en zijn daarmee de meest 'verspreide' hulporganisatie ter wereld. Specifieke projecten voor kinderen in geweld- en/of oorlogsgebied zijn:

- Projecten rond kindsoldaten (bv. in de Democratische Republiek Congo, Filipijnen, Guatemala, India, Indonesië, Irak, Israël, Ivoorkust, ...);
- bescherming van kinderen tegen uitbuiting, misbruik, geweld en discriminatie (bv. in Niger, Mali, Afghanistan, Laos, ...);
- 'Je groeit beter op in je eigen gezin!' (bv. in Moldavië);
- in Ivoorkust: tussen crisissen en heropbouw;
- in Somalië: een land geteisterd door hongersnood en oorlog;
- in Kenia: eerste opvangland voor Somalische vluchtelingen.³⁷

Onderstaande kaart geeft een overzicht van UNICEF-projecten voor de bescherming van het kind tegen geweld.

Illustratie 13: UNICEF-projecten voor de bescherming van het kind tegen geweld

³⁶ UNICEF (s.d.). *Meer weten over UNICEF*. Internet, 19 februari 2012 (<http://www.unicef.be/nl/page/meer-weten-over-unicef>)

³⁷ UNICEF (s.d.). *Onze acties*. Internet, 19 februari 2012 (<http://www.unicef.be/nl/projects-map>)

5.2 Warchild³⁸

Illustratie 14: logo War Child

In oktober 1995 richt Willemijn Verloop 'War Child Nederland' op. War Child is een organisatie die zich wereldwijd inzet voor kinderen die in oorlogsgebied leven. Het oorspronkelijke doel is om oorlogskinderen psychosociale hulp aan te bieden. Door de jaren heen werden er verschillende projecten ontwikkeld. Op deze manier probeert War Child een vreedzame toekomst voor kinderen in oorlogsgebieden te voorzien. Creativiteit en sport staan centraal in hun aanpak. De projecten werken telkens rond tien principes...³⁹

1 Ieder kind op de wereld is even belangrijk als ieder ander kind

War Child ondersteunt alle kinderen (ongeacht hun religieuze, etnische of sociale achtergrond).

2 Het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind

War Child neemt het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind als voornaamste referentiekader. Ook het Facultatief Protocol inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten speelt een belangrijke rol.

3 Een vreedzame samenleving

De activiteiten van de organisatie zijn erop gericht dat kinderen en jongeren zelf leren bijdragen aan vredesopbouw. Ook leren de kinderen zelf conflicten op te lossen.

4 Participatie

Deelname van de belangrijkste betrokkenen, dus ook kinderen en jongeren, garandeert dat programma's afgestemd worden op hun eigen beleving, prioriteiten, behoeften en middelen. War Child bereikt via hun programma's ook volwassenen.

5 Conflictsensitieve aanpak

De organisatie analyseert elk conflict. Zo zorgen ze ervoor dat de activiteiten niet (onbewust) bijdragen aan het conflict. Ook de omgeving waar het programma uitgevoerd wordt, wordt in acht genomen. Zo wordt er bijvoorbeeld rekening gehouden met de lokale gevoeligheden.

6 Beschermende factoren

Beschermende factoren aanbieden is van cruciaal belang voor het versterken van een gezonde psychosociale ontwikkeling bij kinderen. De volgende factoren zijn belangrijk voor de ontwikkeling en het welzijn van kinderen:

- Positieve coping vaardigheden in het kind;
- steun van volwassenen;
- interactie met leeftijdsgenoten;
- toekomstperspectief;
- veiligheid en vrede.

7 Professionaliteit

De programma's zijn gebaseerd op sociale wetenschappen en creatieve- en sportieve middelen (theater, tekenen, muziek, sport en spel). Ook de reeds opgedane ervaringen uit uitgevoerde hulpverleningsprogramma's spelen hier een rol.

³⁸ War Child (s.d.). *Geschiedenis*. Internet, 19 februari 2012 (<http://www.warchild.nl/geschiedenis>)

³⁹ War Child (s.d.). *Dit doen we*. Internet, 19 februari 2012 (<http://www.warchild.nl/dit-doen-we>)

8 Capaciteitsopbouw

Ook de omgeving speelt een belangrijke rol. Het versterken en opbouwen van de lokale hulpvoorzieningen en maatschappelijke organisaties zorgt ervoor dat de psychosociale hulp ook draagkracht heeft.

9 Culturele diversiteit

In hun programma houdt War Child rekening met de lokale ideeën over opvoeding, cultuur, enz.

10 Informatievoorziening, voorlichting en bewustwording

De rechten en behoeften van kinderen worden besproken.

Illustratie 15: spelactiviteit van War Child

Aan de hand van educatieve activiteiten, individuele begeleiding, (re)creatieve workshops, voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten, enz. probeert men het leven van oorlogskinderen opnieuw op de rails te zetten. De start van een nieuw programma begint op het hoofdkantoor in Amsterdam. Een bureauonderzoek zorgt ervoor dat het conflict en de ontstane problemen in kaart worden gebracht. Daarna kijkt men in hoeverre kinderen bij het conflict betrokken worden en hoe er steun kan aangeboden worden. Een oriënterend bezoek zorgt voor extra inzichten. Daarna beslist men welke

soort bijdrage er geleverd zal worden aan het conflictgebied. Zo kan het zijn dat enkel lokale organisaties ondersteund zullen worden met financiële middelen en expertise. Indien er programma's worden opgezet, werkt men ook altijd samen met deze lokale organisaties. De duur van de programma's hangt telkens af van het soort en de ernst van het conflict. Na afloop wordt elk programma geëvalueerd. War Child wordt vooral door bijdragen (van bedrijven en donateurs), subsidies, fondsen en overheden gesteund.

5.3 Vzw Kindsoldaten⁴⁰

Illustratie 16: logo vzw Kindsoldaten

De vzw Kindsoldaten werd in 2000 opgericht door Els De Temmerman. Els De Temmerman was jarenlang de Vlaamse Afrikacorrespondente voor de VRT (o.a. in Rwanda, Soedan en Somalië).

In 1998 vestigt Els de Temmerman zich permanent in Noord-Oeganda. In 2000 richt ze de vzw op en worden er verschillende projecten opgestart, zoals bv. het Rachele Rehabilitation Centre (2003) en het School Sponsoring Program. Het Rachele Centre focust zich op het onthaal van gevluchte kindsoldaten in Lira. Het project wordt gefinancierd door de Belgische overheid en wordt door mevrouw De Temmerman geleid. Er kunnen zo'n 3500 ex-kindsoldaten

verblijven. Het School Sponsoring Program focust zich vooral op de re-integratie van ex-kindsoldaten. Ze richten zich op onderwijs en proberen hierdoor een betere werktoekomst te verzekeren. Het meest recente project is de uitbouw van een nieuw centrum in Dungu (Congo). Dit gebeurt in samenwerking met de (Amerikaanse/Oegandese) organisatie 'Invisible Children'.

⁴⁰ Vzw Kindsoldaten (2010). *Info vzw: presentatie 2010*. Internet, 19 februari 2012 (<http://www.childsoldiers.net/presentatie.html>)

5.4 Plan België⁴¹

Illustratie 17: logo van Plan

De (internationale) organisatie 'Plan' werd opgericht in 1937 en richt zich reeds van in het begin op een verbetering van de levensomstandigheden van kinderen in het Zuiden. Plan België (NGO), de Belgische vleugel van Plan, is ontstaan in 1983. Plan betreft kinderen uit de buurt en de lokale bevolking bij hun projecten. Ze richten zich op een kindgerichte gemeenschapsontwikkeling. De acht basispunten waarop men zich richt zijn...:

- Seksueel-reproductieve gezondheid en rechten (+ preventie en behandeling van HIV / aids);
- voorzien in (kwaliteitsvol) onderwijs;
- bescherming tegen elke vorm van misbruik, geweld en uitbuiting;
- voorzien dat kinderen een goede start in het leven kennen;
- economische zekerheid;
- kindparticipatie;
- bescherming en steun in noodsituaties en rampen;
- toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen.⁴²

Plan België richt zich vooral op de eerste drie punten. Zo is de maatschappij in El Salvador nog steeds gewelddadig. Ten gevolge van de burgeroorlog in 1992 ontstonden er heel wat jeugdbendes. Deze bendes terroriseren nog steeds de straten en scholen. Plan België probeert in dit land een vredescultuur op te bouwen. Geweld binnen en buiten het gezin probeert men te beperken en men houdt een oogje in het zeil voor wat de kinderrechten in de betrokken streken betreft.

Illustratie 18: logo BCGK

Plan België is ook lid van de Belgische Coalitie tegen het Gebruik van Kindsoldaten (BCGK). Deze coalitie roept de Belgische politici en bevolking op om zich bewust te worden van de kindsoldatenproblematiek en de problematiek van kinderen in gewapende conflicten. Op

deze manier wil Plan België ervoor zorgen dat de beleidsmakers hun focus blijven richten op een goede rehabilitatie van ex-kindsoldaten en kinderen die in aanraking kwamen met oorlog. Deze coalitie is overigens onderdeel van de Internationale Coalitie tegen het Gebruik van Kindsoldaten.

5.5 Vzw Vormen (Antwerpen)⁴³

Vzw Vormen is een Antwerpse organisatie die zich bezighoudt met allerlei vormen van mensenrechteneducatie. Hun aanbod bestaat uit educatief materiaal, vormingen, sensibilisering en delen van expertise. De vormingen bestaan uit workshops, informatiesessies en opleidingen. Deze activiteiten zijn telkens aangepast aan specifieke doelgroepen. Bij het aanbod van Vormen ligt de focus voornamelijk op de internationale verdragen, zoals bv. het Kinderrechtenverdrag. De meeste medewerkers hebben een diploma lerarenopleiding of zijn bv. actief geweest bij Amnesty International. Voor didactisch materiaal over mensenrechteneducatie is dit dus zeker een aanrader. Voor het aanbod voor secundair onderwijs kun je terecht op

de volgende site: http://www.vormen.org/educatie/SO.html#2de_graad

⁴¹ Plan België (s.d.). *Wie is Plan?: Plan België*. Internet, 1 maart 2012 (<http://www.planbelgie.be/over-plan/wie-is-plan/>)

⁴² Plan België (s.d.). *Wat doet Plan?: Kinderen staan centraal*. Internet, 1 maart 2012 (<http://www.planbelgie.be/wat-doet-plan/werkwijze>)

⁴³ Vzw Vormen (s.d.). *De visie en missie van Vormen vzw*. Internet, 1 maart 2012 (<http://www.vormen.org/organisatie/index.htm>)

5.6 Kerk in Actie: Kinderen in de Knel⁴⁴

Illustratie 20: actieaffiche van Kerk in Actie

Kerk in Actie (KIA) is een Nederlandse organisatie, die op poten werd gezet door protestantse kerken. 'Kinderen in de knel' (KIK) is een programma van KIA. In de 20ste eeuw ontstaan er een heleboel kerkelijk geïnspireerde organisaties die noodhulp bieden aan verschillende groepen die met geweld, honger, enz. te maken krijgen. In 1979 ontstaat een speciaal programma voor hulp aan kinderen: Kinderen in de Knel. In 1994 worden alle verschillende kerkelijke hulporganisaties onder één overkoepelend bestuur geplaatst. Vanaf dan is er sprake van Kerk in Actie (KIA).⁴⁵

Lokale organisaties in het buitenland worden door Kerk in Actie gesteund. Deze organisaties komen bijvoorbeeld op voor werkende kinderen, straatkinderen, kinderen in gevangenschappen en oorlogssituaties, enz. KIK werkt samen met heel wat andere organisaties. 'Better Care Network Nederland' (dragen zorg voor wezen en kwetsbare kinderen), 'Stop Kinderarbeid Campagne' en 'Kennissforum Geweld tegen Kinderen' (geven

advies over hoe er moet omgegaan worden met kinderen die in gewelddadige omgevingen leven) zijn er enkele van.

Kinderen in de Knel richt zich vooral op rehabilitatie zodat kinderen trauma's leren verwerken. Door steun te bieden aan organisaties die onderwijs inrichten proberen ze kinderen opnieuw toekomstmogelijkheden te bieden. Ook lobbyen ze zodat mensen (voornamelijk in Nederland) zich bewust worden van de vele verschillende oorlogssituaties waarin kinderen zich bevinden.

KIK is ervan overtuigd dat kinderen het snelst 'genezen' in hun eigen omgeving. Daarom steunt KIK projecten die hiermee rekening houden. Zo is de traumaverwerking aangepast aan de lokale cultuur en tradities. Hierbij zijn sport, spel, drama, tekenen en muziek belangrijke factoren. Vaak hebben meisjes speciale aandacht nodig. Doordat zij vaak het slachtoffer werden van seksuele mishandeling, zorgt KIK voor een aangepaste aanpak. Indien de kinderen niet geholpen kunnen worden door de lokale hulpverleners, worden er professionals ingeschakeld. Ook steunt KIK programma's voor kindsoldaten. Zij zijn zowel slachtoffer als dader en de re-integratie van deze jongeren is allesbehalve eenvoudig. Onderwijs is van essentieel belang in de ontwikkeling van een kind. Dit is echter één van de eerste zaken die tijdens conflictsituaties dreigt weg te vallen. KIK vindt onderwijs wel degelijk belangrijk, maar vindt dit in eerste instantie een bevoegdheid voor de VN en/of de overheid. Wel bieden ze hier en daar onderwijsondersteuning aan.

KIK houdt zich ook bezig met het aanbieden van vredesonderwijs. Dit doen ze vooral in landen waar er jarenlang geweld plaatsvond/plaatsvindt. Op deze manier proberen ze waarden en normen te verdedigen die tijdens het oorlogsgebeuren geschonden worden.

⁴⁴ Kerk in Actie (s.d.). *Wat doen we*. Internet, 2 maart 2012 (<http://www.kerkinactie.nl/Projecten--pp>)

⁴⁵ Kerk in Actie (s.d.). *Wie zijn we*. Internet, 2 maart 2012 (<http://www.kerkinactie.nl/Particulieren/Wie-zijn-we/Geschiedenis--i8624>)

5.7 Save the Children⁴⁶

In Nederland wordt in 1981 de 'Stichting Red de Kinderen' opgericht. Zeven jaar later sluit de organisatie zich aan bij het internationale 'Save the Children Union'. Dit is de oudste organisatie die kinderrechten verdedigt (zie Eglantyne Jebb, Kinderrechten: vroeger). De naam 'Save the Children' heeft zijn weerslag op veel zaken: ze redden, beschermen, behoeden, bewaren en verlossen kinderen van onrecht. De belangrijkste waarden die ze met Save the Children nastreven zijn:

- Ambitieuw zijn en professioneel tewerk gaan;
- samenwerken en creatief tewerk gaan;
- verantwoordelijk en integer tewerk gaan.

Illustratie 21: logo Save the Children

Het uitgangspunt van Save the Children is het Kinderrechtenverdrag, waarvan hun oprichtster Eglantyne Jebb ca. 1920 de basis had gelegd. De medewerkers streven ernaar om alle rechten van elk kind (ongeacht kleur, ras, geloof, enz.) te verdedigen. Save the Children werkt samen met de lokale overheden. Waar het nodig is, beschermt de organisatie kinderen tegen uitbuiting, misbruik en geweld. Een van deze vele vormen van geweld is oorlogsgeweld. Aan de hand van onderwijs probeert Save the Children deze 'kringloop van geweld' te doorbreken. Daarom biedt de organisatie ook bescherming en ondersteuning bij het nemen van een stelling over uitbuiting en geweld. Een specifiek programma voor kinderen die te maken kregen met oorlogsgeweld is 'Rewrite the future'. Hierbij probeert Save the Children onderwijs in oorlogsgebieden opnieuw mogelijk te maken.⁴⁷

De organisatie is wereldwijd actief en zet zich in voor kinderen (0-18 jaar) die in de problemen komen door conflicten, geweld en armoede. De programma's worden zoveel mogelijk opgesteld in samenwerking met de kinderen en hun omgeving. Hierbij is de steun van de private sector en overheden van groot belang. Pas zo kunnen nieuwe regels en wetten wat draagkracht krijgen.

5.8 Defence for Children International⁴⁸

Illustratie 22: logo Defence for Children International

Actief voor de
Rechten van
het Kind

Defence for Children International (DCI) is een internationale hulporganisatie die als uitgangspunt het Kinderrechtenverdrag neemt. DCI werd in 1979 opgericht. In 1991 ontstond het bureau in België. Één van de zaken waar DCI voor opkomt, is de rechten van vluchtelingenkinderen. Dit is een actuele problematiek. Meer en meer vluchten -18-jarigen hun land uit in de hoop een beter leven te krijgen in het buitenland. Deze jongeren lopen meer gevaar dan anderen. Daarom pleiten ze bij DCI bv. voor gezinshereniging, betere voorzieningen voor illegale kinderen, enz. Op politiek vlak probeert DCI ook een rol te spelen door te lobbyen. DCI maakt

voor het vele lobbywerk deel uit van de internationale coalities zoals EURONET en het Kinderrechtencollectief. DCI geeft ook presentaties en workshops aan bv. studenten, leerlingen (basis en secundair onderwijs), jeugdverleners, politie, enz. De vijf voornaamste zaken waar DCI op let zijn:

- Het naleven van het Kinderrechtenverdrag;
- kinderen die in conflict komen met de wet;
- zorgen voor en het in oog houden van jeugdzorg en kinderbescherming;
- kinderen in het vreemdelingenbeleid begeleiden, steunen, ...;
- kinderen beschermen tegen seksuele uitbuiting.

⁴⁶ Save the Children (s.d.). *Over ons*. Internet, 2 maart 2012 (<http://www.savethechildren.nl/over/>)

⁴⁷ Save the Children (s.d.). *Waarom onderwijs?*. Internet, 2 maart 2012 (http://www.savethechildren.nl/Campagnes/00004/three_years_on/)

⁴⁸ Defence for Children Nederland (s.d.). *Activiteiten*. Internet, 2 maart 2012 (http://www.defenceforchildren.nl/p/21/66/mo89-mc21/mo8-cg|txt=*jeugdzorg%20en%20kinderbescherming%20vreemdelingenbeleid*/activiteiten)

5.9 Kombi⁴⁹

Illustratie 23: logo van Kombi

Kombi is een Nederlandse organisatie en staat voor 'Kinderen van de oorlog voor Onderlinge en Maatschappelijke Begeleiding en Integratie'. Deze organisatie richt zich vooral op slachtoffers (hoofdzakelijk kinderen) van de Tweede Wereldoorlog.

In de jaren '80 ontstaan er enkele organisaties die op poten worden gezet door kinderen met een oorlogsverleden. Deze organisaties willen voornamelijk kinderen met eenzelfde oorlogsverleden samenbrengen. Kombi's doelstelling

daarentegen verschilt van alle andere: Kombi wil namelijk de dialoog tussen oorlogskinderen met verschillende achtergronden op gang brengen. In het voorjaar van 1989 wordt uiteindelijk het eerste groepsgesprek georganiseerd. Op 1 mei 1990 is Kombi een officiële organisatie. Kombi wil vooral de ontmoeting tussen verschillende oorlogsgetroffenen op poten zetten. Omdat hun hulpverlening zich vooral in de sfeer van WOII afspeelt, willen ze meewerken aan een wereld zonder fascisme, discriminatie en racisme.⁵⁰

Sinds januari 2011 zijn de activiteiten gestopt. De site wordt wel nog onderhouden. Het bestuur kun je ook nog altijd contacteren via het telefoonnummer en/of e-mailadres van de organisatie. Indien nodig kunnen zij je nog altijd doorverwijzen naar specifieke hulpverlening en/of andere organisaties.

Besluit

Internationaal zetten verschillende organisaties zich in om oorlogskinderen te helpen. Elke organisatie heeft zijn eigen aanpak en zet zich in in landen waar oorlogskinderen hulp nodig hebben. Mochten dergelijke organisaties ontbreken, dan zou de heropbouw van deze landen langer duren. Kinderen vormen namelijk de basis van de maatschappij. Indien deze basis slecht gelegd is, moet hieraan gewerkt worden. Daarom is het werk van deze hulporganisaties noodzakelijk.

⁴⁹ Stichting Kombi (s.d.). *Homepagina Stichting Kombi*. Internet, 3 maart 2012 (<http://www.stichting-kombi.nl/>)

⁵⁰ Stichting Kombi (s.d.). *Geschiedenis van Kombi*. Internet, 3 maart 2012 (<http://www.stichting-kombi.nl/geschiedenis.asp>)

6 Hoe worden kinderen bij oorlog betrokken?

Volgens gegevens van UNICEF raakten de afgelopen tien jaar zo'n vier tot vijf miljoen kinderen gehandicapt door oorlogsgeweld. Twee miljoen kinderen werden gedood en twaalf miljoen kinderen raakten ontheemd als gevolg van oorlog. Ca. één miljoen kinderen zijn wees geworden of verloren het contact met hun ouders. Tien miljoen kinderen liepen een oorlogstrauma op en het aantal burgerslachtoffers neemt meer en meer toe. Conflicten worden de laatste jaren binnen staten uitgevochten en niet langer tussen staten...

In dit hoofdstuk wordt er gekeken hoe kinderen bij een oorlog betrokken raken. Dit kan zowel op een passieve als op een actieve manier gebeuren. Het onderscheid is echter moeilijk te maken. Het onderscheid is vooral gebaseerd op het feit of het kind rechtstreeks aangevallen wordt of niet. 'Rechtstreeks' aangevallen worden heeft bv. te maken met identiteit, religie of een rechtstreeks gevolg van de oorlog. In dit geval spreken we van actief betrokken worden bij de oorlog. 'Passief' heeft meer te maken met onrechtstreekse gevolgen, of (gevolgen van) geweld dat niet specifiek tegen het kind is gericht. Hieronder worden de verschillende oorlogssituaties beschreven. Bij verschillende situaties heb ik een getuigenis gezocht van iemand die de oorlog meemaakte als kind. Deze getuigenissen vindt u terug in het volgende hoofdstuk.

6.1 Passief

Hier worden eerder de (onrechtstreekse) gevolgen van de oorlogen besproken. Bij de groep 'passief' behoort ook (het gevolg van) geweld dat niet specifiek tegen het kind gericht is. Het kind in kwestie maakt de oorlog mee, zonder er zelf actief een rol in te spelen. Het ervaart eerder het gebeuren van de oorlog. Zoals reeds gezegd werd, is het onderscheid tussen passief en actief moeilijk te maken. Het kan ook zijn dat passief en actief met elkaar verweven zijn (bv. een kind verliest zijn ouders door de oorlog in de stad en wordt vervolgens door de rebellen meegenomen).

6.1.1 Oorlog in de stad/het dorp⁵¹

Kinderen horen van hun ouders, familieleden, kennissen, enz. dat er oorlog op komst is. Door veel kinderen wordt dit als iets spannends beschouwd. Wanneer de oorlog hun dorp of stad nadert, beginnen ze meer en meer te beseffen dat het menens wordt. In de getuigenis van Salman zul je zien dat hij het eerst spannend vond dat er oorlog in het land was. Wanneer de aanslagen op zijn stad beginnen, krijgt hij schrik.

De manier waarop er met de oorlog wordt omgegaan, hangt veel af van het kind en zijn gezinssituatie. Salman bijvoorbeeld was vaak bang, maar zijn nieuwsgierig karakter nam ook wel eens de overhand. Zo ging hij op zoek naar de inslagplaats van granaten, bommen, enz. Andere getuigen zeggen dan weer dat ze liever zo ver mogelijk van het geweld bleven.

⁵¹ Denie, S., Scheire, C., Van Gelder, J. W. (s.d.). *Altijd bang: Het effect van explosieven op het leven van kinderen*. Castricum: UNICEF.

Wanneer de stad of het dorp aangevallen wordt, vluchten er veel mensen. Vriendjes en vriendinnetjes, kennissen en familie kunnen daardoor wegtrekken. In veel gevallen is het zo dat de openbare gebouwen als eerste sluiten. Scholen horen hier ook bij. Wanneer de school sluit, vindt er een grote verandering plaats in het leven van het kind. Een groot deel van zijn routine valt weg, waardoor het gevoel van onheil aangewakkerd/gestimuleerd wordt. Beetje bij beetje merkt het kind dat de zaken veranderen. Dit besef kan echter ook plotseling optreden, bijvoorbeeld wanneer iemand uit het gezin rechtstreeks wordt aangevallen.⁵²

Illustratie 24: verwoest dorp, Gazastrook, 2009

Illustratie 25: einde van het geweld in Tripoli, Libië, 2011

In de meeste oorlogsgebieden wordt er veel gebruik gemaakt van landmijnen. Deze mijnen worden ook in de buurt van dorpen/steden gebruikt. Antipersoonsmijnen zijn speciaal ontworpen om mensen te verwonden. Ook worden er speciale mijnen ontworpen, die de aandacht van kinderen trekken. Door de leuke kleuren en vormen denken veel kinderen dat hetgeen op de grond ligt speelgoed is. Wanneer een kind een antipersoonsmijn oprapt of erop stapt, ontploft deze logischerwijze. Kinderen die dit overleven, zijn meestal voor de rest van hun leven verminkt. Hierdoor verandert de toekomst van de kinderen drastisch. Ook is het vaak zo dat in oorlogslanden niet altijd de gepaste medische hulp aanwezig is, of dat mensen met een handicap niet door de maatschappij geaccepteerd worden. Één derde tot één kwart van de landmijnslachtoffers zijn kinderen. Daarom zijn er heel wat organisaties die landmijnongelukken preventief bestrijden. UNICEF organiseert bv. speciale informatiesessies over landmijnen in Bosnië-Herzegovina. Hierbij worden kinderen actief betrokken en kunnen ongevallen vermeden worden. Op de volgende pagina vindt u een overzicht over het percentage kindslachtoffers dat valt in (vroegere) oorlogsgebieden.⁵³

Illustratie 26: landmijn

Illustratie 27: de tweejarige Eshgen wordt verzorgd aan zijn gebroken arm, Gazastrook, 2009

⁵² Centre for children in vulnerable situations (s.d.). *Door oorlog getroffen kinderen en jongeren*. Internet, 4 november 2011 (<http://www.centreforchildren.be/nl/projecten/topic/3>)

⁵³ UNICEF (s.d.). *Jaarverslag: Minder ongelukken met kinderen en landmijnen*. Internet, 4 november 2011 (http://www.jaarverslagunicef.nl/jaarverslag-2010/aDU1038_Minder-ongelukken-met-kinderen-en-landmijnen.aspx)

Illustratie 28: aandeel kinderen onder de slachtoffers van clustermunitie en landmijnen

Aandeel kinderen onder de slachtoffers van clustermunitie en landmijnen ³²				
Land	Percentage kindslachtoffers	Waarvan Jongens	Waarvan Meisjes	Meeste kindslachtoffers vallen tijdens
Cambodja	56 %	85 %	15 %	Verzamelen van explosieven
Laos	40 %	86 %	14 %	Verzamelen van explosieven
Vietnam	35 %	86 %	14 %	Landbouwactiviteiten
Kroatië	14 %	66 %	34 %	Spelen
Kosovo	45 %	99 %	1 %	Spelen
Servië	14 %	77%	23 %	Clusterbomaanvallen
Albanië	4 %	50 %	50 %	Landbouwactiviteiten
Bosnië	onbekend			Landbouw en hoeden van vee
Montenegro	50 %	100 %	0 %	Zoeken van voedsel en brandhout
Libanon	27 %	85 %	15 %	Activiteiten rond en in huis
Irak	5%	63 %	37 %	Landbouwactiviteiten
Koeweit	onbekend			Onbekend
Afghanistan	36 %	87 %	13 %	Hoeden van vee en landbouw activiteiten
Tsjetsjenië	6 %	97 %	3 %	Clusterbomaanvallen
Angola	11%	onbekend	onbekend	Verzamelen van explosieven
Nepal	50 - 60%	onbekend	onbekend	Verzamelen van explosieven
Colombia	11%	78%	22%	Onbekend

Er vallen meer kindslachtoffers wanneer clustermunitie of landmijnen zijn ingezet in bewoond gebied.

Ook de vele verwoestingen in de stad (of het dorp) maken een grote indruk, zowel op volwassenen als op kinderen. Het afsnijden van verbindingswegen, de bezetting van het dorp, enz. creëren angst onder de mensen.

6.1.2 Familie naar de oorlog⁵⁴

In sommige gevallen moet iemand van de familie, meestal de vader, naar het front vertrekken. Hierdoor verandert de thuissituatie ook in grote mate. De afwezigheid van een ouder wordt niet gauw positief ervaren. Kinderen horen mensen rondom hen vertellen over de oorlog (zoals bv. in Amerika). Wat zij echter (nog) niet kunnen, is het begrip 'oorlog' in zijn context plaatsen. Bij hen ontbreekt nog het perspectief om de zaken te snappen zoals volwassenen dat kunnen.

De reacties van kinderen hangen in grote mate af van de reacties van hun naasten. Daarom is het belangrijk dat de kinderen hun veiligheidsgevoel blijven behouden, ondanks het feit dat de gezinssituatie is veranderd. Het is daarbij vooral aan de ouder/opvoeder om routines in stand te houden, voldoende te spreken met de kinderen, enz. Vooral activiteiten zoals muziek spelen, schilderen, acteren, discussies, enz. zijn hierbij succesvol.

Illustratie 29: Amerikaanse moeder vertrekt naar het buitenland

Vooral in Amerika houdt men zich bezig met het geven van tips over de begeleiding van kinderen waarvan een familielid naar het front moet. Kinderen tot en met 12 jaar hebben veel vragen over de oorlog. Door voldoende uitleg te geven (met bv. behulp van een wereldbol), leren de kinderen waar 'papa' (of 'mama') zich bevindt. Wat in dergelijke gevallen zeker niet aangeraden wordt, is het ontkennen dat de ouder risico loopt om te sterven. Kinderen zien en horen ook veel via de media. Hun angsten kunnen via deze weg gevoed worden. Daarom is het als ouder/verzorger verstandig om deze prikkels te beperken.

Vanaf 12 jaar beginnen de reacties van kinderen meer volwassen te worden. De gesprekken bevinden zich op een hoger niveau en hierbij is het interessant om de historische en politieke kant van de oorlog uit te leggen.

Deze leeftijdsgroep zit echter met meer diepzinnige vragen in het hoofd. Ze vormen hun eigen mening en stellen eerder vragen op ethisch en moreel gebied.⁵⁵

Ook is het vaak zo dat het kind de rol van de afwezige op zich neemt. In dit geval wordt er gesproken over 'parentificatie'. Hierbij wordt het kind een vertrouwenspersoon van de overgebleven ouder en/of broer(s) en/of zus(sen). Door de grote afhankelijkheid tussen ouder en kind, wordt in de puberteit het proces naar de volwassenheid bemoeilijkt. De ouder wordende kinderen hebben het tijdens dit proces dan bv. moeilijk met het loslaten van hun 'ouderrol'.

⁵⁴ Scheffel-Baars, G. (s.d.). *Trauma en verwerking*. Internet, 21 februari 2012 (http://stichting-kombi.nl/docs/ART/Trauma_en_verwerking.pdf)

⁵⁵ Operation Healthy Reunions (s.d.). *Helping our kids deal with war*. Internet, 21 februari 2012 (<http://www.mentalhealthamerica.net/reunions/infoWarChild.cfm>)

6.1.3 Vermist⁵⁶

Volgens het internationaal recht is een vermiste persoon iemand die verdwenen is als gevolg van gewapende conflicten of situaties van intern geweld. Tijdens gewapende conflicten zijn er talrijke factoren die een verdwijning in de hand werken. Een oorlog tast de bewegingsvrijheid en communicatiemogelijkheden aan. Ook leidt een oorlog tot vlucht, gevangenneming, dood, enz. Mensen (zowel kinderen als volwassenen) kunnen hierbij vermist geraken. Personen die gevangengenomen worden krijgen bv. niet de kans om hun familie hiervan op de hoogte te brengen, gezinsleden kunnen elkaar tijdens de vlucht kwijt geraken, soldaten sneuvelen en worden niet teruggevonden, kinderen worden ontvoerd, enz. Een vermist familielid hebben, richt emotionele schade toe bij de verwanten. De vraag of het vermiste familielid nog leeft of niet, zorgt voor onzekerheid. Twijfel en hoop zorgen ervoor dat het rouwproces niet afgerond kan worden. Het verliezen van de kostwinner brengt extra problemen met zich mee.

In gewapende conflicten zijn kinderen een zwakke groep. Ze lopen een groter risico om hun ouders kwijt te geraken. Het internationaal humanitair recht spendeert daarom speciale aandacht aan vermiste kinderen in oorlogsgebied. Hierbij hebben strijdende partijen de plicht om zorg te dragen voor weeskinderen (-15 jaar, wees ten gevolge van de oorlog). Vervolgens moeten ze ervoor zorgen dat kinderen, mits toestemming van een internationale hulporganisatie, in een neutraal land opgevangen worden. Ook moeten de strijdende partijen ervoor zorgen dat kinderen gemakkelijk te identificeren zijn, door bv. een identiteitsplaatje. Op deze manier kan het vermiste kind sneller met zijn familie herenigd worden. Niet elk land houdt zich aan deze regelgeving, met als gevolg dat er heel wat kinderen door de mazen van het net glippen. Door een tekort aan informatie (bv. het niet weten van de namen van ouders, adressen, geboortedata, enz.) is het ook moeilijk om vermiste kinderen opnieuw met hun ouders te herenigen. Het Rode Kruis heeft een speciale dienst 'Tracing'. Deze dienst focust zich internationaal op opsporingsaanvragen.

Illustratie 30: dienst Tracing van het Rode Kruis

⁵⁶ Vzw Vormen (s.d.). *Vermist in oorlog*. Internet, 10 november 2011
(<http://www.vormen.org/GrenzenAanOorlog/Downloads/VermistInOorlog.pdf>)

6.1.4 Voedseltekorten/hongersnood⁵⁷

Kinderen moeten op verschillende vlakken groeien: lichamelijk, cognitief, enz. Vooral voor kinderen is een tekort aan voedsel nadelig voor hun ontwikkeling. Er is sprake van 'honger' wanneer een persoon geen toegang tot voldoende voedsel heeft. Dit leidt tot ondervoeding, met als gevolg het tekort opnemen van essentiële voedingsstoffen. Extreme weersomstandigheden zijn niet de enige oorzaken van voedseltekorten of hongersnoden. Ook door oorlog is voedsel vaak heel moeilijk te bereiken/in mindere mate beschikbaar. Zo kunnen rebellen de voedselstroom naar een dorp of stad bemoeilijken. Het stilliggen van de landbouwactiviteiten door oorlog zorgt voor verlies van oogst, wat leidt tot voedseltekorten. Voedsel wordt vaak als oorlogswapen gebruikt. Door een tekort te veroorzaken bij de vijand, kan hij gedwongen worden zich over te geven.

Illustratie 31: Artsen Zonder Grenzen in Somalië

Kinderen onder de twee jaar zijn het kwetsbaarst en tot hun vijfde zijn kinderen de grootste risicogroep voor ondervoeding. Ondervoeding maakt jaarlijks één derde uit van het totaal aantal gestorven kinderen onder de vijf jaar. Dit komt neer op zo'n 8 miljoen kinderen.

In de zomer van 2011 zijn er duizenden mensen Somalië uitgevlucht door de extreme droogte en oorlog. Door het vele geweld was het overigens moeilijk om de situatie correct in te schatten. Vermoedelijk waren zo'n 25 000 kinderen er slecht aan toe. De oorlog in Somalië maakte het Artsen Zonder Grenzen (AZG) zeer moeilijk om voedselhulp te bieden. Ca. 8 135 kinderen heeft AZG kunnen behandelen.⁵⁸

Oorlog zorgt ervoor dat landen uitgeput geraken op alle gebieden. Op de volgende site vindt u een aangrijpende getuigenis terug van een AZG-medewerker over ondervoeding in Congo: BIRD, C. (21 februari 2012). *De stille tol van ondervoeding bij kinderen in Congo*. Internet, 17 maart 2012

(<http://www.mo.be/wereldblog/artsen-zonder-grenzen/de-stille-tol-van-ondervoeding-bij-kinderen-congo>)

6.1.4.1 Waarom ondervoeding vermijden?⁵⁹

Ondervoede kinderen zijn gevoeliger voor infecties. Een gevaarlijke ziekte bij ondervoeding is mazelen. Vaak krijgen hulpverleners kinderen met open wonden en een schilferige huid over de vloer. Wanneer hier bacteriën in kruipen, kan het kind allerlei ziektes krijgen. Door de verminderde spiermassa, vermindert ook de capaciteit van het hart en de longen. Voor kinderen heeft ondervoeding voornamelijk een negatieve invloed op de groei. Ernstige ondervoeding kan er ook voor zorgen dat het kind cognitieve achterstand oploopt. Hun afweersysteem wordt ernstig aangetast, waardoor het kind kan sterven ten gevolge van een simpele ziekte.

⁵⁷ Vzw Vormen (s.d.). *RECHT-vaardig, menswaardig: recht op voedsel*. Internet, 17 maart 2012

(<http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Voedsel.html>)

⁵⁸ Artsen Zonder Grenzen (2011-08-16). *Somaliërs vluchten voor droogte en geweld*. Internet, 17 maart 2012

(<http://www.msf-azg.be/nl/dossier/somali%C3%ABrs-vluchten-voor-droogte-en-geweld>)

⁵⁹ Stuurgroep ondervoeding (oktober 2009). *Screening en behandeling van ondervoeding*. Internet, 17 maart 2012

(http://www.stuurgroepondervoeding.nl/fileadmin/dbc/Stuurgroep/Richtlijn_screenen_en_behandelen_ondervoeding_oktober_2009.pdf)

6.1.5 Kinderarbeid tijdens de oorlog⁶⁰

In oorlogsperiodes zijn er veel kinderen die stoppen met naar school gaan en die moeten beginnen werken. Hiervoor zijn er verschillende redenen, zoals bv. het overlijden van de kostwinner van het gezin, de grotere behoefte aan geld wegens het stijgen van de prijzen, enz. Azië is de absolute koploper als het op kinderarbeid neerkomt.

Illustratie 32: tienjarig kind op zoek naar herbruikbare materialen, Gazastrook, 2009

Door de oorlog verliezen veel kinderen hun vader, die meestal de belangrijkste kostwinner is. Hierdoor moeten de kinderen tegen wil en dank de kost gaan verdienen. Voor heel wat gezinnen is dat inkomen meer dan noodzakelijk wegens de moeilijke periode waarin men zich bevindt. Enkele kinderarbeidtaken zijn: tapijten weven, landbouwtaken, werken als mecaniciens, straatverkoper, metalen blikken verzamelen, enz. In gebieden waar er veel landmijnen aanwezig zijn, rapen kinderen vaak de metalen brokstukken op. Deze brokstukken kunnen ze dan doorverkopen aan metaalhandelaars. Door dergelijke taken uit te voeren, stijgt het risico om zelf slachtoffer te worden...

In Afghanistan werken (officieel) ca. 1,2 miljoen kinderen part of full time. Oorlog en armoede zijn er dagelijkse zaken. De regering weet dat er kinderarbeid in het land is en een studie van de Human Rights Commission toont aan dat de internationale wetgeving rond kinderarbeid geregeld geschonden wordt. Na 30 jaar oorlog, is Afghanistan er erg aan toe. De overheid houdt na deze 30 jaar amper nog rekening met de wetten rond kinderarbeid en de bevolking is dit als normaal beginnen beschouwen. Wat men echter vaak vergeet, is dat conflicten blijven aangroeien indien de scholingsgraad in een land laag is.

In Congo werken veel kinderen in de mijnen. Ondanks het feit dat de oorlog in Congo voorbij is, is de grote schaal waarop kinderarbeid aanwezig is toch nog te 'danken' aan deze oorlog. Rebellen groepen dwingen kinderen de rijke bodem te ontginnen. Veel van deze rebellen groepen zijn nooit teruggekeerd (of volledig ontwapend) na de oorlog. De grondstoffen worden in het Westen gebruikt om bv. wapens, gsm's, mp3's, enz. mee te maken. De geringe controle op kinderarbeid zorgt er tevens voor dat de rebellen groepen kinderarbeid ongestraft blijven gebruiken en zo de buurt blijven terroriseren.⁶¹

De meest directe vorm van kinderarbeid en 'kinderen in oorlog' is het bestaan van kindsoldaten. Hierover wordt er meer uitleg gegeven bij de titel 'Kindsoldaten'.

6.1.5.1 Negatieve gevolgen van kinderarbeid⁶²

De omstandigheden waarin kinderen werken zijn niet gunstig voor hun ontwikkeling. Kinderen worden meestal ingezet voor taken die volwassenen niet kunnen. Door deze activiteiten uit te voeren worden kinderen ziek, geraken ze gewond, komen ze om het leven en/of verliezen ze hun toekomstperspectief. Zwaar werk kan er overigens voor zorgen dat kinderen lichamelijke problemen krijgen (zoals bv. vergroeiingen, aantasting van huid, ogen, enz.). Ook hun scholing komt in het gedrang waardoor er een hoge ongeletterdheid is. De verdere ontwikkeling van het kind wordt beperkt door het tekort aan scholing.

⁶⁰ Reuters (2010-12-18). *Child labor helps war-torn Afghan families survive*. Internet, 10 november 2011 (<http://www.reuters.com/article/2010/12/18/us-afghanistan-children-labour-idUSTRE6BH0GN20101218>)

⁶¹ Liwanga, R. (2011-12-05). *Child labor supports war machine*. Internet, 10 november 2011 (<http://engagingpeace.com/?p=3790>)

⁶² Vzw Vormen (s.d.). *RECHT-vaardig, menswaardig: kinderarbeid*. Internet, 10 november 2011 (<http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Kinderarbeid.html>)

6.2 Actief

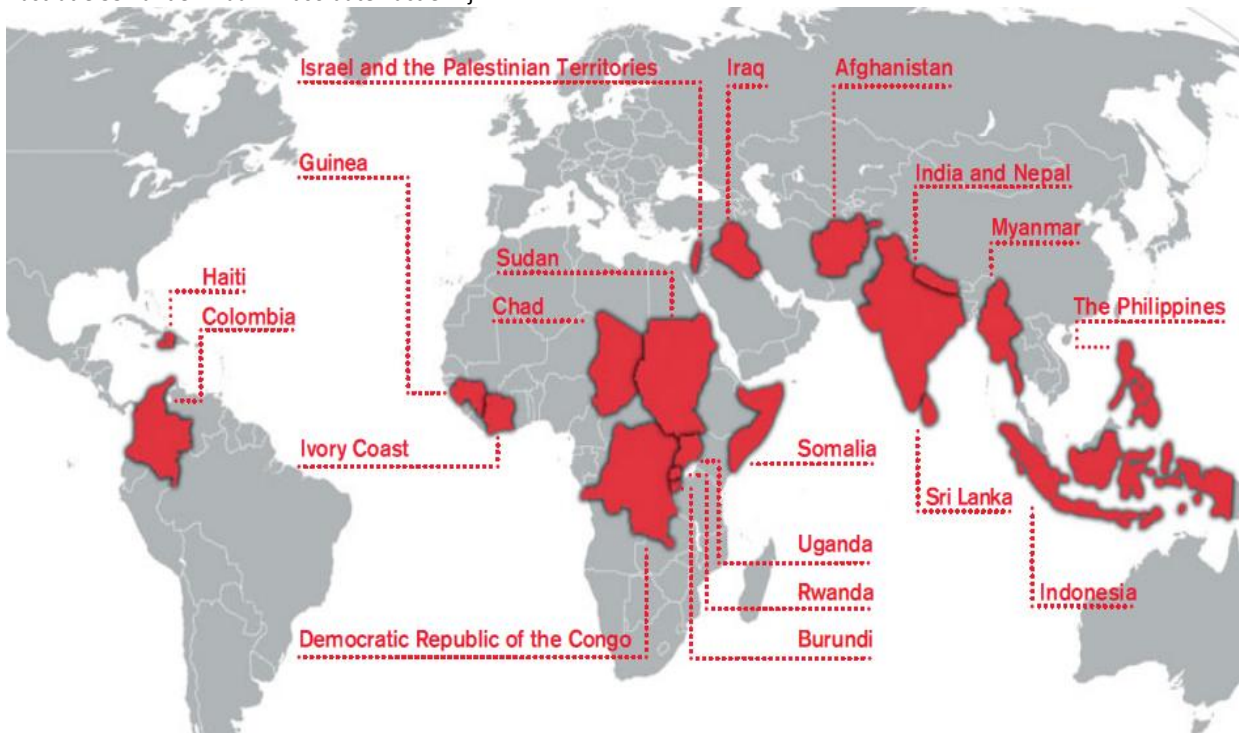
Bij deze onderverdeling wordt er vooral gekeken of het kind rechtstreeks wordt aangevallen of niet. Hierbij speelt voornamelijk de identiteit, religie of leeftijd een belangrijke rol. Zoals reeds werd gezegd: actief en passief kunnen ook nauw met elkaar in contact staan.

6.2.1 Kindsoldaten⁶³

De internationale gemeenschap en NGO's hebben een algemene definitie voor kindsoldaten, namelijk: *Iedere persoon jonger dan 18 jaar die behoort tot een gewapende groep, een geregeld of ongeregeld leger, is een kindsoldaat. Ook wanneer ze kok, kruier, boodschapper, ... zijn. Meisjes die gerekruteerd werden voor seksuele doeleinden en met het oog op gedwongen huwelijken, zijn eveneens kindsoldaten. De term verwijst dus niet alleen naar kinderen die een geweer dragen of gedragen hebben.*⁶⁴

Het fenomeen kindsoldaat is nog steeds actueel. Nog steeds worden kinderen in een twintigtal landen ingezet om mee te strijden in conflicten. Er wordt geschat dat elk jaar 300 000 kinderen tijdens conflicten worden gebruikt. De taken die deze kinderen moeten uitvoeren variëren. Het aantal kindsoldaten verschilt van continent tot continent. Even een overzicht...

Illustratie 33: landen waar kindsoldaten actief zijn

- **Afrika**

Afrika heeft het grootst aantal kindsoldaten. Ruw geschat zijn er zo'n 100 000 actief betrokken in conflicten. Guinea, Ivoorkust, de Democratische Republiek Congo, Tsjaad, Sudan, Somalië, Oeganda, Rwanda en Burundi hebben hier het grootste aandeel in. Ondanks het feit dat de oorlogen en conflicten in sommige Afrikaanse landen officieel reeds beëindigd zijn, zijn kindsoldaten toch nog geregeld actief in plaatselijke conflicten.

⁶³ War Child (2010). *Child Soldiers. The shadow of their existence*. Amsterdam: War Child.

⁶⁴ de Bethune, S., De Schampelaere, M., Thijs, E. (2005-10-11). *Voorstel van resolutie inzake kinderen in gewapende conflicten*. Internet, 11 november 2011

(<http://www.sabinedebethune.be/index.php?id=wetsvoorstel&nid=1377&sn=Sabine%20de%20Bethune%20-%20Mia%20de%20Schampelaere%20-%20Erika%20Thijs>)

- **Azië**

Het aantal kindsoldaten is moeilijk te schatten, aangezien humanitaire hulporganisaties er amper toegelaten worden. In Myanmar rekruteert het leger kinderen tussen 12 en 18 jaar en in Sri Lanka doen de Tamil Tijgers hetzelfde. Er wordt vermoed dat zij reeds duizenden kinderen gebruikten in conflicten. In Afghanistan gebruikt de Taliban kinderen om bijvoorbeeld bomaanslagen te plegen. De kinderen krijgen religieuze en ideologische ideeën in hun hoofd 'gepompt' en volgen gemakkelijk de orders op. India, Nepal, Indonesië en de Filippijnen gebruiken ook nog steeds kindsoldaten.

- **Midden-Oosten en Latijns-Amerika**

In het Midden-Oosten zet men kinderen in tijdens bomaanslagen. In Latijns-Amerika gebruikt men kindsoldaten vaak als menselijk schild in conflicten. Vooral Colombia maakt zich schuldig aan het gebruik van kindsoldaten. Ca. 14 000 kinderen worden er door de linkse en rechtse bewegingen gebruikt. Ook het leger van Colombia maakt zich schuldig aan het gebruik van kindsoldaten.

- **Europa**

Europa is het enige gebied dat zich in grote mate aan de officiële bepalingen houdt. Indien iemand jonger is dan 18 en in het leger wil toetreden, dan is dit toegelaten, mits dit 100 % vrijwillig gebeurt en deze toetreding aan bepaalde vereisten voldoet. -18-jarigen worden overigens niet ingezet tijdens missies.

Illustratie 34: Afrikaanse kindsoldaat, ca. 6 jaar

Illustratie 35: kindsoldaat in Zuid-Amerika, ca. 8 jaar

6.2.1.1 *Waarom kindsoldaten?*

Kinderen zijn zeer gemakkelijk te manipuleren en zijn goede leerlingen. Bovendien zijn ze goedkoop (en meestal zelfs gratis). Op moreel vlak maak je het de tegenstander moeilijk: schiet je op een kind of niet? Wanneer de oorlog lang duurt, zijn kinderen vaak de oplossing om het tekort aan volwassen soldaten aan te vullen. Meestal worden de kinderen gedwongen om in het leger te dienen, maar soms is het ook zo dat een kind vrijwillig in het leger gaat. Armoede is hier de belangrijkste oorzaak van. Valse beloften, zoals bijvoorbeeld een loon beloven, worden door de legers gebruikt om kinderen te lokken. Sommige kinderen dromen van een sociale status, die ze in hun ogen zeker kunnen bereiken door in het leger te gaan. Kinderen zijn overigens goede krijgers, ze gehoorzamen de leiders blindelings. Vooral de adolescente kindsoldaten zijn na verloop van tijd geïnteresseerd in de sociale, religieuze en nationalistische ideeën van de legerleiders. Ze willen zich met deze leiders identificeren en gehoorzamen hierdoor zeer gemakkelijk. Doordat de wapens steeds kleiner (en dus minder zwaar) worden, kunnen kinderen steeds gemakkelijker ingezet worden.

6.2.1.2 *Manieren van indiensttreding*

Het beleid van een land draagt bij tot het rekruteren van kindsoldaten. Heel wat landen reageren niet actief genoeg op het gebruik van kindsoldaten. Hierdoor ligt de weg naar de rekrutering van kinderen open.

De rekrutering van kindsoldaten gebeurt op verschillende manieren...

- **Gedwongen**

De meest gekende rekruteringsvorm is de gedwongen vorm. Het rebellenleger overrompelt het dorp, een school, ... Ze screenen de kinderen op leeftijd, geslacht en lichaamsbouw. Kinderen vanaf ca. 6 jaar zijn al 'goed' om mee te nemen. De gemiddelde leeftijd in Congo is 11 jaar. Indien er meisjes worden meegenomen, dan is dit meestal om ze later seksueel uit te buiten. Kidnapping is ook een vorm van gedwongen rekrutering. Bijvoorbeeld: wanneer het kind om voedsel of water gaat, wordt het meegenomen. Wanneer het rebellenleger een dorp in de hand heeft, worden de inwoners vaak gedwongen om een bepaald aantal kinderen af te leveren tegen een bepaalde datum. Indien ze dit aantal niet halen, vallen er doden.

Voorbeeldverhaal van Marcos (11 jaar, Colombia): *"Al vanaf mijn 9 jaar werk ik bij het guerrillaleger. Ik werd hiertoe verplicht. Op een dag namen twee guerrillastrijders me mee. Ik was in mijn eentje aan het buitenspelen. Toen niemand het zag, grepen ze me vast. De twee mannen gooiden me in een zwart busje. Ze bedekten mijn gezicht. Ik had het busje nooit gehoord of gezien. Het gebeurde allemaal zo snel."*⁶⁵

- **Vrijwillig**

Sommige kinderen gaan vrijwillig in het leger. Hier zijn verschillende redenen voor. Armoede, misbruik, wees zijn, enz. zijn hier enkele van. Om deze beslissing te begrijpen moet je naar het totaalplaatje kijken. Meestal weten deze kinderen niet waaraan ze beginnen. Valse beloften zoals veel eten en een loon worden gebruikt om kinderen in het leger te lokken. De volgende motieven kunnen het vrijwillig intreden verklaren...

Culturele motieven

De omgeving kan een grote invloed hebben op het kind. Wanneer deelname aan oorlog beschouwd wordt als heldendaad, dan zal het kind zich sneller geroepen voelen om zich bij het leger aan te sluiten. Wapens worden in sommige culturen aanzien als een teken van macht, status en mannelijkheid. Kindsoldaten identificeren zich soms met hun wapen. Het geeft hen toegang tot macht over andere mensen. Deel zijn van een groep en samen ten strijde trekken, klinkt aantrekkelijk. De omstandigheden waarin kinderen opgroeien, bepalen of het kind vrijwillig in het leger gaat of niet.

⁶⁵ Ubags, W., Vree, S. (s.d.). *Kindsoldaten: de schaduw van hun bestaan*. S.l.: War Child.

Ideologische motieven

Ook ideologische beelden lokken kinderen naar het leger. Een voorbeeld van een ideologische reden is: "We vechten om het belang van onze medemens te verdedigen. We vechten voor vrijheid en sociale gelijkheid." Wanneer kinderen opgroeien met dergelijke uitspraken, zullen ze sneller geneigd zijn om vrijwillig in het leger te stappen. Vechten voor godsdienstvrijheid, autonomie voor een minderheidsgroep, een heilige oorlog, enz. zijn nog voorbeelden van ideologische motieven. Het ideaalbeeld dat wordt opgehangen, blijkt later meestal niet te kloppen.

Sociaal-economische motieven

Armoede en gebrek aan een toekomstperspectief zorgen voor demotivatie bij kinderen. Daarom zoeken ze hun heil in gewapende groepen. Deze groepen zien er machtig uit want ze hebben geweren. Het beeld van 'een groep' beïnvloedt deze keuze. In de ogen van de kinderen biedt de groep onderdak, voedsel en geld aan. Met dit in het vooruitzicht, sluiten de kinderen zich aan bij een leger. Legers lokken de kinderen soms met de valse belofte hen een loon te geven, waardoor kinderen van thuis uit gesteund worden in hun keuze.

Bescherming en wraak

Eenzame kinderen zoals wezen zoeken in het leger hun bescherming of hun kans op wraak (bv. wanneer hun ouders vermoord werden door de tegenstander). Kinderen die geregeld blootgesteld zijn aan geweld, zullen sneller geneigd zijn om zich bij een leger aan te sluiten... Sommige kinderen hebben gezien hoe hun dorp werd overvallen en vrienden vermoord werden. Verwaarloosde en misbruikte kinderen zullen zich aansluiten omdat ze zich veiliger voelen in het leger dan thuis. Pas later komen deze kinderen te weten dat geweld geen bescherming biedt tegen nieuw geweld.

Voorbeeldverhaal van Serena (nu 19 jaar, Colombia): *"Mijn moeder en stiefvader sloegen me. Ik kon niet bij hen terecht met mijn problemen. Op een dag verkrachtte mijn stiefvader me. Ik vertelde dit aan mijn moeder. Ze geloofde me niet. De soldaten in ons dorp zagen er altijd zo gelukkig uit. Uiteindelijk besloot ik om me aan te sluiten bij het leger. Mijn slechte thuissituatie gaf de doorslag..."*⁶⁶

- **Verplichte legerdienst**

In sommige landen zijn jongeren verplicht om hun legerdienst te doen. De meest gebruikte leeftijd voor deze legerdienst is 18 jaar. Heel wat Westerse landen hebben deze dienstplicht gedurende de laatste twee decennia afgeschaft. De officiële leeftijden worden echter in heel wat gebieden niet gerespecteerd. Ook worden de leeftijden van de soldaten maar weinig gecontroleerd, waardoor misbruiken frequent voorkomen.

⁶⁶ Ubags, W., Vree, S. (s.d.). *Kindsoldaten: de schaduw van hun bestaan*. S.l.: War Child.

6.2.1.3 Taken en welzijn⁶⁷

Kinderen worden door de leiders gebruikt als spion of bewaker. Spionnen worden naar dorpen gestuurd om bv. te kijken of er aanhangers van de tegenstander zijn. Enkele bewakers hebben specifiek de taak om een leider van het leger te beschermen. Andere kinderen doen de patrouille of controleren of de taken goed worden uitgevoerd. Indien er iemand probeert te vluchten, moeten zij hem/haar vermoorden. De kindsoldaten zelf worden ook opgeleid om te moorden. Zo moeten ze bv. toekijken hoe de ervaren soldaten dorpelingen ombrengen. Indien je dan als (nieuwe) kindsoldaat toont hoe geschokt je bent, wordt jou meteen opgedragen om iets of iemand te vermoorden. Andere taken zijn bv. kruier, kok en boodschapper. Sommige kindsoldaten krijgen de opdracht om stenen op te zoeken (vooral in Afrikaanse landen is dit een gewoonte). Deze stenen hebben 'magische' krachten en beschermen de kindsoldaat tijdens de strijd. Kinderen volgen altijd meteen de bevelen van de leiders op, anders krijgen ze slaag of andere lijfstraffen.

Meisjes worden minder snel ingezet tijdens gevechten. Zij worden eerder ingezet in taken zoals voedsel planten, eten verzorgen, enz. Indien er gevechten moet worden, zullen zij hierdoor sneller de minder geavanceerde wapens toegewezen krijgen. Ze hebben niet dezelfde opleiding gehad als de jongens en zijn dus 'minder kostbaar'.

Het dagelijkse leven in het kamp bestaat eruit om in voedsel en drinken te voorzien. Dit lukt niet altijd, waardoor ze soms dagen zonder eten of drinken moeten overleven. Ook kleren, zeep en een slaapplek zijn meestal afwezig in het kamp. Er wordt geen onderwijs gegeven. Het zware werk dat ze moeten leveren, veroorzaakt vaak lichamelijke klachten.

Sommige meisjes worden 'uitverkoren' als vrouw van de leider. Zij moeten in zijn hut/tent/... verblijven en worden seksueel misbruikt. Het is niet uitzonderlijk dat meisjes zwanger worden tijdens hun periode als kindsoldaat. Het risico om besmet te worden met HIV en/of andere soa's is overigens groot. Verkrachting wordt bij meisjes meestal als onderdrukkingsmiddel gebruikt. Misbruik, verkrachting, honger, koude, enz. zijn normaal in het leven van een kindsoldaat.

In sommige legers krijgen de kinderen, vooraleer ze gaan vechten, verdovende middelen toegediend. Zo verliezen de kinderen hun remmingen en gaan ze ongeremd te werk. Andere middeltjes zoals kleine stenen, zouden hen (althans volgens de leiders) beschermen tegen de kogels. Wanneer een kind toch geraakt wordt in de strijd, wil dit zeggen dat het niet overtuigend genoeg geloofde in bv. de beschermende kracht van de steen. Nog een ander bijgelovig middel is om de kinderen in te smeren met olie. Deze olie zorgt ervoor dat kogels afgeketst worden op de huid. Regelmatig worden kindsoldaten gebruikt als menselijk schild. Ze vormen de eerste linie en zijn dus ook de eerste slachtoffers. Leiders vinden dit op zich niet zo erg. Indien de kindsoldaten nog iemand kunnen doden in het gevecht, des te beter.

Wanneer er aan ex-kindsoldaten gevraagd wordt wat ze voelden tijdens deze periode, vertellen de meesten dat ze angstig en triestig waren. Ze voelden zich onveilig en wilden heel graag terugkeren naar hun vroegere leven. Anderen denken dan weer met heimwee terug aan die tijd. Toen hadden ze status, een geweer, voelden ze zich machtig, enz. Kinderen die dergelijke zaken beweren hadden het thuis meestal zeer slecht. Door in het leger te gaan, hadden ze eindelijk iets waarop ze trots konden zijn.⁶⁸

⁶⁷ Vossen, C. (2008-2009). *Het psychosociaal welzijn en de rol van coping*. Internet, 15 oktober 2011 (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/905/RUG01-001392905_2010_0001_AC.pdf)

⁶⁸ Ubags, W., Vree, S. (s.d.). *Kindsoldaten: de schaduw van hun bestaan*. S.l.: War Child.

6.2.1.4 Uitweg uit het leger en re-integratie⁶⁹

Eens een kind in het leger geraakt, is het moeilijk om terug te keren. Ze worden duidelijk gewaarschuwd: wie wegloopt en betrapt wordt, wordt gedood. Angst neemt dus meestal de bovenhand. Wanneer een kind toch voldoende moed heeft en het goede moment zich voordoet, kan het vluchten. Eens het kind in zijn vlucht is geslaagd, is het bang voor revanche. "Stel dat ze me komen zoeken", denken ze bijvoorbeeld.

Opnieuw integreren in de maatschappij is geen gemakkelijke taak. De kinderen zijn emotioneel, psychisch en ev. lichamelijk 'gewond'. Door de behandeling in het leger zijn kinderen hun grip op de werkelijkheid kwijt. De kinderen zullen sneller opvliegend zijn, krijgen woedeaanvallen, wantrouwen andere mensen en zijn angstig. Ze ondervinden moeilijkheden om op een rustige manier met andere mensen om te gaan. Tijdens rekruteringen gebeurt het vaak dat kinderen familieleden moeten ombrengen. Op deze manier wordt de band met de familie (letterlijk en figuurlijk) kapot gemaakt. Door dergelijke gebeurtenissen durven kinderen heel vaak niet meer terug te keren naar hun thuis(dorp). Ze zijn bang dat ze niet meer geaccepteerd zullen worden in de familie en hebben het gevoel er alleen voor te staan. Hierdoor zullen ze dus niet snel terug naar huis gaan, maar zullen ze eerder hun plan trekken (wat opnieuw heel wat gevolgen heeft).

Indien de kinderen verdovende middelen toegediend kregen, raken ze na hun soldatenperiode moeilijk van deze middelen af. Hun verslaving leidt tot geldgebrek, crimineel gedrag, enz. Indien het kind niet opnieuw in de samenleving wordt opgenomen, is de kans groot dat het opnieuw naar het leger zal stappen. Re-integratieprogramma's zijn niet overal aanwezig, waardoor er veel kinderen met hun problemen blijven zitten. O.a. War Child, een Nederlandse organisatie, focust zich op de problematiek van kindsoldaten. Hun re-integratieprogramma's werken probleemoverschrijdend. Ze zijn zowel geschikt voor ex-kindsoldaten, slachtoffers van de oorlog, weeskinderen, ... Op deze manier worden de kinderen niet afgerekend op hun individueel probleem, maar leren ze in groep opnieuw met anderen omgaan op een respectvolle manier. Ook enkelingen proberen zich in te zetten. Zo correspondeert de (blanke) Keniaanse Henri Ladyi met de Interahamwe in Oost-Congo. Via onderhandelingen probeert hij jongeren uit het rebellenleger te halen. Wanneer er effectief een groep kindsoldaten vrijgelaten wordt, verloopt dit telkens volgens een ritueel. De kinderen krijgen eerst slaag en gooien daarna letterlijk en figuurlijk de wapens van het lijf. In bijlage 2 vindt u hier een filmfragment over.⁷⁰ Re-integratieprogramma's worden amper geleid door de landen zelf. De hulp moet vooral van buitenaf komen, zoals van NGO's en buitenlandse, onafhankelijke hulporganisaties zoals o.a. War Child, UNICEF en Save The Children.

In het Rome Statuut (1998) staat dat kinderen (jonger dan 15 jaar) rekruteren een oorlogsmisdaad is. Daarmee werd het mogelijk om misdadigers individueel aan te klagen en te vervolgen volgens het internationale strafrecht. In 2000 kwam er een internationaal facultatief protocol (het 'Kindsoldaten Protocol'). Dit protocol legt de minimumleeftijd voor verplichte rekrutering en (rechtstreekse) deelname aan vijandelijkheden vast op 18 jaar. Heel wat landen, ook Westerse, moeten dit protocol nog goedkeuren en ratificeren. Ondertussen is het al heel vaak gebleken dat een verdrag gewoon een 'blad papier' is dat in ernstig gedestabiliseerde landen weinig effect heeft.

⁶⁹ Vossen, C. (2008-2009). *Het psychosociaal welzijn en de rol van coping*. Internet, 15 oktober 2011 (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/905/RUG01-001392905_2010_0001_AC.pdf)

⁷⁰ Vranckx (Canvas: 2008-12-03). *Verknalde Jeugd*. Videofragment, 11 november 2011 (http://www.canvas.be/extra/html/page_view_video.html?f=http://media.vrtnieuws.net/2011/11/100454684TRAILERCO8699289.urlFLVLong.flv&keepThis=true&TB_iframe=true&height=320&width=520)

6.2.2 Seksueel misbruik

In tijden van oorlog raakt de volledige maatschappij in de kortste keren ontwricht. Sowieso vinden er dagelijks verkrachtingen plaats, in elk land, in elke stad, over de volledige wereldbol. Toch is het opmerkelijk dat het aantal gevallen van seksueel misbruik stijgt in tijden van oorlog. Ook kinderen zijn hier heel vaak het slachtoffer van, zowel jongens als meisjes. Momenteel wordt vooral Congo geïsoleerd als het op kinderverkrachting aankomt. Er zijn echter verschillende verklaringen waarom seksueel geweld voorkomt in tijden van oorlog...

6.2.2.1 Fasen en redenen⁷¹

In een eerste fase is het zo dat seksueel geweld een ontsporing is van de vijandigheden. Het recht van de sterkste geldt en de oorlogsbuit staat vaak centraal. Ook jonge meisjes en vrouwen vallen onder de noemer 'oorlogsbuit'.

In een tweede fase wordt verkrachting als bewust oorlogswapen gebruikt. Seksueel geweld treft een gemeenschap op één van de gevoeligste plekken. De gemeenschap wordt namelijk compleet ontwricht. Praktisch elke soldaat heeft aan het thuisfront een zus, een nicht, een dochter, een moeder, een grootmoeder, enz. Door systematische verkrachtingen kun je als soldaat altijd wel iemand van de tegenstanders raken. De tegenstander krijgt daardoor namelijk het gevoel dat hij zijn gezin niet goed beschermd heeft en wordt in zijn eer gekrenkt. Tijdens systematische verkrachtingen worden jonge meisjes en kinderen niet geschuwd, integendeel soms. Jonge kinderen zijn makkelijke slachtoffers. Een zwangerschap na de verkrachting wordt overigens niet uitgesloten. Heel wat meisjes en vrouwen worden na de verkrachting ook verstoten uit de gemeenschap. De schaal waarop lichamelijke, medische, psychologische en emotionele problemen voorkomen ten gevolge van een verkrachting is groter bij kinderen dan bij volwassenen.

De derde fase start wanneer het oorlogsc conflict bijna opgelost is. Op dat moment daalt het aantal verkrachtingen van kinderen echter niet. Een oorlog verandert de waarden die in een samenleving aanwezig zijn. Seksueel geweld tegen vrouwen en kinderen is in deze fase iets 'normaal' en is doorgesijpeld in de cultuur. Voor sommige daders is seksueel contact iets wat je neemt waarbij de vrouw of het kind een 'wegwerpproduct' is. Ook de kans op vervolging van seksueel misbruik tijdens de oorlog is praktisch onbestaande. Ook al lijkt de oorlog ten einde te komen, dan nog wil dit niet zeggen dat dergelijke misdrijven effectief bestraft zullen worden. In sommige culturen (vooral in Afrikaanse landen) heerst overigens het geloof dat seks met een maagd (dit zijn meestal jonge kinderen) aids kan genezen. De angst voor aids wordt bij de soldaten na verloop van tijd groter. Als de soldaat nog wil 'genezen', dan moet hij zorgen dat hij 'geneest' vooraleer de oorlog ten einde is. Hierdoor komen kinderverkrachtingen op het einde van conflicten meer voor. Seksueel misbruik tijdens en aan het einde van de oorlog is echter van alle tijden. Zo zijn er verhalen bekend van concentratiekampbordelen, verkrachtingen door de bevrijder, enz.

⁷¹ Berwouts, K. (2007-12-06). *Verkrachting als oorlogswapen? Ja, maar het is veel erger dan dat!*. Internet, 21 februari 2012 (<http://www.mo.be/opinie/verkrachting-als-oorlogswapen-ja-maar-het-veel-erger-dan-dat>)

6.2.2.2 Gevolgen⁷²

Het grootste en meest algemene gevolg van kinder- en vrouwenverkrachting in oorlogstijd, is de destabilisatie van de gemeenschap en de maatschappij. Kinderen worden vaak het slachtoffer, net omdat zij de volwassenen van de toekomst zijn. Wanneer zij opgroeien in een onstabiele omgeving en een onverwerkt trauma meedragen, zullen ook hun kinderen in abnormale omstandigheden opgroeien. De ideeën over goed en kwaad beginnen abnormale tendensen te vertonen. Door verkrachting worden ook de normale partnerkwaliteiten en moeder-kindrelaties beschadigd. De manier van samenleven binnenin het gezin wordt er drastisch door veranderd. Zo voelen kinderen zich niet meer veilig thuis, vertrouwen ze hun ouders niet meer, enz. Tienermeisjes en vrouwen raken overigens vaak zwanger van hun verkrachter. Dergelijke situaties maken het er niet makkelijker op. Tienermeisjes kunnen na de oorlog niet meer naar school omdat ze voor hun kind moeten zorgen, sommigen haten hun kind (omdat het afkomstig is van een verkrachter), ze ondervinden financiële problemen, enz.

Verkrachte meisjes worden ook vaak nagekeken. De sociale druk is zodanig groot, dat ze bijvoorbeeld worden verstoten door hun gezin/familie. Het sociale stigma is in sommige landen zodanig groot, dat de familie hen de rug toekeert. Andere meisjes durven dan weer niet meer naar school of naar het veld uit angst om opnieuw verkracht te worden. Seksueel geweld haalt dus de sociale en economische samenhang van een gemeenschap onderuit. Bovendien is het vaak zo dat er een tekort is aan gezondheidszorg. Niet elk slachtoffer kan verzorgd worden. Ook verspreiden ziektes (zoals HIV) zich sneller door systematische verkrachtingen. Door het ontbreken van medicijnen sterven de slachtoffers op korte termijn aan deze ziektes. Indien de verkrachter toch gekend is, is de sociale druk vaak zodanig groot, dat het slachtoffer zwijgt. Andere slachtoffers zwijgen dan weer omdat ze weten dat de straffen nooit uitgevoerd zullen worden.

6.2.2.3 Oplossingen⁷³

Er bestaan geen snelle oplossingen voor dit probleem. Verschillende NGO's pleiten ervoor dat landen (zoals Congo en Burundi) moeten worden geholpen bij het herstellen van de rechtsstaat. Ook moet er hulp van buitenaf komen om opnieuw een gedisciplineerd leger op te stellen. Bij de heropbouw van een land zijn volgens de NGO's vooral gezondheidszorg en onderwijs de belangrijkste pijlers van armoedebestrijding. Armoedebestrijding is belangrijk om andere misdaden te beperken. Een land heropbouwen, gebeurt meestal van boven naar onderen. Je begint bij 'de overheid' en eindigt bij de burgers. De sociale situatie herstellen, gebeurt echter in de omgekeerde richting. Het is namelijk belangrijk dat het volk opnieuw kennismaakt met een waardensysteem waarin seksueel geweld iets negatiefs is. Hierbij spelen vrouwenbewegingen een belangrijke rol. In heel wat landen is de begeleiding van NGO's onmisbaar.

6.2.2.4 'Trend van alle tijden'⁷⁴

Seksueel geweld in tijden van oorlog is reeds eeuwen bekend. Zo zijn er gevallen bekend van verkrachtingen tijdens de kruistochten (in de middeleeuwen). Verkrachtingen vinden plaats in iedere oorlog. Welke locaties, nationaliteiten of ontstaansredenen van de oorlog dan ook. Tijdens WOII werden prostituees naar concentratiekampen gestuurd als veroordeling van hun beroep. Eens daar aangekomen kwam het echter vaak voor dat ze daar werden gebruikt in het concentratiekampbordeel. Er zijn ook gevallen bekend van jongetjes die volgens andere kampgevangenen 'goed' behandeld werden door de SS'ers. Wanneer later de aap uit de mouw kwam, bleek dat deze jongetjes goed behandeld werden in ruil voor seksuele daden voor de SS'ers. Ook zijn er gevallen bekend uit WOII van vrouwen en kinderen die door

⁷² Seksueelmisdrijf.nl (s.d.). *Oorlogswapen*. Internet, 21 februari 2012

(http://www.seksueelmisdrijf.nl/joomla15/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=130)

⁷³ Berwouts, K. (2007-12-06). *Verkrachting als oorlogswapen? Ja, maar het is veel erger dan dat!*. Internet, 21 februari 2012

(<http://www.mo.be/opinie/verkrachting-als-oorlogswapen-ja-maar-het-veel-erger-dan-dat>)

⁷⁴ Schouten, T. (1995). *Lichaamsbuit: gedwongen seks tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Zutphen: Walburg Pers.

de bevrijder verkracht werden. Zo ging het Rode Leger drierd te werk bij de bezetting van Berlijn. Na WOII onderzocht o.a. de Amerikaanse Militaire Procureur-Generaal te Washington een aantal gevallen van verkrachtingen door Amerikaanse soldaten. 971 soldaten werden schuldig bevonden. Hieronder vindt u de cijfers terug van het aantal schuldig bevonden Amerikaanse soldaten voor seksuele misdrijven.⁷⁵

Jaar	Veroordelingen
1942	11
1943	68
1944	134
1945	307
1946	400

Vooral sinds de jaren '90 gaat de aandacht van de internationale gemeenschap uit naar vrouwen en kinderen die in conflictrijke gebieden wonen. In die periode is de internationale blik vooral gericht op de oorlog in Joegoslavië en de genocide in Rwanda. In 2002 legde het VN-verdrag 'het Verdrag van Rome' vast dat seksueel geweld op vrouwen een misdaad tegen de menselijkheid is. Op 30 september 2009 neemt de Veiligheidsraad van de VN (unaniem) de 'VN resolutie 1820 van 2008' aan.⁷⁶ Hiermee wordt actief optreden tegen seksueel geweld in oorlogssituaties mogelijk. Toch komt er nog regelmatig reactie op het hoge aantal onvervolgde situaties van verkrachting van vrouwen en kinderen. Recentelijk kwam er nog kritiek op de werking van Blauwhelmen in de Democratische Republiek Congo. Ondanks hun aanwezigheid werden er op drie dagen tijd (tussen 30 juli en 2 augustus 2010) ca. 242 vrouwen en kinderen verkracht. Hieruit blijkt dat het moeilijk is om via internationale kanalen en wetgeving verkrachtingen tegen te gaan.⁷⁷

Ook vandaag nog wordt verkrachting van meisjes en vrouwen ingezet als oorlogswapen. Burundi, Guatemala, Iran en Oost-Congo zijn enkele voorbeelden van conflictrijke zones waarvan bekend is dat nu nog steeds seksueel geweld gebruikt wordt. Tijdens dergelijk seksueel geweld worden vaak wapens gebruikt. Vrouwen en meisjes worden soms op straat verkracht en gefolterd, vaders worden gedwongen hun dochters te verkrachten terwijl de andere kinderen gedwongen worden om getuige te zijn. Dit zijn nog maar enkele voorbeelden van recent seksueel geweld in oorlogstijd.

⁷⁵ Schouten, T. (1995). *Lichaamsbuit: gedwongen seks tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Zutphen: Walburg Pers.

⁷⁶ UN Security Council (2009-09-30). *Security Council demands immediate and complete halt to acts of sexual violence*. Internet, 23 februari 2012 (<http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9364.doc.htm>)

⁷⁷ AFP/TW (2010-09-08). *Massaverkrachtingen in Congo: "Blauwhelmen hebben gefaald"*. Internet, 23 februari 2012 (<http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1154772/2010/09/08/Massaverkrachtingen-in-Congo-Blauwhelmen-hebben-gefaald.dhtml>)

6.2.3 Vlucht⁷⁸

In oorlogsgebied leven is niet bepaald veilig en aangenaam. Daarom beslissen veel mensen om hun bezittingen achter te laten en te vluchten. Deze vlucht kan goed voorbereid zijn, maar kan ook impulsief gebeuren. Sommige mensen vluchten reeds op voorhand. Op deze manier zijn ze uit de stad alvorens de oorlog hen bereikt. Er zijn veel risico's verbonden aan vluchten: smokkelaars zijn niet altijd te vertrouwen, je moet over landsgrenzen geraken, enz. Sommige kinderen verliezen hun beide ouders en vluchten in hun eentje weg. Hieronder worden enkele redenen om te vluchten besproken. Vervolgens worden de moeilijkheden voor, tijdens en na de vlucht bekeken. Daarna wordt het bestaan van kindvluchtelingen besproken.

6.2.3.1 Redenen om te vluchten

Na de Tweede Wereldoorlog groeit de internationale aandacht voor vluchtelingen. In 1950 richt de VN het Hoog Commissariaat voor Vluchtelingen op. In 1951 wordt er een vijfde luik aan het Verdrag van Genève toegevoegd, namelijk het Internationaal Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen. In dit verdrag wordt een vluchteling als volgt omschreven:

Een vluchteling is een persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil inroepen, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren.⁷⁹

Er bestaan verschillende redenen om te vluchten. Hieronder worden de economische vluchtelingen niet besproken, omdat zij niet vluchten voor geweld en/of oorlog.

- **Politiek vluchteling**

Mensen met een politieke functie kunnen gevisieerd raken in hun land. Wanneer iemand door de staat als een politieke tegenstander beschouwd wordt, kan het zijn dat hij/zij zich bedreigd voelt. In België is er vrije meningsuiting, maar dit is niet in elk land zo. Om eventuele moordaanslagen, bedreigingen, enz. te vermijden, wordt er gevlucht. Meestal slaat het volledige gezin op de vlucht.

- **Burgeroorlog**

Een politiek vluchteling hoeft niet altijd door de regering gevisieerd te worden. Ook onder gewone burgers kunnen de gemoederen hoog opblaaien. Onder burgers kan er een sfeer van rivaliteit en diversiteit heersen.

- **Etnische minderheid**

Etnische minderheden worden in sommige staten onderdrukt door de heersende regering. Hierdoor voelen ze zich bedreigd, kunnen ze hun religie niet meer uitoefenen, enz. Mensen die de donderwolk boven hun hoofd voelen hangen en vrezen voor vervolgingen tegenover hun minderheidsgroep slaan vaak op de vlucht.

⁷⁸ Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid – Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen: Garant.

⁷⁹ Wikipedia (s.d.). *Internationaal Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen*. Internet, 24 februari 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Internationaal_Verdrag_betreffende_de_Status_van_Vluchtelingen)

6.2.3.2 Voor, tijdens en na de vlucht

In 1999 was één op de 280 wereldburgers vluchteling. Het Hoog Commissariaat voor Vluchtelingen schatte toen dat 50 % van de vluchtelingen kinderen waren.

Illustratie 39: tentenkamp in de Democratische Republiek Congo, ca. 1994

Vóór het vluchten komen de meeste vluchtelingen in contact met geweld. Bombardementen, moord, martelingen, ... zijn zaken waar zowel volwassen als kinderen mee geconfronteerd worden. De gewone bevolking kan zowel getuige, slachtoffer of veroorzaker van geweld zijn. Voordat de eerste stap gezet wordt als vluchteling, moet er afscheid genomen worden. Kinderen die met hun ouders vluchten, moeten vooral afstand doen van kleine materiële zaken zoals speelgoed. Ook het gemis van familieleden treedt snel op. Kinderen verliezen hun vertrouwde omgeving, levensritme en aandacht van hun ouder(s).

Vooraleer men vlucht, leeft men een lange tijd in onzekerheid. Tijdens het vluchten steken problemen zoals gebrek aan water, medische zorgen en huisvesting elke dag de kop op. Bovendien is het zo dat de vlucht zelf ook voor trauma's zorgt. Het oorlogsgeweld is dan misschien wel achter de rug, maar dagelijkse problemen en stress leggen ook een zware druk op het leven van de vluchtelingen. Kinderen hebben het moeilijk om de situatie te snappen. Eens ze beseffen dat ze definitief hun gewone situatie hebben verlaten, zijn ze teleurgesteld en voelen ze zich bedreigd. Internationale organisaties verzorgen hier en daar vluchtelingenkampen. Dit is positief, maar de situatie in dergelijke kampen is niet altijd optimaal. Zo is namelijk gebleken dat huiselijk geweld en familiale conflicten vaker voorkomen. Vrouwen en jonge meisjes lopen er een groter risico op verkrachting en de kampen zijn meestal overbevolkt. Ook daar leeft het gezin in twijfel.

Eens in het gastland aangekomen, bestaan er twee mogelijkheden...

- De eerste mogelijkheid is dat het gezin 'asiel' aanvraagt. Het gezin vraagt dus bescherming van het gastland. Vervolgens wordt er een asielpcedure opgestart. Na het indienen van de asielaanvraag kan deze goedgekeurd of geweigerd worden. Indien de asielpcedure goedgekeurd wordt, dan verblijft men officieel als 'vluchteling' in het land. De duur van dit officiële verblijf hangt af van situatie tot situatie. Als de asielaanvraag geweigerd wordt, blijven de meeste vluchtelingen toch (illegaal) in het gastland.
- De tweede mogelijkheid is dat het gezin geen asielaanvraag indient. In dit geval verdwijnt het gezin dus meteen in de illegaliteit.

Een asielaanvraag indienen is echter niet evident voor vluchtelingen. De documenten die dit alles regelen zijn namelijk opgesteld in een vreemde taal. Ook moeten de vluchtelingen afstand doen van hun status, diploma, enz. die ze in hun thuisland wel hadden. Bij kindvluchtelingen moet men vooral opletten dat de goedbedoelde interventies (zoals taallessen, therapeutische begeleiding, ...) geen onnodige aanpassingsdruk op de kinderen uitoefenen.

6.2.3.3 Kindvluchtelingen⁸⁰⁸¹

Vluchten heeft ook een invloed op het gezin zelf. Onderzoek toont aan dat problemen met vluchtelingenkinderen op school hoofdzakelijk het gevolg zijn van spanningen in het gezin (of onvoldoende verzorging). Een kind ontwikkelt zich beter in een veilige omgeving. Wanneer het dit echter niet heeft en het gezin niet voldoende capaciteiten heeft om het kind op te vangen, loopt het mis. Een goed functionerend gezin leert het kind ook om problemen op te lossen, om te gaan met tegenslagen, enz. Tijdens en na de vlucht hebben ouders de situatie niet zelf in de hand en leert het kind dus ook niet op een normale manier deze zaken aan.

Wanneer het gezin vlucht, wordt de rol van de ouders aangetast. Het vangnet dat de ouders vroeger waren, valt uiteen. Het kind denkt bv.: "Mijn ouders of ikzelf moeten wel iets heel erg stouts gedaan hebben om hier niet te mogen blijven" (Plysier, 2003, p. 26). Angst en gespannenheid bij de ouders heeft ook een negatief effect op hun kinderen.

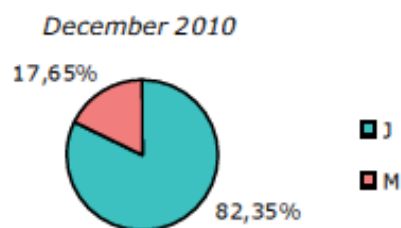
Voorbeeldverhaal: *De zesjarige Yanim ligt in bed. Plots hoort hij zijn moeder roepen en huilen. Hij is bang en durft niet uit zijn bed te komen. Even later gaan zijn ouders ook slapen. 's Ochtends is alles weer normaal. Er wordt gedaan alsof er niets gebeurd is. Yanim beslist om niets te zeggen over het geroep en gehuil.*⁸²

Soms is het zo dat kinderen in hun eentje vluchten. Dit zijn meestal kinderen die hun ouders verloren hebben, of die door hun ouders naar een ander land gestuurd worden. Deze jongeren/kinderen (-18-jarigen) kwamen in 2010 voornamelijk uit Afghanistan, Guinee, Irak, DR Congo en Somalië. Jongens zullen sneller alleen op pad gaan dan meisjes. De problematiek bij deze jongeren is nog iets complexer dan bij kinderen en jongeren die een familielid bij zich hebben tijdens de vlucht. Het kind riskeert 'bodemloos' te worden en krijgt het moeilijk om vertrouwensrelaties op te bouwen. Hierdoor daalt de nieuwsgierigheid, het empathisch vermogen en de zelfzekerheid. De (figuurlijke) weg voor deze kindvluchtelingen is langer dan voor volwassen vluchtelingen of kindvluchtelingen met ouders (zie 'Effecten van een oorlogstrauma op langere termijn').

Illustratie 37: asielaanvragen niet-begeleide minderjarigen in België (< 18 jaar, verhouding jongen/meisje, 2007-2010)

Asielaanvragen niet-begeleide minderjarigen (< 18 jaar) – verhouding jongen/meisje (2007-2010) (bron: DVZ)

	Jongen	Meisie
2007	68,40%	31,60%
2008	71,40%	28,60%
2009	77,98%	22,02%
2010	72,88%	27,12%

⁸⁰ Vluchtelingenwerk Nederland (s.d.). *Vluchtelingen en asielzoekers*. Internet, 24 februari 2012 (<http://www.vluchtelingenwerk.nl/vluchtelingen/vluchtelingen-asielzoekers.php>)

⁸¹ Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (4 januari 2011). *Asielstatistieken: Overzicht 2010*. Internet, 24 februari 2012 (http://www.cgra.be/nl/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTATdecember10%20N%20%28Extern%29_tcm127-114514.pdf)

⁸² Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid – Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen: Garant.

6.2.4 Genocide

Een ander woord voor genocide is 'volkerenmoord'. Doorheen de geschiedenis werden bepaalde groepen hiermee geconfronteerd. Deze groepen worden meestal geïsoleerd wegens hun afkomst, geloofsovertuiging, ras, ... Hieronder worden de verschillende ontstaansredenen, het verloop en de verschillende 'partijen' van een genocide besproken.

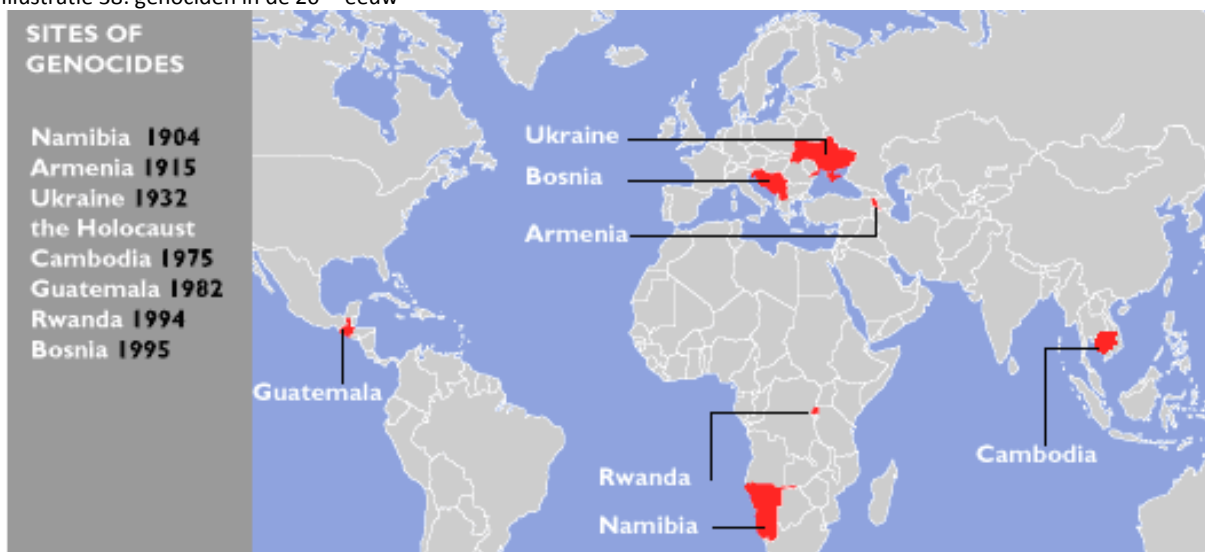
6.2.4.1 Definitie genocide

Het 'Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide' werd in 1948 door de VN goedgekeurd. Degenen die zich schuldig maken aan genocide worden door het internationaal recht berecht. Genocide wordt als een oorlogsmisdadig beschouwd. Het Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide beschouwt de volgende zaken als (onderdeel van) genocide.

In dit Verdrag wordt onder genocide verstaan een van de volgende handelingen, gepleegd met de bedoeling om een nationale, godsdienstige groep, dan wel een groep, behorende tot een bepaald ras, geheel of gedeeltelijk als zodanig te vernietigen:

- *Het doden van leden van de groep;*
- *het toebrengen van ernstig lichamelijk of geestelijk letsel aan leden van de groep;*
- *het opzettelijk aan de groep opleggen van levensvoorwaarden die gericht zijn op haar gehele of gedeeltelijke lichamelijke vernietiging;*
- *het nemen van maatregelen, bedoeld om geboorten binnen de groep te voorkomen;*
- *het gewelddadig overbrengen van kinderen van de groep naar een andere groep.*⁸³

Illustratie 38: genociden in de 20ste eeuw

Hierboven ziet u een overzicht van genociden in de twintigste eeuw. Officieel wordt de Holocaust ook als genocide beschouwd. De Holocaust vond plaats op het Europees grondgebied, maar wordt niet op de kaart aangeduid. Wel staat deze genocide in de legende vermeld (links).

⁸³ Verenigde Naties (1946-12-11). *Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide*. Internet, 27 februari 2012 (<http://www.preventgenocide.org/nl/verdrag.htm>)

6.2.4.2 Factoren en redenen⁸⁴

Genocide is een eeuwenoud verschijnsel. Zo wordt zelfs in de Bijbel gesproken over het afslachten van de inwoners van Jericho. De redenen van een genocide zijn uiteenlopend. Vaak is het zo dat (economische, politieke, etnische, enz.) problemen zich in de loop der jaren opstapelen. Er zijn verschillende factoren die een genocide kunnen veroorzaken:

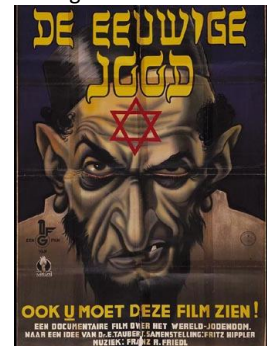
- **De staat**

Regeringen, regimes, politieke elites, enz. kunnen in totalitaire regimes een grote rol spelen als het op volkerenmoord aankomt. Als een persoon of een groep veel macht en volgelingen heeft, kunnen de ideeën van deze persoon of groep gemakkelijk onder volgelingen verspreid worden. De meesten zullen deze ideeën blindelings volgen (in de hoop zo een betere toekomst te hebben). In staten waar al een lange tijd sprake is van interne problemen is de dominante groep soms geneigd om (uitgesloten) etnische, religieuze of raciale groepen te viseren en deze groep als doelwit te selecteren voor genocide. Hitlers uitspraak 'Ein Volk, ein Reich, ein Führer' kan dit alles samenvatten.

- **Ideologie**

Het feit dat de bevolking genocidepraktijken in het heetst van de strijd blindelings volgen of toepassen, wil daarom niet zeggen dat ze er zich geen vragen bij stellen. De staat kan namelijk een genocide nauwelijks (of niet) uitvoeren indien er geen ideologie bestaat om de moorden te rechtvaardigen. Één van de meest bekende ideologieën is het antisemitisme. Joden zijn al verschillende keren het slachtoffer geworden van genocidepraktijken. Toen in de veertiende eeuw de pest uitbrak, werden zij met de vinger aangewezen. Ook in de twintigste eeuw gebeurde dit. Nazi-Duitsland keerde zich toen fel tegen het Joodse geloof. Ideologieën worden vaak verspreid met behulp van propaganda.⁸⁵

Illustratie 39:
propagandafilm 'De Eeuwige Jood'

Een genocide ontstaat niet 'zomaar'. De aanloop naar een volkerenmoord is meestal van lange duur. Ook zullen er altijd meerdere redenen zijn waarom een groep geïsoleerd wordt. Zo zijn economische problemen soms niet genoeg maar worden ze gecombineerd met bv. politieke problemen en gevoelens van nationalisme (denk hierbij bv. aan de Holocaust).

- **Economie**⁸⁶

Wanneer de mensen zwaar te lijden hebben onder een economische crisis, dan richt men zich graag op de minderheden in het land. Dit zijn bv. vluchtelingen en etnische groepen. Door hen te viseren en systematisch uit te moorden (zowel mannen, vrouwen en kinderen), denkt men een uitweg te vinden uit de crisis. Ook is het mogelijk dat men jaloeers is op de rijkdom van een groep. Deze rijkdom probeert men in eigen handen te krijgen door zich tegen de (minderheids)groep te keren.

- **Politiek**

Een volkerenmoord ontstaat overigens enkel wanneer er een zekere vorm van goedkeuring aanwezig is (zie 'verschillende partijen'). Eens politieke leiders of invloedrijke personen de tegenstander begint af te schilderen als profiteur en een vies, vuil wezen, dan volgt de bevolking in tijden van crisis dergelijke ideeën gemakkelijk op. Voornamelijk politieke en economische crisissen zijn van belang om het volk tot genocide te laten overgaan.

⁸⁴ Verleyen, K. (2003). *Project genocide: genocide = volkerenmoord = genocide*. Internet, 27 februari 2012 (<http://www.jeugdenvrede.be/sites/default/files/downloads/genocide.pdf>)

⁸⁵ Geheugen van Nederland (s.d.). *De Eeuwige Jood*. Internet, 27 februari 2012

(http://www.geheugenvannederland.nl/hgvn/webroot/files/File/education/lesbrief/lesbrief_tekst.php?sub=Jood)

⁸⁶ Kinloch, G., Mohan, R. (2005). *Genocide*. S.I.: Uitgeverij Algora.

- **Etniciteit**

Etniciteit is het gevoel van onderlinge verbondenheid tussen leden van een groep. Deze verbondenheid kan gebaseerd zijn op ras, cultuur, taal, religie, uiterlijke kenmerken en nationaliteit. Wanneer deze verbondenheid door een 'meerdere' (= de staat, een sterke politieke partij, ...) benadrukt wordt, kunnen haatgevoelens ten opzichte van 'de andere' verspreid worden. In combinatie met een instabiel land en bestuur, kan dit tot genocide leiden.

- **Nationalisme**

Nationalisme vloeit vaak voort uit etnische ideeën en herkomst (denk bv. aan de Ariërs). Aan de andere kant kan nationalisme ook een politieke ideologie zijn (denk bv. aan Hitlers ideologie van 'Ein Volk, ein Reich, ein Führer'). Vaak, maar niet altijd, is het zo dat de combinatie van deze twee begrippen tot nationalisme leiden.

6.2.4.3 Verloop⁸⁷

Volgens Gregory H. Stanton (de voorzitter van Genocide Watch) verloopt een genocide altijd in acht stadia.

- **Classificatie**

Iedereen heeft zijn eigen identiteit die bepaald wordt door ras, religie, nationaliteit, enz. Wanneer je de grote verschillen gaat benadrukken, kun je een groep (bv. de bevolking van een land) indelen volgens 'zij' en 'wij' (Duitsers en Joden, Hutu en Tutsi, ...).

- **Symbolisatie**

Vervolgens krijgt elke groep een soort symbool en stigma toegewezen. Hierbij kan er onderscheid gemaakt worden op basis van huidskleur, kledingstijl, enz. De symbolen die worden gebruikt, verwijzen hiernaar. Symbolen kunnen ook opgedrongen worden aan een groep (zoals bv. de Davidsster voor de Joden in de jaren '40).

- **Dehumanisatie**

Dehumanisatie houdt in dat de ene groep de leden van de andere groep niet meer als mensen zien, maar als beesten, insecten of een plaag (cfr. de film 'De eeuwige Jood' waarbij Joden vergeleken worden met ratten). De normale banden tussen mensen onderling worden afgebroken en propaganda wordt gebruikt om 'de andere' als slecht af te schilderen.

- **Organisatie**

Organisatie is ook belangrijk. Deze organisatie kan gebeuren door de staat, milities of bepaalde groepen. De plannen voor het moorden worden gesmeed.

- **Polarisatie**

In dit stadium worden er zeer specifieke wetten ingevoerd, worden de groepen nog verder uit elkaar gedreven, enz. Intimidatie is hier een onderdeel van. Ook haatgroepen uiten zich expliciet.

- **Vorbereiding**

De (toekomstige) slachtoffers zijn geïdentificeerd en zijn duidelijk te herkennen (door het gebruik van symbolen). Lijsten van (toekomstige) doden zijn opgemaakt. Vanaf nu is het dragen van symbolen verplicht. Ze worden onteigend, in getto's geplaatst, naar kampen gestuurd, enz.

- **Vernietiging**

In dit stadium worden de plannen uitgevoerd. Door het doorlopen van de verschillende stappen lijkt de genocide zelfs gerechtvaardigd.

- **Ontkenning**

Eens de volkerenmoord gedaan is en de gemoederen opnieuw bedaard zijn, komt de fase van ontkenning. De bewijzen worden zoveel mogelijk verstopt of vernietigd. De angst om vervolgd te

⁸⁷ Stanton, G. (1998). *The 8 Stages of Genocide*. Internet, 18 maart 2012 (<http://www.genocidewatch.org/genocide/8stagesofgenocide.html>)

worden voor de gepleegde daden komt op. Ontkenning is de meest voorkomende manier om de gebeurde feiten te verbergen.

6.2.4.4 *Verschillende 'partijen'*⁸⁸

- **Daders**

Wij, Belgen (/Europeanen), associëren genocide meteen met 'moordenaars'. Tijdens volkerenmoorden nemen ook 'gewone mensen' deel aan de slachtingen. Wanneer de samenleving doordrongen wordt van lasterpraat en verhalen over een 'vijandige minderheid', dan wordt dit vaak overgenomen door het volk. Ideologieën kunnen personen mee op sleeptouw nemen en hen aanmoedigen om moorden te gaan plegen. De angst of de haat voor 'de andere' zit in dat geval reeds zodanig diep ingeburgerd dat het gewone volk blind is voor hun daden en de gevolgen ervan. Voor degenen die tot moorden overgaan, is de vijand dan ook de vijand. Of dit gaat over een kind, vrouw of man maakt veelal niets uit. Een persoon zal niet snel in zijn eentje handelen. Hij zal zich eerder aansluiten bij een groep die zijn meningen deelt, waardoor hij zich gesterkt voelt. Psychologisch gezien is iedereen in staat om onder groepsdruk gruwelijke daden te plegen. Daders creëren een psychische afstand tussen zichzelf en 'de ander'. Zo vindt men altijd wel één reden waarom hun daden gerechtvaardigd zijn. Een groepering die in een instabiel en bedreigde omgeving woont, zal sneller overgaan tot volkerenmoord.

- **Toeschouwers**

In elke genocide zijn er ook mensen die zich afzijdig houden. Ze weten wat er gaande is, maar doen er weinig aan. Wanneer de staat een misdaad begaat, tolereert het volk dit vaak. Angst (bv. voor represailles), onwetendheid en onverschilligheid zijn enkele verklaringen waarom mensen zich afzijdig houden.

- **Slachtoffers**

In tijden van crisis zoekt men graag een zondebok. Een crisis versterkt de agressie en vijandigheid in een samenleving. Deze agressie en vijandigheid wordt dan afgereageerd op de zondebok. Jaloezie is hier een belangrijke drijfveer. Vaak bezit 'de vijand' een zekere vorm van welvaart of bezittingen die men eigenlijk liever in eigen handen zou zien. Het succes van 'de vijand' verklaart het falen van de meerderheid ('de goeden'). Wanneer je dit 'onrecht' bestrijdt, stel je jezelf sterk op in plaats van zwak. In samenlevingen waar de ene groepering effectief de meerderheid vormt, zal men sneller overgaan tot het afstraffen van de minderheid. Immigratie is één van de belangrijkste oorzaken van oorlog en genocide (denk bv. aan Rwanda, Armenië, Israël, ...). Zij bouwen ergens anders hun leven op en vermengen zich in de plaatselijke economie. In crisisperiodes kan dit reeds genoeg zijn om hen als schuldige aan te wijzen. "Ze komen naar hier, profiteren mee van onze economie en krijgen het dan nog eens beter dan ons ook", kan een mogelijke uitspraak zijn van iemand die zich tegen immigranten keert.

⁸⁸ Verleyen, K. (2003). *Project genocide: genocide = volkerenmoord = genocide*. Internet, 27 februari 2012 (<http://www.jeugdenvrede.be/sites/default/files/downloads/genocide.pdf>)

6.2.4.5 Kinderen en genocide

Zoals reeds vermeld, wordt er tijdens een volkerenmoord geen onderscheid gemaakt tussen kinderen, tieners, volwassenen, oudere mensen, mannen of vrouwen. Kinderen zijn dan ook in elke genocide slachtoffer of getuige van de wantoestanden. Dit leidt bij hen tot psychologische problemen en trauma's. Tijdens volkerenmoorden is het overigens niet uitzonderlijk dat ook andere oorlogsmisdaden (zoals verkrachting, plundering en mishandeling) voorkomen.

De generatie die opgroeit na de genocide, heeft het vaak moeilijk met het begrijpen en het verwerken van de gebeurde feiten. Beetje bij beetje komen ze meer te weten over wat er gebeurd is. In een artikel op vandaag.be⁸⁹ beschrijft men hoe Rwandese kinderen vandaag de dag omgaan met de genocide. Zo zijn sommige kinderen hun gezin (of volledige familie) kwijtgeraakt door de moorden. Een 15-jarige wees stopt met school omdat hij het nut van educatie niet meer inziet. Zijn beide ouders hadden een universitair diploma, maar hun studies zijn (althans volgens de jongen) voor niets geweest. Hijzelf heeft geen zin om zich voor 'niets' in te zetten... Het onderwerp 'genocide' ligt in Rwanda nog steeds gevoelig. Jongeren weten vaak niet wat ze met hun gevoelens moeten doen. De angst om uitgemoord te worden zit er (nog steeds) in. Kinderen vertellen over de genocide die ook hun familie heeft getroffen. Sommigen zijn hun beide ouders verloren en moeten in hun eentje hun broer(s) en zus(sen) verzorgen.

Ook kinderen die na de genocide geboren zijn, kunnen problemen hebben. Wanneer je niet opgegroeid bent in een dergelijke sfeer, kun je het 'waarom' van de zaken moeilijk snappen. Kinderen merken dat dit alles een groot gevolg heeft gehad en kunnen de angst van hun ouders en omgeving overnemen. Zo zijn in Rwanda gevallen bekend van kinderen die hierdoor lijden aan intense hoofdpijn, hikaanvallen en nachtmerries. De kinderen worden geconfronteerd met herdenkingsmomenten, getuigenissen, opgravingen van genocidenslachtoffers, enz.

⁸⁹ RP (2009-10-02). *Rwandese kinderen raken ook nu nog getraumatiseerd door genocide*. Internet, 18 maart 2012 (http://www.vandaag.be/buitenland/16832_rwandese-kinderen-raken-ook-nu-nog-getraumatiseerd-door-genocide.html)

6.2.5 Concentratiekampen

Het Van Dale woordenboek omschrijft een concentratiekamp als volgt: “*kamp waarin politiek gevaarlijk geachte personen worden opgesloten.*” In Europa wordt het woord ‘concentratiekamp’ meteen aan de Tweede Wereldoorlog gelinkt. De Tweede Wereldoorlog is dan ook één van de enige oorlogen die op zo’n grote schaal gebruik maakte van concentratiekampen. Onder de miljoenen joden zaten logischerwijs ook kinderen.

6.2.5.1 Het kinderleven in een concentratiekamp⁹⁰

Het leven van de kinderen veranderde drastisch. Er was geen privacy, geen vrijheid, amper bewegings- of slaapruijnte, amper medische zorg, veel angst, enz. De behandeling van kinderen was afhankelijk van kamp tot kamp. Kinderen konden niet meer spelen en leven zoals ze gewend waren, hun ouder(s) reageerde(n) anders dan vroeger en ook na het kampleven bleef het verleden hen achtervolgen. In de Pacific werden (meestal Nederlandse) kinderen vanaf 10 jaar gescheiden van hun ouders. Volgens Japanse normen waren ze dan namelijk reeds volwassen. Dergelijke gevallen leidden tot latere hechtingsproblemen.

Voor de leeftijd van de kinderen speelde mee in de kampbeleving. De 0- tot 5-jarigen beseften niet zo goed wat er gebeurde. Vooral de sfeer van de kampsamenleving is hen bijgebleven. Als kind snapten ze niet wat er gaande was. Er was veel onbegrip bij hen. Ook was het vaak zo dat de relatie tussen moeder en kind(eren) één van de hoofdredenen was waarom de moeder niet opgaf. De 5- tot 10-jarigen beleefden hun kampleven echter al bewuster, maar hadden nog niet snel de neiging om zich te verweren. Zij voelden zich voornamelijk machteloos. De +10-jarigen voelden zich meestal medeverantwoordelijk voor de taken in het kamp. Jongens in de Pacific werden naar een mannenkamp gestuurd. Daar werd hen een voogd aangewezen. Veel van de +10-jarigen hadden het moeilijk om de realiteit te accepteren, maar ze wisten wat de gevolgen waren als ze dit niet deden.

De dood was reëel voor alle leeftijdscategorieën. Honger en ziektes zorgden ervoor dat dood een dagelijkse zaak werd. Ook het leven achter tralies of prikkeldraad zorgde voor veel kinderen voor een gevoel van beperking. Volwassenen konden weinig veranderen aan de situatie, wat ook tot het verlies van vertrouwen in de ouder(s) kon leiden.

Illustratie 40: kinderen in het concentratiekamp van Buchenwald, Buchenwald, 1942

⁹⁰ Bekkering, M., Bekkering, P.G. (1980). *De Japanse kampen: nog geen verleden tijd*. Internet, 6 april 2012 (http://japanseburgerkampen.org/vjb/files/64/16198_Bekkering_en_Mer.pdf)

6.2.5.2 *Het kinderleven na een concentratiekamp*

Veel kinderen verloren beide ouders, veel familieleden en vrienden. Deze kinderen moesten na de oorlog opgevangen worden. Kinderen van wie de ouders wel nog leefden, hadden ook zo hun problemen. In veel gezinnen probeerde men het verleden te vergeten en/of te verzwijgen. Ouders hadden soms het gevoel tekort geschoten te zijn tegenover de kinderen en wilden dit zo snel mogelijk vergeten. Dit wil echter niet zeggen dat alle voormalige kampbewoners hun problemen zonder succes hebben opgelost.

Praktisch alle kinderen die een concentratiekamp overleefden, hebben hier de gevolgen van gedragen. Het grootste aantal kinderen kreeg last van één of meerdere symptomen van PTSS. De meest voorkomende vorm van PTSS bij voormalige concentratiekampbewoners is het KZ-syndroom (zie 'Verschillende vormen PTSS'). Dit syndroom is vooral te wijten aan veel negatieve gebeurtenissen zoals bv. martelingen, vernederingen en lange straffen. De gevolgen hiervan zijn bv. nachtmerries, herbelevingen, lichamelijke klachten, enz. De intensiteit van deze symptomen bepaalt het leven van de persoon. Zo kan een slachtoffer zich graag veiligstellen, terwijl een ander thuis blijft uit angst dat er iets gaat gebeuren. Zoals reeds eerder vermeld werd: niet alle voormalige kampbewoners hebben hun problemen onsuccesvol verwerkt.⁹¹

Indien voormalige kampbewoners zelf kinderen krijgen, kan het zijn dat ook hun kinderen daar de gevolgen van merken. Zij worden ook wel tweedegeneratieslachtoffers genoemd. Deze kinderen dragen meestal de psychische gevolgen van gebeurtenissen die hun ouders (= de eerstegeneratieslachtoffers) tegenkwamen. Het verwerken van oorlogsgebeurtenissen gebeurt bij iedere volwassene op een andere manier. Sommigen praten er graag over, anderen zwijgen er liever over... Bij het horen van dergelijke verhalen kan het kind een zekere angst voelen. Anderzijds komt het verzwijgen van oorlogsgebeurtenissen de gezinsband niet ten goede...

Besluit

Elke oorlogssituatie is verschillend. Hoe kinderen bij deze oorlog(en) betrokken geraken, hangt af van situatie tot situatie. Kinderen kunnen zowel actief als passief bij een oorlog betrokken geraken. De scheidingslijn tussen actief en passief is echter flinterdun. Heel vaak wordt een kind zowel passief als actief bij een oorlog betrokken. Sowieso is het een feit dat de gevolgen bij oorlogskinderen zich altijd uiten. De mate waarop dit gebeurt, is echter afhankelijk van kind tot kind en van situatie tot situatie.

⁹¹ Pelita (s.d.). *Maatschappelijk werk*. Internet, 6 maart 2012
(<http://www.pelita.nl/cms/publish/content/showpage.asp?pageID=14>)

7 Kinderen in oorlog: verhalen

Na de theorie in de vorige hoofdstukken, worden hieronder enkele verhalen besproken van mensen die als kind oorlog meemaakten. Oorspronkelijk was het de bedoeling om enkele mensen te interviewen. Na een tijdje zoeken, bleek dat deze getuigenissen moeilijker te vinden waren dan verwacht. Daarom zijn de meeste getuigenissen afkomstig uit boeken. Na elke getuigenis wordt kort de betrokken oorlog besproken.

7.1 Het verhaal van Mapenzi en Élysée (verkrachting als oorlogswapen)⁹²

Het volgende verhaal komt uit het boek *Futur Simple* van Koen Vidal en Stephan Vanfleteren. Twee Congolese meisjes getuigen over hun verkrachting door rebellen. Na afloop van de oorlogen in Congo, bleven heel wat rebellen toch nog in het land aanwezig. De praktijken die ze in de oorlogen gebruikten, gebruiken ze nog steeds. Elysée en Mapenzi, beiden 15 jaar oud, dragen hier tot op vandaag nog de gevolgen van.

Illustratie 41: Elysée en Lucie

Élysée en Mapenzi zijn twee 15-jarige meisjes die in Nyamugo wonen. Nyamugo is een overbevolkte buitenwijk van Bukavu (een stad in het oosten van Congo). Reeds sinds hun jeugd jaren zijn de twee beste vriendinnen. Naast hun woonplaats hebben de twee nog iets gemeen: ze hebben beiden een baby. Elysée werd verkracht door twee onbekende mannen, Mapenzi werd ontvoerd door de rebellen en werd daar enkele maanden vastgehouden en verkracht.

De twee meisjes zijn samen met Lucy (de moeder van Elysée) naar de rand van Bukavu gevlucht in de hoop daar meer veiligheid te vinden. Hun dorpen worden door rebellen en regeringsleiders bedreigd. Oost-Congo kent regelmatig conflicten en vooral meisjes

worden er op grote schaal verkracht. Bukavu is de laatste jaren een gewelddadige stad geworden. De oorlog heeft ervoor gezorgd dat mensen hun sociale en morele oriëntatiepunten zijn kwijtgeraakt.

7.1.1 Elysée en Lucie

Elysée werd door twee mannen verkracht die Lingala spraken. Lingala is de taal van de militairen. Eerst besliste het meisje niets te vertellen aan haar moeder, enkel haar vriendin Mapenzi mocht het weten. Elysée begon haar verhaal als volgt: “Mapenzi, ze hebben het ook met mij gedaan. Twee gasten. (...) Ik zit in de problemen Mapenzi. Dik in de problemen” (Vanfleteren en Vidal, 2010, p. 167-168). Mapenzi werd eerder ontvoerd door de Interahamwe. Zij hielden haar maanden vast als seksslavin. Toen ze kon ontsnappen, bleek ze niet veel later zwanger te zijn. Mapenzi en Elysée waren beide veertien jaar oud en reeds zwanger: “We waren amper veertien en stonden op het punt om moeder te worden. Moeder van een kind dat ons met geweld was opgedrongen.” Elysée heeft uiteindelijk thuis moeten opbiechten dat ze verkracht was en dat ze ook zwanger was. Zowel Mapenzi als Elysée wilden tijdens hun zwangerschap van het kind af. De twee vriendinnen vonden (en vinden) echter veel steun bij elkaar.

⁹² Vanfleteren, S., Vidal, K. (2010). *Futur Simple – De kinderen van Congo*. Antwerpen: Meulenhoff-Manteau.

Geloof speelt voor beide meisjes een rol in hun leven. Zo noemt het zontje van Mapenzi Dieu-Merci en van Elysée Jean-Pierre. Elysée's moeder, Lucie, was enkele jaren geleden ook verkracht. Dit is een fragment van haar verhaal:

"Ik was verbijsterd. Nee, niet nog eens, dacht ik. Niet met mijn kind. Niet hier in Bukavu. Want dat was nu precies de reden waarom wij uit ons dorp Ngweshi waren gevlucht. Zelfs nadat ze mij voor de ogen van mijn kinderen hadden genomen, bleven de militieën komen. Ze morrelden aan de deur, maar ik had een stevig slot gekocht. Drie keer hebben ze het geprobeerd. Onze dagen, onze nachten werden overheerst door angst. Daarom zijn we naar Bukavu vertrokken. Ik wou met mijn kinderen in veiligheid leven. Maar toen Elysée vertelde dat ze aan de achterkant van de school was verkracht, kwam de angst terug. Bukavu is al even erg als Ngweshi, we zijn nergens meer veilig" (Vanfleteren en Vidal, 2010, p. 169-170).

Deze getuigenis toont aan dat de vrouwen zich nergens echt veilig voelen. Wanneer kinderen hun moeder voor hun ogen verkracht zien worden, laat dit meestal een trauma na. Wanneer ouders angstig zijn, voelen kinderen dit ook. Het basisgevoel van veiligheid was zowel bij Lucie als bij Elysée verdwenen en dus besloten ze naar Bukavu te gaan.

Toen Elysées vader het gezin verliet, werden ze arm. Bovendien was er oorlog in de buurt. Op haar tiende verhuisde Elysée naar haar tante in Mugogo. In Mugogo was het veel rustiger dan in Ngweshi. Zo bleef de oorlog op een afstand. De bombardementen waren slechts in de verte te horen. Op een dag kwamen haar twee broers haar het nieuws melden dat de Interahamwe (het rebellenleger dat actief is in Oost-Congo en vooral bestaat uit Rwandese Hutu's) haar moeder hadden verkracht. Elysée wilde naar huis, maar haar tante waarschuwde haar dat het in Ngweshi te gevaarlijk was voor jonge meisjes. Ondertussen was de sfeer in Ngweshi grimmiger geworden. De rebellen kwamen vaak in het dorp en de dreiging zorgde ervoor dat Lucie niet meer naar het veld durfde te gaan. Overigens had haar schoonfamilie de grond die ze bewerkte teruggeëist. Na haar verkrachting is de Interahamwe nog driemaal teruggekeerd naar haar huis, maar ze geraakten niet meer binnen. Lucie voelt zich sinds die dag waardeloos en besliste niet veel later om met de rest van het gezin te verhuizen naar Bukavu. Niet veel later verhuisde ook Elysée naar Bukavu om na twee jaar haar moeder terug te zien. In Bukavu bleek het echter niet veiliger te zijn, want daar werd Elysée net zoals vele leeftijdsgenoten verkracht door de rebellen.

Elysée: *"De dag dat ze mij vertelden dat ik een kind zou krijgen, was ik bitter. Ik wilde helemaal geen kind, en zeker niet van een verkrachter. De weken daarna had ik in niets zin en bleef ik dagen aan een stuk binnen. De eerste maal dat ik de baby in mijn buik voelde bewegen, was een afschuwelijk moment. (...) Ik was tevreden en nam het warme kindje in mijn armen. Ik merkte dat ik in staat was om van hem te houden en dat was een opluchting. (...) Zo ben ik thuisgekomen: met een brandende wond en een kind dat ik wel graag zag, maar nooit had gewild. Ik moet ook toegeven dat mijn liefde voor Jean-Pierre in die eerste maanden op en neer ging. (...) Ik wil dit niet, dacht ik voortdurend, ik heb hier niet om gevraagd"* (Vanfleteren en Vidal, 2010, p. 192-194).

7.1.2 Mapenzi

Illustratie 42: Mapenzi

Mapenzi woonde net zoals Elysée met de rest van haar gezin in Ngweshi. Wanneer op een avond ca. tien Interahamwerebellen hun huis binnenstormden, vluchtte het gezin uit elkaar. Mepenzi vluchtte in het donker, maar de Interahamwe sleurden haar terug naar huis. Ook haar nichtje Nyota en drie buurmeisjes konden ze gevangen nemen. De vijf meisjes werden met een lendendoek aan de rebellen vastgemaakt en hun handen werden vastgebonden met een broeksriem. Daarna begonnen ze te wandelen. Wie huilde, kreeg klappen. Ze verstonden niet wat er gezegd werd aangezien de Interahamwe in het Kinyarwanda spraken (de rebellentaal). Na enkele uren wandelen, het was ondertussen ochtend geworden, werden ze losgemaakt. De

mannen blinddoekten de meisjes. Niet veel later hoorde Mapenzi enkele buurmeisjes huilen en roepen. Hoe meer de meisjes zich verzetten, hoe meer de rebellen brulden en tierden. Na een paar minuten hoorde Mapenzi doffe slagen. Het geroep van de meisjes werd zwaarder. Toen besepte Mapenzi dat de rebellen de meisjes aan het doodslaan waren met machetes. Ze hoorde de slagen maar durfde zich niet verzetten. Nadat de rebellen ook Mapenzi en Nyota verkrachtten, wandelden ze verder. Nyota en Mapenzi verbleven twee jaar in het kamp. Ze kwamen amper uit de hut, maar wisten wel dat er in de andere hutten ook meisjes opgesloten zaten.

Wanneer op een dag de mannen van het kamp weg zijn en ook hun bewaker niet te bespeuren is, ontsnappen de twee meisjes. Na een dag stappen werden ze in Kaniola opgevangen. De volgende dag werden ze naar Ngweshi geleid. De familie was blij dat de meisjes terugwaren. De vader van Mapenzi echter niet. Hij wilde het verhaal van Mapenzi niet geloven omdat hij dacht dat ze verliefd was geworden op een Interahamwe en met hem de rimboe was ingevlucht. Niet veel later pakte haar vader alle spullen in van haar moeder en de rest van het gezin. Ze verhuisden zonder hem naar Bukavu.

7.1.3 Oorlog in Congo⁹³

Illustratie 43: kaart van Congo en buurlanden

Land

Democratische Republiek Congo (DRC)

Hoofdstad

Kinshasa

Bevolking

66 miljoen inwoners

(verdeeld in 220 verschillende etnische groepen)

Officiële taal

Frans

President

Joseph Kabila

Het conflict in Oost-Congo kent zijn oorsprong in 1994. In buurland Rwanda vinden er een grootschalige genocide en massamoorden plaats. Hutu's en Tutsi's komen lijnrecht tegenover elkaar te staan. Wanneer Rwanda in 1962 onafhankelijk wordt, komen de Hutu's aan de macht. Veel Tutsi's vluchten naar het oosten van Congo. Daar worden ze de 'Banyamulengue' genoemd. De terugkeer van de Tutsi's wordt verboden door de Huturegering in Rwanda. Toch willen sommigen terug. Deze Tutsi's richten in 1988 het Rwandees Patriotisch Front (RPF) op, onder leiding van Paul Kagamé. Na een mislukte inval van het RPF in Rwanda, worden er enkele akkoorden gesloten tussen Hutu's en Tutsi's (de Arusha-akkoorden). Wanneer in 1994 het vliegtuig van de (gematigde) Rwandese president Habyarimana neerstort, is het hek van de dam. Het Rwandese leger (dat uit Hutu's bestaat) slacht samen met de Interahamwe honderdduizenden Tutsi's en gematigde Hutu's af. Uiteindelijk krijgt het RPF (Tutsi's en gematigde Hutu's) de macht in handen. Heel wat Hutu's, zoals o.a. het Rwandese leger en de Interahamwe, vluchten naar het oosten van Congo. Daar stoten de Hutu's echter op de Tutsi's die in '62 zijn gevlucht (de 'Banyamulengue').

Illustratie 44: Paul Kagamé (RPF)

Illustratie 45: president Habyarimana, Rwanda

⁹³ De Craene, K. (academiejaar 2011-2012). *Syllabus eigen tijd*. Torhout: KATHO RENO.

⁹⁴ Wikipedia (s.d.). *Congolese Burgeroorlog*. Internet, 8 april 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Congolese_Burgeroorlog)

Op dat moment is Mobutu (SeSe Seko) president in Congo. Hij belooft (aan de internationale gemeenschap) om de Hutu's (het Rwandees leger en de Interahamwe) te ontwapenen. In de praktijk doet hij echter niets. De Tutsi's uit de buurt voelen de Hutu-dreiging en roepen de hulp in van Paul Kagamé (de man die het (Tutsigezinde) RPF leidt). Door Kagamé's ingrijpen in Congo start de Congolese Burgeroorlog. In oktober 1996 breekt de oorlog uit. Het Rwandees regeringsleger valt de vluchtelingenkampen in Oost-Congo binnen. Het leger wordt gesteund door troepen uit Oeganda en Burundi (die de rijkdom in Congo zeer goed 'ruiken'). Duizenden Hutu's laten het leven. Mobutu's leger kan weinig doen tegen de aanvallen. Zijn soldaten worden overigens slecht betaald. Gevolg hiervan: de soldaten beginnen te plunderen en te verkrachten. Ondertussen is het rebellenleger van Laurent-Desiré Kabila opgekomen. Kabila wil Mobutu weg uit Congo zodat hij zelf de macht kan nemen. De acties tegen Mobutu worden o.a. door Oeganda, Angola, Zimbabwe, Namibië en Tsjad gesteund. Ca. 40 000 Hutu's, o.a. een groot deel van de Interahamwe, worden nabij Kisangani afgeslacht. Hierdoor komt er een kantelmoment in de oorlog.

Illustratie 46: president Mobutu, Congo

Illustratie 47: Laurent-Desiré Kabila, Congo

In 1997 grijpt Laurent-Desiré Kabila de macht in Congo. Hij keert zich tegen Mobutu en wordt daarom gesteund door Rwanda en Burundi. Ook Kagamé (die intussen vicepresident is van Rwanda) steunt hem. Kagamé wordt op zijn beurt gesteund door de VS, Groot-Brittannië en Canada. De situatie in Congo stabiliseert in de mate van het mogelijke.

Oorspronkelijk wordt Kabila gesteund door Kagamé. Wanneer Kagamé volgens Kabila echter te lang in Congo blijft, beschuldigt Kabila hem ervan te blijven voor de vele grondstoffen die in Congo aanwezig zijn. Kagamé beschuldigt Kabila dan weer van het beschermen van de genocide-moordenaars. In Noord- en Zuid-Kivu ontstaat er overigens een nieuwe Tutsi rebellenbeweging: het Rassemblement Congolais pour la Démocratie (RCD) dat gesteund wordt door Rwanda. De rebellen kunnen ook rekenen op steun van Oegandese troepen. Zij proberen Kabila te verdrijven, maar door de steun van Angola en Zimbabwe aan Kabila lukt dit plan maar gedeeltelijk. Oost-Congo komt in handen van het RCD en het Rwandese leger (dat nu vooral bestaat uit Tutsi's). Zij gaan o.a. op zoek naar Interahamwe-soldaten, zodat zij vervolgd kunnen worden. Uiteindelijk spitsen ze zich vooral toe op de exploitatie van coltan, andere grondstoffen en diamanten. Het gewone volk wordt gedwongen om te werken voor hen. Overigens zijn verkrachtingen en executies dagelijkse kost.

In 1999 komt het tot een strijd tussen Rwandese en Oegandese troepen. De oorzaak van het conflict was het ontginnen van grondstoffen. Kabila bewapent weer de gevluchte Hutu's in de Kivustreek. Zo kunnen de Hutu's de Rwandese en Oegandese troepen verdrijven. Net zoals heel wat andere militieën plunderen, verkrachten en vermoorden ze er op los. De grootste reden voor alle plunderingen en andere misdrijven is dat dergelijke militieën amper/niet betaald worden. Uiteindelijk gaan de soldaten zelf op zoek naar hetgeen

ze willen. In datzelfde jaar nog worden de Lusaka-akkoorden getekend. Deze akkoorden moeten een einde maken aan het geweld in de Kivustreek. Rwanda en Oeganda zijn ondertussen verzwakt, waardoor zij niet veel tegenstand bieden. Het doel van de akkoorden is om de gewapende troepen, die bij de genocide in 1994 actief waren, te ontwapenen. Een 90-tal waarnemers en later zo'n 5 500 MONUC-soldaten (Mission de l'Organisation des Nations Unies en République démocratique du Congo) worden naar Congo gestuurd om er een oogje in het zeil te houden. De gevechten tussen de rebellen, het Congolese leger, Oegandese en Rwandese soldaten blijven echter doorgaan. De wantoestanden blijven aanhouden. Tot op de dag van vandaag zijn er nog steeds meldingen van mishandelingen, plunderingen, enz.

Exacte cijfers over het aantal verkrachtingen in het conflictrijke Oost-Congo zijn er niet. In 2008 werden er zo'n 15 996 gevallen geregistreerd door het Bevolkingsfonds van de Verenigde Naties. Niet alle verkrachtingen worden gemeld en indien dit wel gebeurt, is de kans op vervolging miniem. Congo ligt op politiek en juridisch vlak in de knoop en dergelijke gevallen worden over het hoofd gezien. Er wordt geschat dat er jaarlijks zo'n 40 000 seksuele misbruiken zijn. 65 procent van de slachtoffers zou minderjarig zijn, waarvan 10 % jonger dan tien jaar. Misbruiken op dergelijke schaal ontwrichten de maatschappij. Het sociale weefsel (o.a. de band tussen moeder en kind, het vertrouwen tussen mensen onderling, enz.) verdwijnt geleidelijk en dit zal vooral op lange termijn te voelen zijn. Ouders voelen zich mislukt omdat ze hun eigen kind niet kunnen beschermen tegen dergelijke dreigingen en de kinderen zelf verliezen het essentiële basisgevoel van veiligheid (cfr. de piramide van Maslow). Bovendien vallen gezinnen uit elkaar: mannen verstoten hun vrouw of kind, kinderen worden ontvoerd, kinderen lopen thuis weg,... Bovendien zien heel wat Oost-Congolese kinderen dat de wetten geschonden worden zonder enige vervolging. Hierdoor wordt het nut van wetten, waarden en normen in vraag gesteld...

7.2 Het verhaal van Dominic (vermist)

Dit verhaal is afkomstig uit het pakket 'Vermist in oorlog' van de vzw Vormen (i.s.m. het Rode Kruis). Op het moment dat de genocide in Rwanda uitbreekt, is Dominic 8 jaar oud. Samen met zijn familie woont hij op dat moment in een dorpje genaamd 'Gahara'. In 1994 wordt het onrustig in Rwanda. 's Ochtends op 13 april 1994, een week na het uitbreken van het geweld, vertrekt zijn moeder om een voedselpakket af te halen bij een hulpcentrum. Zijn vier zussen en broers gaan mee. Niet veel later wordt Gahara beschoten. Huizen worden in brand gestoken en mensen geraken gewond. Zijn moeder keert niet snel genoeg terug. Zonder op haar terugkomst te wachten, beslist zijn vader om te vluchten. Ze zijn niet de enige dorpingen die dit denken. Dominic en zijn vader verlaten het dorp en laten alles achter.

Dominic en zijn vader lopen een ganse dag in de brandende zon. Na 25 kilometer bereiken ze het dorpje Kiramuruzi. Die nacht slapen ze met honderden anderen onder de blote hemel. Na middernacht wordt Dominic wakker. Hij hoort ontploffingen en geweerschoten. Hij is bang en verstopt zich achter de muur van een vervallen schuur. Een uur later verlaat hij zijn schuilplek. Hij keert terug naar de plek waar zijn vader slaapt. Zijn vader ligt echter niet meer op die plaats. Hij is verdwenen. Na enkele uren zoeken, beslist Dominic om verder te slapen. De volgende dag volgt hij de mensenstroom. Zijn vader is nog steeds verdwenen. Dominic stapt zo'n drie à vier dagen in zijn eentje. Hij krijgt af en toe eten van mensen. Ze steken de grensrivier over en komen aan in Tanzania. Daar loopt Dominic enkele dagen rond in het vluchtelingenkamp van Benaco. Wanneer een medewerker van Artsen Zonder Grenzen hem opmerkt, vraagt de medewerker waar Dominics ouders zijn. Dominic kan niet op deze vraag antwoorden. De medewerker neemt hem mee naar een voedseldistributiecentrum.

Dominic was niet het enige kind dat zijn ouders verloor tijdens de vlucht. Dominic verkeerde in goede gezondheid. Hij vertelde zijn verhaal aan de medewerkers van Artsen Zonder Grenzen. Hij gaf hen de namen van zijn ouders, zussen en broers. AZG startte een opsporing op in zijn streek van herkomst. Tot op heden zijn ze er niet in geslaagd om Dominics familie terug te vinden.⁹⁵

7.2.1 Rwandese genocide⁹⁶

De Rwandese genocide staat rechtstreeks in verband met de Congolese burgeroorlog. De wortels van deze genocide liggen enkele eeuwen terug in de geschiedenis. De Hutu's (een Bantoevolk) wonen reeds enkele eeuwen in de Kivustreek. Ze leven vooral van de akkerbouw. In de 16de eeuw komen de Tutsi's ook in de Kivustreek wonen. Zij leven voornamelijk van de veeteelt en zijn op zoek naar nieuw land voor hun vee. De Tutsi's nemen al snel de macht in handen in de Kivustreek. Ondanks het feit dat zij in de minderheid zijn, vormen zij toch de bovenlaag.

Eind de 19de eeuw is er overbevolking in Rwanda. Een eerste groep Hutu's en Tutsi's verhuist hierbij naar Oost-Congo op zoek naar landbouw- of veeteeltgrond. Wanneer België in 1919 Rwanda-Urundi als mandaatgebied in handen krijgt, stimuleren ze de Hutu's en Tutsi's om het land te verlaten. Er komt een tweede migratiegolf op gang. De migranten behouden hun taal en cultuur en worden in Congo de Banyarwanda genoemd. Hun komst leidt tot conflicten met de bevolking in Oost-Congo. Deze spanningen worden echter onderdrukt door de koloniale mogendheden (waaronder ook België). In 1962 wordt Rwanda onafhankelijk. De Hutu-meerderheid grijpt zijn kans en zet de (hoogopgeleide) Tutsi-regering aan de kant. Dit zorgt voor een derde migratiegolf, voornamelijk bestaande uit Tutsi's. In tegenstelling tot de eerdere migranten, krijgen zij niet de Congolese nationaliteit. Ze worden de Banyamulengue genoemd.

⁹⁵ Vzw Vormen (s.d.). *Vermist in oorlog*. Internet, 10 november 2011
(<http://www.vormen.org/GrenzenAanOorlog/Downloads/VermistInOorlog.pdf>)

⁹⁶ De Craene, K. (academiejaar 2011-2012). *Syllabus eigen tijd*. Torhout: KATHO RENO.

Ondertussen voeren de Hutu's in Rwanda campagne tegen de Tutsi's. Tutsi's die gevlucht waren naar Oost-Congo mogen van de Hutu-regering niet meer terugkeren naar Rwanda. Sommige Tutsi's willen toch terugkeren en komen in protest. Samen gaan ze het Rwandees Patriottisch Front (RPF) vormen.

In 1990 valt het RPF Rwanda binnen. Onder internationale druk belooft de Rwandese president dat er een democratiseringsproces komt. Zo zouden er opnieuw Tutsi's in de regering toegelaten worden. De afspraken worden in 1993 vastgelegd in de Arusha-akkoorden. Niet alle Hutu's gaan hiermee akkoord en richten de politieke partij 'CDR' op. Ze roepen de Hutu's op om iets te doen aan de 'Tutsi-kakkerlakken'. Wanneer in 1994 het vliegtuig van de Rwandese president neerstort, is het hek van de dam. De president was namelijk een belangrijke schakel in het democratiseringsproces geweest. Er komt een nieuwe presidente, maar al snel wordt zij vermoord. Het Belgische leger, dat sinds de Arusha-akkoorden in Rwanda verbleef, trekt zich terug. Vanaf dit moment komt de genocide volop in gang. Het Rwandese leger bestaat uit Hutu's. Samen met de Interahamwe gaan ze op zoek naar Tutsi's om ze te vermoorden. Hierbij komen honderdduizenden Tutsi's (en gematigde Hutu's) om het leven.

7.3 Het verhaal van Ishmael (vlucht en kindsoldaat)⁹⁷

Illustratie 48: ex-kindsoldaat Ishmael Beah

Deze getuigenis komt uit het boek 'Ver van huis' van Ishmael Beah. Ishmael werd in 1980 geboren in Sierra Leone. Op twaalfjarige leeftijd komt hij voor het eerst rechtstreeks in contact met de oorlog. Op een bepaalde dag moet hij vluchten voor een groep rebellen. Hijzelf, zijn broer en enkele vrienden zijn net aan het wandelen naar een talentenwedstrijd in een naburig dorp. Na deze dag heeft hij zijn ouders nooit meer terug gezien. Na zijn rehabilitatie verhuist hij in 1998 naar de Verenigde Staten. Daar maakt hij zijn middelbare school af. In 2004 studeert hij er af als Bachelor of Arts in de politieke wetenschappen (aan het Oberlin

College).

7.3.1 Vlucht

Nadat Ishmael en zijn vrienden halsoverkop op de vlucht slaan voor de rebellen, moeten ze op hun eentje zien te overleven. In eerste instantie twijfelen Ishmael en zijn broer Junior om terug te keren naar hun dorp. Wanneer ze een busje met vluchtende mensen uit de buurt van Mogbwemo (hun dorp) zien, merken ze dat terugkeren te gevaarlijk is. Achterin de bus liggen drie doden (twee meisjes en een jongen). De vader huilt om zijn vermoorde gezin. Een vrouw probeert hem te troosten door te zeggen dat hij nu tenminste zijn gezin een rustplaats kan geven die ook hij weet liggen. "Ze leek iets meer over oorlog te weten dan wij", getuigt Ishmael. In datzelfde dorp ziet Ishmael een vluchtende moeder. Op haar rug draagt ze een baby. De baby is echter geraakt door een kogel. Later, tijdens zijn rehabilitatie, krijgt Ishmael hier nachtmerries over. Voor zijn vlucht had hij nog nooit een vermoorde persoon gezien, en zeker geen vermoorde baby.

Ishmael en zijn vrienden plannen vervolgens om naar Mattru Jong te gaan. Ze beseffen dat het in hun dorp niet meer veilig is. Hij getuigt: "Ik wilde niet teruggaan naar waar die vrouw vandaan was gekomen; er stond in de ogen van de baby duidelijk te lezen dat alles verloren was" (Beah, 2007, p. 20).

⁹⁷ Beah, I. (2007). *Ver van huis*. Amsterdam: Sijthoff.

Ishmael hoort tijdens zijn vlucht dat de oorlog een revolutie is, de bevrijding van het volk van een corrupte regering. Hij vraagt zich echter af welke bevrijdingsbeweging zomaar onschuldige burgers doodschiet. Niemand kan hem een antwoord geven op zijn vragen. Hij krijgt steeds vaker last van migraine. Hijzelf wijt dit o.a. aan de grote hoeveelheid opgeslagen (traumatische) beelden. Wanneer hij en zijn vrienden aankomen in Mattru Jong, wachten ze elke dag aan de kade op nieuws van thuis. De jongens zijn nog steeds hun ouders kwijt en snappen niet echt wat het doel van de oorlog is. Ishmael weet niet veel over politiek, behalve dat zijn vader het regime niet vertrouwt. Nu zijn vader er niet is om uitleg te geven, zoekt hij zijn antwoorden bij zijn vrienden: *“Ik denk niet dat deze waanzin lang gaat duren”, zei Junior kalm. Hij keek naar mij alsof hij me wilde geruststellen en wilde zeggen dat we weer snel naar huis zouden gaan. “Het duurt waarschijnlijk maar een maand of twee.” (...) We waren het erover eens dat de oorlog een tijdelijke fase was die hoogstens drie maanden kon duren”* (Beah, 2007, p. 22-24).

Ondanks het feit dat Ishmael en zijn vrienden nog kinderen zijn, proberen ze de werkelijkheid te snappen.

Wanneer de oorlog ook Mattru Jong bereikt, moet Ishmael opnieuw vluchten. Voordien hadden de jongeren geen grote problemen gehad met voedsel zoeken. Nu is het echter anders. Ishmael heeft op een bepaald moment zodanig veel honger, dat huilen hem zelfs niet meer lukt. Alles wat eetbaar is, eten ze op. Elke dag krijgen de jongens meer honger, krijgen ze meer buikpijn en kunnen ze niet meer scherp zien. Ze beslissen terug te gaan naar Mattru Jong, ondanks het feit dat het dorp bezet is door rebellen. Wanneer hun buit na het terugkeren uit Mattru Jong minder vruchtbaar lijkt te zijn, wil Ishmael een schuldige aanwijzen voor dit alles. Hij beseft echter dat niemand hiervan de schuld draagt: *“Het was kenmerkend voor een oorlogssituatie. Alles veranderde in een paar seconden en niemand had ergens controle over. Die dingen moesten we nog leren en we moesten overlevingsstrategieën bedenken, daar kwam het op neer. Die avond hadden we zo’n honger dat we eten van anderen stalen terwijl ze sliepen. Het was de enige manier om de nacht door te komen”* (Beah, 2007, p. 106).

Ondanks het feit dat Ishmael op dat moment slechts twaalf jaar is, wordt hij snel volwassen. Zijn overlevingsinstinct neemt het over. Ishmael merkt tijdens zijn tocht dat de mensen sinds de start van de oorlog vooral wantrouwig zijn geworden. Waar je vroeger openhartig verwelkomd werd, word je nu weggejaagd. Dorpelingen zijn vooral bang van groepjes jongens. Ofwel denkt men dat het rebellen zijn, ofwel denkt men dat het kindsoldaten van het leger zijn. De eerste maanden die ze op de vlucht zijn, moeten ze geregeld hun onschuld bewijzen. Dit leidt vaak tot angstaanjagende situaties. Ishmael leidde tot voor zijn vlucht een normaal leven. Net zoals de meeste kinderen ging hij naar school. Voordien woonde hij met zijn vader, stiefmoeder, jongere en oudere broer in een gewoon huis. Het volgende fragment getuigt van het wantrouwen dat de mensen hebben tegenover tieners in de oorlogsperiode:

“Op een dag, net op het moment dat we het beboste gebied verlieten van een dorp waar we omheen gelopen hadden, sprong er een groep grote, gespierde mannen vanuit de struiken op het pad voor ons. Ze hieven hun machetes en jachtgeweren en gaven ons bevel te stoppen. (...) De enorme mannen duwden ons voor de dorpsoudsten tegen de grond en bonden onze voeten vast. Daarna werden onze handen achter onze rug getrokken tot onze ellebogen elkaar raakten, waardoor onze borst strak gespannen kwam te staan. De tranen sprongen me in de ogen van de pijn. (...)

“Zijn jullie rebellen of spionnen?” De dorpsoudste stampte met zijn staf op de grond. “Nee, geen van beide.” Onze stemmen trilden. De dorpsoudste werd erg kwaad. “Als jullie liegen, geef ik deze mannen opdracht stenen aan jullie lichamen te binden en jullie zo in de rivier te gooien”, brulde hij. We zeiden dat we middelbare scholieren waren en dat dit een groot misverstand was. De menigte schreeuwde: “Weg met de rebellen!”” (Beah, 2007, p. 50-51). Dankzij de rapcassettes die in Ishmaels broekzak zaten, kon de groep jongeren bewijzen dat ze geen kwade bedoelingen hadden. Ishmael voerde hun optreden voor de talentenwedstrijd op. Dit overtuigde de dorpsoudsten. Ze lieten de jongeren vrij.

Ishmael en zijn vrienden zetten hun tocht voort. Door dergelijke gebeurtenissen mijden ze zoveel mogelijk dorpen en beslissen ze om door de bossen te wandelen. Op deze manier ontwijken ze boze of wantrouwige dorpelingen. Wanneer Ishmael en zijn vrienden het dorp Kamator bereiken, kunnen ze daar aan de slag bij de uitkijkpost. Wanneer Kamator aangevallen wordt door de rebellen, verliest Ishmael zijn broer Junior. Sindsdien heeft hij hem nooit meer teruggezien. Ishmael voelt zich hulpeloos. Hij geraakt iedereen kwijt: zijn familie, vrienden... Ishmael beslist niet veel later om alleen op pad te gaan en hij trekt de bossen in. Hij wordt geconfronteerd met eenzaamheid, twijfel, angst, gevaarlijke diersoorten, ... Op een dag komt hij zes andere jongens tegen. Samen zetten ze hun tocht voort. De jongens worden als familie voor elkaar. Wanneer Saidu sterft, voelen de anderen zich verloren: *“We waren allemaal dertien en we waren helemaal in de war. Ik kwam er niet achter hoe ik me voelde of wat ik voelde (...) Na een paar minuten hielden mijn vrienden op met huilen. (..) We wisten allemaal dat we maar kort konden rouwen als we in leven wilden blijven”* (Beah, 2007, p. 114).

Net wanneer Ishmael zijn gezin op het spoor is, moeten hij en zijn vrienden opnieuw op de vlucht slaan voor de rebellen. Ondertussen zijn ze dit al gewoon geworden. Het frustriert hem echter mateloos dat hij zijn familie net op het laatste nippertje niet heeft teruggevonden. Ze ontsnappen aan de rebellen maar zijn vriend Gasemu wordt geraakt door een kogel. Een dag later sterft hij. Ishmael en zijn vrienden worden niet veel later opgepakt door soldaten van het leger.

7.3.2 Kindsoldaat

Zijn eerste dag bij het leger verloopt vlot. Ishmael heeft oorspronkelijk niet het gevoel dat hun jeugd ook maar op enige manier bedreigd zal worden door de oorlog. Samen met zo'n dertigtal jongeren verblijft hij in het kamp. De soldaten roken marihuana en kijken naar films. In deze periode heeft Ishmael veel last van migraine en nachtmerries. Hij ziet regelmatig flitsen van taferelen die hij heeft meegemaakt tijdens zijn vlucht. Ook hoort hij 's nachts denkbeeldige angstkreten van vrouwen en kinderen. Ishmael en zijn vrienden voeren dagelijks hun taken uit (zoals bv. water halen).

Wanneer de oorlog het kamp nadert, worden de kinderen ingeschakeld. De luitenant doet zijn zegje: *“Sommigen van jullie zijn hier omdat ze jullie ouders of familieleden hebben vermoord, anderen omdat dit een veilige plek is. (...) Daarom hebben we sterke mannen en jongens nodig om ons te helpen vechten tegen deze kerels (...) Als je niet wil helpen of vechten, oké. Maar dan krijg je ook geen eten en kun je niet in dit dorp blijven. (...) Morgenochtend moeten jullie hier allemaal klaarstaan”* (Beah, 2007, p. 139-140).

Ishmael en zijn vrienden beseffen dat in het leger blijven hun enige keuze is. De volgende ochtend worden de kinderen samengeroepen op de centrale plaats. Er liggen twee doodgeschoten dorpelingen: een man en zijn zoon. De rebellen hadden hen te pakken gekregen en vermoord. Kinderen die voordien nog hadden getwijfeld om in het leger te blijven, bedenken zich nu. Dit is dan ook wat de luitenant wil bereiken. Hij houdt een urenlange speech waarin hij de rebellen afschildert als zielloze personen. De kinderen krijgen niet veel later hun wapen. Ishmaels handen trillen wanneer hij het wapen aanneemt. De volgende ochtend krijgt hij een nieuwe tenue: een legershirt. Zijn oude broek (met zijn geliefde rapcassettes) wordt in het vuur gegooid. Dit was het laatste stukje eigendom dat Ishmael nog meedroeg van thuis.

Tijdens de oefeningen merkt Ishmael dat de geweren (AK-47's) te groot zijn voor twee van zijn vrienden. De kinderen zijn niet groot genoeg en laten de wapens telkens vallen. Tijdens de oefeningen herhaalt de kolonel vaak dezelfde zin: *“Stel je de vijand voor, de rebellen die je ouders, je familie hebben vermoord en die verantwoordelijk zijn voor alles wat je overkomen is.”* Vervolgens leren de kinderen hun geweren schoonmaken. Doordat er veel oude wapens gebruikt worden, blokkeren ze soms. Na verloop van tijd begint Ishmael in de zin van de kolonel te geloven. Hij gaat steeds heviger te werk tijdens trainingen. 's Avonds heeft Ishmael tijd om na te denken over andere dingen. Ook zijn gewone gedachten gaan meer en meer uit naar andere zaken: *“Ik kon me voorstellen dat ik kwaad werd, ja, en kon me scenario's voorstellen waarbij ik een rebel doorboorde of doodschoot”* (Beah, 2007, p. 148). De tactieken van de legerkolonels slaan aan en de kinderen beginnen te geloven in hun verhalen.

Illustratie 49: kindsoldaat met hoofdband

Dan breekt de dag aan waarop Ishmael en zijn vrienden moeten vechten. Iedereen die geen groene hoofdband of een helm draagt, mag beschoten worden. Vervolgens wordt er rondgegaan met een plastic zak vol pillen. Elk kind krijgt er één. Ishmael getuigt dat hij nog nooit zo bang was geweest om ergens heen te gaan als die dag. Tijdens zijn eerste gevecht verliest Ishmael zijn tentgenoot Josiah. Wanneer hij Josiah tijdens het gevecht stervend aantreft, verliest hij elke vat op de werkelijkheid. Wanneer hij ook zijn vriend Musa dood aantreft, slaan de stoppen volledig door bij Ishmael. Dit is voor hem de druppel die de emmer deed overlopen. Zonder denken doet hij wat hem in het kamp werd opgedragen: schieten.

Al snel wordt Ishmael het leven als kindsoldaat gewoon. Overdag speelt hij voetbal, houdt hij de wacht en rookt hij marihuana of snuift Brown Brown (cocaïne gemengd met kruit). Al snel geraakt hij verslaafd aan de witte pillen. Hij krijgt hier enorm veel energie van. 's Avonds kijkt hij met zijn vrienden naar films. Als er geen eten, drugs, munitie of benzine meer is, gaan de kinderen rebellenkampen plunderen. Ook worden ze vaak ingeschakeld om burgerdorpen te overvallen en kinderen te rekruteren. De korporaa's, luitenanten, enz. leren hen verschillende strategieën aan en tonen voor hoe gevangenen gedood moeten worden. De dagen van de kinderen bestaan uit: naar het front gaan, drugs nemen en naar films kijken. De kinderen zijn blij wanneer ze terugkeren van het front, zeker als ze veel rebellen hebben gedood. Ze voeren hun taak moeiteloos uit en geven elkaar high fives na een succesvolle dag. Ishmael vertelt: *“Het leek alsof er buiten onze realiteit geen wereld was”* (Beah, 2007, p. 162).

Wat in het boek vooral opvalt is dat het geweld van de oorlog Ishmael oorspronkelijk diep raakt. Tijdens zijn periode als kindsoldaat geraakt hij stilletjesaan gewend aan geweld. Wat hij voordien abnormaal vond, wordt normaal. Zolang hij in het leger zit, vindt hij geweld normaal. Tijdens zijn rehabilitatie merkt hij echter dat wat hij normaal is gaan vinden, eigenlijk abnormaal is. Daarom moet hij ook opnieuw aan het idee van 'vreedzaam samenzijn' wennen. De rekrutering van Ishmael was eerder 'toevallig'. Hij ging niet vrijwillig in het leger, maar stootte op twee soldaten van het leger. Toch kon hij niet terug. In tegenstelling tot veel andere kindsoldaten, heeft hij amper honger gehad tijdens deze periode. Dit was dan ook één van de redenen waarom hij bleef vechten in het leger.

7.3.3 Rehabilitatie

Rond januari 1996, Ishmael is dan vijftien jaar, 'eindigt' Ishmaels periode als kindsoldaat. Er verschijnen vier mannen met schone spijkerbroeken en witte t-shirts in het dorp. Op hun t-shirts staat 'UNICEF'. De luitenant verwachtte de mannen. Alle jongens van het kamp moeten zich verzamelen. Samen met een vijftiental andere jongens wordt Ishmael door hem aangewezen. De luitenant bedankt hen: *"Jullie zijn fantastische soldaten geweest (...) Ik ben erg trots dat ik mijn land samen met jullie heb mogen dienen. Maar jullie werk hier is gedaan en ik moet jullie wegsturen. Deze mannen zullen zorgen dat jullie naar school gaan en jullie een ander leven bieden"* (Beah, 2007, p. 168).

Dit is het enige wat de luitenant nog tegen hen zegt. Ishmael vertrouwt het zaakje niet helemaal en verstoopt een bajonet en een granaat in zijn broekzak. De jongens uit het kamp vertrouwen de UNICEF-medewerkers niet. Ze zien hen als slappelingen, 'gewone burgers', ... Ze snappen niet echt wat er met hen gaat gebeuren. Ishmael begint aan zichzelf te twijfelen. Misschien heeft hij het leger niet goed genoeg gediend? Vooral het afscheid van zijn wapen valt hem zwaar.

Het UNICEF-kamp is omheind en bestaat uit rijen huizen. Eerst worden de jongeren begeleid naar de keuken. Daar treffen ze nog andere jongens aan. Het contact met hen verloopt meteen stroef en het komt tot een gevecht. De jongens beseffen nog niet dat ze veilig zijn en dat ze niet meer hoeven te vechten. Daarom reageren ze zoals ze aangeleerd zijn, namelijk op een vijandige manier. Wat de medewerkers van het kamp nog niet voorzien hadden, was dat de RPF-kinderen en de kindsoldaten van het regeringsleger apart moesten worden gezet. De kinderen zetten de oorlog voort in het kamp. De UNICEF-medewerkers hebben overigens maar weinig te zeggen aan de nieuwkomers. De kinderen beschouwen hen namelijk als gewone burgers die niet voor hun land hebben gevochten. Hierdoor zijn de medewerkers voor hen minderwaardig.

Tijdens zijn eerste dagen in het kamp krijgt Ishmael te maken met afkickverschijnselen. Ondanks het feit dat hij alle levensnoodzakelijke spullen heeft, kan het hem maar weinig schelen. Het enige wat hij mist is zijn wapen en drugs. De kinderen weten niet wat ze met zichzelf moeten aanvangen want ze hebben niets te doen, zijn aan het afkicken, enz. De kinderen worden met de dag opstandiger: *"We draaiden met de dag meer door, onze enige uitlaatklep was geweld. (...) Uiteindelijk vochten we dag en nacht met iedereen, ook met elkaar"* (Beah, 2007, p. 189). De kinderen zitten er overigens niet mee in om ook UNICEF-medewerkers aan te vallen. Dit gebeurt meerdere malen.

Een belangrijke persoon waar Ishmael mee kan praten is Esther, de verpleegkundige. Oorspronkelijk staat hij weigerachtig tegenover haar. Wanneer ze met hem begint te praten over rapmuziek, draait hij bij. Geleidelijk aan leert Ishmael weer mensen te vertrouwen. Oorspronkelijk vindt Ishmael de lessen die hij in het kamp krijgt stom. Na verloop van tijd draait hij bij. Hij praat veel met Esther, denkt na over zijn leven als kind en leert opnieuw omgaan met anderen. Dagelijks heeft hij last van nachtmerries. Deze nachtmerries gaan telkens over oorlogsgebeurtenissen. Hierdoor wordt Ishmael telkens geconfronteerd met zijn verleden. Hij begint te beseffen dat wat hij tijdens zijn legerperiode deed, eigenlijk helemaal niet normaal is. Hij raakt zichzelf kwijt in zijn gedachten. Esther is er echter altijd om naar hem te luisteren. Om een rehabilitatie succesvol te maken, is het 'hebben' van levende familieleden zeer belangrijk. Kinderen die geen familie hebben, eindigen vaak opnieuw in het leger. Ishmael heeft geen familie meer, want zijn gezin is volledig uitgemoord. Hij herinnert zich nog dat zijn vader hem ooit vertelde dat Ishmael nog een oom heeft. Het is dankzij deze oom dat Ishmael na zijn rehabilitatie op het rechte pad blijft.

7.3.4 Burgeroorlog in Sierra Leone⁹⁸⁹⁹

Illustratie 50: kaart van Sierra Leone

Land
Sierra Leone
Hoofdstad
Freetown
Bevolking
6 440 053 (2009)
Officiële taal
Engels (Creools is het bekendste dialect)
President
Ernest Bai Koroma

De regering van Sierra Leone heeft al meerdere malen te maken gehad met een militaire coup. In 1971 wordt een grondwet voor Sierra Leone opgesteld. Siaka Stevens wordt de eerste president van de republiek Sierra Leone. In 1977 komen studenten op straat tegen de corruptie van de regering. Ze verdenken hen ervan staatsfondsen te verduisteren. Een jaar later wordt Sierra Leone een eenpartijstaat. Het All People's Congress (APC) is de enige toegestane partij. Wanneer in 1985 Siaka Stevens met pensioen gaat, benoemt hij generaal-majoor Joseph Saidu Momoh tot president. Zijn regering kenmerkt zich door een toenemend machtsmisbruik.

In maart 1991 verzamelt een kleine groep mannen zich onder leiding van Foday Sankoh. Dit is het begin van het Revolutionary United Front (RUF). Ze beginnen in het oosten (bij de grens van Liberia) en rukken op tot de diamantmijnen van Sierra Leone. Hun doel is de corrupte regering uit het land weg te jagen. De rebellen worden door het Liberiaanse National Patriotic Liberation Front (NPFL) en Charles Taylor (de latere president van het land) gesteund. De burgeroorlog wordt grotendeels gefinancierd met geld van diamantensmokkel. In april 1992 wordt president Momoh door een groep jonge officieren verbannen. Deze groep wordt geleid door Valentine Strasser. Ze installeren de National Provisional Ruling Council (NPRC) als regerende macht van Sierra Leone. Ook zij slagen er niet in om de RUF in toom te houden. Dit zorgt ervoor dat de RUF meer en meer delen van het land in handen krijgt.

Illustratie 51: Foday Sankoh (RUF)

Illustratie 52: Charles Taylor (Liberia)

Illustratie 53: Julius Maada Bio

⁹⁸ Wikipedia (s.d.). *Burgeroorlog Sierra Leone*. Internet, 29 maart 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Burgeroorlog_Sierra_Leone)

⁹⁹ Beah, I. (2007). *Ver van huis*. Amsterdam: Sijthoff.

In 1995 wordt de noodtoestand uitgeroepen. De helft van het land is oorlogsgebied geworden en een kwart van de bevolking is op de vlucht gedreven. Het RUF heeft intussen Sierra Leone bereikt. Het NPRC zet huurlingen in, waardoor het RUF teruggedreven kan worden. In 1996 neemt de minister van Defensie, Julius Maada Bio (zie afbeelding vorige pagina), de macht. Onder druk stemt hij ermee in om de macht over te dragen aan een burgerregering. Ahmad Tejan Kabbah wint in maart 1996 deze verkiezingen. Hij is een diplomaat die meer dan twintig jaar voor de VN werkte. Hij behoort tot de Sierra Leone People's Party (SLPP). Dit is echter niet het einde van de burgeroorlog. Op 25 mei 1997 ontsnappen zo'n 600 gevangenen uit de gevangenis Pademba Road Prison. De oorlog laait opnieuw op en voormalig majoor Johnny Paul Koroma neemt de leiding. Kabbah wordt afgezet en de Armed Forces Revolutionary Council (AFRC) neemt onder leiding van Koroma de macht. De grondwet wordt ongeldig verklaard en het AFRC gaat samenwerken met de RUF. Opnieuw is er chaos in het land.

Illustratie 54: Ahmad Tejan Kabbah

Illustratie 55: Johnny Paul Koroma

In maart 1998 wordt de democratisch gekozen regering van president Kabbah in ere hersteld. Amper een jaar later probeert de RUF in januari 1999 opnieuw een staatsgreep te plegen. Ze bereiken voor de tweede keer delen van Freetown. Dit leidt tot duizenden doden en gewonden. In juli wordt het vredesakkoord van Lomé getekend door president Kabbah en RUF-leider Foday Sankoh. De rebellen krijgen zetels in de nieuwe regering. Dit zorgt er later voor dat de regering amper nog werkt. In oktober stuurt de VN Veiligheidsraad een missie (UNAMSIL) naar Sierra Leone om het vredesakkoord te helpen naleven.

In april-mei 2000 loopt het opnieuw mis. De RUF verliest zijn zetels in de regering wegens het schenden van het vredesakkoord. Begin mei wordt in Abuja een nieuwe wapenstilstand getekend. De gevechten gaan echter wel door. Vooral de diamantmijngebieden zijn geliefd. Niet veel later moeten buitenlanders door Britse troepen uit Sierra Leone gerepatriëerd worden. Deze operatie wordt ook Operatie Palliser genoemd. Dit is het begin van een nieuwe wapenstilstand en het einde van de burgeroorlog. Wanneer in 2001 het tweede vredesakkoord van Abuja getekend wordt, nemen de vijandelijkheden aanzienlijk af. Er wordt op grote schaal ontwapend, gedemobiliseerd en gere-integreerd. In januari 2002 kondigt president Kabbah officieel het einde van de burgeroorlog af. Onder begeleiding van de VN wordt er in de zomer van 2002 een Waarheids- en Verzoeningscommissie opgericht in Sierra Leone. Vervolgens vraagt de regering aan de VN hulp bij het opzetten van een Speciaal Hof waar oorlogsmisdadigers berecht worden. In december 2005 wordt de vredesmissie UNAMSIL officieel beëindigd.

7.4 Het verhaal van Salman (oorlog in de stad)

Salman Khader is geboren in Bagdad op 23 november 1970. Vandaag woont hij samen met zijn gezin in Deerlijk. Toen Salman tien jaar was, brak de oorlog met Iran uit. Bagdad was hierbij een geliefd doelwit, aangezien er heel wat belangrijke gebouwen stonden.

Salman groeit op in een hecht gezin. Met zijn oudere broers heeft hij nooit veel contact gehad, mede omdat er één broer meevocht in de oorlog. Naarmate Salman ouder wordt, zal hij beseffen dat hij in Irak nooit een stabiel leven zal kunnen uitbouwen. Er is constant oorlog en alles wat je opbouwt, wordt telkens opnieuw verwoest. Wanneer veel later in 2003 de Amerikanen Irak zullen binnenvallen, zal hij uiteindelijk beslissen om zijn geboorteland te verlaten. Na een lange vlucht zal hij in Brussel terecht komen.

Salman leeft als kind graag in zijn land. Ondanks het feit dat er oorlog is, speelt hij graag buiten. Hij en zijn vriendjes hebben vaak schrik, maar toch hebben ze het naar hun zin. Toen de oorlog begon, kon Salman de spanning in de stad voelen. Hij hoorde de geluiden van raketten en vond dat spannend. Salman getuigt:

Ik herinner me, op één keer... Mijn pa was zelfstandig en de winkel was een halfuurtje te voet van bij ons thuis. Het was over de middag. 's Middags bracht er altijd iemand eten naar hem. Dus ik vertrok naar huis om eten. Mijn moeder had drie potjes eten gemaakt. Onderweg naar de winkel van mijn pa, gaat de sirene en ik had veel schrik. Er waren veel kleine straatjes... Als je de sirene hoort en je hoort mensen schieten, dan verstop je je. Maar ik ben op de baan en ik kan niet meer terug. Dus ik kruip in een klein hoekje en ik ben bang. Ik neem het deksel van de pot en ik eet. Uiteindelijk ga ik later naar de winkel van mijn pa. Hij vraagt: "Waar is het eten?" Ik zeg: "Ik heb het opgegeten, ik had zodanig veel schrik."

De mensen in Bagdad worden met behulp van een sirene op de hoogte gebracht van bombardementen. Meestal is het bij het sirenegeluid al te laat om nog een goede schuilplaats te zoeken. Op dergelijke momenten mag Salman eigenlijk niet buiten spelen van zijn moeder:

"We waren kinderen, we waren aan het spelen en op een keer zegt mijn moeder: "Luister zoon je moet niet meer laat thuiskomen." Ik vraag haar waarom. "Het kan gevaarlijk zijn", zegt mijn moeder. Normaal gezien speelden wij als kind heel vaak tot tien/elf uur op straat. (...) In het begin van de oorlog mochten we niet meer op straat spelen, we vonden dat raar. Toen begon mijn moeder te vertellen: "Het kan zijn dat we worden beschoten, door een raket. Iemand wil ons vermoorden." Wij vragen: "Waarom wil iemand ons vermoorden?" Ze zegt: "Ja mijn zoon..." Hoe moet je zo iets vertellen? "Het is gevaarlijk op straat, je moet THUIS blijven." Voor de oorlog startte, voerde Saddam volop propaganda. Toen hebben ze een test gedaan. Ze lieten een sirene draaien en schakelden de stroom uit. Iedereen was echt in paniek. Er was geen elektriciteit meer. En dan beginnen de mensen echt te voelen: dit is het begin van de oorlog. Na een week was het serieus, het was geen oefening meer. Vanaf dat moment wisten we het."

Ondanks het feit dat het gevaarlijk wordt wanneer de sirene loeit, gaat Salman toch af en toe op het dak zitten (in Irak zijn de daken plat). Zo kan hij kijken waar het geluid vandaan komt. Ook gaat hij soms met zijn fiets tot aan de inslagplaats van een bom of raket (als kind was hij zeer nieuwsgierig). Hij is soms zodanig nieuwsgierig, dat hij alles met zijn eigen ogen moet zien. Zijn nieuwsgierigheid neemt het vaak over van zijn angst. Zo ziet hij op een keer een raket voorbij vliegen. De raket passeert en ontploft een paar kilometer verderop.

In het begin van de oorlog was het echter anders. De mensen hadden veel schrik. De eerste schoten die Salman hoorde in Bagdad, waren om tien na zes 's morgens. De mensen zagen vliegtuigen passeren. Salmans ouders waren toen zeer bang. Als kind voelde hij dit ook aan. Hij besepte echter pas dat het 'echt' oorlog was wanneer iemands zoon of dochter sneuvelde in de oorlog. Zodra er mensen rondom hem wegvielen snapte hij dat dit oorlog was...

Salman en zijn vriendjes spelen tijdens de oorlogsperiode gewone spelletjes, maar ook 'oorlogje'. 'Oorlogje' is vooral gebaseerd op hetgeen ze als kind zien in de stad. De kinderen gebruiken een stuk hout om een kalasnikov na te bootsen. In de media zien en horen ze ook veel over de oorlog. Als kind beseft Salman in de jaren '80 niet echt waarom er oorlog is in zijn land. De volgende oorlog begint in de jaren '90. Salman is dan 20 jaar oud en beseft dat deze oorlog puur om olie draait. Ook het corrupte regime van Saddam wordt niet echt als een positieve zaak beschouwd.

Salman gaat (zoals de meeste kinderen in Irak) naar school. Wanneer de oorlog uitbreekt, wordt de school drie maanden gesloten. UNICEF beslist echter na drie maanden dat de school opnieuw open moet. Enkele van zijn schoolvrienden moeten op 18-jarige leeftijd in het leger. Hun cijfers zijn niet hoog genoeg. Wanneer je cijfers niet hoog genoeg zijn, moet je naar het front. 'Vreemdgenoeg' wordt de puntenlimiet steeds hoger gelegd. Hierdoor moet zijn vriend naar het front en komt hij na twee maanden reeds om.

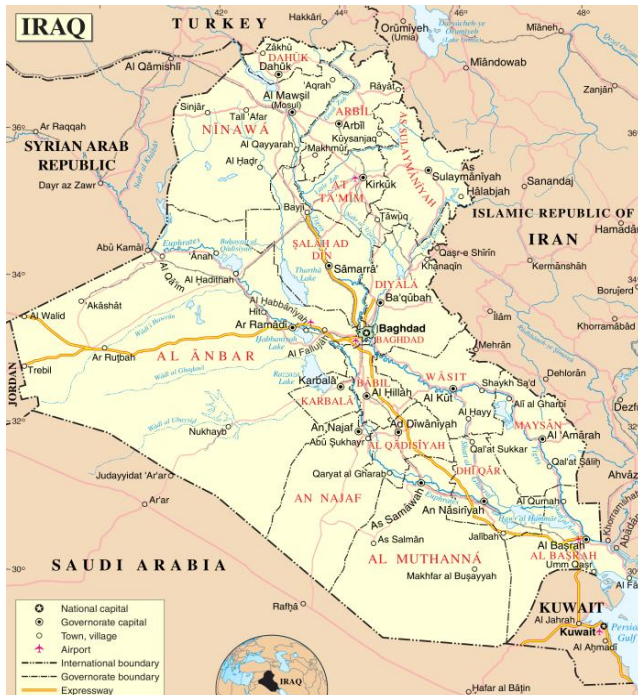
Vandaag woont Salman in België, heeft hij een gezin, werk, een huis, enz. Toch merkt hij op dat hij nu sneller schrik heeft dan vroeger:

Nu ben ik al wat verzwakt. Niet verzwakt, verzacht. Gisteren wandelden we hier over straat en er was een tiener met haar fiets op de weg. Ze kwam tussen twee auto's te zitten. Ze had niets, ze was wel geschokt. Mijn hart sloeg zo snel. Dat is eigenlijk niets voor mij, normaal gezien schrik ik nooit voor zoiets kleins... Maar toch, versta je me? Het doet me pijn als ik zo'n dingen zie. Ik zou nooit meer zo'n dingen willen zien. Het is echt een verschrikkelijk beeld soms. Het is moeilijk om te vergeten. Ik probeer het te vergeten.

De oorlog heeft niet altijd negatieve kanten, vertelt Salman. Je weet dat je zult moeten overleven, ook als kind beseft je dit. Je kunt ook veel leren van een oorlog (bv. nooit alleen schuilen, maar altijd in groep). Volgens Salman is leven in een oorlog gewoon een kwestie van overleven. Als je echt dorst hebt, drink je desnoods vuil water van op de grond. Als je verzwakt merk je het niet, want het is oorlog en je gedachten zitten dan ergens anders. Ook heeft hij geleerd dat mensen helemaal anders zijn in tijden van nood. Mensen die vroeger vriendelijk tegen je deden, keren je plots de rug toe. Mensen die je vroeger amper bekeken, zullen je juist wel helpen. Salman noemt de oorlog op een bepaald moment 'bagage': je draagt het altijd met je mee.

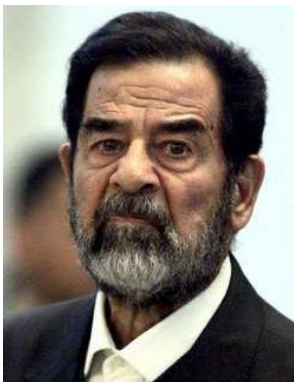
7.4.1 Irak-Iranoorlog¹⁰⁰

Illustratie 56: kaart van Irak en buurlanden

Land
Irak
Hoofdstad
Bagdad
Bevolking
28 945 657 inwoners
Officiële taal
Arabisch (en Koerdisch)
Regime
Federale Republiek
President
Jalal Talabani

Illustratie 57: Saddam Hoessein

De oorlog tussen Irak en Iran begint op 22 september 1980. Saddam Hoesseins regime valt binnen in de Iraanse (olierijke) provincie Khoezistan. Volgens hem behoort dit gebied tot het historische Irak en heeft men dus het recht dit gebied binnen te vallen. Ook wil hij de volledige macht krijgen over de grensrivier Arvandrud. In 1975 sloten Iran en Irak echter een verdrag (het Verdrag van Algiers), waarin men gemeenschappelijk deze grens had vastgelegd. In Iran is er reeds sinds 1979 een revolutie. Saddam vreest dat de revolutie zal overslaan naar Irak en hoopt met behulp van een oorlog Iran gezichtsverlies toe te brengen. Iran wordt als Iraks concurrent gezien, mede door de strategische (handels)ligging van het land.

Voor de oorlog had de (nationalistische) Ba'ath partij een stabiel regime uitgebouwd. De belangrijkste inkomstenbron is de olie-industrie. Hierdoor kan Irak heel wat wapens aanschaffen op de internationale markt en kan het leger uitgebouwd worden. In Iran is intussen de Iraanse Revolutie aan de gang. Deze onstabiele positie zorgt meteen voor een slecht begin voor Iran. Op 22 september 1980 valt Irak aan met een luchtaanval. De luchtmacht kan echter minder schade toebrengen dan gehoopt. De dag daarna vallen zes Iraakse divisies Iran binnen. Het front verspreidt zich over zo'n ruime 640 km.

In eerste instantie ziet het ernaar uit dat de situatie gunstig is voor Irak. Iran herpakt zich echter en het volk verenigt zich tegen de gemeenschappelijke vijand. In Khoezistan (de provincie waarover deze oorlog gaat) komen de aanwezige Arabieren niet in opstand tegen Iran. Volgens bronnen had Saddam hier echter wel op gehoopt... De Iraanse regering noemt de oorlog 'een heilige oorlog' en weet de bevolking te motiveren om over te gaan tot een totale oorlog. Iran is in de lucht stukken sterker dan Irak, waardoor zij veel doelen kunnen aanvallen vanuit de lucht. Irak daarentegen zet gifgas in en maakt gebruik van mijnevelden. Hun tanks zijn niet opgewassen tegen het Iranese terrein (dat heel bergachtig is). In 1981 blijft de situatie wat aanmodderen. Irak heeft op dat moment slechts 3 000 km² bezet.

¹⁰⁰ Wikipedia (s.d.). *Irak-Iranoorlog*. Internet, 29 maart 2012 (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Irak-Iranoorlog>)

Iran slaagt erin Irak in juli 1982 terug te dringen naar de oorspronkelijke grenzen. Iran heeft echter een nieuw doel. In het zuiden van Irak bevinden zich twee heilige sjiitische steden (Najaf en Karbala). Iran krijgt Irak echter niet klein en de oorlog loopt uit op een uitputtingsoorlog. Hierbij slaagt Irak erin de Iranese in het zuiden te verdrijven.

Ook buurlanden worden bij de oorlog betrokken. Koeweit kiest de kant van Irak wegens de voormalige Iraanse dominantie in het Golfgebied. Irak krijgt ook de steun van het Westen. Zo levert Frankrijk bijvoorbeeld wapens en vliegtuigen. Rond juli 1982 zijn de frontlinies nog niet veel gewijzigd. Daarom gaat men over tot het bombarderen van de hoofdsteden. Daarnaast zijn kleinere steden, industriële centra en heel wat burgerdoelen geliefde doelwitten. In 1985 verandert de situatie echter. In januari komen de Koerden opnieuw in opstand (ze streven naar een onafhankelijk Koerdistan). Iran steunt deze rebellie. Vervolgens valt Iran in maart enkele Amerikaanse schepen (in de Perzische Golf) aan. Hierbij komen tientallen Amerikanen om.

Drie jaar later, op 14 maart 1988, begint Iran aan het noordelijk front met een offensief. De Irakese (Koerdische) stad Halabja valt hierbij in (Koerdische) Iraanse handen. Irak reageert hevig met een gifgasbombardement. Duizenden Iraakse burgers komen hierbij om. Beide landen bezitten grote hoeveelheden chemische en biologische wapens. Hiervan worden er heel wat gemaakt met grondstoffen die geleverd worden door het Westen (bv. Frankrijk, Duitsland en de VSA). Op 20 juli 1988 keurt de VN Veiligheidsraad (unaniem) Resolutie 598 goed. Men roept Iran en Irak op om de vijandelijkheden stil te leggen. Irak gaat akkoord, Iran weigert in eerste instantie. Uiteindelijk accepteert ook Iran de Resolutie. Wegens de vele (Westerse) steun aan Irak, is het land in 1988 zeer ruim voorzien van wapens. Later, in de jaren 2000, zullen de Amerikanen beschoten worden met wapens van 'eigen' makelij.

7.5 Het verhaal van Hetty Verolme (concentratiekamp en hongersnood)¹⁰¹

Illustratie 58: Hetty E. Verolme

Dit verhaal is afkomstig uit het boek 'De kinderbarak van Bergen-Belsen'. De Tweede Wereldoorlog breekt uit wanneer Hetty 10 jaar is. In 1944 wordt ook haar familie weggevoerd naar één van de vele kampen. Eerst verblijft Hetty's gezin in het doorgangskamp Westerbork. Met slechts elk één koffer met daarin wat voedsel en kleding, moet het gezin zich zien te redden. Vervolgens wordt het volledige gezin naar Belsen overgebracht. Daar kan Hetty's moeder aan de slag in de schilkeuken en ook de vader krijgt een job toegewezen. Na verloop van tijd zitten de barakken overvol. Het gezin kan zich op de lijst van 'diamantenmensen' laten plaatsen. Later zal dit hun redding betekenen.

De hygiëne in de barakken van Belsen is vaak ver te zoeken. Hetty verbrandde op een keer haar voet in Westerbork. De wond deed er enkele maanden over om te genezen. Er was onvoldoende vers verband. Het krioelde in de barakken ook van het ongedierte. Op het vlak van voeding was de situatie niet optimaal. Elke dag kregen ze een kom 'soep' en wat brood. De moeder van Hetty besliste op een bepaald moment om één kom soep met Hetty te delen, zodat Hetty's vader wat meer kon eten. Hij moest zwaar werk verrichten en viel snel af. Praktisch alle vrouwen in Bergen-Belsen menstrueerden niet meer. Hun lichaam was hier door ondervoeding niet toe in staat.

Contact tussen mannen en vrouwen was amper toegelaten en dus zaten ze in aparte barakken. Veel contact tussen man en vrouw verliep in het geheim.

Op 2 december 1944 moet het volledige gezin naar een andere barak verhuizen. Hetty ervaart dit als een traumatische ervaring. De barak was haar nieuwe 'thuis' geworden. Net wanneer alles wat vertrouwd begon aan te voelen, moesten ze naar een nieuwe plek. Dit zorgde voor onzekerheid bij de 14-jarige Hetty. Zij was de oudste van drie kinderen. Haar broertjes Max en Jacky waren ondertussen deels haar verantwoordelijkheid geworden. Wanneer Hetty's vader samen met de andere mannen van de diamantengroep weggevoerd wordt uit het kamp, is iedereen in paniek. Vrouwen en kinderen blijven alleen achter. Een dag later wordt ook Hetty's moeder weggevoerd. Vanaf dat moment is Hetty de oudste van de groep kinderen die alleen achterblijft. De dag voordien moest ze nog haar moeder troosten, terwijl ze nu zo'n 40 kleine kinderen moet zien te troosten. Onder hen bevinden zich ook een drietal baby's. Alle kinderen huilen om hun moeder. Hetty neemt snel de moederrol op zich. Ze troost de kinderen, maar iedereen is en blijft in shock. Niet veel later komt een vrachtwagen de kinderen oppikken. Alle kinderen hebben honger. Ze zijn moe en verzwakt. Sowieso kregen ze voordien heel weinig te eten in het kamp. Deze dag hadden ze amper iets kunnen eten.

De vrachtwagen brengt hen naar een ander deel van het kamp. Daar worden ze aan hun lot overgelaten. Pas de volgende dag komen er twee vrouwen langs. Ondanks het feit dat deze vrouwen hen enkele dagen na elkaar eten brengen, is niemand echt grote fan van hen. Hetty heeft intussen de moederrol van de groep opgenomen. Samen met de oudste kinderen, verzorgt ze de kleinsten: *"Het was verbazingwekkend hoe alle kinderen mijn gezag accepteerden. Ik vertegenwoordigde kennelijk de moeder die zij waren kwijtgeraakt. Zij hadden hun vertrouwen onvoorwaardelijk in mij gesteld en ik had het zonder aarzeling op mij genomen zo goed mogelijk voor hen te zorgen"* (Verolme, 2001, p. 121).

¹⁰¹ Verolme, H. (2001). *De kinderbarak van Bergen-Belsen*. Kampen: Uitgeverij Kok.

Na verloop van tijd beginnen de kinderen zich veiliger te voelen in de nieuwe barak. De twee vrouwen zijn de enige volwassenen die voor hen zorgen. De kinderen beginnen hen te vertrouwen. Tegenover andere mensen zijn de kinderen wantrouwig. Ze herkennen onmiddellijk gevaar en beseffen hoe ze zich moeten gedragen in de nabijheid van SS'ers en vreemden. Van buiten spelen komt er niet veel in huis. Meestal laat het weer dit niet toe. In de andere gevallen hebben de kinderen zoveel honger dat ze amper energie hebben om te spelen. Met Kerstdag, Nieuwjaar en Sinterklaas probeert Hetty samen met zuster Luba (één van de vrouwen) de kinderen wat op te vrolijken door samen liedjes te zingen. Dit zijn ook de enige dagen waarin ze lekkernijen mogen verwachten. Andere dagen moet zuster Luba letterlijk zoeken naar eten voor de kinderen. Hetty vertelt dit: *“Ons leven cirkelde om zuster Luba. Zij gaf ons de veiligheid die wij zo nodig hadden. Iedere morgen ging zij weer op pad om eten te zoeken en de kinderen wachtten bij de ingang van ons terrein op haar terugkomst. Als zij haar aan de ingang van ons terrein zagen aankomen, renden ze terug naar de barak en schreeuwden: Zuster Luba komt eraan!”* (Verolme, 2001, p. 168).

Er wordt amper ruzie gemaakt in de kinderbarak. Hetty getuigt: *“We wisten dat we goed met elkaar moesten omgaan om te kunnen overleven. Te midden van alle ellende, ontwikkelden we een solidariteit en verbondenheid met elkaar. Er was niets te doen en de meeste kinderen hingen maar wat rond of lagen op hun bedden. We verveelden ons enorm. (...) Onze geest moest actief blijven, wilden we onze gezondheid behouden”* (Verolme, 2001, p. 171). Hetty stelt aan de oudste kinderen van de barak voor om met de kleinere kinderen een soort musical te maken. Op deze manier wordt de dagelijkse sleur doorbroken. In het kamp mag je trouwens niet tonen dat je bang bent. Hier geldt namelijk de wet van de sterkste. Als je toont dat je bang bent, dan komen de sterkeren achter je aan. Bij de kinderen geldt dit niet, maar Hetty ziet dit wel met eigen ogen onder de volwassenen.

Op 15 april 1945 wandelt de eerste Engelse bevrijder het kamp binnen. Iedereen is blij dat ze het overleefd hebben. De evacuatie van het kamp verloopt echter hectischer dan verwacht. Veel kinderen zijn bang. Ze herinneren zich nog de vorige evacuaties waarbij ze van hun ouders gescheiden werden. Ook Hetty heeft het moeilijk, maar als oudste troost zij de kinderen. Eens in Nederland aangekomen, kunnen de kinderen terecht in een school. De oorlog is gedaan, maar sommige kinderen krijgen nu nachtmerries. Soms hoort Hetty midden in de nacht een kind schreeuwen. Stilletjesaan beginnen de kinderen hun trauma's te verwerken...

Heel wat kinderen kregen onderdak bij gezinnen. Hetty, Max en Jacky konden op een dag naar Amsterdam, hun thuisstad. Na de reünie met hun ouders, gingen ze opnieuw naar school. Ze hadden het hier moeilijker mee dan verwacht. Ze waren mentaal nog te beschadigd om zich goed te kunnen concentreren. Ook praten ging in de eerste maanden traag. Langzaam herstelden ze van hun kampeven.

7.5.1 Tweede Wereldoorlog¹⁰²

Er waren verschillende oorzaken voor de Tweede Wereldoorlog. Na de Eerste Wereldoorlog was er sprake van een economische (wereld)crisis, met een sociale crisis als gevolg. Ook was er sprake van een politieke crisis, er kwamen veel extreme partijen bij die succes hadden. Amerika koos voor het isolationisme en in het Westen heerste de angst voor het communisme.

In augustus 1939 sluiten Hitler en Stalin het Duivelspact met elkaar. Wanneer Duitsland op 1 september 1939 dit pact breekt, gaat de bal aan het rollen. Zowel Duitsland als Polen hebben hun bondgenoten. Italië en Japan (met beiden hun kolonies en bondgenoten) kiezen de kant van Duitsland. Groot-Brittannië, Frankrijk, de USSR en de VS (vanaf 1941) komen hier recht tegenover te staan.

De oorlog barst eerst uit in West-Europa. In 1941 verrast Hitler de USSR en de Amerikanen. Na de aanval op Pearl Harbor raken de Amerikanen bij de oorlog betrokken. Tot in 1942 ziet het er goed uit voor Duitsland. Halverwege 1942 keren de krijgskansen echter. Op alle fronten slagen de geallieerden erin de tegenstander terug te dringen (o.a. door de slagen bij Stalingrad en Koersk).

Wat veel gewone mensen niet wisten, was dat Hitler de opdracht had gegeven miljoenen joden, zigeuners, enz. in concentratiekampen op te sluiten en massaal te vernietigen. Pas bij de bevrijding van deze kampen, ca. april 1945, kwam dit nieuws aan het licht bij de gewone bevolking. In totaal kwamen er tijdens de Tweede Wereldoorlog meer dan 54 miljoen mensen om het leven. Er wordt geschat dat zo'n 6 miljoen joden om het leven kwamen door de Jodenvervolgging tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Besluit

Deze verhalen geven concrete voorbeelden op de voorgaande theorie. Uit deze verhalen wordt meteen duidelijk dat kinderen op verschillende manieren met oorlog in contact kunnen komen.

Op basis hiervan werd het praktische deel van deze bachelorproef samengesteld. Zo werd o.a. het verhaal van Salman verwerkt in de PAV-bundel 'Child @ war / War @ Child'.

¹⁰² De Craene, K., Van Nieuwenhuysse, K. (academiejaar 2011-2012). *Geschiedenis van de nieuwste tijd*. Torhout: KATHO RENO.

8 Besluit

Dankzij deze bachelorproef heb ik veel bijgeleerd over kinderen in oorlog. Mijn oorspronkelijk idee bestond eruit om enkele mensen te interviewen die 'een oorlog' meemaakten als kind. Jammer genoeg waren deze getuigen minder gemakkelijk te vinden dan ik dacht. Ondanks contacten met het OCMW, vluchtelingenhuizen, enz. kwam er toch minder uit de bus dan verwacht. Uiteindelijk heb ik één iemand kunnen interviewen: Salman. Na dit interview was mijn nieuwsgierigheid geprikkeld. Dit leidde uiteindelijk tot dit uitgebreide werk.

Tijdens het maken van deze bachelorproef is mij vooral duidelijk geworden dat elk kind oorlog anders ervaart. Net doordat elk oorlogsverhaal anders is, is het moeilijk om alle theorie ook werkelijk zo eng te bekijken. Leeftijd, cultuur, enz. spelen namelijk een belangrijke rol in de oorlogsbeleving van het kind. Overigens hoeft oorlog niet per se bij elk kind een 'onverwerkbare' herinnering te zijn.

De bijhorende PAV-bundel 'Child @ War / War @ Child' behandelt een 'zwaar' thema voor leerlingen van het secundair onderwijs. De gebruikte werkvormen zorgen ervoor dat er toch voldoende tijd is om stoom af te blazen. Het was niet de bedoeling om de abstracte theorie (uit deze bachelorproef) in een PAV-bundel te gieten. Daarom dat enkel de meest praktische informatie (voor leerlingen uit het BSO) in 'Child @ War / War @ Child' voorkomt.

De leerlingen moeten alle 'typische' PAV-vaardigheden gebruiken in deze bundel, nl. de wiskundige, taalvaardige, aardrijkskundige en geschiedkundige vaardigheden. Ook moeten ze geregeld afbeeldingen observeren om zo tot een antwoord te komen. Aan de hand van al deze vaardigheden, bouwen de leerlingen zelf hun kennis op over 'kinderen in oorlog'. De leerkracht begeleidt dit volledige proces.

De bijhorende handleiding biedt enkele richtlijnen aan leerkrachten die de bundel willen gebruiken. Tijdens mijn alternatieve stage bij erfgoedcel TERF stelde ik overigens een lijst op met boeken over 'kinderen in oorlog'. Deze boekenlijst zal na de vernieuwing van het project 'Kinderen in bezet gebied' gepubliceerd worden op de site van het project. In de handleiding verwijs ik naar deze site. Eens het project volledig afgewerkt is, is dit zeker een aan te raden project om te koppelen aan de bundel 'Child @ War / War @ Child'.

9 Epiloog

De volgende basiscompetenties werden met deze bachelorproef behaald...

2.1: Domeinspecifieke kennis/vaardigheden verbreden/verdiepen

Voor deze bachelorproef heb ik verschillende bronnen geraadpleegd. Zo kon ik het onderwerp in een breder kader plaatsen en leerde ik er veel over bij. Ook dankzij mijn alternatieve stage bij Erfgoedcel TERF heb ik veel bijgeleerd over het aanbrengen van het onderwerp 'kinderen en oorlog'. Zo leerde ik bv. dat ook een gevoelig thema op een positieve manier kan worden aangebracht.

4.1: Instaan voor planning, voortgang en regelmatig overleg

Ik ben iemand die altijd een planning opstelt. De inhoud van het theoretische deel van mijn bachelorproef was reeds voor de stages afgewerkt. Op deze manier moest enkel nog de bundel gemaakt worden tijdens de stageperiode (en kwam het stagewerk niet in het gedrang). Ook probeerde ik voor de stageperiodes maandelijks af te spreken met meneer Vande Ginste. Door een goede planning op te stellen, krijg je geen onverwachte problemen.

7.2: Het product in een breed tijd-, ruimte- en cultureel kader inbedden

Voor deze bachelorproef ging ik oorspronkelijk op zoek naar getuigenissen van kinderen die oorlog meemaakten. De meeste mensen die wilden getuigen, waren mensen die WOII meemaakten. Ik wilde echter geen 'typisch' werk maken over 'kinderen in WOII'. Het leek mij interessanter om diverse oorlogen en verhalen uit de geschiedenis aan te brengen (zie hoofdstuk 7). Op deze manier wordt er niet enkel gefocust op de Westerse oorlogsbeleving.

8.2: Blijk geven van ondernemingszin, initiatief en creativiteit

Vooraf voor het praktische deel van deze bachelorproef heb ik mijn creativiteit in de strijd gegooid (zie de aparte PAV-bundel). Door enkele actieve werkvormen te gebruiken (bv. het spel over kindsoldaten, het ballospel, ...), wordt de 'zware' theorie wat beter verteerbaar. Ook vond ik het heel plezant om contact op te nemen met (mogelijke) getuigen en organisaties.

8.3: Zich leergierig opstellen

Deze bachelorproef behandelt ruim het thema 'kinderen in oorlog'. Geprikkeld door de voordracht van Salman, wilde ik er meer over bijleren. Daarom stelde ik zelf dit thema voor mijn bachelorproef voor. Toen ik aan deze proef begon, had ik nooit gedacht dat dit zo'n uitgebreid werk zou worden. Al zoekende kwam ik steeds meer te weten en werd ik steeds nieuwsgieriger.

10 Bijlagen

10.1 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (artikels)¹⁰³

PREAMBULE (zie het volledige verdrag)

DEEL I

Artikel 1

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Artikel 2

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd. Discriminatie van kinderen is verboden.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Artikel 3

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 4

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die Partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Artikel 5

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 6

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.

Artikel 7

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

¹⁰³ Kinderrechtencommissariaat (s.d.). *Jouw rechten: Verdrag inzake de Rechten van het Kind*. Internet, mei 2012 (<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?pageAction=Detail&pagId=51453&parpagId=50086>)

Artikel 8

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.
2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit snel te herstellen.

Artikel 9

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.
2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.
3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.
4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van een ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 10

1. In overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, eerste lid, worden aanvragen van een kind of van zijn ouders om een Staat die partij is, voor gezinshereniging binnen te gaan of te verlaten, door de Staten die partij zijn met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandeld. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijke aanvraag geen nadelige gevolgen heeft voor de aanvragers en hun familieleden.
2. Een kind van wie de ouders in verschillende Staten verblijven, heeft het recht op regelmatige basis, behalve in uitzonderlijke omstandigheden, persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. Hiertoe, en in overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, tweede lid, eerbiedigen de Staten die partij zijn het recht van het kind en van zijn of haar ouders welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten, en het eigen land binnen te gaan. Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

Artikel 11

1. De Staten die partij zijn, nemen maatregelen ter bestrijding van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland.
2. Hiertoe bevorderen de Staten die partij zijn het sluiten van bilaterale of multilaterale overeenkomsten of het toetreden tot bestaande overeenkomsten.

Artikel 12

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Artikel 13

I. Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te vergaren, te ontvangen en door te geven, ongeacht landsgrenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn of haar keuze.

II. De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn: A. voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of B. ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

Artikel 14

1. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen de rechten en plichten van de ouders en, indien van toepassing, van de wettige voogden, om het kind te leiden in de uitoefening van zijn of haar recht op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

3. De vrijheid van eenieder zijn godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 15

1. De Staten die partij zijn, erkennen de rechten van het kind op vrijheid van vereniging en vrijheid van vreedzame vergadering.

2. De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 16

1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.

2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.

Artikel 17

De Staten die partij zijn, erkennen de belangrijke functie van de massamedia en waarborgen dat het kind toegang heeft tot informatie en materiaal uit een verscheidenheid van nationale en internationale bronnen, in het bijzonder informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid. Hiertoe dienen de Staten die partij zijn:

A. de massamedia aan te moedigen informatie en materiaal te verspreiden die tot sociaal en cultureel nut zijn voor het kind en in overeenstemming zijn met de strekking van artikel 29;

B. internationale samenwerking aan te moedigen bij de vervaardiging, uitwisseling en verspreiding van dergelijke informatie en materiaal uit een verscheidenheid van culturele, nationale en internationale bronnen;

C. de vervaardiging en verspreiding van kinderboeken aan te moedigen;

D. de massamedia aan te moedigen in het bijzonder rekening te houden met de behoeften op het gebied van de taal van het kind dat tot een minderheid of tot de oorspronkelijke bevolking behoort; E. de ontwikkeling aan te moedigen van passende richtlijnen voor de bescherming van het kind tegen informatie en materiaal die schadelijk zijn voor zijn of haar welzijn, indachtig de bepalingen van de artikelen 13 en 18.

Artikel 18

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind.

Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderopvang waarvoor zij in aanmerking komen.

Artikel 19

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.
2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals Rechten van het Kind hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Artikel 20

1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.
3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgens het Islamitische recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kinderopvang. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal.

Artikel 21

De Staten die partij zijn en die de methode van adoptie erkennen en/of toestaan, waarborgen dat het belang van het kind daarbij de voornaamste overweging is, en:

- A. waarborgen dat de adoptie van een kind slechts wordt toegestaan mits daartoe bevoegde autoriteiten, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten en procedures en op grond van alle van belang zijnde en betrouwbare gegevens, bepalen dat de adoptie kan worden toegestaan gelet op de verhoudingen van het kind met zijn of haar ouders, familieleden en wettige voogden, en mits, indien vereist, de betrokkenen, na volledig te zijn ingelicht, op grond van de adviezen die noodzakelijk worden geacht, daarmee hebben ingestemd;
- B. erkennen dat interlandelijke adoptie kan worden overwogen als andere oplossing voor de zorg voor het kind, indien het kind niet in een pleeg- of adoptiegezin kan worden geplaatst en op geen enkele andere passende wijze kan worden verzorgd in het land van zijn of haar herkomst;
- C. verzekeren dat voor het kind dat bij een interlandelijke adoptie is betrokken waarborgen en normen gelden die gelijkwaardig zijn aan die welke bestaan bij adoptie in het eigen land;
- D. nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat, in het geval van interlandelijke adoptie, de plaatsing niet leidt tot ongepast geldelijk voordeel voor de betrokkenen bevorderen, wanneer passend, de verwezenlijking van de doeleinden van dit artikel door het aangaan van bilaterale of multilaterale regelingen of overeenkomsten, en spannen zich in om, in het kader daarvan, te waarborgen dat de plaatsing van het kind in een ander land wordt uitgevoerd door bevoegde autoriteiten of instellingen.

Artikel 22

1. De Staten die partij zijn, nemen passende maatregelen om te waarborgen dat een kind dat de vluchtelingenstatus wil verkrijgen of dat in overeenstemming met het toepasselijke internationale of nationale recht en de toepasselijke procedures als vluchteling wordt beschouwd, ongeacht of het al dan niet door zijn of haar ouders of door iemand anders wordt begeleid, passende bescherming en humanitaire bijstand krijgt bij het genot van de van toepassing zijnde rechten beschreven in dit Verdrag en in andere internationale akten inzake de rechten van de mens of humanitaire akten waarbij de bedoelde Staten partij zijn.
2. Hiertoe verlenen de Staten die partij zijn, naar zij passend achten, hun medewerking aan alle inspanningen van de Verenigde Naties en andere bevoegde intergouvernementele organisaties of niet-gouvernementele organisaties die met de Verenigde Naties samenwerken, om dat kind te beschermen en bij te staan en de ouders of andere gezinsleden op te sporen van een kind dat vluchteling is, teneinde de nodige inlichtingen te verkrijgen voor hereniging van het kind met het gezin waartoe het behoort. In gevallen waarin geen ouders of andere familieleden kunnen worden gevonden, wordt aan het kind dezelfde bescherming verleend als aan ieder ander kind dat om welke reden ook, blijvend of tijdelijk het leven in een gezin moet ontberen, zoals beschreven in dit Verdrag.

Artikel 23

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.
2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.
3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij, gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 24

- I. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.
- II. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:
 - A. om baby- en kindersterfte te verminderen;
 - B. om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen, met nadruk op de ontwikkeling van de eerstelijnsgezondheidszorg;
 - C. om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerstelijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater, de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;
 - D. om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;
 - E. om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over, toegang hebben tot onderwijs over, en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid van en de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;
 - F. om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.
- III. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.
- IV. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 25

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van een kind dat door de bevoegde autoriteiten uit huis is geplaatst ter verzorging, bescherming of behandeling in verband met zijn of haar lichamelijke of geestelijke gezondheid, op een periodieke evaluatie van de behandeling die het kind krijgt en van alle andere omstandigheden die verband houden met zijn of haar plaatsing.

Artikel 26

1. De Staten die partij zijn, erkennen voor ieder kind het recht de voordelen te genieten van voorzieningen voor sociale zekerheid, met inbegrip van sociale verzekering, en nemen de nodige maatregelen om de algehele verwezenlijking van dit recht te bewerkstelligen in overeenstemming met hun nationale recht.

2. De voordelen dienen, indien van toepassing, te worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de middelen en de omstandigheden van het kind en de personen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar onderhoud, alsmede iedere andere overweging die van belang is voor de beoordeling van een verzoek daartoe dat door of namens het kind wordt ingediend.

Artikel 27

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.
4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 28

- I. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe
 - A. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
 - B. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
 - C. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor eenieder naar gelang zijn capaciteiten;
 - D. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
 - E. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.
- II. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.
- III. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.

Artikel 29

- I. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:
 - A. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
 - B. het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
 - C. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of hare;
 - D. de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
 - E. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.
- II. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen, onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel

altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgestelde minimumnormen.

Artikel 30

In die Staten waarin etnische of godsdienstige minderheden, taalminderheden of personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking voorkomen, wordt het kind dat daartoe behoort niet het recht ontzegd te zamen met andere leden van zijn of haar groep zijn of haar cultuur te beleven, zijn of haar eigen godsdienst te belijden en ernaar te leven, of zich van zijn of haar eigen taal te bedienen.

Artikel 31

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Artikel 32

I. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind te worden beschermd tegen economische exploitatie en tegen het verrichten van werk dat naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal hinderen, of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

II. De Staten die partij zijn, nemen wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein om de toepassing van dit artikel te waarborgen. Hiertoe, en de desbetreffende bepalingen van andere internationale akten in acht nemend, verbinden de Staten die partij zijn zich er in het bijzonder toe:

- A. een minimum leeftijd of minimumleeftijden voor toelating tot betaald werk voor te schrijven;
- B. voorschriften te geven voor een passende regeling van werktijden en arbeidsvoorwaarden;
- C. passende straffen of andere maatregelen voor te schrijven ter waarborging van de daadwerkelijke uitvoering van dit artikel.

Artikel 33

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het illegale gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij de illegale productie van en de sluikehandel in deze middelen en stoffen te voorkomen.

Artikel 34

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat:

- A. een kind ertoe wordt aangespoord of gedwongen deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten;
- B. kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele praktijken;
- C. kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal.

Artikel 35

De Staten die partij zijn, nemen alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen ter voorkoming van de ontvoering of de verkoop van of van de handel in kinderen voor welk doel ook of in welke vorm ook.

Artikel 36

De Staten die partij zijn, beschermen het kind tegen alle andere vormen van exploitatie die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind.

Artikel 37

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

- A. geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;
- B. geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;
- C. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een

persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;

D. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijldde beslissing ten aanzien van dat beroep.

Artikel 38

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe eerbied te hebben voor en de eerbiediging te waarborgen van tijdens gewapende conflicten op hen van toepassing zijnde regels van internationaal humanitair recht die betrekking hebben op kinderen.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle uitvoerbare maatregelen om te waarborgen dat personen jonger dan vijftien jaar niet rechtstreeks deelnemen aan vijandelijkheden.

3. De Staten die partij zijn, onthouden zich ervan personen jonger dan vijftien jaar in hun strijdkrachten op te nemen of in te lijven. Bij het opnemen of inlijven van personen die de leeftijd van vijftien jaar hebben bereikt, maar niet de leeftijd van achttien jaar, streven de Staten die partij zijn ernaar voorrang te geven aan diegenen die het oudste zijn. In overeenstemming met hun verplichtingen krachtens het internationale humanitaire recht om de burgerbevolking te beschermen in gewapende conflicten, nemen de Staten die partij zijn alle uitvoerbare maatregelen ter waarborging van de bescherming en de verzorging van kinderen die worden getroffen door een gewapend conflict.

Artikel 39

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van: welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik; foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing; of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

Artikel 40

I. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.

II. Hiertoel, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:

A. geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van handelen of nalaten;

B. ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, ten minste de volgende garanties heeft:

1. dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;

2. dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat het juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;

3. dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;

4. dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à décharge op gelijke voorwaarden kan doen geschieden;

5. indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;

6. dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikte taal niet verstaat of spreekt;

7. dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.

III. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:

A. de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;

B. de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.

IV. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht; adviezen; jeugdreclassering; pleegzorg; programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Artikel 41

Geen enkele bepaling van dit Verdrag tast bepalingen aan die meer bijdragen tot de verwezenlijking van de rechten van het kind en die zijn vervat in:

A. het recht van een Staat die partij is; of

B. het in die Staat geldende internationale recht.

DEEL II

Artikel 42

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen.

Artikel 43

1. Ter beoordeling van de voortgang die de Staten die partij zijn, boeken bij het nakomen van de in dit Verdrag aangegane verplichtingen, wordt een Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld, dat de hieronder te noemen functies uitoefent.

2. Het Comité bestaat uit tien deskundigen van hoog zedelijk aanzien en met erkende bekwaamheid op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt. De leden van het Comité worden door de Staten die partij zijn, gekozen uit hun onderdanen, en treden op in hun persoonlijke hoedanigheid, waarbij aandacht wordt geschonken aan een evenredige geografische verdeling, alsmede aan de vertegenwoordiging van de voornaamste rechtsstelsels.

3. De leden van het Comité worden bij geheime stemming gekozen van een lijst van personen die zijn voorgedragen door de Staten die partij zijn. Iedere Staat die partij is, mag een persoon voordragen, die onderdaan van die Staat is.

4. De eerste verkiezing van het Comité wordt niet later gehouden dan zes maanden na de datum van inwerkingtreding van dit verdrag, en daarna iedere twee jaar. Ten minste vier maanden vóór de datum waarop een verkiezing plaatsvindt, richt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties aan de Staten die partij zijn een schriftelijk verzoek hun voordrachten binnen twee maanden in te dienen. De Secretaris-Generaal stelt vervolgens een alfabetische lijst op van alle aldus voorgedragen personen, onder aanduiding van de Staten die partij zijn die hen hebben voorgedragen, en legt deze voor aan de Staten die partij zijn bij dit Verdrag.

5. De verkiezingen worden gehouden tijdens vergaderingen van de Staten die partij zijn, belegd door de Secretaris-Generaal, ten hoofdkantore van de Verenigde Naties. Tijdens die vergaderingen, waarvoor twee derde van de Staten die partij zijn het quorum vormen, zijn degenen die in het Comité worden gekozen die voorgedragen personen die het grootste aantal stemmen op zich verenigen alsmede een absolute meerderheid van stemmen van de aanwezige vertegenwoordigers van de Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen.

6. De leden van het Comité worden gekozen voor een ambtstermijn van vier jaar. Zij zijn herkiesbaar indien zij opnieuw worden voorgedragen. De ambtstermijn van vijf van de leden die bij de eerste verkiezing zijn gekozen, loopt na twee jaar af; onmiddellijk na de eerste verkiezing worden deze vijf leden bij loting aangewezen door de Voorzitter van de vergadering.

7. Indien een lid van het Comité overlijdt of aftreedt of verklaart om welke andere reden ook niet langer de taken van het Comité te kunnen vervullen, benoemt de Staat die partij is die het lid heeft voorgedragen een andere deskundige die onderdaan van die Staat is om de taken te vervullen gedurende het resterende gedeelte van de ambtstermijn, onder voorbehoud van de goedkeuring van het Comité.

8. Het Comité stelt zijn eigen huishoudelijk reglement vast.

9. Het Comité kiest zijn functionarissen voor een ambtstermijn van twee jaar.

10. De vergaderingen van het Comité worden in de regel gehouden ten hoofdkantore van de Verenigde Naties of op iedere andere geschikte plaats, te bepalen door het Comité. Het Comité komt in de regel eens per jaar bijeen. De duur

van de vergaderingen van het Comité wordt vastgesteld en, indien noodzakelijk, herzien door een vergadering van de Staten die partij zijn bij dit Verdrag, onder voorbehoud van de goedkeuring van de Algemene Vergadering.

11. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties stelt de nodige medewerkers en faciliteiten beschikbaar voor de doeltreffende uitoefening van de functies van het Comité krachtens dit Verdrag.

12. Met de goedkeuring van de Algemene Vergadering ontvangen de leden van het krachtens dit Verdrag ingesteld Comité emolumenten uit de middelen van de Verenigde Naties op door de Algemene Vergadering vast te stellen voorwaarden.

Artikel 44

I. De Staten die partij zijn, nemen de verplichting op zich aan het Comité, door tussenkomst van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, verslag uit te brengen over de door hen genomen maatregelen die uitvoering geven aan de in dit Verdrag erkende rechten, alsmede over de vooruitgang die is geboekt ten aanzien van het genot van die rechten:

A. binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de betrokken Staat die partij is;

B. vervolgens iedere vijf jaar.

II. In de krachtens dit artikel opgestelde rapporten dienen de factoren en eventuele moeilijkheden te worden aangegeven die van invloed zijn op de nakoming van de verplichtingen krachtens dit Verdrag. De rapporten bevatten ook voldoende gegevens om het Comité een goed inzicht te verschaffen in de toepassing van het Verdrag in het desbetreffende land.

III. Een Staat die partij is die een uitvoerig eerste rapport aan het Comité heeft overgelegd, behoeft in de volgende rapporten die deze Staat in overeenstemming met het eerste lid, letter b, overlegt, basisgegevens die eerder zijn verstrekt, niet te herhalen.

IV. Het Comité kan Staten die partij zijn verzoeken om nadere gegevens die verband houden met de toepassing van het Verdrag.

V. Het Comité legt aan de Algemene Vergadering, door tussenkomst van de Economische en Sociale Raad, iedere twee jaar rapporten over aangaande zijn werkzaamheden.

VI. De Staten die partij zijn, dragen er zorg voor dat hun rapporten algemeen beschikbaar zijn in hun land.

Artikel 45

Teneinde de daadwerkelijke toepassing van het Verdrag te bevorderen en internationale samenwerking op het gebied dat het Verdrag bestrijkt, aan te moedigen:

A. hebben de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties het recht vertegenwoordigd te zijn bij het overleg over de toepassing van die bepalingen van dit Verdrag welke binnen de werkingssfeer van hun mandaat vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen die zij passend acht, uitnodigen deskundig advies te geven over de toepassing van het Verdrag op gebieden die binnen de werkingssfeer van hun onderscheiden mandaat vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties uitnodigen rapporten over te leggen over de toepassing van het Verdrag op gebieden waarop zij werkzaam zijn;

B. doet het Comité, naar hij passend acht, aan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen, alle rapporten van Staten die partij zijn, toekomen die een verzoek bevatten om, of waaruit een behoefte blijkt aan, technisch advies of technische ondersteuning, vergezeld van eventuele opmerkingen en suggesties van het Comité aangaande deze verzoeken of deze gebleken behoefte;

C. kan het Comité aan de Algemene Vergadering aanbevelen de Secretaris-Generaal te verzoeken namens het Comité onderzoeken te doen naar specifieke thema's die verband houden met de rechten van het kind;

D. kan het Comité suggesties en algemene aanbevelingen doen gebaseerd op de ingevolge de artikel 44 en 45 van dit Verdrag ontvangen gegevens. Deze suggesties en algemene aanbevelingen worden aan iedere betrokken Staat die partij is, toegezonden, en medegedeeld aan de Algemene Vergadering, vergezeld van eventuele commentaren van de Staten die partij zijn.

DEEL III

Artikel 46

Dit Verdrag staat open voor ondertekening door alle Staten.

Artikel 47

Dit Verdrag dient te worden bekrachtigd. De akten van bekrachtiging worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 48

Dit Verdrag blijft open voor toetreding door iedere Staat. De akten van toetreding worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 49

I. Dit Verdrag treedt in werking op de dertigste dag die volgt op de datum van nederlegging bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding.

II. Voor iedere Staat die dit Verdrag bekrachtigd of ertoe toetreedt na de nederlegging van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding, treedt het Verdrag in werking op de dertigste dag na de nederlegging door die Staat van zijn akte van bekrachtiging of toetreding.

Artikel 50

1. Iedere Staat die partij is, kan een wijziging voorstellen en deze indienen bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal deelt de voorgestelde wijziging vervolgens mede aan de Staten die partij zijn, met het verzoek hem te berichten of zij een conferentie van Staten die partij zijn, verlangen teneinde de voorstellen te bestuderen en in stemming te brengen. Indien, binnen vier maanden na de datum van deze mededeling, ten minste een derde van de Staten die partij zijn een dergelijke conferentie verlangt, roept de Secretaris-Generaal de vergadering onder auspiciën van de Verenigde Naties bijeen. Iedere wijziging die door een meerderheid van de ter conferentie aanwezige de Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen, wordt aangenomen, wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering.

2. Een wijziging die in overeenstemming met het eerste lid van dit artikel wordt aangenomen, treedt in werking wanneer zij is goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en is aanvaard door een meerderheid van twee derde van de Staten die partij zijn.

3. Wanneer een wijziging in werking treedt, is zij bindend voor de Staten die partij zijn die haar hebben aanvaard, terwijl de andere Staten die partij zijn gebonden zullen blijven door de bepalingen van dit Verdrag en door iedere voorgaande wijziging die zij hebben aanvaard.

Artikel 51

1. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties ontvangt de teksten van de voorbehouden die de Staten op het tijdstip van bekrachtiging of toetreding maken, en stuurt deze rond aan alle Staten.

2. Een voorbehoud dat niet verenigbaar is met doel en strekking van dit Verdrag is niet toegestaan.

3. Een voorbehoud kan te allen tijde worden ingetrokken door een daartoe strekkende mededeling gericht aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, die vervolgens alle Staten hiervan in kennis stelt. Deze mededeling wordt van kracht op de datum van ontvangst door de Secretaris-Generaal.

Artikel 52

Een Staat die partij is, kan dit Verdrag opzeggen door een schriftelijke mededeling aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht een jaar na de datum van ontvangst van de mededeling door de Secretaris-Generaal.

Artikel 53

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties wordt aangewezen als de depositaris van dit Verdrag.

Artikel 54

Het oorspronkelijke exemplaar van dit Verdrag, waarvan de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst gelijkelijk authentiek zijn, wordt nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekende gevolmachtigden, daartoe behoorlijk gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, dit Verdrag hebben ondertekend

<http://www.argo.be/ond/ccv/recht/verdr.htm>

10.2 Filmfragment: uittreden als kindsoldaat¹⁰⁴

Op deze cd vindt u een filmfragment terug over kindsoldaten die 'ontslagen' worden uit hun legerdienst. Dit beeldmateriaal werd opgenomen in Kenia. Het werd uitgezonden op Canvas op 3 december 2008 tijdens de aflevering '*Verknalde Jeugd*' van het programma '*Vranckx*'.

¹⁰⁴ Vranckx (Canvas: 2008-12-03). *Verknalde Jeugd*. Videofragment, 11 november 2011 (http://www.canvas.be/extra/html/page_view_video.html?f=http://media.vrtnieuws.net/2011/11/100454684TRAILERCO8699289.urlFLVLong.flv&keepThis=true&TB_iframe=true&height=320&width=520)

11 Literatuurlijst

11.1 Boeken

- Amnesty International, Vzw Vormen (s.d.). *Kindsoldaten en mensenrechten: een educatief pakket*. Antwerpen: Amnesty International.
- Beah, I. (2007). *Ver van huis*. Amsterdam: Sijthoff.
- Boonen, R. (2004). *Kinderrechten aanpakken*. Antwerpen: Garant.
- Bracke, D. (2007). *Als de olifanten vechten*. Leuven: Davidsfonds/Infodok.
- De Craene, K., Van Nieuwenhuysse, K. (academiejaar 2011-2012). *Geschiedenis van de nieuwste tijd*. Torhout: KATHO RENO.
- De Craene, K. (academiejaar 2011-2012). *Syllabus eigen tijd*. Torhout: KATHO RENO.
- Denie, S., Scheire, C., Van Gelder, J. W. (s.d.). *Altijd bang: Het effect van explosieven op het leven van kinderen*. Castricum: UNICEF.
- Euwema, M. (2006). *Child Development: A reference paper for War Child*. Amsterdam: War Child.
- Hibbert, A. (2003). *Kinderrechten*. Leidschendam: Biblion.
- Kinloch, G., Mohan, R. (2005). *Genocide*. S.l.: Uitgeverij Algora.
- Mertens, P., Van Herck, W. (s.d.). *Opvoeden tot burgerzin: kinderrechten - Kinderrechtenspel*. Antwerpen: Vzw Vormen.
- Plan België (s.d.). *Poster: Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind*. Brussel: Plan België.
- Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid – Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen: Garant.
- Schouten, T. (1995). *Lichaamsbuit: gedwongen seks tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Zutphen: Walburg Pers.
- Snoeks, M. (2004). *Straks wordt beertje nat*. Mechelen: Bakermat uitgevers.
- Struyven, K. (2009). *Groot worden*. Tiel: Uitgeverij Lannoo.
- Timmerman, C., Vandenhoe, W., Vanheule, D. (2009). *Kinderen zonder papieren: feiten en rechten*. Antwerpen: Intersentia.
- Ubags, W., Vree, S. (s.d.). *Kindsoldaten: de schaduw van hun bestaan*. S.l.: War Child.
- Vanfleteren, S., Vidal, K. (2010). *Futur Simple – De kinderen van Congo*. Antwerpen: Meulenhoff-Manteau.
- Verhellen, E. (2005). *Verdrag inzake de rechten van het kind: achtergronden, motieven, strategieën, hoofdlijnen*. Leuven: Garant.
- Verolme, H. (2001). *De kinderbarak van Bergen-Belsen*. Kampen: Uitgeverij Kok.
- Vlaamse Onderwijsraad (2000). *Vluchtelingen in de klas*. Leuven: Garant.
- Vzw Vormen (2003). *De rechten van kinderen en jongeren*. Antwerpen: Vzw Vormen.
- War Child (2010). *Child Soldiers. The shadow of their existence*. Amsterdam: War Child.
- Willems, J. (2005). *Kindermishandeling en de rechten van het kind*. Maastricht: in eigen beheer.
- Zwaenepoel, S. (2009). *Mix: Ten aanval*. Averbode: Altiora Averbode.

11.2 Elektronische bronnen

- AFP/TW (2010-09-08). *Massaverkrachtingen in Congo: "Blauwhelmen hebben gefaald"*. Internet, 23 februari 2012
(<http://www.demorgen.be/dm/nl/990/Buitenland/article/detail/1154772/2010/09/08/Massaverkrachtingen-in-Congo-Blauwhelmen-hebben-gefaald.dhtml>)
- Artsen Zonder Grenzen (2011-08-16). *Somaliërs vluchten voor droogte en geweld*. Internet, 17 maart 2012
(<http://www.msf-azg.be/nl/dossier/somali%C3%ABrs-vluchten-voor-droogte-en-geweld>)
- Bekkering, M., Bekkering, P.G. (1980). *De Japanse kampen: nog geen verleden tijd*. Internet, 6 april 2012
(http://japaneburgerkampen.org/vjb/files/64/16198_Bekkering_en_Mer.pdf)
- Berwouts, K. (2007-12-06). *Verkrachting als oorlogswapen? Ja, maar het is veel erger dan dat!*. Internet, 21 februari 2012
(<http://www.mo.be/opinie/verkrachting-als-oorlogswapen-ja-maar-het-veel-erger-dan-dat>)
- BIRD, C. (21 februari 2012). *De stille tol van ondervoeding bij kinderen in Congo*. Internet, 17 maart 2012
(<http://www.mo.be/wereldblog/artsen-zonder-grenzen/de-stille-tol-van-ondervoeding-bij-kinderen-congo>)
- Centre for children in vulnerable situations (s.d.). *Door oorlog getroffen kinderen en jongeren*. Internet, 4 november 2011
(<http://www.centreforchildren.be/nl/projecten/topic/3>)
- CMO (s.d.), *Kinderen en oorlog*. Internet, 16 oktober 2011
(http://www.cmo.nl/perdagwijzer/pdf/bob_kinderenenoorlog_sam_gs.pdf)
- Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (4 januari 2011). *Asielstatistieken: Overzicht 2010*. Internet, 24 februari 2012
(http://www.cgra.be/nl/binaries/BASISNOTA%20ASIELSTATdecember10%20N%20%28Extern%29_tcm127-114514.pdf)
- de Bethune, S., De Schampelaere, M., Thijs, E. (2005-10-11). *Voorstel van resolutie inzake kinderen in gewapende conflicten*. Internet, 11 november 2011
(<http://www.sabinedebethune.be/index.php?id=wetsvoorstel&nid=1377&sn=Sabine%20de%20Bethune%20-%20Mia%20De%20Schampelaere%20-%20Erika%20Thijs>)
- Defence for Children Nederland (s.d.). *Activiteiten*. Internet, 2 maart 2012
(http://www.defenceforchildren.nl/p/21/66/mo89-mc21/mo8-cg|txt=*jeugdzorg%20en%20kinderbescherming%20vreemdelingenbeleid*/activiteiten)
- De Rover, V., Rooms, S. (mei 2007). *MO-paper: Zijn kinderrechten een modegril?*. Internet, 23 oktober 2011
(http://www.planbelgie.be/uploads/1224421727-mo_kinderrechten-backend.pdf)
- Geheugen van Nederland (s.d.). *De Eeuwige Jood*. Internet, 27 februari 2012
(http://www.geheugenvannederland.nl/hgvn/webroot/files/File/education/lesbrief/lesbrief_tekst.php?sub=Jood)
- Ipsnews (s.d.). *Midden Oosten*. Internet, 2 november 2011
(<http://www.ipsnews.be/regio/midden-oosten?page=38>)
- Kerk in Actie (s.d.). *Wat doen we*. Internet, 2 maart 2012
(<http://www.kerkinactie.nl/Projecten--pp>)
- Kerk in Actie (s.d.). *Wie zijn we*. Internet, 2 maart 2012
(<http://www.kerkinactie.nl/Particulieren/Wie-zijn-we/Geschiedenis--i8624>)

- Kinderrechtencoalitie (11 juni 2010). *Kinderrechtenforum: Geweld tegen kinderen*. Internet, 2 maart 2011
(<http://www.kinderrechtencoalitie.be/uploads/documenten/kinderrechtenforumgeweldtegenkinderen.pdf>)
- Kinderrechtencoalitie (september 2001). *Rapport van de Belgische NGO's*. Internet, 2 november 2011
(<http://www.kinderrechtencoalitie.be/content.aspx?l=006.007.002>)
- Kinderrechtencommissariaat (s.d.), *Kinderrechteninfo: rapporten over kinderrechtenverdrag*. Internet, 22 oktober 2011
(<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?PageAction=Detail&pagId=51295&parpagId=51294>)
- Kinderrechtencommissariaat (s.d.). *Kinderrechtenverdrag: officiële Nederlandse vertaling*. Internet, 30 september 2011
(<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?pageAction=Detail&pagId=51477&parpagId=51294>)
- Kinderrechtencommissariaat (s.d.). *Klachten: ombudsdienst*. Internet, 5 april 2012
(<http://www.kinderrechten.be/Content.aspx?PageAction=Detail&pagId=50208&parpagId=50208>)
- Kinderrechtencommissariaat (2008-02-06). *Recht op bescherming tegen oorlog: officiële tekst van het Kinderrechtenverdrag*. Internet, 3 november 2011
(<http://kinderrechten.vormen.org/index2.php/tab/officieel/recht/oorlog>)
- Klumper, K. (2008). *De effecten van copingstrategieën op internaliserende problemen, eigenwaarde en ervaren sociale acceptatie bij adolescenten*. Internet, 14 oktober 2011
(<http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-1002-202327/Masterthesis%20Klumper,%20K-306848.pdf>)
- Liwanga, R. (2011-12-05). *Child labor supports war machine*. Internet, 10 november 2011
(<http://engagingpeace.com/?p=3790>)
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (s.d.). *Committee on the Rights of the Child*. Internet, 5 april 2012
(<http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/>)
- Operation Healthy Reunions (s.d.). *Helping our kids deal with war*. Internet, 21 februari 2012
(<http://www.mentalhealthamerica.net/reunions/infoWarChild.cfm>)
- Pelita (s.d.). *Maatschappelijk werk*. Internet, 6 maart 2012
(<http://www.pelita.nl/cms/publish/content/showpage.asp?pageID=14>)
- Plan België (s.d.). *Wat doet Plan?: Kinderen staan centraal*. Internet, 1 maart 2012
(<http://www.planbelgie.be/wat-doet-plan/werkwijze>)
- Plan België (s.d.). *Wie is Plan?: Plan België*. Internet, 1 maart 2012
(<http://www.planbelgie.be/over-plan/wie-is-plan/>)
- Reuters (2010-12-18). *Child labor helps war-torn Afghan families survive*. Internet, 10 november 2011
(<http://www.reuters.com/article/2010/12/18/us-afghanistan-children-labour-idUSTRE6BH0GN20101218>)
- RP (2009-10-02). *Rwandese kinderen raken ook nu nog getraumatiseerd door genocide*. Internet, 18 maart 2012
(http://www.vandaag.be/buitenland/16832_rwandese-kinderen-raken-ook-nu-nog-getraumatiseerd-door-genocide.html)
- de Bethune, S., De Schampelaere, M., Thijs, E. (2005-10-11). *Voorstel van resolutie inzake kinderen in gewapende conflicten*. Internet, 11 november 2011
(<http://www.sabinedebethune.be/index.php?id=wetsvoorstel&nid=1377&sn=Sabine%20de%20Bethune%20-%20Mia%20De%20Schampelaere%20-%20Erika%20Thijs>)
- Save the Children (s.d.). *Over ons*. Internet, 2 maart 2012

- (<http://www.savethechildren.nl/over/>)
- Save the Children (s.d.). *Waarom onderwijs?*. Internet, 2 maart 2012
(http://www.savethechildren.nl/Campagnes/00004/three_years_on/)
 - Scheffel-Baars, G. (s.d.). *Trauma en verwerking*. Internet, 21 februari 2012
(http://stichting-kombi.nl/docs/ART/Trauma_en_verwerking.pdf)
 - Seksueelmisdrijf.nl (s.d.). *Oorlogswapen*. Internet, 21 februari 2012
(http://www.seksueelmisdrijf.nl/joomla15/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=130)
 - Stanton, G. (1998). *The 8 Stages of Genocide*. Internet, 18 maart 2012
(<http://www.genocidewatch.org/genocide/8stagesofgenocide.html>)
 - Stevens, B. (s.d.). *Fotogalerij*. Internet, 30 april 2012 (<http://bruno.photoshelter.com/gallery-list>)
 - Stichting Kombi (s.d.). *Geschiedenis van Kombi*. Internet, 3 maart 2012
(<http://www.stichting-kombi.nl/geschiedenis.asp>)
 - Stichting Kombi (s.d.). *Homepagina Stichting Kombi*. Internet, 3 maart 2012
(<http://www.stichting-kombi.nl/>)
 - Stuurgroep ondervoeding (oktober 2009). *Screening en behandeling van ondervoeding*. Internet, 17 maart 2012
(http://www.stuurgroepondervoeding.nl/fileadmin/dbc/Stuurgroep/Richtlijn_screenen_en_behandelen_ondervoeding_oktober_2009.pdf)
 - UNICEF (s.d.). *Jaarverslag: Minder ongelukken met kinderen en landmijnen*. Internet, 4 november 2011
(http://www.jaarverslagunicef.nl/jaarverslag-2010/aDU1038_Minder-ongelukken-met-kinderen-en-landmijnen.aspx)
 - UNICEF (s.d.). *Meer weten over UNICEF*. Internet, 19 februari 2012
(<http://www.unicef.be/nl/page/meer-weten-over-unicef>)
 - UNICEF (s.d.). *Onze acties*. Internet, 19 februari 2012
(<http://www.unicef.be/nl/projects-map>)
 - UN Security Council (2009-09-30). *Security Council demands immediate and complete halt to acts of sexual violence*. Internet, 23 februari 2012
(<http://www.un.org/News/Press/docs/2008/sc9364.doc.htm>)
 - Van Den Broeck, J. (2009-2010). *De impact van kinderrechten en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind op lokaal niveau*. Internet, 23 oktober 2011
(http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/460/775/RUG01-001460775_2011_0001_AC.pdf)
 - Verenigde Naties (1946-12-11). *Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide*. Internet, 27 februari 2012
(<http://www.preventgenocide.org/nl/verdrag.htm>)
 - Verleyen, K. (2003). *Project genocide: genocide = volkerenmoord = genocide*. Internet, 27 februari 2012
(<http://www.jeugdenvrede.be/sites/default/files/downloads/genocide.pdf>)
 - Vlaamse Jeugdraad (s.d.). *VN Comité voor de rechten van het kind niet mals voor België*. Internet, 29 maart 2012
(<http://www.vlaamsejeugdraad.be/pers/vn-comite-voor-de-rechten-van-het-kind-niet-mals-voor-belgie/>)
 - Vluchtelingenwerk Nederland (s.d.). *Lesprogramma voor kinderen uit groep 7 en 8*. Internet, 17 mei 2012
(<http://www.vluchtelingenwerk.nl/lesprogramma/hier-ben-ik-veilig.php>)
 - Vluchtelingenwerk Nederland (s.d.). *Vluchtelingen en asielzoekers*. Internet, 24 februari 2012
(<http://www.vluchtelingenwerk.nl/vluchtelingen/vluchtelingen-asielzoekers.php>)

- Vossen, C. (2008-2009). *Het psychosociaal welzijn en de rol van coping*. Internet, 15 oktober 2011 (http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/392/905/RUG01-001392905_2010_0001_AC.pdf)
- Vranckx (Canvas: 2008-12-03). *Verknalde Jeugd*. Videofragment, 11 november 2011 (http://www.canvas.be/extra/html/page_view_video.html?f=http://media.vrtnieuws.net/2011/11/100454684TRAILERCO8699289.urlFLVLong.flv&keepThis=true&TB_iframe=true&height=320&width=520)
- Vzw Kindsoldaten (2010). *Info vzw: presentatie 2010*. Internet, 19 februari 2011 (<http://www.childsoldiers.net/presentatie.html>)
- Vzw Vormen (s.d.). *De visie en missie van Vormen vzw*. Internet, 1 maart 2012 (<http://www.vormen.org/organisatie/index.htm>)
- Vzw Vormen (s.d.). *Kinderrechtenkwartet*. Internet, 20 april 2012 (<http://www.vormen.org/downloads/KinderrechtenKwartet.pdf>)
- Vzw Vormen (s.d.). *RECHT-vaardig, menswaardig: kinderarbeid*. Internet, 10 november 2011 (<http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Kinderarbeid.html>)
- Vzw Vormen (s.d.). *RECHT-vaardig, menswaardig: recht op voedsel*. Internet, 17 maart 2012 (<http://www.vormen.org/Rechtvaardig/Voedsel.html>)
- Vzw Vormen (s.d.). *Vermist in oorlog*. Internet, 10 november 2011 (<http://www.vormen.org/GrenzenAanOorlog/Downloads/VermistInOorlog.pdf>)
- Vzw Vormen (s.d.). *Vragen en Antwoorden*. Internet, 17 februari 2012 (<http://www.vormen.org/informatie/VragenEnAntwoorden.html>)
- War Child (s.d.). *Hoi, ik ben Mustafa*. Internet, 1 mei 2012 (<http://kidsforwarchild.nl/nieuws/2245/hoi-ik-ben-mustafa.html>)
- War Child (s.d.). *Dit doen we*. Internet, 19 februari 2011 (<http://www.warchild.nl/dit-doen-we>)
- War Child (s.d.). *Geschiedenis*. Internet, 19 februari 2011 (<http://www.warchild.nl/geschiedenis>)
- War Child (s.d.). *Ons werk*. Internet, 17 maart 2012 (<http://www.warchild.nl/ons-werk>)
- Wikipedia (s.d.). *Burgeroorlog Sierra Leone*. Internet, 29 maart 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Burgeroorlog_Sierra_Leone)
- Wikipedia (s.d.). *Congolese Burgeroorlog*. Internet, 8 april 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Congolese_Burgeroorlog)
- Wikipedia (s.d.). *Declaration of the Rights of the Child*. Internet, 20 oktober 2011 (http://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_the_Rights_of_the_Child)
- Wikipedia (s.d.). *Internationaal recht*. Internet, 17 februari 2011 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Internationaal_recht)
- Wikipedia (s.d.). *Internationaal Verdrag betreffende de Status van Vluchtelingen*. Internet, 24 februari 2012 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Internationaal_Verdrag_betreffende_de_Status_van_Vluchtelingen)
- Wikipedia (s.d.). *Irak-Iranoorlog*. Internet, 29 maart 2012 (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Irak-Iranoorlog>)
- Wikipedia (s.d.). *Regressie (psychologie)*. Internet, 15 oktober 2011 (http://nl.wikipedia.org/wiki/Regressie_%28psychologie%29)

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U. LEUVEN VZW

departement Lerarenopleiding – RENO

Sint-Jozefstraat 1 – 8820 TORHOUT

tel 050 23 10 30

fax 050 23 10 40

reno@katho.be

www.katho.be/reno

Oorlog door kinderoogen

Kinderen in oorlog

Leerlingenbundel Child @ War / War @ Child
Leerkrachtenhandleiding Child @ War / War @ Child

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U.LEUVEN VZW

departement Lerarenopleiding - RENO

Naam *Lies Bertin*

Klas *3.3 AGIP*

Begeleider *Sebastian Vande Ginste*

Academiejaar *2011-2012*

Oorlog door kinderogen

Kinderen in oorlog

Leerlingenbundel Child @ War / War @ Child

Leerkrachtenhandleiding Child @ War / War @ Child

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U.LEUVEN VZW

departement Lerarenopleiding - RENO

Naam *Lies Bertin*

Klas *3.3 AGIP*

Begeleider *Sebastian Vande Ginste*

Academiejaar *2011-2012*

Oorlog door kinderogen

Kinderen in oorlog

Leerlingenbundel Child @ War / War @ Child

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U.LEUVEN

VZW

departement Lerarenopleiding - RENO

Naam *Lies Bertin*

Klas 3.3 AGIP

Begeleider *Sebastian Vande Ginste*

Academiejaar 2011-2012

Child @ War / War @ Child

oorlog

tanks

bulderende kanonnen

mensen vluchten

vliegtuig

leeg dorp

(Lieselotte Hermans, 9 jaar,
Merchtem)

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	2
2	Onze reis gaat van start!.....	3
2.1	Het verhaal van Neymar uit Irak.....	3
2.2	Het verhaal van Dominic uit Rwanda.....	6
2.3	Het verhaal van Ishmael uit Sierra Leone.....	10
2.4	Het verhaal van Amina uit Somalië.....	14
2.5	Het verhaal van Mohamed uit Afghanistan.....	16
3	Kinderen in bezet gebied.....	21
3.1	Conflicten.....	21
3.2	Moeilijkheden tijdens een oorlog.....	26
4	The road to peace: afspraken.....	28
4.1	Kinderrechten.....	29
4.2	Is er dan niemand die helpt?.....	36
4.2.1	UNICEF.....	36
4.2.2	War Child.....	38
5	Reflecteren, reflecteren: wie zijn best doet, zal het leren.....	40
6	Bijlagen.....	41
6.1	Kinderrechtenverdrag.....	41
6.2	Instructiekaart voor het maken van een cirkeldiagram.....	45

1 Inleiding

Hallo! Ik ben Pax en ben 16 jaar. Zoals je ziet: ik ben een uil! Overdag ga ik naar school en 's avonds ga ik naar de muziekles. Ik ga ook heel graag op wereldreis. Er is niets leuker dan de wind onder mijn vleugels te voelen.

Tijdens mijn vorige reis viel er mij wat op. In sommige landen gebeurden er vreemde dingen. Ik wist niet wat ik zag! Ik was zeer benieuwd maar durfde niet verder in mijn eentje. Dus vloog ik gewoon terug naar huis. Samen kunnen we deze landen toch eens van dichterbij bekijken. Beantwoord eerst eens de volgende vragen. Op deze manier leren we elkaar beter kennen.

- Heb je broers of zussen?
 - Wat zijn jouw hobby's?
 - Wie zijn jouw beste vrienden / vriendinnen?
 - Wat doe je in jouw vrije tijd?
 - Wat was het eerste dat je deed toen je opstond?
 - Wat heb je vanmorgen gegeten?
 - Wat is jouw lievelingseten?
 - Hoe ben je vanmorgen naar school gekomen?
 - Ga je graag naar school? Waarom wel / niet?
-

Samen gaan we op wereldreis. We bezoeken verschillende landen: Irak, Rwanda, Sierra Leone, Somalië en Afghanistan. In deze landen gebeurden die vreemde dingen waarover ik het daarnet had. Van een vriend hoorde ik dat er in die landen oorlog is. Maar wat gebeurt er eigenlijk in landen waar het oorlog is? Hoe leven jouw leeftijdsgenoten in die landen? Samen trekken we op onderzoek. Daarom zullen we straks van het ene land naar het andere vliegen. Maar nu genoeg gepraat over de opdracht. We vliegen erin!

2 Onze reis gaat van start!

Warm jouw vleugels alvast op, want we gaan zo meteen vertrekken. Je maakt straks kennis met Neimar (uit Irak), Dominic (uit Rwanda), Ishmael (uit Sierra Leone), Amina (uit Somalië) of Mohamed (uit Afghanistan). Sommigen van hen zijn intussen al volwassen. Ze hebben één ding gemeen: ze maakten allemaal oorlog mee toen ze kind waren. Zo meteen krijg je hun verhaal te horen.

Ben je klaar? Oké, dan vertrekken we. Eerst vliegen we naar Irak. Daar ontmoeten we Neimar...

2.1 Het verhaal van Neimar uit Irak

Hallo, ik ben Neimar. Ik ben geboren in Irak op 6 februari 1970. Nu ben ik dus 42 jaar. Dit is mijn verhaal... Toen ik 10 jaar was, brak in Irak de oorlog uit met het buurland Iran. Ik woonde op dat moment met mijn ouders, broers en zussen in Bagdad. Bagdad is de hoofdstad van Irak. Elke dag ging ik naar school. 's Avonds voetbalde en speelde ik met mijn vrienden. Maar toen de oorlog uitbrak, mocht dit niet meer...

Dit ben ik! Op deze foto was ik 10 jaar.

Ik herinner me nog goed dat ene gesprek met mijn moeder. Ze vertelde me dat de oorlog op komst was.

Mijn moeder zei: "Luister zoon, je moet niet meer laat thuiskomen en je mag niet meer op straat spelen." Ik speelde meestal tot elf uur op straat. Ik vroeg haar waarom ik niet meer op straat mocht spelen. "Het kan gevaarlijk zijn", zei mijn moeder. Ik begreep er niets van... Toen begon mijn moeder te vertellen: "Het kan zijn dat we worden beschoten want iemand wil ons vermoorden." Ik begreep haar nog steeds niet en vroeg: "Waarom wil iemand ons vermoorden?" Ze zei: "Ja mijn zoon... Het is gevaarlijk op straat, je moet THUIS blijven."

De leider van ons land, Saddam Hoessein, was niet echt te vertrouwen. In Iran, ons buurland, zit er veel olie in de grond. Zoals je weet: olie is duur. Saddam wou heel graag de Iraanse olie voor zich, zodat Irak rijker werd. Natuurlijk ging Iran hier niet mee akkoord... Uiteindelijk brak de oorlog uit op 22 september 1980.

Toen de oorlog begon, voelde ik de spanning in de stad hangen. De mensen waren heel bang. Ik hoorde de eerste schoten om tien na zes 's morgens. Er vlogen geregeld vliegtuigen over. Mijn ouders waren zeer bang, ze waren echt in paniek. Ik wist wel dat mijn ouders bang waren maar ik snapte nog niet echt waarom. Toen de zoon van onze burens omkwam door een raketinslag, wist ik waarvoor mijn ouders bang waren.

- Waarvoor waren Neimars ouders bang, denk je?

.....

Een sirene waarschuwde ons voor bombardementen. Meestal kwam het sirenegeluid te laat... Het was zeer moeilijk om altijd binnen te blijven. Ik wilde buiten spelen maar dat mocht niet! Onze stad werd niet altijd aangevallen, maar het gevaar schuilde in een klein hoekje. Ik was een zeer nieuwsgierige jongen. Daarom ging ik soms kijken waar de bommen waren ingeslagen. Per ongeluk vertelde ik dit een keer aan mijn moeder. Ze was razend! "Je kunt gewond geraken, Neimar!", riep ze tegen me...

- Wat zou jij doen mocht je weten dat je stad gebombardeerd wordt?

.....
.....

- Zou jij ook gaan kijken waar de bommen zijn ingeslagen? Waarom wel / niet?

.....
.....

- Waarom is Neimars moeder boos dat hij op zoek gaat naar de plaats van de bominslag? Hoe zou jouw moeder reageren?

.....
.....
.....

Soms was ik zodanig nieuwsgierig dat ik alles met mijn eigen ogen moest zien. Op een dag hoorde ik dat er opnieuw raketaanvallen waren in Bagdad. Ik ging naar buiten om te kijken. Je gelooft nooit wat ik toen zag! Ik zag een raket recht voor mij passeren. Ze ontplofte een paar kilometer verderop. Ik was bang en blij tegelijkertijd! Telkens wanneer Bagdad aangevallen werd, moest ik schuilen. Ik schulde nooit alleen. Zo wist er altijd iemand waar ik was. Mijn ouders wilden ons zoveel mogelijk beschermen. Ik schulde niet graag.

- Waar zou jij schuilen, mocht jouw dorp of stad aangevallen worden?
.....
- Waarom verkies je die plek?
.....

Een populair spelletje dat ik samen met mijn vrienden speelde, was 'oorlogje'. We speelden de oorlog na volgens hetgeen we zagen in de stad. We gebruikten een stuk hout als geweer. Toen de oorlog net begon, sloot onze school drie maanden. Het was te gevaarlijk om naar school te gaan. Na die drie maanden ging de school verplicht opnieuw open. Toen ik ouder werd, moesten er enkele schoolvrienden meevechten in de oorlog. Twee vrienden van mij zijn omgekomen in de oorlog. De oorlog in Irak duurde tot 1988. Daarna sloten Iran en Irak voor even vrede.

- Waarom sloot Neimars school?
.....
- Zou jij het leuk vinden als je school sloot? Waarom wel / niet?
.....
.....
- Wat zou jij ervan vinden mocht er oorlog in jouw dorp of stad zijn?
.....
.....
- Welke symbolen passen bij het verhaal van Neimar? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

We vliegen even wat verder. Nu gaan we naar Rwanda. Rwanda is een Afrikaans land. In Rwanda leven er verschillende volkeren. Ga op zoek in een Van Dale-woordenboek. Wat is 'een volk'? Leg dit uit in jouw eigen woorden.

.....

.....

In Rwanda leven twee grote volkeren samen. Deze twee volkeren (de Hutu's en de Tutsi's) konden het niet goed met elkaar vinden. In 1994 hadden ze er allebei genoeg van. Ze begonnen elkaar aan te vallen en de oorlog brak uit. Dominic maakte dit mee van op de eerste rij.

2.2 Het verhaal van Dominic uit Rwanda

Hallo, ik ben Dominic en ben 26 jaar. Als kind speelde ik graag voetbal. Mijn dag was altijd goed gevuld. 's Ochtends deed ik enkele klusjes in huis en 's middags ging ik met mijn broers en zussen naar school. 's Avonds had ik dan tijd om te voetballen. Ik was 8 jaar toen de oorlog in Rwanda uitbrak. Dit is mijn verhaal...

Dit ben ik toen ik 8 was.

Ik woonde met mijn familie in het dorpje Gahara. Op 6 april 1994 brak de oorlog uit in Gahara. Ik had nog nooit oorlog meegemaakt. Ik wist niet echt wat dat was, 'oorlog'. Mijn ouders waren bang voor de oorlog. Hierdoor wist ik dat 'oorlog' niet echt leuk was. Op 13 april 1994 ging mijn moeder om een voedselpakket bij een hulpcentrum wat verderop. Samen met mijn vier zussen en broers ging ze op pad. Er was niet veel te eten maar gelukkig kon het hulpcentrum ons helpen...

- In tijden van oorlog hebben de mensen vaak honger. Je kent dat gevoel wel: honger hebben.

Omschrijf dit gevoel.

.....

Mijn moeder, broers en zussen waren nog niet zo lang weg. Plots werd er geschoten in ons dorp. Ik was alleen thuis met papa. Ik was heel bang en mijn hart klopte razendsnel. Elk moment kon een kogel ons raken! Er werden huizen in brand gestoken. Waarom deden die mensen dat? Enkele dorpelingen raakten gewond. Daarom besloot mijn vader om het huis te verlaten, maar mijn moeder was nog niet terug! Ze was nog steeds met mijn broers en zussen op weg naar het hulpcentrum. Papa zei dat we niet anders konden. Het was kiezen tussen leven of dood. We wisten niet of vluchten een goed idee was. In Gahara was het zeker niet veilig meer. Dus sloegen we zonder mijn moeder, broers en zussen op de vlucht.

- Wat zou jij doen? Zou je vluchten of toch blijven? Waarom maak je die keuze?

.....

- Hoe zou jij je voelen mocht je in zo'n situatie vluchten? Leg uit waarom.

.....

We waren niet de enigen die vluchtten. Het leek alsof het volledige dorp op de vlucht sloeg. Samen met mijn vader liep ik de ganse dag in de brandende zon. We wandelden zo'n 25 kilometer. Toen bereikten we het dorpje Kiramuruzi. We sliepen die nacht onder de blote hemel. Ik vroeg mij af hoe het met mijn moeder, broers en zussen ging. Iets na middernacht werd

ik wakker. Ik hoorde ontploffingen en geweschoten. Ik moest meteen terugdenken aan de geweschoten in ons dorp. Ik was bang, stond op en verstopte me achter een muur. Een uur later hoorde ik geen geweschoten meer. Ik keerde terug naar de slaapplaats, maar... waar was mijn vader?... Ik zocht urenlang naar mijn vader maar ik vond hem niet. Ik ging opnieuw slapen. "Misschien zie ik hem morgenochtend terug", dacht ik.

- Waarom verstopt Dominic zich achter een muur?

.....

- Denk jij dat Dominic zijn vader terug zal vinden? Waarom denk je dit?

.....

's Ochtends vond ik mijn vader niet terug. Daarom besloot ik de mensen te volgen die op weg waren naar een ander dorp. Ik was helemaal alleen en kende niemand. Af en toe kreeg ik wat eten van de mensen. 's Nachts sliep ik langs de kant van de weg. Het was koud 's avonds. Ik wandelde drie of vier dagen in mijn eentje. Op een dag stak ik de grensrivier met Tanzania over. Tanzania is het buurland van Rwanda. In Tanzania waren er heel veel gevluchte Rwandezen. Ze leefden er in een vluchtelingenkamp. Mensen zetten er een tent op.

- Op de foto hieronder zie je een vluchtelingenkamp. Beschrijf het kamp.

.....

.....

.....

- Zou jij graag in zo'n tentenkamp verblijven? Waarom wel / niet?

.....

.....

- Stel: het is oorlog in jouw land. Zou je dan beslissen om in zo'n tentenkamp te verblijven?

.....

.....

Ik weet niet hoe lang ik in het vluchtelingenkamp heb rondgewandeld. Plotseling kwam er een blanke man naar me toe. Hij vertelde me dat hij van 'Artsen Zonder Grenzen' was. Hij vroeg me waar mijn ouders waren. Ik begon te huilen en vertelde hem wat er gebeurd was. De man nam me mee naar een tent waar ze voedsel uitdeelden. Daarna moest ik de namen van mijn ouders, broers en zussen opgeven. Het Rode Kruis heeft een tijdje mijn familie proberen op te sporen, maar ze hebben niemand teruggevonden. De oorlog begon en eindigde in 1994. Ik ben nu 26 jaar oud. Zou mijn familie nog leven? Ik weet het niet...

- Misschien kent iemand in de klas 'Artsen Zonder Grenzen'. Wat doet deze organisatie?

.....

- Wat vraagt Dominic zich al jarenlang af?

- Welke symbolen passen bij het verhaal van Dominic? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

We vliegen door naar Sierra Leone. Sierra Leone is ook een Afrikaans land. De oorlog begon er in 1991. Sommige mensen keerden zich tegen de president. Deze mensen noemen we ook 'rebellen'. De rebellen organiseerden zich als een leger. De president ging hier natuurlijk niet mee akkoord. Het rebellenleger kwam recht tegenover het leger van Sierra Leone te staan. Pas in 2002 hielden ze op met vechten.

Straks ontmoet je Ishmael. Ishmael was 12 jaar oud toen hij in het leger terecht kwam. Hij heeft een tijdje in het leger gevochten als kindsoldaat.

2.3 Het verhaal van Ishmael uit Sierra Leone

Hallo, ik ben Ishmael. Ik ben afkomstig uit Sierra Leone. Als kind woonde ik met mijn vader, stiefmoeder en twee broers in een huis. Ik ging elke dag naar school. 's Avonds luisterde ik veel naar de radio. Muziek maken was mijn grootste hobby! Samen met mijn broer Junior schreef ik rapliedjes. Ik had een leuk leven. Tot die ene dag mijn leven veranderde...

Dit ben ik toen ik 12 jaar was. Ik was best gevaarlijk in die periode...

Mijn vader had me verteld dat het oorlog was. Ik maakte me geen zorgen want de oorlog was ver weg. Op een dag ging ik met mijn broer en enkele vrienden naar een talentenwedstrijd. Het zou een leuke dag worden! Plotseling werd er in het rond geschoten. Mijn vrienden en ik vluchtten meteen naar een ander dorp. Wat later zagen we een busje uit ons dorp. Wanneer de deur openging, merkten we dat terugkeren naar ons dorp te gevaarlijk was... Achterin de bus lagen drie doden (twee meisjes en een jongen). De vader huilde om zijn vermoorde gezin. Een vrouw probeerde hem te troosten. Ik wilde weglopen, maar dit was te gevaarlijk. Misschien waren er rebellen in de buurt?

- Wat zou jij doen in Ishmaels plaats? Zou jij terugkeren naar huis? Waarom wel / niet?
.....
.....
.....
- Waarom is Ishmael bang voor de rebellen?
.....
.....

Leefde mijn familie nog? Was het gevaarlijk in mijn dorp? Ik had zoveel vragen. Mijn vrienden en ik besloten om de bossen in te trekken. Zo vielen we minder op. Op een dag verloor ik mijn broer uit het oog. Nu was ik alles kwijt: mijn moeder, mijn vader, mijn broer, mijn thuis... alles! Ik besliste om alleen op pad te gaan. Het was zeer moeilijk om eten te vinden. Ik had heel veel honger. Wat later kwam ik een groepje leeftijdsgenoten tegen. Ook zij waren gevlucht uit hun dorp. We besloten om samen op pad te gaan. Wanneer Saidu (een jongen uit ons groepje) stierf, waren we allemaal in de war. Veel tijd om te rouwen hadden we niet. We moesten in leven blijven. Dus liepen we verder.

- Stel: je moet in je eentje vluchten. Welke vragen zou jij jezelf stellen?

.....
.....
.....

- Ishmael moest in zijn eentje overleven. Wat heb je nodig om te overleven?

.....
.....

Via via hoorde ik dat mijn familie dood was. Mijn vader, moeder, stiefmoeder en broers waren dood. Op een dag kwamen we soldaten van het leger tegen. Wat was ik bang! Ze hadden grote geweren bij zich en gebruikten ze maar al te graag... Ze dwongen ons om met hen mee te gaan. "Wat zal er met me gebeuren?!", vroeg ik me af. We liepen naar een kamp. De soldaten rookten cannabis en keken naar films. Dagelijks kregen mijn vrienden en ik enkele taken van de soldaten, zoals bv. water halen, hout sprokkelen, enz. Toen naderde de oorlog het kamp... Vanaf dat moment moest elk kind in het kamp zich voorbereiden op de oorlog. Ik begreep er niets van. De soldaten konden ons toch beschermen? Plotseling vertelden de soldaten ons dat we moesten vechten tegen de rebellen. De luitenant zei tegen ons:

"Sommigen van jullie zijn hier omdat ze jullie ouders of familieleden hebben vermoord. Anderen zijn hier omdat dit een veilige plek is. We hebben sterke mannen en jongens nodig om ons te helpen vechten tegen de rebellen. Als je niet wil helpen of vechten: oké, maar dan krijg je ook geen eten en kun je niet in dit kamp blijven. (...) Morgenochtend moeten jullie hier allemaal klaarstaan."

Niemand verliet het kamp. Niemand wist waar hij/zij anders naartoe moest. De volgende dag begon onze training. Elk kind van het kamp kreeg een AK-47. Dit geweer was voor sommige kinderen te groot. Ze lieten het telkens vallen.

- Waarom gaan de kinderen niet gewoon naar huis? Overleg in de klas en schrijf enkele redenen op.

.....
.....
.....

Tijdens de vechoefening zei de kolonel altijd: “Stel je de vijand voor. De rebellen die je ouders, je familie hebben vermoord. Zij zijn verantwoordelijk voor alles wat je overkomen is.” Ik begon in die zin te geloven. Op een dag moesten we echt gaan vechten. Wij, kinderen, moesten gaan vechten! Alle kindsoldaten kregen een pil. Het eerste gevecht was raar. De pil zorgde ervoor dat ik vergat wat ik deed. Na een tijdje begon ik het vechten gewoon te worden. Mijn dagen bestonden uit voetballen, naar films kijken en vechten.

- Wie is de ‘vijand’ van Ishmael?
- Waarom krijgt Ishmael een pil?

.....

Na een tijdje maakten mijn vrienden en ik er een wedstrijd van. Wie het meest rebellen doodde, was de kampioen. Maar... ik kreeg nachtmerries. De pillen konden mijn nachtmerries niet wegnemen. Ik begon te beseffen wat ik deed. Het leven in het kamp was zwaar. Ik was veel verdrietig en miste mijn familie. Ik besepte dat ze allemaal dood waren... Toen ik 15 was, kwamen er mannen van UNICEF naar ons kamp. Ik was één van de weinigen die met hen mee moest gaan. Eerst was ik heel boos dat ik uit het leger moest. Nu ben ik blij hiervoor. Ik moest geen mensen meer vermoorden. Wat ik deed, was niet normaal. Dankzij UNICEF kan ik opnieuw een normaal leven leiden.

- Welke organisatie gaf Ishmael zijn normale leven terug?
- Wat kun je hier zelf al over vertellen?

.....
.....

- Vind jij het oké dat volwassen mensen kinderen gebruiken om hun oorlog uit te vechten? Waarom wel / niet?

.....
.....
.....

- Welke symbolen passen bij het verhaal van Ishmael? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

OPDRACHT

- *Speel het spel over kindsoldaten van Amnesty International. Met welke problemen en gevaren worden kindsoldaten geconfronteerd? Noteer hieronder minstens drie voorbeelden.*

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Onze volgende halte ligt in Somalië. Hier ontmoeten we Amina. Ze is 11 jaar en moest Somalië verlaten. In Somalië is het niet duidelijk wie het land bestuurt. Er zijn veel mensen die de macht willen. Dit leidt in 2006 tot oorlog. Ook het buurland Ethiopië vecht mee in deze oorlog. De oorlog in Somalië is nog steeds bezig. We luisteren even naar Amina's getuigenis.

2.4 Het verhaal van Amina uit Somalië

Hoi, ik ben Amina en ben 13 jaar. Ik ben geboren in Somalië. Dit is een Afrikaans land. Mijn grootste hobby is dansen en naar school gaan. Ik lees en schrijf graag. Ook in Somalië is er oorlog. Daarom ben ik met mijn ouders gevlucht naar Nederland. Ik vertel je even mijn verhaal. Kijk en luister goed, want na het filmfragment heb ik nog enkele vragen voor jullie...

- Geef één reden waarom mensen uit hun land vluchten.
.....
- Wat is een 'asielzoeker'?
.....
- Wanneer is iemand 'vluchteling'?
.....
- Waarom bleef Amina in Somalië de hele dag in huis?
.....
- Wat nam Amina mee tijdens haar vlucht naar Nederland?
.....
- Hoe voelde Amina zich toen ze aankwam in Nederland?
.....
- Waarom voelde ze zich zo?
.....
- Hoe zou jij je voelen als je België zou moeten verlaten?
.....
- Stel: je mag één iets meenemen tijdens je vlucht. Wat zou jij meenemen?
- Welke symbolen passen bij het verhaal van Amina?

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

Er zijn verschillende redenen waarom mensen vluchten. Bekijk de foto's hieronder. Waarom vluchten deze mensen?

1

2

3

4

Foto 1:

Foto 2:

Foto 3:

Foto 4:

OPDRACHT

Je maakt met enkele vrienden / vriendinnen een ballonvaart. Je hebt 30 voorwerpen mee in de mand. Plots merk je dat de luchtballon snel daalt. Je zult voorwerpen overboord moeten gooien.

- *Eerst gooi je tien dingen overboord.*
- *De ballon blijft toch dalen... Daarom gooi je nog eens zeven voorwerpen overboord.*
- *De ballon blijft nog steeds dalen. Gooi opnieuw vijf voorwerpen overboord.*
- *Uiteindelijk heb je nog acht voorwerpen in de mand liggen. Welke acht voorwerpen hebben jullie nog in de mand liggen? Waarom heb je net deze voorwerpen in de mand gehouden?*

Onze reis zit er bijna op. We moeten nog één keer stoppen. Deze keer stoppen we in Afghanistan.

Op 11 september 2001 vlogen er twee vliegtuigen in de WTC-torens. De WTC-torens stonden in Amerika. Er kwamen zo'n 3 000 mensen om het leven. De Amerikaanse president Bush was woedend. De vliegtuigen waren gekaapt door terroristen. De Amerikaanse president besliste om Afghanistan binnen te vallen. Hij wilde alle terroristen uit de weg ruimen. Hij richtte zich speciaal tegen de Taliban. De Taliban is een terroristische beweging. De organisatie bevond zich overal in Afghanistan.

2.5 Het verhaal van Mohamed uit Afghanistan

Hallo, ik ben Mohamed en woon in Afghanistan. Ik acteer heel graag. Later wil ik acteur worden! Daarom oefen ik elke avond mijn tekst. 's Ochtends en 's middags moet ik werken. Vroeger ging ik elke dag naar school, maar nu niet meer. Het is onveilig in mijn land. Op 7 oktober 2001 brak de oorlog uit. Van mijn moeder mocht ik niet meer buitenspelen. Ik woonde toen in de hoofdstad Kaboel. Kaboel werd veel gebombardeerd. Mijn vader werd door de Taliban vermoord. Mijn moeder wilde niet meer in Kaboel blijven. Daarom verhuisden we.

- Wat lag er aan de basis van de verhuizing van Mohameds gezin?

.....
.....

Het is niet echt leuk in Afghanistan. De Taliban zegt vaak wat mag en niet mag. Als je niet gehoorzaamt, word je gestraft. Er wordt nog vaak geschoten. Ook vallen er nog steeds bommen. Ik vind dit alles behalve plezant. Het liefst zou ik opnieuw vrede willen. In Afghanistan is er al veel oorlog geweest. Hierdoor zijn de meeste gebouwen kapot. Ook de velden zijn kapot. Hierdoor is er elk jaar maar een kleine oogst. Op sommige plaatsen liggen er mijnen. Mijnen zijn gevaarlijk want je ziet ze bijna niet liggen. Als je erop trapt, ontploffen ze. Een vriend van mij verloor zo zijn been.

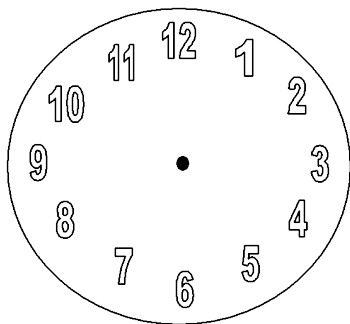
- De Taliban zegt op sommige plaatsen wat mag en niet mag. Ze zeggen welke kleren de mensen moeten dragen, welke godsdienst ze moeten hebben, enz. Wat zou jij hiervan vinden mocht dit zo zijn in België?

.....
.....
.....
.....

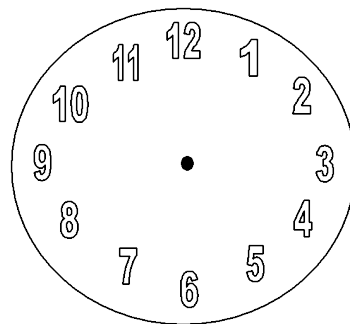
In Afghanistan is er veel armoede. Het is moeilijk om de velden te bewerken. Eten kost veel geld. Mijn vader is dood. Vroeger kon hij voor ons geld verdienen, maar nu is dit mijn taak. Elke dag werk ik van 7 uur 's ochtends tot 21 uur 's avonds. Ik werk in een naaiatelier. Enkel de zondag heb ik een beetje tijd voor mezelf. In mijn vrije tijd speel ik toneel. Dit doe ik samen met andere jongens en meisjes. De mensen praten veel over die meisjes. In Afghanistan past het eigenlijk niet dat meisjes en jongens dingen samendoen.

- Waarom moet Mohamed gaan werken?
- Kleur de werkuren van Mohamed in het groen.

Voormiddag

Namiddag

- Hoeveel uur heeft Mohamed per dag om te eten, slapen, enz.?

Afghanistan is al heel lang geen veilig land meer om in te wonen. Ik zou veel liever naar school gaan. Daar kan ik leren lezen en schrijven. Aangezien we thuis geld nodig hebben, moet ik werken. Door de oorlog is eten duur geworden. Ik heb dus geen andere keuze. Maar... Ik wil naar school! Ik wil kunnen lezen en schrijven! De oorlog is nog steeds niet gedaan. Gelukkig helpt War Child soms. Zij organiseren leuke activiteiten.

- Wat wens jij Mohamed toe?
- Welke symbolen passen bij het verhaal van Mohamed? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

OPDRACHT

Stippel onze reis uit op de kaart hieronder. Onze reis begint in België.

OPDRACHT

Ga op zoek in kranten, tijdschriften, enz. Zoek nog vijf plaatsen / landen waar er momenteel oorlog is. Duid deze landen aan op de kaart (op de vorige pagina). Geef hieronder nog kort wat uitleg over deze oorlogen.

- 1 Land(en) + uitleg:
- 2 Land(en) + uitleg:
- 3 Land(en) + uitleg:
- 4 Land(en) + uitleg:
- 5 Land(en) + uitleg:

OPDRACHT

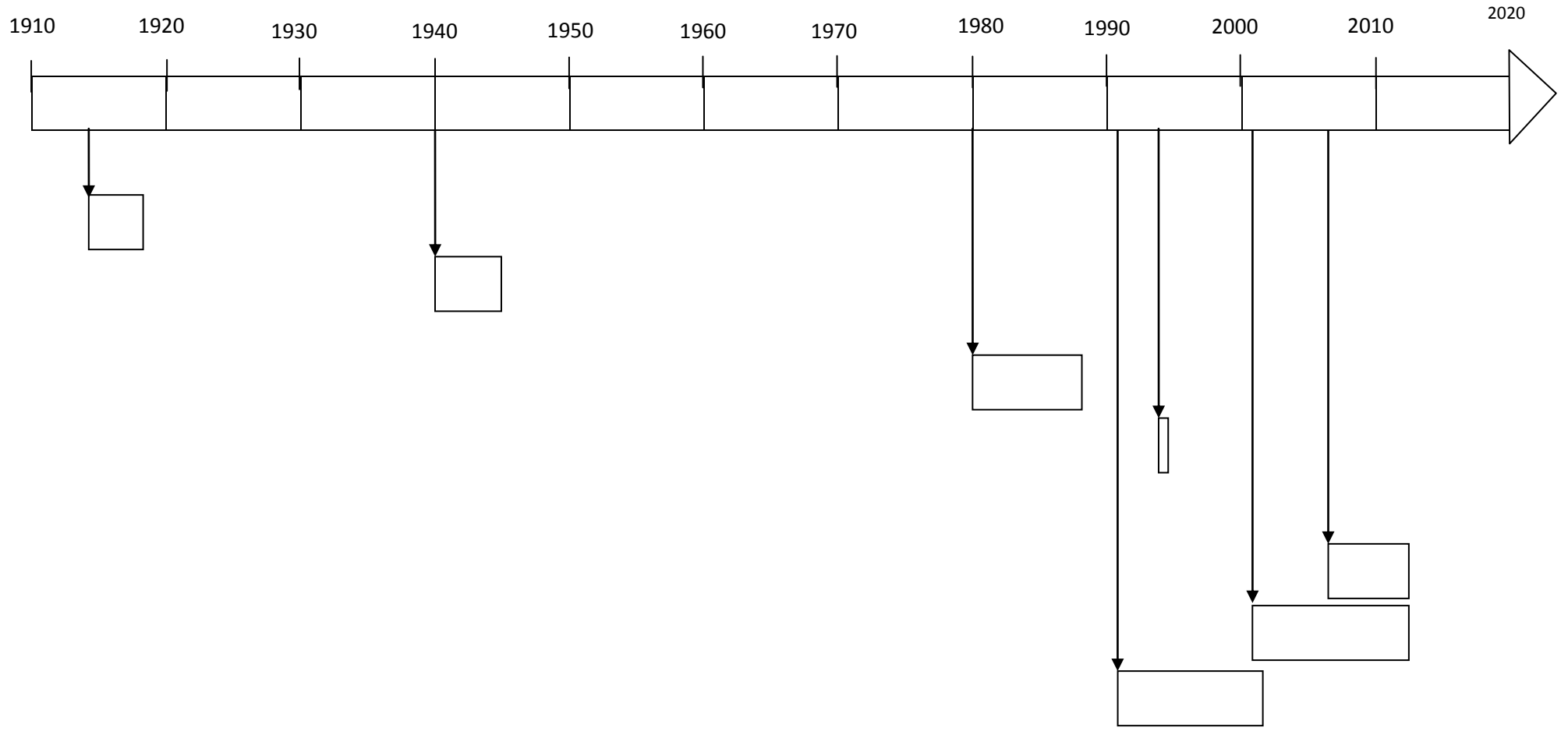
Op de volgende pagina vind je een tijdslijn.

- Daarnet werden er vijf verschillende oorlogen besproken. Ga op zoek wanneer deze oorlogen startten en eindigden.
- Duid deze oorlogen aan op de tijdslijn. Kleur de balken onder de tijdslijn in de juiste kleur.

Kleur?	Oorlog?	Wanneer?	Verhaal van...
Blauw	Iran-Irakoorlog		Neimar
Groen	Oorlog in Rwanda		Dominic
Oranje	Oorlog in Sierra Leone		Ishmael
Rood	Oorlog in Somalië		Amina
Geel	Oorlog in Afghanistan		Mohamed

- Ook in België is er nog oorlog geweest: de Eerste Wereldoorlog en de Tweede Wereldoorlog. De Eerste Wereldoorlog duurde van tot De Tweede Wereldoorlog duurde van tot Duid ook deze oorlogen aan onder de tijdslijn.

Paars	Eerste Wereldoorlog	
Grijs	Tweede Wereldoorlog	

3 Kinderen in bezet gebied

We hebben reeds vijf verhalen besproken over kinderen die in aanraking kwamen met oorlog. Elk hebben ze hun eigen verhaal. Veel van jouw leeftijdsgenoten worden bij een oorlog betrokken. Samen bekijken we enkele zaken van dichterbij. Hoe zit het met mensen- en kinderrechten tijdens een oorlog? Waarom is er oorlog? Enz. Al deze vragen worden in dit hoofdstuk beantwoord.

3.1 Conflicten

Je kent het wel: ruzie met je broer of zus, oorlogstaferelen op tv, gekibbel thuis, ... Conflicten vind je overal. In België, Nederland, Frankrijk, enz. is er vrede. De mensen komen er al bij al goed overeen. We hebben tijdens onze wereldreis ontdekt dat dit niet overal zo is. In heel wat landen is er nog steeds oorlog. Veel van jouw leeftijdsgenoten worden bij deze oorlogen betrokken, maar hoe? Wel, dat zullen we samen onderzoeken.

Waar denk jij aan als je het woord 'oorlog' hoort? Schrijf enkele woorden in het kader hieronder.

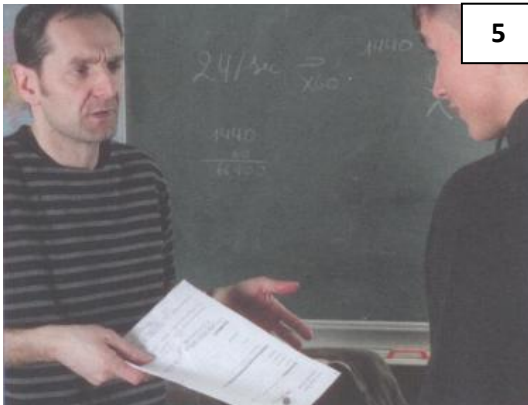
Oorlog = ?

- Wanneer was er voor het laatst oorlog in België?
- Hoeveel jaar is dit geleden?
- Waarom was er toen oorlog?
.....
.....

OPDRACHT

Hieronder vind je enkele foto's over conflicten terug. Kies één foto uit. Ga daarna op zoek naar de (mogelijke) oorzaak voor het conflict. Ga ook op zoek naar de daders en slachtoffers van het conflict.

Gekozen foto:

<p>Mogelijke orzaak?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>Welk gevoel roept dit bij jou op? Ik voel...</p> <ul style="list-style-type: none">• angst• woede• medeleven• frustratie• verdriet•
<p>Mogelijke dader(s)?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>Welk conflict is het?</p> <ul style="list-style-type: none">• conflict tussen personen• conflict tussen groepen• innerlijk conflict
<p>Mogelijke slachtoffer(s)?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>Wanneer speelt het conflict zich af?</p> <ul style="list-style-type: none">• heden• verleden• tijdloos

Bekijk de ingevulde fiche. Schrijf een korte en vloeiende tekst over de foto. Schrijf minimaal vijf zinnen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

In België (en Europa) is er al een tijdje geen oorlog geweest. Onze wereldbol is echter groter dan België en Europa alleen... Er leven nog altijd miljoenen mensen in oorlog. Daar horen ook kinderen en jongeren van jouw leeftijd bij. Ze worden op verschillende manieren bij de oorlog betrokken. Hieronder vind je enkele foto's terug. Bekijk ze goed. Hoe worden deze kinderen bij de oorlog betrokken?

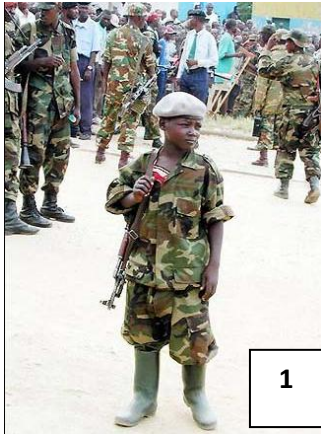

Foto 1:

Foto 2:

Foto 3:

Foto 4:

Foto 5:

Foto 6:

WEETJE

De afgelopen tien jaar werden er 31 miljoen kinderen bij een oorlog betrokken. Dit is ca. driemaal het aantal inwoners van België!

OPDRACHT

Van die 31 miljoen kinderen is...

- 3 % wees geworden. Zij hebben geen ouders meer. (groen)
- 7 % gestorven door de oorlog. (rood)
- 19 % gehandicapt geworden. (blauw)
- 31 % getraumatiseerd. Deze kinderen dromen elke nacht nog over wat ze hebben gezien en meegemaakt. (geel)
- 40 % dakloos geworden door de oorlog. (zwart)

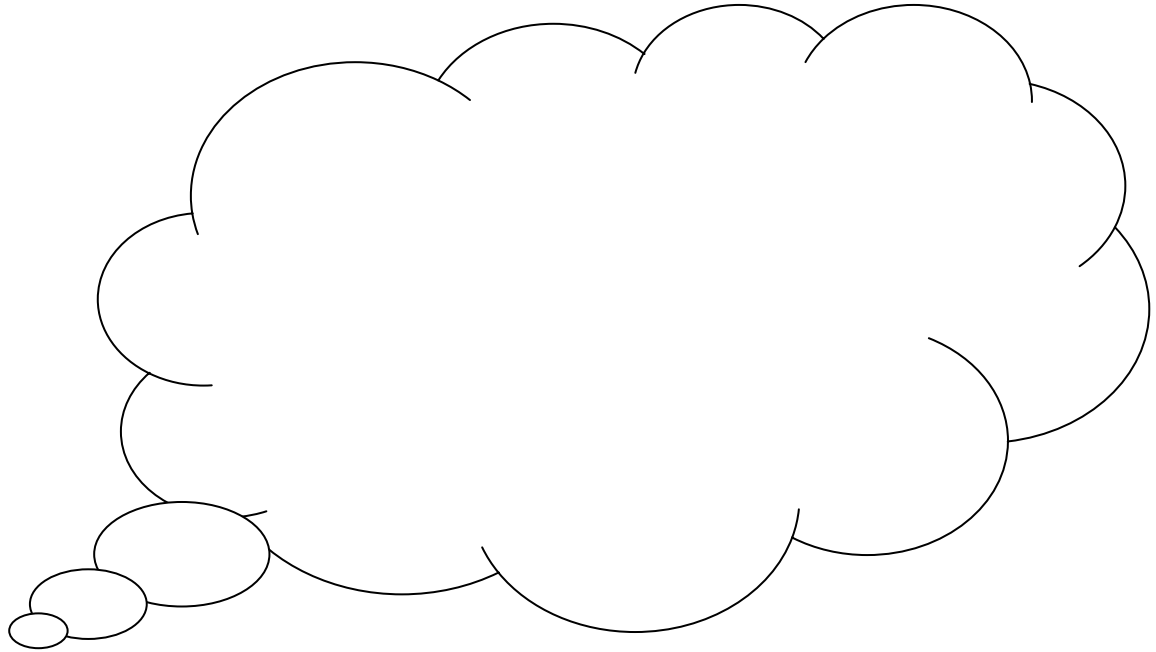

→ Kleur de procenten in het juiste kleur in het kader hieronder.

3.2 Moeilijkheden tijdens een oorlog

Ishmael, Dominic, Neimar, Amina en Mohamed vertelden reeds hun oorlogsverhaal. Allemaal ondervinden ze hun eigen problemen. Ga in de verhalen op zoek naar hun problemen. Som ze hieronder op in de wolk (in blauwe balpen).

Denk zelf ook nog eens na: met welke moeilijkheden word je als kind / jongere nog geconfronteerd tijdens de oorlog? Noteer dit in zwarte balpen. TIP: misschien helpen de foto's hieronder jou op weg.

Welke zaken heb je zeker nodig om te overleven? Denk hier even over na. Noteer alle bedachte zaken in de wolk (in rode balpen).

Abraham Maslow publiceerde tijdens de Tweede Wereldoorlog een behoeftepiramide. Deze piramide verdeelde hij in vijf stukken.

Elk stuk in de piramide van Maslow verwijst naar een behoefte. Wat is een behoefte?

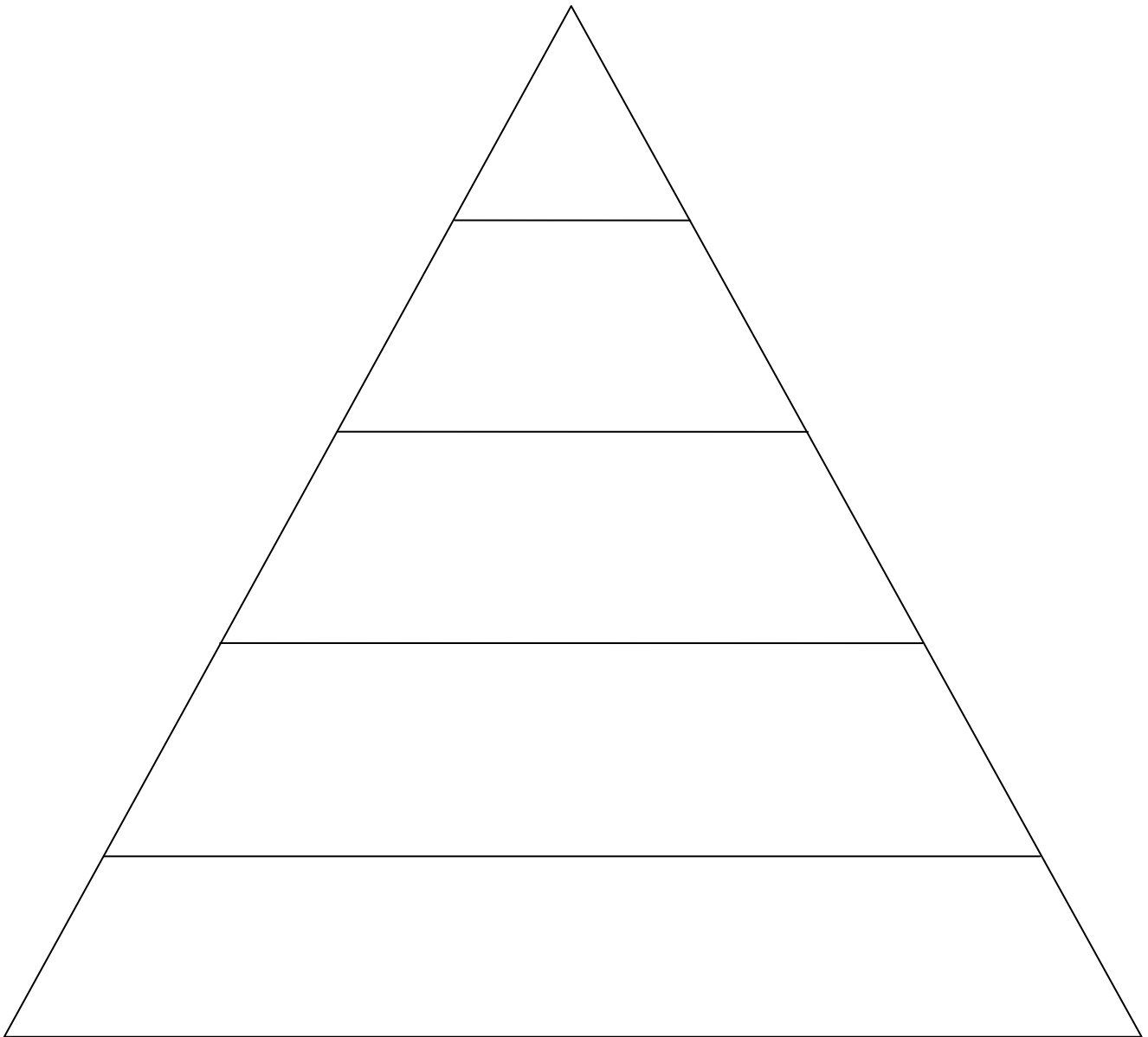
.....

Vooraf voor kinderen is het belangrijk dat deze behoeften bevredigd worden. Een goede start zorgt namelijk voor een goede toekomst...

OPDRACHT

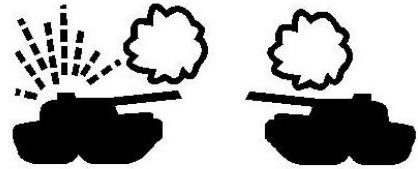
Hieronder vind je een lege piramide. De leerkracht geeft je zo meteen een enveloppe. In deze enveloppe vind je de vijf treden van de piramide terug. Ook vind je voor elke trede een kaartje met een voorbeeld. Het is aan jou om alle kaartjes op de juiste plaats te leggen in de piramide.

4 The road to peace: afspraken

Waarom voeren volwassen mensen oorlog, volgens jou? Schrijf enkele mogelijkheden op.

Bespreek in de klas.

Waarom er oorlog gevoerd wordt, is niet altijd goed te begrijpen. Veel landen willen meer macht, geld, grondgebied, geloof, enz. Daarnet las jij één van de vijf verhalen. Ga op zoek naar de diepliggende reden achter de oorlog van 'jouw' verhaal. Hiervoor mag je het internet gebruiken.

Ik las het verhaal van

Hij/zij maakte de (naam van de oorlog) mee.

De reden voor deze oorlog was

.....
.....
.....

Discussieer in klas over deze redenen. Formuleer een antwoord op de volgende vragen:

- ☛ Wat vind jij van deze oorlogsredenen?
- ☛ Wie is er schuldig voor het ontstaan van oorlog(en)?
- ☛ Mocht jij aan de macht zijn in een oorlogsgebied, hoe zou jij het conflict oplossen?

Het einde van een oorlog wordt meestal vastgelegd op papier. Doordat staten samen enkele beslissingen ondertekenen, wordt de vrede gegarandeerd.

Ken je het verschil tussen een 'contract' en een 'belofte'? Brainstorm even in de klas.

Contract:

Belofte:

Wanneer staten iets plechtig beloven, spreken we van een 'Verklaring'. Wanneer de staten deze beloftes schriftelijk vastleggen, wordt er gesproken van een 'Verdrag' of 'Conventie'.

4.1 Kinderrechten

Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog liepen er verschillende zaken mis. Mensen werden zomaar opgesloten, kinderen werden mishandeld en ontvoerd, enz. Al snel werd het duidelijk: de rechten van de mensen en kinderen moesten opgeschreven worden!

Daarom besloten veel Europese landen (zoals België, Engeland, Nederland, ...) na de oorlog om samen speciale rechten op te stellen. Op deze manier hoopten deze landen dat de geschiedenis zich niet kon herhalen. Zo ontstond in 1948 de 'Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens'. Landen kunnen nog steeds deze Verklaring ondertekenen. Op deze manier beloven ze dat de inwoners van hun land niet zomaar gearresteerd kunnen worden, niet zomaar bestolen of ontvoerd kunnen worden, enz.

Jammer genoeg had de Verklaring voor de Rechten van de Mens het amper over kinderen... Toch waren er heel wat kinderen die het moeilijk hadden. Ze konden bv. niet naar school, hadden geen eten, konden niet spelen, enz. Daarom besloten de VN-landen om nieuwe rechten te maken, speciaal voor kinderen. In 1989 stelden de Verenigde Naties het 'Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind' op.

In totaal tekenden al zo'n 192 staatshoofden het Kinderrechtenverdrag. Hiermee beloven de staten werk te maken van hetgeen in het verdrag staat. Daarna vormt elk land zijn wetten rond kinderrechten. Het verdrag alleen maar ondertekenen is niet voldoende. Je moet het als parlement ook ratificeren (= bekrachtigen). De bestaande wetten rond kinderrechten moeten met andere woorden ook nageleefd worden! Enkel Somalië en de Verenigde Staten ratificeerden het Kinderrechtenverdrag nog niet.

OPDRACHT

Waarom ratificeerden Somalië en de Verenigde Staten het verdrag nog niet? Wel, dat zoek je zelf uit. Ga naar <http://www.kinderrechten.be>. Kies voor '<18 jaar' en ga vervolgens naar 'Vaak gestelde vragen: Kinderrechtenverdrag'. Ga op zoek naar het antwoord op de volgende vragen...

- 1 Waarom ratificeerden Somalië en de Verenigde Staten het Kinderrechtenverdrag niet? Formuleer in jouw eigen woorden je antwoord in een tekst van minimaal vijf zinnen.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- 2 Het Kinderrechtenverdrag bestaat intussen zo'n 23 jaar. Twee jaartallen waren belangrijk in het ontstaan van de kinderrechten. Leg uit waarom de twee onderstaande jaartallen zo belangrijk waren...

1959:

.....

.....

1989:

.....

.....

3 Het Kinderrechtenverdrag onderscheidt drie 'soorten' kinderrechten: de 3 P's.

Som deze 3 P's op bij de juiste afbeelding en geef wat extra uitleg.

	<p>P</p> <p>Uitleg:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>P</p> <p>Uitleg:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
	<p>P</p> <p>Uitleg:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

EXTRA OPDRACHT

Maar... Wat staat er nu eigenlijk in dit Kinderrechtenverdrag? Dit kom je te weten aan de hand van 'Het Kinderrechtenspel' en/of 'Het Kinderrechtenkwartet'. De leerkracht legt de opdracht(en) uit.

4 In de bijlage vind je de verkorte versie van het Kinderrechtenverdrag. Lees het eens door.
Som hieronder de vijf kinderrechten op die jij het belangrijkste vindt. Leg uit waarom jij deze vijf kinderrechten zo belangrijk vindt.

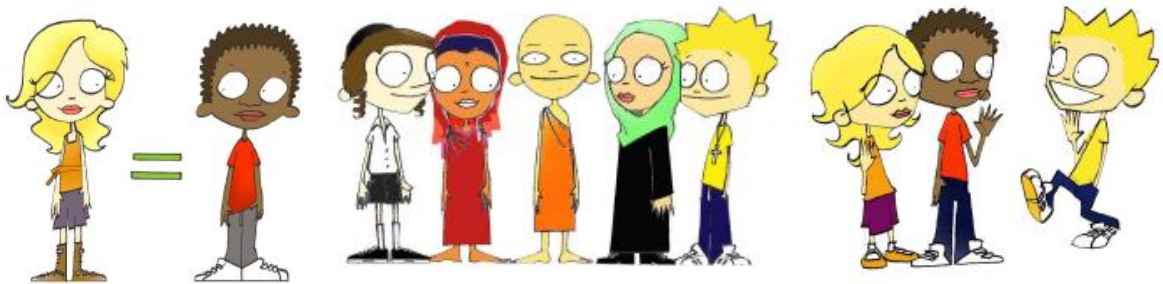
1

2

3

4

5

- 5 Neem het Kinderrechtenverdrag bij je (je vindt dit in de bijlage). Ga opnieuw naar jouw verhaal (van Neymar, Dominic, enz.). Welke kinderrechten worden er geschonden in jouw verhaal? Noteer ze hieronder in het kader.

Ik las het verhaal van

Geschonden kinderrechten in het verhaal?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

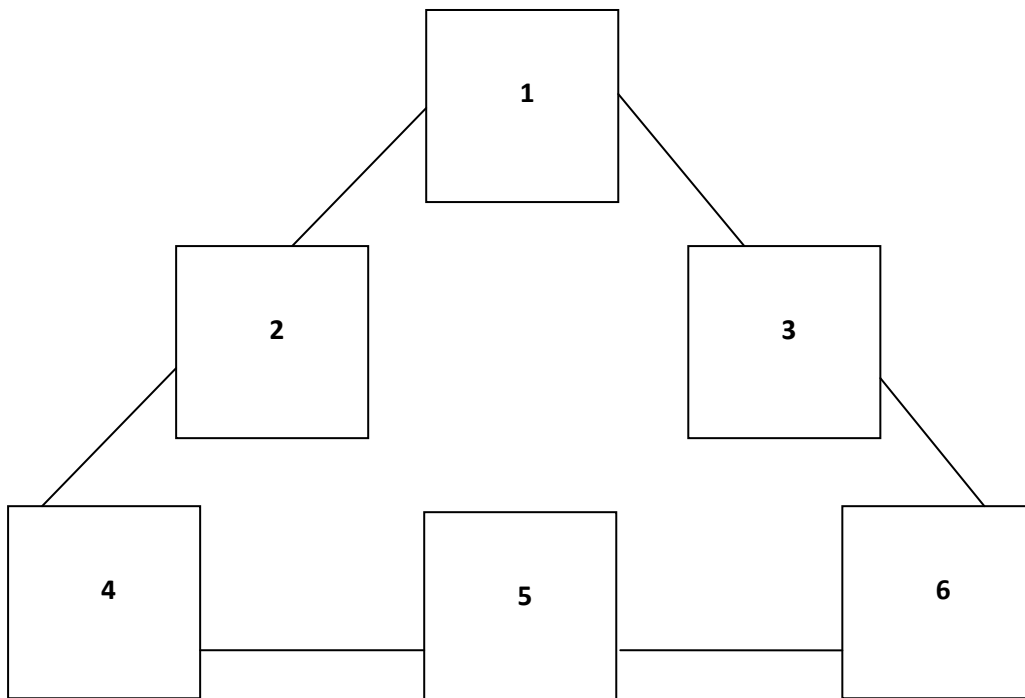

OPDRACHT

Hieronder vind je enkele kinderrechten terug. Bij elk kinderrecht hoort een symbool. Deze symbolen vind je op de volgende pagina.

- Rechten: ✓ Ieder kind heeft recht op genoeg en gezond eten.
✓ Ieder kind heeft recht op onderwijs.
✓ Ieder kind heeft recht op gezondheidszorg.
✓ Geen enkel kind mag mishandeld worden.
✓ Ieder kind heeft recht op vrije tijd en om te spelen.
✓ Ieder kind heeft recht op een eigen mening.

- *Bespreek met jouw buur welk kinderrecht jullie het belangrijkste vinden. Knip het symbool uit. Plak het symbool bovenaan de piramide.*
- *Bespreek daarna welke kinderrechten op nummer 2, 3, 4, 5 en 6 komen te staan. Knip opnieuw de symbolen uit. Plak ze bij het juiste nummer.*

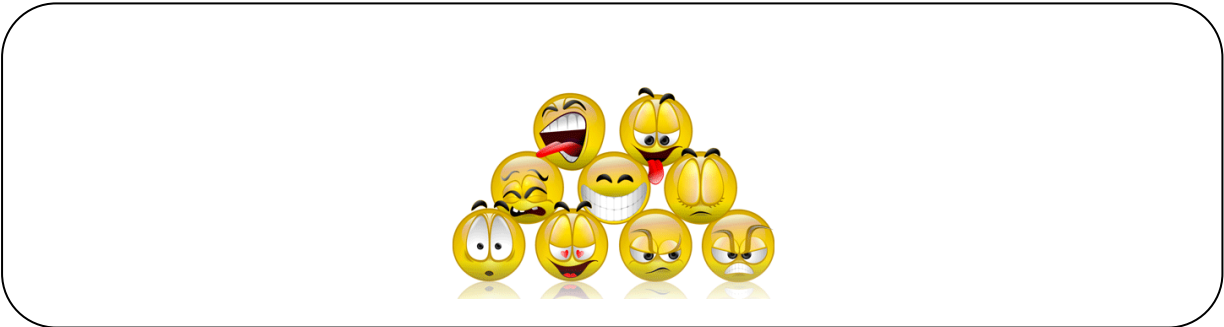

Knip de symbolen hier uit. Plak ze in de piramide op de vorige pagina.

	leder kind heeft recht op genoeg en gezond eten.
	leder kind heeft recht op onderwijs.
	leder kind heeft recht op gezondheidszorg.
	Geen enkel kind mag mishandeld worden.
	leder kind heeft recht op vrije tijd en om te spelen.
	leder kind heeft recht op een eigen mening.

4.2 Is er dan niemand die helpt?

Je las daarnet de verhalen van Neimar, Dominic, Ishmael, Amina en Mohamed. Ze hebben allemaal oorlog meegemaakt. Welke gevoelens hadden ze hierbij? Schrijf er enkele op in het kader hieronder.

- Ken jij mensen die een oorlog meemaakten? Wat kun je hierover vertellen?

Er bestaan heel wat kinderrechten. Toch wordt het snel duidelijk dat deze rechten niet overal nageleefd worden. Is er dan niemand die deze kinderen in oorlog helpt? Tuurlijk wel!

Er zijn heel veel organisaties die kinderen in oorlogsgebieden willen helpen. Hieronder staan de twee bekendste organisaties, namelijk UNICEF en War Child. Hoe gaan zij te werk? Hoe helpen zij kinderen die te maken krijgen met oorlogsgeweld? Wel: dat ga jij uitzoeken!

OPDRACHT

Hieronder vind je enkele vragen over organisaties die kinderen in oorlogsgebieden helpen. Je kunt de vragen oplossen met behulp van het internet.

4.2.1 UNICEF

Je hebt ongetwijfeld al eens over UNICEF gehoord. UNICEF is actief over de hele wereld.

- Ga naar de site <http://www.unicef.be/kids/>.
- Ga naar 'info'.

Kies daarna 'UNICEF: wa's da?'

Ga vervolgens naar 'Kort samengevat'.

- De naam 'UNICEF' is een afkorting. Geef de volledige naam.

.....

Wat betekent UNICEF in het Nederlands?

.....

- Wanneer werd UNICEF opgericht?.....
- Welke oorlog was toen net beëindigd?

- Ga nu naar 'UNICEF weet van aanpakken'.

Vul aan

UNICEF werkt altijd samen met,
, kinderen en tieners zelf.

Vul aan

UNICEF wil zorgen dat elk kind...

- 1) een goede start krijgt in het leven.
- 2)
- 3) kan opgroeien in een gezonde en veilige omgeving.

- UNICEF maakt speciale infobladen voor kinderen, nl. de unicefKIDS magazines. Het volgende fragment komt uit het infoblad over 'Oorlogskinderen'. Wat doet UNICEF allemaal om oorlogskinderen het leven makkelijker te maken? Ga op zoek in de tekst en schrijf jouw antwoord op onderaan de tekst.

UNICEF in actie

UNICEF, het Kinderfonds van de Verenigde Naties, probeert kinderen die het moeilijk hebben in de oorlog te helpen. Dat doet UNICEF al sinds vlak na 1946. UNICEF zorgt voor noodhulp, zoals bijvoorbeeld water, dekens, tenten, voedsel, geneesmiddelen, opvang, tijdelijke schooltjes en schoolmateriaal... Kinderen die erge dingen hebben meegemaakt, hebben vaak een trauma. Ze slapen slecht, zijn angstig en verdrietig.

Ook die kinderen wil UNICEF helpen. Ze krijgen aandacht, er wordt geluisterd naar hun problemen en ze praten erover. Kinderen en ouders die zoek waren, worden weer samengebracht. UNICEF zorgt voor speelterreinen waar kinderen veilig kunnen spelen en niet voortdurend denken aan de oorlog. Ook na een oorlog helpt UNICEF bij de heropbouw van bijvoorbeeld schooltjes.

Een speelkoffer voor kids

Naast dekens, geneesmiddelen, voedsel... brengt UNICEF ook allerlei spelmaterialen zoals ballen, springtouwen, kegels, frisbees... naar oorlogsgebieden. 90 kinderen kunnen met het speelgoed uit zo'n koffer hun gedachten verzetten en bijna zorgeloos spelen. Vanuit het opslagcentrum in Kopenhagen kan UNICEF met de noodhulp op maximum 48u tijd overal ter wereld zijn. **Eén koffer kost 200 euro.**

.....

.....

.....

.....

.....

4.2.2 War Child

War Child is een internationale organisatie. Elk land kan een War Child afdeling oprichten. Nederland heeft zo'n afdeling, maar België niet. 'War Child' betekent 'oorlogskind'. Als er ergens oorlog is, hebben kinderen en jongeren het moeilijk. Sommigen van hen zijn op de vlucht en zijn bang of verward. Veel oorlogskinderen zijn bang om met andere kinderen te spelen.

War Child leert oorlogskinderen opnieuw spelen en plezier maken. Ze organiseren verschillende activiteiten. Deze activiteiten gaan door in oorlogslanden. Door samen plezier te maken en te lachen, vergeten de oorlogskinderen hun problemen. Ze krijgen opnieuw meer zelfvertrouwen.

Op de volgende foto's zie je enkele activiteiten die War Child organiseert. Welke activiteiten zie je?

Foto1:

Foto2:

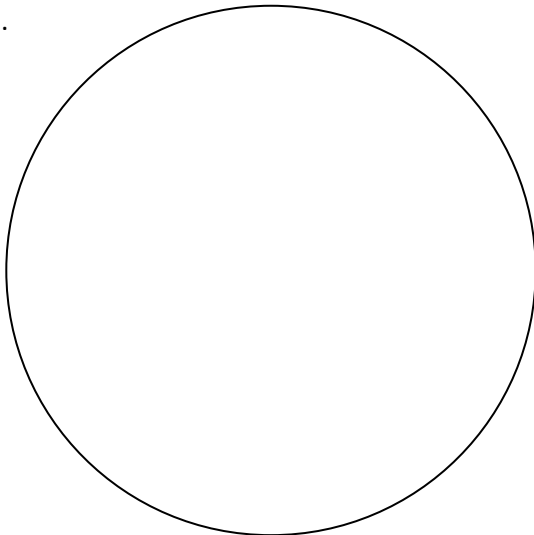
Foto3:

Foto4:

Ga naar <http://www.warchild.nl>. Op de homepagina zie je meteen hoeveel kinderen er door War Child geholpen werden in 2011, namelijk 1 474 057 kinderen! Zo hielpen ze ...

- kinderen met het aanleren van bv. sociale vaardigheden. (= %)
- kinderen beschermen tegen geweld. (= %)
- kinderen om opnieuw naar school te gaan. (= %)

Maak hieronder het bijhorende cirkeldiagram. Dit kun je doen met behulp van de instructiekaart in de bijlage.

Ga daarna naar het tabblad 'Ons werk'. Kies één land, behalve Nederland, uit en los de volgende vragen op...

Ik koos het land

Leg in vijf zinnen uit wat er aan de hand is in dit land.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Wat doet War Child om de oorlogskinderen er het leven gemakkelijker te maken?

Leg dit uit in vijf zinnen.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5 Reflecteren, reflecteren: wie zijn best doet, zal het leren

Ziezo, dit was het dan! Hopelijk heb je veel bijgeleerd? Wat vond jij het interessantst? Wat vond je minder interessant? Motiveer jouw antwoord.

Meest interessant:

.....

Minst interessant:

.....

Wat vond je makkelijk en moeilijk aan deze bundel?

Dit vond ik makkelijk:

.....

Dit vond ik moeilijk:

.....

Bedankt dat je met mij op reis ging. Het was een lange reis hé? Mijn vleugels zijn moe. Ik ga maar eens naar huis. Tot ziens!

6 Bijlagen

Hieronder vind je de tekst van het Kinderrechtenverdrag terug. De tekst werd voor jongeren herschreven in een simpele versie. Op deze manier begrijpen ook jongeren wat er in het verdrag staat. Het tweede document, de instructiekaart, kan je helpen bij het maken van het cirkeldiagram.

6.1 Kinderrechtenverdrag¹

- 1 Als je nog geen 18 jaar bent, ben je een kind. Tenzij de nationale wetgeving de meerderjarigheid op vroegere leeftijd toekent.
- 2 Alle kinderen ter wereld hebben dezelfde rechten, ongeacht hun ras, oorsprong, geslacht, taal en geloof. Je land moet er alles aan doen om ze op dezelfde manier te behandelen.
- 3 De volwassenen die verantwoordelijk zijn voor jou, moeten beslissingen nemen voor je eigen welzijn. Je land moet je beschermen en verzorgen indien je ouders dit niet zelf kunnen doen.
- 4 Je land moet er alles aan doen opdat je rechten werkelijk gerespecteerd worden.
- 5 Je ouders of de volwassenen die voor je zorgen, moeten je helpen om je capaciteiten en alles wat je kan te ontwikkelen.
- 6 Je hebt het recht op het leven. Je land moet je de middelen geven om in de best mogelijke omstandigheden op te groeien.
- 7 Vanaf je geboorte heb je recht op een naam en een nationaliteit die genoteerd staan op een officieel document. Je hebt, voor zover mogelijk, het recht om je ouders te kennen en door hen grootgebracht te worden.
- 8 Je hebt het recht om je naam, je nationaliteit en de band met je familie te behouden. Ze maken deel uit van je identiteit. Als men ze je illegaal afneemt moet je land ze zo snel mogelijk teruggeven.
- 9 Je hebt het recht om bij je ouders te leven, zelfs als ze gescheiden zijn. Behalve als ze je mishandelen of niet goed voor je zorgen. In alle gevallen heb je het recht om contact met hen te behouden.
- 10 Je mag om het even welk land betreden of verlaten om je met je ouders of familie te herenigen. Als je ouders in twee verschillende landen wonen heb je het recht ze beide regelmatig te zien.
- 11 Niemand mag je onrechtmatig naar het buitenland meenemen of houden, zelfs niet één van je ouders.

¹ Bron: <http://www.planbelgie.be/uploads/1230305934-w-planaffiche-achter-nl-backend.pdf>

- 12 Je hebt het recht om je mening te geven en de volwassenen moeten er rekening mee houden.
- 13 Je bent vrij om je ideeën te uiten, om informatie op te zoeken of te verkrijgen zolang je de anderen respecteert en je niemand benadeelt.
- 14 Je hebt het recht om te geloven waarin je wilt en om een geloof te hebben. Je ouders hebben het recht je daaromtrent te leiden, rekening houdend met je leeftijd. Je mag uiten wat je gelooft zolang je de rechten en de vrijheden van anderen respecteert.
- 15 Je hebt het recht om met andere kinderen samen te komen, om verenigingen te vormen en er lid van te zijn, zolang dit niemand stoort.
- 16 Je hebt het recht om een privéleven te hebben: niemand mag zonder toestemming je huis binnenkomen, je brieven lezen of zich met je leven of dit van je ouders bemoeien.
- 17 Je moet je kunnen informeren en ontwikkelen dankzij boeken en de media (radio, televisie, kranten, computers...). Je moet informatie kunnen vinden in je eigen taal die geschikt is voor kinderen. Maar de volwassenen moeten je beschermen tegen informatie die schadelijk voor je kan zijn.
- 18 Je ouders zijn in principe verantwoordelijk voor je opvoeding. Je moet naar de crèche kunnen gaan als je ouders werken of naar een opvangtehuis als ze niet voor je kunnen zorgen.
- 19 Je land moet je beschermen tegen alle vormen van geweld of misbruik, dus het moet tussenkomen als degene die voor je zorgt je slaat, je slecht behandelt (verbaal of fysiek), niet voor je zorgt of je aan je lot overlaat.
- 20 Als je in een andere familie bent geplaatst of als je geadopteerd bent, moet je land zoeken naar de best mogelijke situatie voor jou. Dat wil zeggen dat het rekening moet houden met je afkomst (ras, geloof, cultuur, taal) en je in staat stellen je opvoeding door te zetten.
- 21 Als je land adoptie toelaat dan kan dit enkel als er met jou en de wet rekening wordt gehouden. Niemand heeft het recht om geld te proberen verdienen door in het buitenland kinderen te laten adopteren.
- 22 Als je bent gevlucht omdat je in gevaar was, moet het land dat je ontvangt je beschermen en je helpen om je familie terug te vinden of een andere thuis te vinden net als elk ander kind zonder familie.
- 23 Als je een handicap hebt, heb je het recht op aangepaste verzorging, die indien mogelijk gratis is. Je moet op een zo normaal mogelijke manier kunnen leven: naar school gaan, activiteiten hebben, werken... En net als iedereen gelukkig zijn zonder verstoten te worden.

- 24 Je hebt het recht op de hoogste graad van gezondheid, op een gezonde voeding en om verzorgd te worden wanneer het nodig is. Je land moet ook de toekomstige mama's en baby's beschermen, het moet je informatie geven over gezondheid en je ouders adviseren... Als je land je deze basiszorgen niet kan geven, moeten de andere landen hulp bieden.
- 25 Als je ergens geplaatst bent om verzorgd of beschermd te worden, moet men regelmatig controleren of je plaatsing en je behandeling goed zijn voor je.
- 26 Je hebt recht op 'sociale zekerheid', die mensen beschermt tegen armoede. Als je ouders niet genoeg geld hebben om je op te voeden of om je te laten verzorgen, moeten ze hulp krijgen van de regering van je land.
- 27 Je hebt het recht je te ontwikkelen in goede omstandigheden. Als je ouders niet de middelen hebben om je eten, kleding en een geschikt onderdak te geven, moet je land ze helpen.
- 28 Je hebt het recht op onderwijs en om zo lang mogelijk naar school te gaan. Het basisonderwijs moet verplicht en gratis zijn voor iedereen. De tuchtregels moeten er mee voor zorgen dat iedereen gerespecteerd wordt. Alle landen ter wereld moeten samenwerken om de onwetendheid uit te schakelen en om ervoor te zorgen dat iedereen kan lezen en schrijven.
- 29 De school moet je in staat stellen je bekwaamheden en je kwaliteiten te laten ontwikkelen. Ze moet je voorbereiden op een leven als volwassene en ze moet je het respect leren voor je ouders, je identiteit, je cultuur en die van anderen, voor de omgeving en de rechten van de mens.
- 30 Als je deel uitmaakt van een groep die een andere cultuur, taal, of geloof heeft dan de mensen van je land, heb je het recht om je tradities en alles dat deel uitmaakt van je identiteit te behouden.
- 31 Je hebt het recht om te spelen, om activiteiten te hebben en op rust en vrije tijd.
- 32 Niemand heeft het recht je te gebruiken om geld te verdienen, noch om je te verplichten een werk te doen dat je gezondheid, opvoeding of ontwikkeling in gevaar brengt. In principe moet de regering regels vastleggen rond de minimumleeftijd om te werken, de uren en de werkomstandigheden.
- 33 Je moet beschermd worden tegen het gebruik van drugs of betrokken te worden in de verkoop of productie ervan.
- 34 Je moet beschermd worden tegen seksuele uitbuiting of misbruik. Niemand mag je verplichten om je te prostitueren noch om je te gebruiken voor een pornografische show, film of blad.

- 35 Niemand heeft het recht je te ontvoeren, te verkopen of je te gebruiken om geld te verdienen.
- 36 Je hebt het recht beschermd te worden tegen elke vorm van uitbuiting: niemand mag op welke manier dan ook misbruik van je maken.
- 37 Niemand mag je folteren, levenslang opsluiten of ter dood veroordelen. Als men je moet aanhouden en opsluiten is het binnen de grenzen van de wet en voor de kortst mogelijke periode.
- 38 Als je jonger bent dan 18, mag niemand je verplichten soldaat te zijn of deel te nemen aan de oorlog. Als je land in oorlog is, heb je het recht om beschermd en verzorgd te worden.
- 39 Als je oorlog, foltering of om het even welke mishandeling hebt gekend, moet je land er alles aan doen om je te helpen de pijn en het verdriet te boven te komen en een normaal leven te hernemen.
- 40 Als men denkt dat je iets verkeerd hebt gedaan, heb je het recht op een rechtvaardig proces dat aangepast is aan je leeftijd. Telkens moet je land vermijden om kinderen te veroordelen en hun vrijheid te ontnemen.
- 41 Als de wetten van je land je beter beschermen dan het Verdrag zal men rekening houden met de wetten van je land.

Deze poster maakt deel uit van de lespakketten Mondiale Vorming van Plan België.

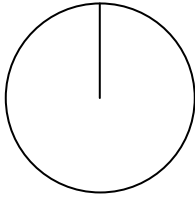
Verantwoordelijke Uitgever: Plan België, Dirk Van Maele, Ravensteingalerij 3 B 5, 1000 Brussel © 2008

www.planbelgie.be

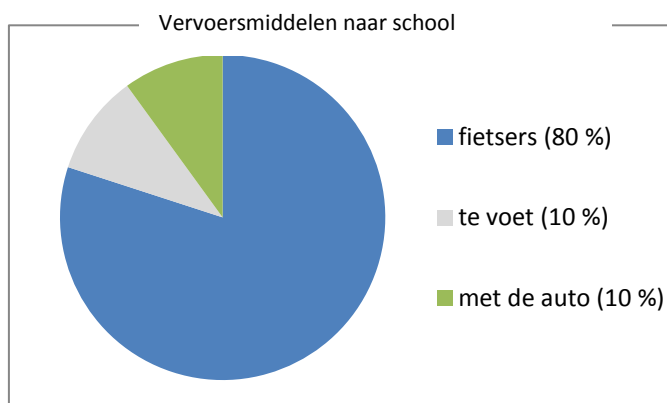
6.2 Instructiekaart voor het maken van een cirkeldiagram

Instructiekaart 2	Domein	Vaardigheid
	Functionele rekenvaardigheid	Een cirkeldiagram maken
 Oriënteren		
<p>Een cirkeldiagram geeft overzichtelijk verhoudingen (zoals bv. procenten) weer. Een cirkeldiagram wordt ook wel eens een taartdiagram of schijfdiagram genoemd.</p> <ul style="list-style-type: none">• Bepaal wat er precies wordt weergegeven op het diagram.• Bekijk de gegevens die je op het cirkeldiagram moet plaatsn. Welke gegevens zullen het grootste stuk van de cirkel in beslag nemen? Welke gegevens zullen het kleinste stuk van de cirkel in beslag nemen?• Een volledige cirkel is 360°.		
 Voorbereiden		
<ul style="list-style-type: none">• Zorg voor schrijfgierief en kladblaadjes.• Verzamel alle gegevens. Bv.<ul style="list-style-type: none">– 8 op de 10 leerlingen gaat met de fiets naar school.– 1 op de 10 leerlingen gaat te voet naar school.– 1 op de 10 leerlingen gaat met de auto naar school.		
 Uitvoeren		
<ul style="list-style-type: none">• Zet de cijfergegevens om in procenten. Als de gegevens al in procenten staan, kun je meteen aan de slag! Bv.<ul style="list-style-type: none">– 8 op de 10 leerlingen gaat met de fiets naar school. = 80 %– 1 op de 10 leerlingen gaat te voet naar school. = 10 %– 1 op de 10 leerlingen gaat met de auto naar school. = 10 %• Herleid de procenten naar graden. Zo kun je de cirkel in sectoren (= 'taartstukken') opdelen. Een volledige cirkel is 360°. De volledige cirkel komt overeen met het geheel: 360° komt dus overeen met 100 %. Reken alle procenten om in graden (volgens de regel van drieën). $\begin{array}{l} \curvearrowleft 100 \% = 360^\circ \curvearrowright \\ \curvearrowleft 1 \% = 3,6^\circ \curvearrowright \\ \curvearrowleft 80 \% = 288^\circ \curvearrowright \end{array}$• Indien nodig: teken zelf de cirkel met een passer. Boven de cirkel komt de titel te staan. Naast de cirkel komt de legende.		

- Duid de sectoren aan.
 - Teken één verticale straal van de cirkel. Dit is de beginlijn van de eerste sector.

- Teken nu alle sectoren in de cirkel. Dit doe je door hoeken te meten met jouw driehoek. Je weet al hoe groot de hoeken moeten zijn. Nu moet je ze alleen nog tekenen.
 - Teken eerst de grootste sectoren. Pas daarna teken je de kleinere. Werk dus altijd van groot naar klein.
 - Let op nauwkeurigheid!
- Werk je cirkeldiagram af.
Maak de legende: elke sector krijgt een kleur. Dit verduidelijk je in de legende. Noteer ook de procenten in de legende.
Zet een titel bovenaan het cirkeldiagram (wat wordt er weergegeven?).

Reflecteren

- Controleer of het cirkeldiagram volledig is...
 - Heeft het diagram een titel?
 - Is de legende getekend? Is de legende duidelijk?
 - Vermeld ook de procenten in de legende.
- Kloppen de sectoren?
Zijn de sectoren van groot naar klein getekend?
- Hoe verliep de opdracht?
Wat ging er moeilijker? Hoe zou je dit in de toekomst anders aanpakken?

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U. LEUVEN VZW

departement Lerarenopleiding – RENO

Sint-Jozefstraat 1 – 8820 TORHOUT

tel 050 23 10 30

fax 050 23 10 40

reno@katho.be

www.katho.be/reno

Oorlog door kindergen

Kinderen in oorlog

Leerkrachtenhandleiding Child @ War / War @ Child

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U.LEUVEN VZW

departement Lerarenopleiding - RENO

Naam *Lies Bertin*

Klas 3.3 AGIP

Begeleider *Sebastian Vande Ginste*

Academiejaar 2011-2012

Child @ War / War @ Child

Leerkrachtenhandleiding

OORLOG

tanks

bulderende kanonnen

mensen vluchten

vliegtuig

leeg dorp

(Lieselotte Hermans, 9 jaar,
Merchtem)

Bron: Snoeks, M. (2004).
Straks wordt beertje nat.
Mechelen: Bakermat uitgevers

Dagelijks zien we beelden in de media verschijnen van oorlogen. Volwassen mannen gooien met stenen, huizen staan in brand, het volk protesteert, enz. Vaak wordt vergeten dat in die menigte en buurten ook kinderen aanwezig zijn. In 'Child @ War / War @ Child' leren de leerlingen hoe kinderen in een oorlog betrokken worden. Vervolgens wordt het Kinderrechtenverdrag bij dit alles betrokken. Mag een kind (of een jongere) zomaar blootgesteld worden aan geweld en oorlog? Waarom voert men oorlog? Zijn er organisaties die zich inspinnen voor kinderen in oorlog?

Op al deze vragen wordt een antwoord geformuleerd. Hieronder vind je de correctiesleutel terug. Alle antwoorden en tips voor de leerkracht staan in het groen en vet vermeld. Op deze manier weet jij, de leerkracht, hoe je deze bundel in de praktijk kunt gebruiken. In de bijlage (van de handleiding) vind je alle nodige spelkaarten, extra opdrachten, enz. terug. Hoe je deze kaarten, opdrachten, ... moet gebruiken, wordt er telkens bij uitgelegd.

Deze bundel is geschikt voor leerlingen uit het tweede leerjaar van de tweede graad BSO.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
2	Onze reis gaat van start!.....	6
2.1	Het verhaal van Neymar uit Irak.....	6
2.2	Het verhaal van Dominic uit Rwanda.....	9
2.3	Het verhaal van Ishmael uit Sierra Leone.....	13
2.4	Het verhaal van Amina uit Somalië.....	17
2.5	Het verhaal van Mohamed uit Afghanistan.....	20
3	Kinderen in bezet gebied.....	26
3.1	Conflicten.....	26
3.2	Moeilijkheden tijdens een oorlog.....	31
4	The road to peace: afspraken.....	33
4.1	Kinderrechten.....	35
4.2	Is er dan niemand die helpt?.....	42
4.2.1	UNICEF.....	42
4.2.2	War Child.....	44
5	Reflecteren, reflecteren: wie zijn best doet, zal het leren.....	46
6	Bijlagen.....	47
6.1	Kinderrechtenverdrag.....	47
6.2	Instructiekaart voor het maken van een cirkeldiagram.....	51

7	Bijlagen (handleiding)	53
7.1	Moeilijkheden tijdens een oorlog: de piramide van Maslow	53
7.2	Uitbreidingsopdracht: oorlogspaspoorten	55
7.2.1	Het verhaal van Neimar	57
7.2.2	Het verhaal van Dominic.....	59
7.2.3	Het verhaal van Ishmael	61
7.2.4	Het verhaal van Amina.....	63
7.2.5	Het verhaal van Mohamed	65
7.4	Het luchtballonspel	67
7.5	Spel rond kindsoldaten	70
7.6	Het Kinderrechtenspel en het Kinderrechtenkwartet	76
7.6.1	Het Kinderrechtenspel	76
7.6.2	Het Kinderrechtenkwartet	85

In deze bundel wordt er gewerkt aan meerdere leerplandoelstellingen. De centrale leerplandoelstellingen staan in het vet en zwart. Eerst vind je de nagestreefde PAV-leerplandoelstellingen terug. Vervolgens worden de parallellen getrokken met de algemene leerplandoelstellingen voor het vak geschiedenis.

PAV tweede graad: D/2010/7841/100

- 1 **Onder begeleiding relevante en toegankelijke informatie vinden, selecteren en gebruiken. (PAV 1, 3, 4, 7, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26)**
- 5 **Onder begeleiding groepsopdrachten uitvoeren. (PAV 2, 5, 6, 22, 23, 25)**
- 8 **Illustreren dat het leven ingebed ligt tussen verleden en toekomst. (PAV 29, 33, 34)**
- 9 **Onder begeleiding aspecten van het dagelijks leven van mensen op een andere plaats met het eigen leven vergelijken. (PAV 30, 33)**
- 10 **Belangrijke wereldproblemen bondig omschrijven. (PAV 31)**
- 15 **De grote lijnen kennen van maatschappelijke structuren en mechanismen die het leven beheersen of beïnvloeden. (PAV27)**
- 33 **Relevante informatie halen uit tabellen, grafieken en diagrammen. (PAV 14)**

Geschiedenis tweede graad: D/1999/0279/026

In elk van de zes jaren dienen daarom volgende doelstellingen nagestreefd te worden:

- 2 **de cumulatieve opbouw van een algemeen historisch referentiekader;**
- 8 **interesse voor de grote maatschappelijke problemen in heden en verleden;**
- 9 **inleving in andere samenlevingsvormen dan de huidige en dan de westerse;**
- 10 **waardering voor de fundamentele menselijke waarden in de geschiedenis van de mensheid.**

1 Inleiding

Werkwijze

In 'Child @ War / War @ Child' moeten de leerlingen regelmatig nadenken over wat zij zouden doen, mochten ze een oorlog meemaken. Zo staan ze even stil bij het onderwerp. Voor de leerlingen is het Westerse leven iets vanzelfsprekends. Door ze eens te laten nadenken over het leven van andere jongeren, merken ze dat het Westerse leven niet zo vanzelfsprekend is als ze denken.

In deze bundel worden vijf verhalen van oorlogskinderen uit verschillende landen verteld. Pax de uil leidt de leerlingen rond de wereld. Samen maken ze een 'wereldreis'. Er wordt tijdens de reis vijfmaal in een ander land gestopt. In elk land wordt een oorlogsverhaal besproken. De klas wordt in vijf groepen verdeeld, zodat elke groep één verhaal kan bespreken.

Als eerste stap laat je de leerlingen de verhalen doornemen. Hieronder vind je de correctiesleutel op de vragen die gesteld worden bij de verhalen.

Nadat alle verhalen zijn gelezen, worden ze klassikaal besproken. Elke groep stelt zijn verhaal voor. Elke groep vertelt kort welke oorlog hun personage meemaakte, wat er gebeurde in de oorlog, wat de hobby's van het personage zijn, enz. Daarna duiden de leerlingen de verschillende oorlogslanden aan op de wereldkaart. Ook gaan ze op zoek naar de begin- en einddatum van de verschillende oorlogen. Vervolgens vullen ze de tijdslijn in op pagina 21 (in hun bundel).

Hallo! Ik ben Pax en ben 16 jaar. Zoals je ziet: ik ben een uil! Overdag ga ik naar school en 's avonds ga ik naar de muziekles. Ik ga ook heel graag op wereldreis. Er is niets leuker dan de wind onder mijn vleugels te voelen.

Tijdens mijn vorige reis viel er mij wat op. In sommige landen gebeurden er vreemde dingen. Ik wist niet wat ik zag! Ik was zeer benieuwd maar durfde niet verder in mijn eentje. Dus vloog ik gewoon terug naar huis. Samen kunnen we deze landen toch eens van dichterbij bekijken. Beantwoord eerst eens de volgende vragen. Op deze manier leren we elkaar beter kennen.

- Heb je broers of zussen? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Wat zijn jouw hobby's? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Wie zijn jouw beste vrienden / vriendinnen? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Wat doe je in jouw vrije tijd? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Wat was het eerste dat je deed toen je opstond? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Wat heb je vanmorgen gegeten? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Wat is jouw lievelingseten? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Hoe ben je vanmorgen naar school gekomen? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Ga je graag naar school? Waarom wel / niet? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**

Samen gaan we op wereldreis. We bezoeken verschillende landen: Irak, Rwanda, Sierra Leone, Somalië en Afghanistan. In deze landen gebeurden die vreemde dingen waarover ik het daarnet had. Van een vriend hoorde ik dat er in die landen oorlog is. Maar wat gebeurt er eigenlijk in landen waar het oorlog is? Hoe leven jouw leeftijdsgenoten in die landen? Samen trekken we op onderzoek. Daarom zullen we straks van het ene land naar het andere vliegen. Maar nu genoeg gepraat over de opdracht. We vliegen erin!

2 Onze reis gaat van start!

Warm jouw vleugels alvast op, want we gaan zo meteen vertrekken. Je maakt straks kennis met Neimar (uit Irak), Dominic (uit Rwanda), Ishmael (uit Sierra Leone), Amina (uit Somalië) of Mohamed (uit Afghanistan). Sommigen van hen zijn intussen al volwassen. Ze hebben één ding gemeen: ze maakten allemaal oorlog mee toen ze kind waren. Zo meteen krijg je hun verhaal te horen.

Ben je klaar? Oké, dan vertrekken we. Eerst vliegen we naar Irak. Daar ontmoeten we Neimar...

2.1 Het verhaal van Neimar uit Irak

Hallo, ik ben Neimar. Ik ben geboren in Irak op 6 februari 1970. Nu ben ik dus 42 jaar. Dit is mijn verhaal... Toen ik 10 jaar was, brak in Irak de oorlog uit met het buurland Iran. Ik woonde op dat moment met mijn ouders, broers en zussen in Bagdad. Bagdad is de hoofdstad van Irak. Elke dag ging ik naar school. 's Avonds voetbalde en speelde ik met mijn vrienden. Maar toen de oorlog uitbrak, mocht dit niet meer...

Dit ben ik! Op deze foto was ik 10 jaar.

Ik herinner me nog goed dat ene gesprek met mijn moeder. Ze vertelde me dat de oorlog op komst was.

Mijn moeder zei: "Luister zoon, je moet niet meer laat thuiskomen en je mag niet meer op straat spelen." Ik speelde meestal tot elf uur op straat. Ik vroeg haar waarom ik niet meer op straat mocht spelen. "Het kan gevaarlijk zijn", zei mijn moeder. Ik begreep er niets van... Toen begon mijn moeder te vertellen: "Het kan zijn dat we worden beschoten want iemand wil ons vermoorden." Ik begreep haar nog steeds niet en vroeg: "Waarom wil iemand ons vermoorden?" Ze zei: "Ja mijn zoon... Het is gevaarlijk op straat, je moet THUIS blijven."

De leider van ons land, Saddam Hoessein, was niet echt te vertrouwen. In Iran, ons buurland, zit er veel olie in de grond. Zoals je weet: olie is duur. Saddam wou heel graag de Iraanse olie voor zich, zodat Irak rijker werd. Natuurlijk ging Iran hier niet mee akkoord... Uiteindelijk brak de oorlog uit op 22 september 1980.

Toen de oorlog begon, voelde ik de spanning in de stad hangen. De mensen waren heel bang. Ik hoorde de eerste schoten om tien na zes 's morgens. Er vlogen geregeld vliegtuigen over. Mijn ouders waren zeer bang, ze waren echt in paniek. Ik wist wel dat mijn ouders bang waren maar ik snapte nog niet echt waarom. Toen de zoon van onze buuren omkwam door een raketinslag, wist ik waarvoor mijn ouders bang waren.

- Waarvoor waren Neimars ouders bang, denk je?

Ze zijn bang dat hij (of iemand van het gezin) zal sterven.

Een sirene waarschuwde ons voor bombardementen. Meestal kwam het sirenegeluid te laat... Het was zeer moeilijk om altijd binnen te blijven. Ik wilde buiten spelen maar dat mocht niet! Onze stad werd niet altijd aangevallen, maar het gevaar schuilde in een klein hoekje. Ik was een zeer nieuwsgierige jongen. Daarom ging ik soms kijken waar de bommen waren ingeslagen. Per ongeluk vertelde ik dit een keer aan mijn moeder. Ze was razend! "Je kunt gewond geraken, Neimar!", riep ze tegen me...

- Wat zou jij doen mocht je weten dat je stad gebombardeerd wordt?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Zou jij ook gaan kijken waar de bommen zijn ingeslagen? Waarom wel / niet?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Waarom is Neimars moeder boos dat hij op zoek gaat naar de plaats van de bominslag? Hoe zou jouw moeder reageren?

Ze is boos omdat hij gewond kan geraken. (Persoonlijk antwoord van de leerling.)

Soms was ik zodanig nieuwsgierig dat ik alles met mijn eigen ogen moest zien. Op een dag hoorde ik dat er opnieuw raketaanvallen waren in Bagdad. Ik ging naar buiten om te kijken. Je gelooft nooit wat ik toen zag! Ik zag een raket recht voor mij passeren. Ze ontplofte een paar kilometer verderop. Ik was bang en blij tegelijkertijd! Telkens wanneer Bagdad aangevallen werd, moest ik schuilen. Ik schulde nooit alleen. Zo wist er altijd iemand waar ik was. Mijn ouders wilden ons zoveel mogelijk beschermen. Ik schulde niet graag.

- Waar zou jij schuilen, mocht jouw dorp of stad aangevallen worden?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Waarom verkies je die plek? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**

Een populair spelletje dat ik samen met mijn vrienden speelde, was 'oorlogje'. We speelden de oorlog na volgens hetgeen we zagen in de stad. We gebruikten een stuk hout als geweer. Toen de oorlog net begon, sloot onze school drie maanden. Het was te gevaarlijk om naar school te gaan. Na die drie maanden ging de school verplicht opnieuw open. Toen ik ouder werd, moesten er enkele schoolvrienden meevechten in de oorlog. Twee vrienden van mij zijn omgekomen in de oorlog. De oorlog in Irak duurde tot 1988. Daarna sloten Iran en Irak voor even vrede.

- Waarom sloot Neimars school?

Het was te gevaarlijk om de school open te houden tijdens de aanvallen.

- Zou jij het leuk vinden als je school sloot? Waarom wel / niet?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Wat zou jij ervan vinden mocht er oorlog in jouw dorp of stad zijn?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Welke symbolen passen bij het verhaal van Neimar? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

We vliegen even wat verder. Nu gaan we naar Rwanda. Rwanda is een Afrikaans land. In Rwanda leven er verschillende volkeren. Ga op zoek in een Van Dale-woordenboek. Wat is 'een volk'? Leg dit uit in jouw eigen woorden.

Dit is een groep mensen met een gelijke taal, gewoonten en uiterlijke kenmerken.

In Rwanda leven twee grote volkeren samen. Deze twee volkeren (de Hutu's en de Tutsi's) konden het niet goed met elkaar vinden. In 1994 hadden ze er allebei genoeg van. Ze begonnen elkaar aan te vallen en de oorlog brak uit. Dominic maakte dit mee van op de eerste rij.

2.2 Het verhaal van Dominic uit Rwanda

Opmerking

Dit verhaal is gebaseerd op een getuigenis uit het lespakket 'Vermist in oorlog' van het Rode Kruis.

Je vindt dit lespakket terug op de volgende site:

http://www.rodekruis.be/NR/rdonlyres/DA4A0FBF-5575-41D0-8B8F-E3CF4BF05D2A/0/VermistInOorlog_WEB.pdf

Hallo, ik ben Dominic en ben 26 jaar. Als kind speelde ik graag voetbal. Mijn dag was altijd goed gevuld. 's Ochtends deed ik enkele klusjes in huis en 's middags ging ik met mijn broers en zussen naar school. 's Avonds had ik dan tijd om te voetballen. Ik was 8 jaar toen de oorlog in Rwanda uitbrak. Dit is mijn verhaal...

Dit ben ik toen ik 8 was.

Ik woonde met mijn familie in het dorpje Gahara. Op 6 april 1994 brak de oorlog uit in Gahara. Ik had nog nooit oorlog meegemaakt. Ik wist niet echt wat dat was, 'oorlog'. Mijn ouders waren bang voor de oorlog. Hierdoor wist ik dat 'oorlog' niet echt leuk was. Op 13 april 1994 ging mijn moeder om een voedselpakket bij een hulpcentrum wat verderop. Samen met mijn vier zussen en broers ging ze op pad. Er was niet veel te eten maar gelukkig kon het hulpcentrum ons helpen...

- In tijden van oorlog hebben de mensen vaak honger. Je kent dat gevoel wel: honger hebben. Omschrijf dit gevoel. **Bv. krampen in de buik, jou zwak voelen, enz.**

Mijn moeder, broers en zussen waren nog niet zo lang weg. Plots werd er geschoten in ons dorp. Ik was alleen thuis met papa. Ik was heel bang en mijn hart klopte razendsnel. Elk moment kon een kogel ons raken! Er werden huizen in brand gestoken. Waarom deden die mensen dat? Enkele dorpelingen raakten gewond. Daarom besloot mijn vader om het huis te verlaten, maar mijn moeder was nog niet terug! Ze was nog steeds met mijn broers en zussen op weg naar het hulpcentrum. Papa zei dat we niet anders konden. Het was kiezen tussen leven of dood. We wisten niet of vluchten een

goed idee was. In Gahara was het zeker niet veilig meer. Dus sloegen we zonder mijn moeder, broers en zussen op de vlucht.

- Wat zou jij doen? Zou je vluchten of toch blijven? Waarom maak je die keuze?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Hoe zou jij je voelen mocht je in zo'n situatie vluchten? Leg uit waarom.

Persoonlijk antwoord van de leerling.

We waren niet de enigen die vluchtten. Het leek alsof het volledige dorp op de vlucht sloeg. Samen met mijn vader liep ik de ganse dag in de brandende zon. We wandelden zo'n 25 kilometer. Toen bereikten we het dorpje Kiramuruzi. We sliepen die nacht onder de blote hemel. Ik vroeg mij af hoe het met mijn moeder, broers en zussen ging. Iets na middernacht werd

ik wakker. Ik hoorde ontploffingen en geweschoten. Ik moest meteen terugdenken aan de geweschoten in ons dorp. Ik was bang, stond op en verstopte me achter een muur. Een uur later hoorde ik geen geweschoten meer. Ik keerde terug naar de slaappleats, maar... waar was mijn vader?... Ik zocht urenlang naar mijn vader maar ik vond hem niet. Ik ging opnieuw slapen. "Misschien zie ik hem morgenochtend terug", dacht ik.

- Waarom verstopt Dominic zich achter een muur?

Dominic is bang van de geweschoten en ontploffingen die hij hoort. Hij moet terugdenken aan de geweschoten in zijn dorp.

- Denk jij dat Dominic zijn vader terug zal vinden? Waarom denk je dit?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

's Ochtends vond ik mijn vader niet terug. Daarom besloot ik de mensen te volgen die op weg waren naar een ander dorp. Ik was helemaal alleen en kende niemand. Af en toe kreeg ik wat eten van de mensen. 's Nachts sliep ik langs de kant van de weg. Het was koud 's avonds. Ik wandelde drie of vier dagen in mijn eentje. Op een dag stak ik de grensrivier met Tanzania over. Tanzania is het buurland van Rwanda. In Tanzania waren er heel veel gevluchte Rwandezes. Ze leefden er in een vluchtelingenkamp. Mensen zetten er een tent op.

- Op de foto hieronder zie je een vluchtelingenkamp. Beschrijf het kamp.

Tenten, kinderen, geen huizen, modder, enz.

- Zou jij graag in zo'n tentenkamp verblijven? Waarom wel / niet?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Stel: het is oorlog in jouw land. Zou je dan beslissen om in zo'n tentenkamp te verblijven?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

Ik weet niet hoe lang ik in het vluchtelingenkamp heb rondgewandeld. Plotseling kwam er een blanke man naar me toe. Hij vertelde me dat hij van 'Artsen Zonder Grenzen' was. Hij vroeg me waar mijn ouders waren. Ik begon te huilen en vertelde hem wat er gebeurd was. De man nam me mee naar een tent waar ze voedsel uitdeelden. Daarna moest ik de namen van mijn ouders, broers en zussen opgeven. Het Rode Kruis heeft een tijdje mijn familie proberen op te sporen, maar ze hebben niemand teruggevonden. De oorlog begon en eindigde in 1994. Ik ben nu 26 jaar oud. Zou mijn familie nog leven? Ik weet het niet...

- Misschien kent iemand in de klas 'Artsen Zonder Grenzen'. Wat doet deze organisatie?
Artsen Zonder Grenzen zijn dokters, verple(e)g(st)ers en verzorgenden die zich overal ter wereld ontfermen over gewonde mensen. Ze zijn vooral actief in arme landen.
- Wat vraagt Dominic zich al jarenlang af? **"Zou mijn familie nog leven?"**
- Welke symbolen passen bij het verhaal van Dominic? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

We vliegen door naar Sierra Leone. Sierra Leone is ook een Afrikaans land. De oorlog begon er in 1991. Sommige mensen keerden zich tegen de president. Deze mensen noemen we ook 'rebellen'. De rebellen organiseerden zich als een leger. De president ging hier natuurlijk niet mee akkoord. Het rebellenleger kwam recht tegenover het leger van Sierra Leone te staan. Pas in 2002 hielden ze op met vechten.

Straks ontmoet je Ishmael. Ishmael was 12 jaar oud toen hij in het leger terecht kwam. Hij heeft een tijdje in het leger gevochten als kindsoldaat.

2.3 Het verhaal van Ishmael uit Sierra Leone

Opmerking

Dit verhaal is gebaseerd op de getuigenis van Ishmael Beah. Hij groeide op in Sierra Leone en diende als kind (/tiener) in het leger. Na zijn legerdienst kwam hij terecht in een rehabilitatiecentrum van UNICEF. Zijn volledige verhaal kun je lezen in het boek 'Ver van huis'.

Hallo, ik ben Ishmael. Ik ben afkomstig uit Sierra Leone. Als kind woonde ik met mijn vader, stiefmoeder en twee broers in een huis. Ik ging elke dag naar school. 's Avonds luisterde ik veel naar de radio. Muziek maken was mijn grootste hobby! Samen met mijn broer Junior schreef ik rapliedjes. Ik had een leuk leven. Tot die ene dag mijn leven veranderde...

Dit ben ik toen ik 12 jaar was. Ik was best gevaarlijk in die periode...

Mijn vader had me verteld dat het oorlog was. Ik maakte me geen zorgen want de oorlog was ver weg. Op een dag ging ik met mijn broer en enkele vrienden naar een talentenwedstrijd. Het zou een leuke dag worden! Plotseling werd er in het rond geschoten. Mijn vrienden en ik vluchtten meteen naar een ander dorp. Wat later zagen we een busje uit ons dorp. Wanneer de deur openging, merkten we dat terugkeren naar ons dorp te gevaarlijk was... Achterin de bus lagen drie doden (twee meisjes en een jongen). De vader huilde om zijn vermoorde gezin. Een vrouw probeerde hem te troosten. Ik wilde weglopen, maar dit was te gevaarlijk. Misschien waren er rebellen in de buurt?

- Wat zou jij doen in Ishmaels plaats? Zou jij terugkeren naar huis? Waarom wel / niet?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

- Waarom is Ishmael bang voor de rebellen?

Ishmael beseft dat de rebellen niet bang zijn om mensen 'zomaar' te doden. De slachtoffers in het busje zijn hier het bewijs van...

Leefde mijn familie nog? Was het gevaarlijk in mijn dorp? Ik had zoveel vragen. Mijn vrienden en ik besloten om de bossen in te trekken. Zo vielen we minder op. Op een dag verloor ik mijn broer uit het oog. Nu was ik alles kwijt: mijn moeder, mijn vader, mijn broer, mijn thuis... alles! Ik besliste om alleen op pad te gaan. Het was zeer moeilijk om eten te vinden. Ik had heel veel honger. Wat later kwam ik een groepje leeftijdsgenoten tegen. Ook zij waren gevlucht uit hun dorp. We besloten om samen op pad te gaan. Wanneer Saidu (een jongen uit ons groepje) stierf, waren we allemaal in de war. Veel tijd om te rouwen hadden we niet. We moesten in leven blijven. Dus liepen we verder.

- Stel: je moet in je eentje vluchten. Welke vragen zou jij jezelf stellen?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

(Bv. Leeft mijn familie nog? Zal ik de oorlog overleven?)

- Ishmael moest in zijn eentje overleven. Wat heb je nodig om te overleven?

Eten, drinken, toegang tot verzorging en medicatie, kledij, ...

Via via hoorde ik dat mijn familie dood was. Mijn vader, moeder, stiefmoeder en broers waren dood. Op een dag kwamen we soldaten van het leger tegen. Wat was ik bang! Ze hadden grote geweren bij zich en gebruikten ze maar al te graag... Ze dwongen ons om met hen mee te gaan. "Wat zal er met me gebeuren?!", vroeg ik me af. We liepen naar een kamp. De soldaten rookten cannabis en keken naar films. Dagelijks kregen mijn vrienden en ik enkele taken van de soldaten, zoals bv. water halen, hout sprokkelen, enz. Toen naderde de oorlog het kamp... Vanaf dat moment moest elk kind in het kamp zich voorbereiden op de oorlog. Ik begreep er niets van. De soldaten konden ons toch beschermen? Plotseling vertelden de soldaten ons dat we moesten vechten tegen de rebellen. De luitenant zei tegen ons:

"Sommigen van jullie zijn hier omdat ze jullie ouders of familieleden hebben vermoord. Anderen zijn hier omdat dit een veilige plek is. We hebben sterke mannen en jongens nodig om ons te helpen vechten tegen de rebellen. Als je niet wil helpen of vechten: oké, maar dan krijg je ook geen eten en kun je niet in dit kamp blijven. (...) Morgenochtend moeten jullie hier allemaal klaarstaan."

Niemand verliet het kamp. Niemand wist waar hij/zij anders naartoe moest. De volgende dag begon onze training. Elk kind van het kamp kreeg een AK-47. Dit geweer was voor sommige kinderen te groot. Ze lieten het telkens vallen.

- Waarom gaan de kinderen niet gewoon naar huis? Overleg in de klas en schrijf enkele redenen op.

Heel wat kinderen zijn hun familie kwijt, durven niet meer naar huis terugkeren en blijven in het kamp uit angst.

Tijdens de vechoefening zei de kolonel altijd: “Stel je de vijand voor. De rebellen die je ouders, je familie hebben vermoord. Zij zijn verantwoordelijk voor alles wat je overkomen is.” Ik begon in die zin te geloven. Op een dag moesten we echt gaan vechten. Wij, kinderen, moesten gaan vechten! Alle kindsoldaten kregen een pil. Het eerste gevecht was raar. De pil zorgde ervoor dat ik vergat wat ik deed. Na een tijdje begon ik het vechten gewoon te worden. Mijn dagen bestonden uit voetballen, naar films kijken en vechten.

- Wie is de ‘vijand’ van Ishmael? **De rebellen.**
- Waarom krijgt Ishmael een pil? **Door die pil vergeet hij wat hij doet. Hij handelt in een roes.**

Na een tijdje maakten mijn vrienden en ik er een wedstrijd van. Wie het meest rebellen doodde, was de kampioen. Maar... ik kreeg nachtmerries. De pillen konden mijn nachtmerries niet wegnemen. Ik begon te beseffen wat ik deed. Het leven in het kamp was zwaar. Ik was veel verdrietig en miste mijn familie. Ik besepte dat ze allemaal dood waren... Toen ik 15 was, kwamen er mannen van UNICEF naar ons kamp. Ik was één van de weinigen die met hen mee moest gaan. Eerst was ik heel boos dat ik uit het leger moest. Nu ben ik blij hiervoor. Ik moest geen mensen meer vermoorden. Wat ik deed, was niet normaal. Dankzij UNICEF kan ik opnieuw een normaal leven leiden.

- Welke organisatie gaf Ishmael zijn normale leven terug? **UNICEF**
- Wat kun je hier zelf al over vertellen?
Persoonlijk antwoord van de leerling.
- Vind jij het oké dat volwassen mensen kinderen gebruiken om hun oorlog uit te vechten? Waarom wel / niet?

Persoonlijk antwoord van de leerling. (Bv. Neen: kinderen moeten naar school gaan, moeten kunnen spelen, enz. / Ja: kinderen zonder familie zijn beter af in het leger.)

- Welke symbolen passen bij het verhaal van Ishmael? Duid ze aan.

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

OPDRACHT

- *Speel het spel over kindsoldaten van Amnesty International. Met welke problemen en gevaren worden kindsoldaten geconfronteerd? Noteer hieronder minstens drie voorbeelden.*

Heel wat kinderen raken verslaafd aan drugs. Anderen raken gewond door op een mijn te stappen. Kinderen moeten mensen doden. Ze raken ook zelf gewond, bv. door een slangenbeet of een kogel.

Spel over kindsoldaten van Amnesty International

Het spel over kindsoldaten werd ontwikkeld door Amnesty International. In de bijlage vind je het spelbord en de spelkaartjes terug. Ook vind je er wat meer informatie terug over het doel van het spel en de spelregels. Je kunt zelf beslissen of dit spel gespeeld wordt of niet. Beslis je om het spel te spelen, dan doe je dit best na de klassikale bespreking van alle oorlogsverhalen. Op deze manier hebben alle leerlingen dezelfde achtergrondkennis.

Boekentip

'Als de olifanten vechten' is een boek dat het leven van een kindsoldaat uitgebreid bespreekt. Het boek werd geschreven door Dirk Bracke en is geschikt voor leerlingen vanaf 14 jaar. Ook voor oudere leerlingen is dit een interessant boek.

Onze volgende halte ligt in Somalië. Hier ontmoeten we Amina. Ze is 11 jaar en moest Somalië verlaten. In Somalië is het niet duidelijk wie het land bestuurt. Er zijn veel mensen die de macht willen. Dit leidt in 2006 tot oorlog. Ook het buurland Ethiopië vecht mee in deze oorlog. De oorlog in Somalië is nog steeds bezig. We luisteren even naar Amina's getuigenis.

Opmerking

Dit filmfragment is afkomstig van de volgende site:

<http://www.vluchtelingenwerk.nl/lesprogramma/hier-ben-ik-veilig.php>

Vluchtelingenwerk Nederland ontwikkelde een volledig lesprogramma over kindvluchtelingen. Dit filmfragment is daar een onderdeel van. Je kunt dit fragment tonen aan leerlingen die iets minder vlot lezen (doordat ze bv. dyslexie hebben). Zo moeten ze geen lange tekst lezen, maar leren ze toch iets bij over kinderen die moeten vluchten wegens oorlogsgeweld.

2.4 Het verhaal van Amina uit Somalië

Hoi, ik ben Amina en ben 13 jaar. Ik ben geboren in Somalië. Dit is een Afrikaans land. Mijn grootste hobby is dansen en naar school gaan. Ik lees en schrijf graag. Ook in Somalië is er oorlog. Daarom ben ik met mijn ouders gevlucht naar Nederland. Ik vertel je even mijn verhaal. Kijk en luister goed, want na het filmfragment heb ik nog enkele vragen voor jullie...

- Geef één reden waarom mensen uit hun land vluchten.
Ze lopen gevaar in hun land (bv. door oorlog), ze mogen geen eigen mening / geloof hebben of ze worden gediscrimineerd.
- Wat is een 'asielzoeker'?
Dit is iemand die naar een ander land vlucht en daar bescherming aanvraagt.
- Wanneer is iemand 'vluchteling'?
Wanneer het bewezen is dat die persoon om een goede reden weggevlucht is, is hij/zij een vluchteling.
- Waarom bleef Amina in Somalië de hele dag in huis?
Het was te gevaarlijk om naar school te gaan. Er werd geschoten in de stad.
- Wat nam Amina mee tijdens haar vlucht naar Nederland?
Niets, behalve de kleren die ze aan hadden.

- Hoe voelde Amina zich toen ze aankwam in Nederland? **Droevig**
- Waarom voelde ze zich zo?
Ze wist niet waar ze was. Alles was anders (bv. blonde mensen).
- Hoe zou jij je voelen als je België zou moeten verlaten? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Stel: je mag één iets meenemen tijdens je vlucht. Wat zou jij meenemen?
Persoonlijk antwoord van de leerling.
- Welke symbolen passen bij het verhaal van Amina?

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

Er zijn verschillende redenen waarom mensen vluchten. Bekijk de foto's hieronder. Waarom vluchten deze mensen?

1

2

3

4

Foto 1: **Geweld of oorlog in de buurt.**

Foto 2: **Extreme weersomstandigheden, natuurrampen, ...**

Foto 3: **Geloof of andere overtuigingen.**

Foto 4: **Hongersnood.**

Opmerking

→ economische vluchtelingen worden hier niet besproken. Je kunt het bestaan van economische vluchtelingen wel even vermelden in klas.

OPDRACHT

Je maakt met enkele vrienden / vriendinnen een ballonvaart. Je hebt 30 voorwerpen mee in de mand.

Plots merk je dat de luchtballon snel daalt. Je zult voorwerpen overboord moeten gooien.

- *Eerst gooi je tien dingen overboord.*
- *De ballon blijft toch dalen... Daarom gooi je nog eens zeven voorwerpen overboord.*
- *De ballon blijft nog steeds dalen. Gooi opnieuw vijf voorwerpen overboord.*
- *Uiteindelijk heb je nog acht voorwerpen in de mand liggen. Welke acht voorwerpen hebben jullie nog in de mand liggen? Waarom heb je net deze voorwerpen in de mand gehouden?*

Het luchtballonspel

De benodigheden en uitleg van het luchtballonspel vind je terug in de bijlage. Je kunt opnieuw zelf beslissen of je dit spel speelt of niet. Beslis je het spel wel te spelen, dan doe je dit best na de klassikale bespreking van de verhalen. Op deze manier kunnen alle leerlingen het spel spelen en kun je een goede nabespreking houden.

Boekentip

De Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) schreef in 2000 het boek *'Vluchtelingen in de klas: vademecum socio-emotionele opvang van vluchtelingenkinderen'*. In dit boek wordt de situatie van vluchtelingenkinderen onder de loep genomen (bv. de invloed van oorlogstrauma's e.d.). Overigens wordt er uitleg gegeven hoe je hiermee kunt omgaan als leerkracht.

Onze reis zit er bijna op. We moeten nog één keer stoppen. Deze keer stoppen we in Afghanistan.

Op 11 september 2001 vlogen er twee vliegtuigen in de WTC-torens. De WTC-torens stonden in Amerika. Er kwamen zo'n 3 000 mensen om het leven. De Amerikaanse president Bush was woedend. De vliegtuigen waren gekaapt door terroristen. De Amerikaanse president besliste om Afghanistan binnen te vallen. Hij wilde alle terroristen uit de weg ruimen. Hij richtte zich speciaal tegen de Taliban. De Taliban is een terroristische beweging. De organisatie bevond zich overal in Afghanistan.

2.5 Het verhaal van Mohamed uit Afghanistan

Opmerking

Dit verhaal is gebaseerd op een getuigenis afkomstig van de site <http://kidsforwarchild.nl/>. Deze site werd door War Child (Nederland) gemaakt op kinderniveau. Op deze manier kunnen kinderen zelf opzoeken wat de organisatie 'War Child' doet voor kinderen in (voormalig) oorlogsgebied. War Child is een organisatie die zich internationaal bekommert om het lot van oorlogskinderen. Aan de hand van activiteiten helpen ze oorlogskinderen met het verwerken van hun oorlogservaringen. Meer informatie vind je op <http://www.warchild.nl>.

Hallo, ik ben Mohamed en woon in Afghanistan. Ik acteer heel graag. Later wil ik acteur worden! Daarom oefen ik elke avond mijn tekst. 's Ochtends en 's middags moet ik werken. Vroeger ging ik elke dag naar school, maar nu niet meer. Het is onveilig in mijn land. Op 7 oktober 2001 brak de oorlog uit. Van mijn moeder mocht ik niet meer buitenspelen. Ik woonde toen in de hoofdstad Kaboel. Kaboel werd veel gebombardeerd. Mijn vader werd door de Taliban vermoord. Mijn moeder wilde niet meer in Kaboel blijven. Daarom verhuisden we.

- Wat lag er aan de basis van de verhuizing van Mohameds gezin?

De moord op zijn vader gaf de doorslag. De Taliban was te gevaarlijk.

Het is niet echt leuk in Afghanistan. De Taliban zegt vaak wat mag en niet mag. Als je niet gehoorzaamt, word je gestraft. Er wordt nog vaak geschoten. Ook vallen er nog steeds bommen. Ik vind dit alles behalve plezant. Het liefst zou ik opnieuw vrede willen. In Afghanistan is er al veel oorlog geweest. Hierdoor zijn de meeste gebouwen kapot. Ook de velden zijn kapot. Hierdoor is er elk jaar maar een kleine oogst. Op sommige plaatsen liggen er mijnen. Mijnen zijn gevaarlijk want je ziet ze bijna niet liggen. Als je erop trapt, ontploffen ze. Een vriend van mij verloor zo zijn been.

- De Taliban zegt op sommige plaatsen wat mag en niet mag. Ze zeggen welke kleren de mensen moeten dragen, welke godsdienst ze moeten hebben, enz. Wat zou jij hiervan vinden mocht dit zo zijn in België?

Persoonlijk antwoord van de leerling.

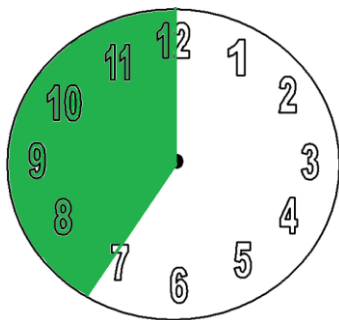
In Afghanistan is er veel armoede. Het is moeilijk om de velden te bewerken. Eten kost veel geld. Mijn vader is dood. Vroeger kon hij voor ons geld verdienen, maar nu is dit mijn taak. Elke dag werk ik van 7 uur 's ochtends tot 21 uur 's avonds. Ik werk in een naaiatelier. Enkel de zondag heb ik een beetje tijd voor mezelf. In mijn vrije tijd speel ik toneel. Dit doe ik samen met andere jongens en meisjes. De mensen praten veel over die meisjes. In Afghanistan past het eigenlijk niet dat meisjes en jongens dingen samendoen.

- Waarom moet Mohamed gaan werken?

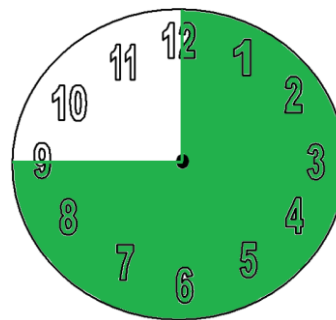
Mohamed moet werken zodat er geld is om eten te kopen. Geld verdienen is nu zijn taak.

- Kleur de werkuren van Mohamed in het groen.

Voormiddag

Namiddag

- Hoeveel uur heeft Mohamed per dag om te eten, slapen, enz.? **10 uur (waarvan ongeveer 7 uur slaap).**

Afghanistan is al heel lang geen veilig land meer om in te wonen. Ik zou veel liever naar school gaan. Daar kan ik leren lezen en schrijven. Aangezien we thuis geld nodig hebben, moet ik werken. Door de oorlog is eten duur geworden. Ik heb dus geen andere keuze. Maar... Ik wil naar school! Ik wil kunnen lezen en schrijven! De oorlog is nog steeds niet gedaan. Gelukkig helpt War Child soms. Zij organiseren leuke activiteiten.

- Wat wens jij Mohamed toe? **Persoonlijk antwoord van de leerling.**
- Welke symbolen passen bij het verhaal van Mohamed? Duid ze aan.

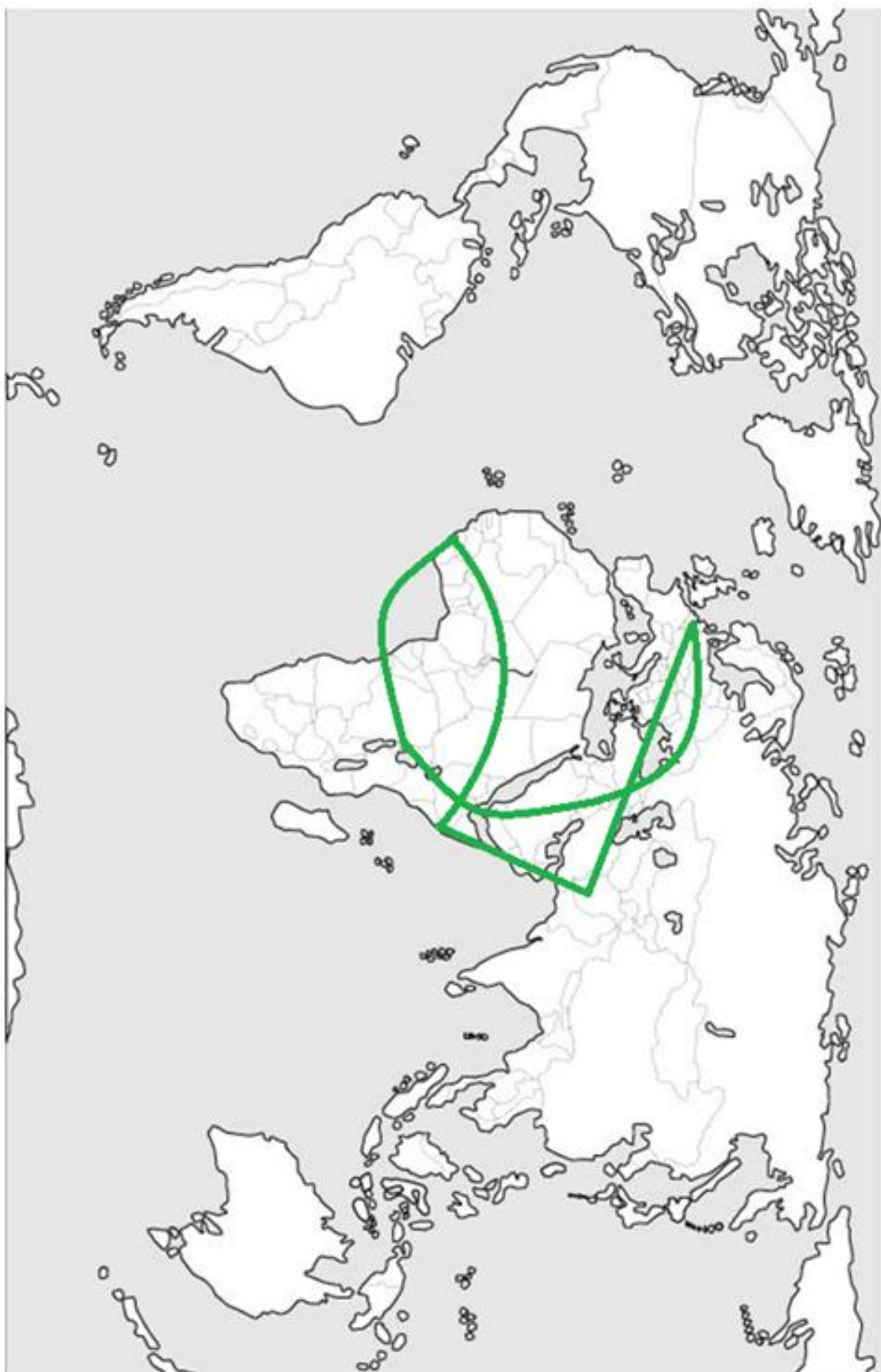

						
Gevaar	School	Familie	Spelletjes	Vluchten	Voedsel	Dood

OPDRACHT

Stippel onze reis uit op de kaart hieronder. Onze reis begint in België.

OPDRACHT

Advies voor de leerkracht

Voor deze opdracht moeten de leerlingen zich verdiepen in de actualiteit. Breng eventueel zelf kranten, tijdschriften, enz. mee naar school. Je kunt deze opdracht ook maken met behulp van het internet.

Ga op zoek in kranten, tijdschriften, enz. Zoek nog vijf plaatsen / landen waar er momenteel oorlog is. Duid deze landen aan op de kaart (op de vorige pagina). Geef hieronder nog kort wat uitleg over deze oorlogen.

- 1 Land(en) + uitleg: **Bv. onlangs was er een opstand in Libië: het volk vocht tegen het gevestigde regime.**
- 2 Land(en) + uitleg: **Bv. conflict in de Gazastrook: Joden en Arabieren vechten om grondgebied.**
- 3 Land(en) + uitleg: **Bv. protesten in Syrië: betogingen (voor meer burgerrechten) liepen uit de hand. Men wil democratische hervormingen.**
- 4 Land(en) + uitleg: ...
- 5 Land(en) + uitleg: ...

OPDRACHT

Advies voor de leerkracht

De leerlingen kunnen de meeste data terugvinden in de verhalen. Degene die ontbreken, kunnen ze opzoeken op het internet.

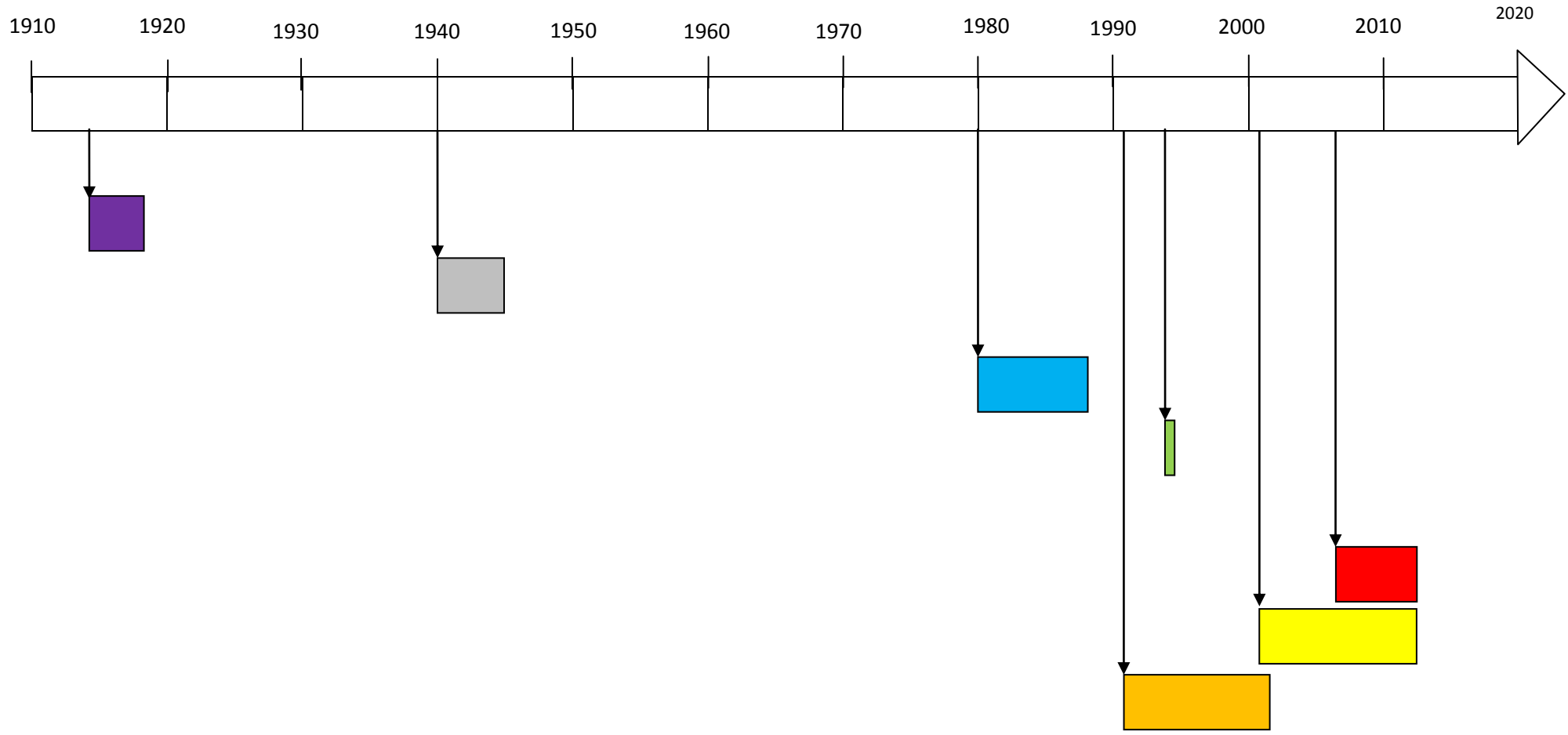
Op de volgende pagina vind je een tijdslijn.

- Daarnet werden er vijf verschillende oorlogen besproken. Ga op zoek wanneer deze oorlogen startten en eindigden.
- Duid deze oorlogen aan op de tijdslijn.
Kleur de balken onder de tijdslijn in de juiste kleur.

Kleur?	Oorlog?	Wanneer?	Verhaal van...
Blauw	Iran-Irakoorlog	1980 – 1988	Neimar
Groen	Oorlog in Rwanda	1994	Dominic
Oranje	Oorlog in Sierra Leone	1991-2002	Ishmael
Rood	Oorlog in Somalië	2006 – heden (2012)	Amina
Geel	Oorlog in Afghanistan	2001- heden (2012)	Mohamed

- *Ook in België is er nog oorlog geweest: de Eerste Wereldoorlog en de Tweede Wereldoorlog.*
De Eerste Wereldoorlog duurde van **1914** tot **1918**.
De Tweede Wereldoorlog duurde van **1940** tot **1945**.
Duid ook deze oorlogen aan onder de tijdslijn.

Paars	Eerste Wereldoorlog	1914-1918
Grijs	Tweede Wereldoorlog	1940-1945

3 Kinderen in bezet gebied

Opmerking

In dit hoofdstuk wordt er dieper ingegaan op het bestaan van conflicten, de moeilijkheden in een oorlog en de bestaande kinderrechten. De leerlingen zullen er geregeld hun oorlogsverhaal opnieuw moeten bijnemen. Op deze manier koppelen de leerlingen reeds van in het begin concrete voorbeelden aan de leerstof.

We hebben reeds vijf verhalen besproken over kinderen die in aanraking kwamen met oorlog. Elk hebben ze hun eigen verhaal. Veel van jouw leeftijdsgenoten worden bij een oorlog betrokken. Samen bekijken we enkele zaken van dichterbij. Hoe zit het met mensen- en kinderrechten tijdens een oorlog? Waarom is er oorlog? Enz. Al deze vragen worden in dit hoofdstuk beantwoord.

3.1 Conflicten

Je kent het wel: ruzie met je broer of zus, oorlogstaferelen op tv, gekibbel thuis, ... Conflicten vind je overal. In België, Nederland, Frankrijk, enz. is er vrede. De mensen komen er al bij al goed overeen. We hebben tijdens onze wereldreis ontdekt dat dit niet overal zo is. In heel wat landen is er nog steeds oorlog. Veel van jouw leeftijdsgenoten worden bij deze oorlogen betrokken, maar hoe? Wel, dat zullen we samen onderzoeken.

Waar denk jij aan als je het woord 'oorlog' hoort? Schrijf enkele woorden in het kader hieronder.

Tanks, bommen, aarde, bloed, WO I, WO II, ...

Oorlog = ?

- Wanneer was er voor het laatst oorlog in België? **1940 – 1945**
- Hoeveel jaar is dit geleden? **62 – 67 jaar**
- Waarom was er toen oorlog? **Hitler wilde een groot Duits (/Germaans) rijk uitbouwen. Duitsland viel heel wat landen aan. Deze landen (zoals bv. Frankrijk en België) vochten terug.**

OPDRACHT

Hieronder vind je enkele foto's over conflicten terug. Kies één foto uit. Ga daarna op zoek naar de (mogelijke) oorzaak voor het conflict. Ga ook op zoek naar de daders en slachtoffers van het conflict.

Tip voor de leerkracht

De PAV-bundel 'Mix - Ten aanval' van uitgeverij Averbode behandelt uitgebreid het thema 'conflicten'. In 'Mix - Ten aanval' leren de leerlingen meer over conflicten, oorlogen, ruzies bijleggen, enz. Deze oefening is overigens gebaseerd op een oefening uit deze bundel.

Gekozen foto:

Mogelijke oorzaak? Mogelijke oorzaak: Ruzie, scheiding, haat en woede, problemen thuis, ...	Welk gevoel roept dit bij jou op? Ik voel... <ul style="list-style-type: none">• angst• woede• medeleven• frustratie• verdriet•
Mogelijke dader(s)? vader, moeder, vriend, Duitse nazi's, Taliban, ...	Welk conflict is het? <ul style="list-style-type: none">• conflict tussen personen• conflict tussen groepen• innerlijk conflict
Mogelijke slachtoffer(s)? Kind(eren), Joodse bevolking, bevolking, ...	Wanneer speelt het conflict zich af? <ul style="list-style-type: none">• heden• verleden• tijdloos

Bekijk de ingevulde fiche. Schrijf een korte en vloeiende tekst over de foto. Schrijf minimaal vijf zinnen.

Tekst geschreven door de leerling – persoonlijk antwoord van de leerling.

Tip voor de leerkracht

Enkele foto's uit deze bundel zijn gemaakt door Bruno Stevens. Bruno Stevens is een Belgische fotograaf die vooral actief is in conflictrijke gebieden. Zo werkte hij eerder al in Oeganda, Pakistan, Kenia, Somalië, Angola, Libanon, Cambodja, enz. Zijn fotoprojecten kun je online bekijken op de volgende site: <http://bruno.photoshelter.com/gallery-list>.

In België (en Europa) is er al een tijdje geen oorlog geweest. Onze wereldbol is echter groter dan België en Europa alleen... Er leven nog altijd miljoenen mensen in oorlog. Daar horen ook kinderen en jongeren van jouw leeftijd bij. Ze worden op verschillende manieren bij de oorlog betrokken. Hieronder vind je enkele foto's terug. Bekijk ze goed. Hoe worden deze kinderen bij de oorlog betrokken?

Foto 1: **Kindsoldaat**

Foto 2: **Oorlog in de stad**

Foto 3: **Moeder / vader naar de oorlog**

Foto 4: **Hongersnood wegens oorlog**

Foto 5: **Kinderarbeid wegens oorlog**

Foto 6: **Vluchten wegens oorlog**

WEETJE

De afgelopen tien jaar werden er 31 miljoen kinderen bij een oorlog betrokken. Dit is ca. driemaal het aantal inwoners van België!

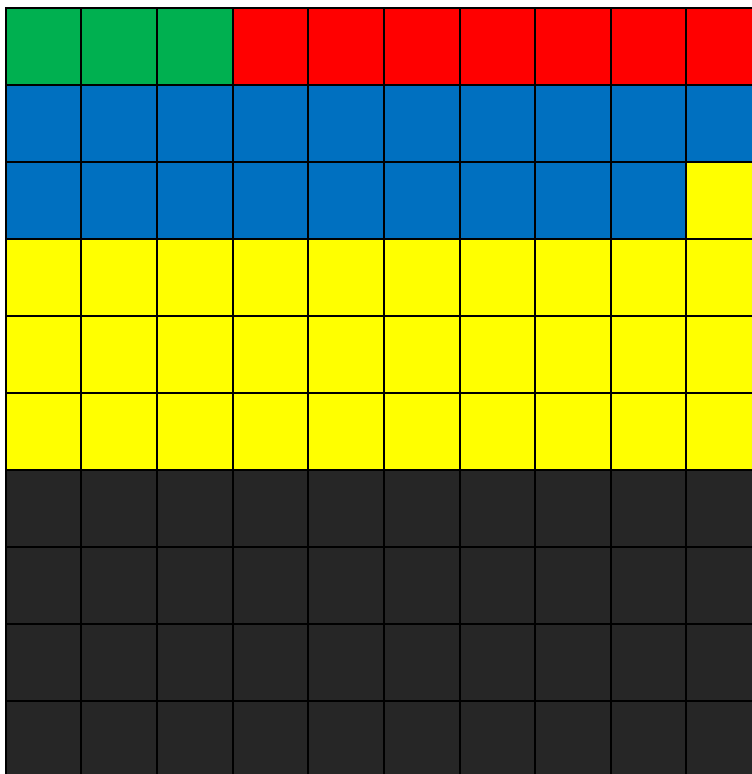
OPDRACHT

Van die 31 miljoen kinderen is...

- 3 % wees geworden. Zij hebben geen ouders meer. (groen)
- 7 % gestorven door de oorlog. (rood)
- 19 % gehandicapt geworden. (blauw)
- 31 % getraumatiseerd. Deze kinderen dromen elke nacht nog over wat ze hebben gezien en meegemaakt. (geel)
- 40 % dakloos geworden door de oorlog. (zwart)

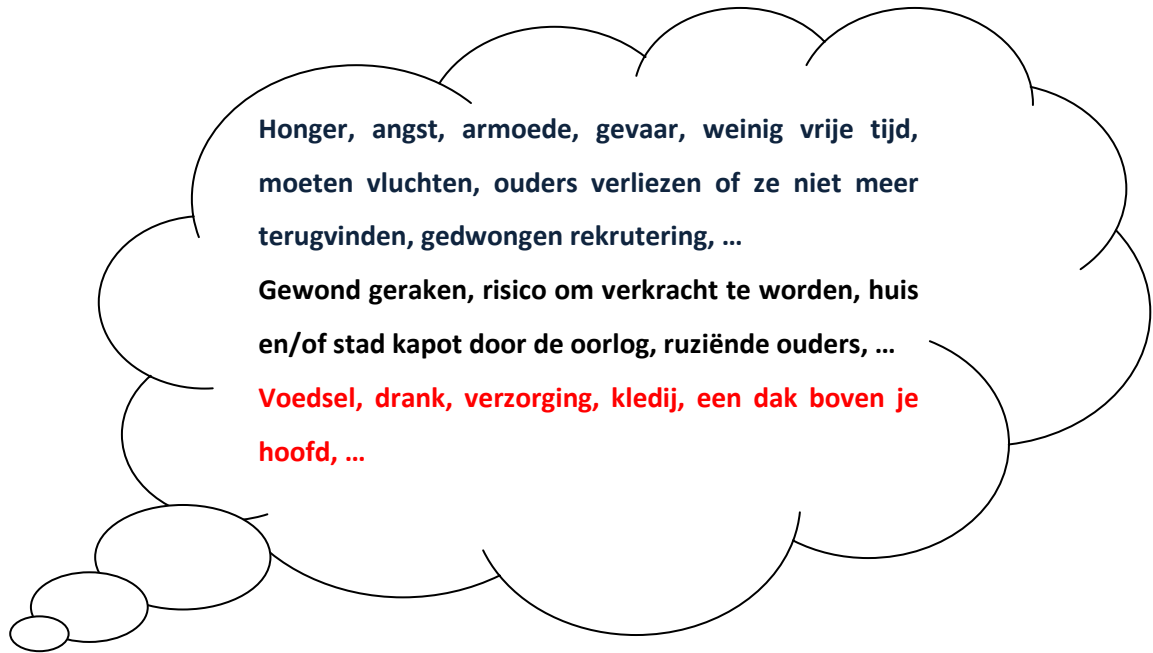
→ Kleur de procenten in het juiste kleur in het kader hieronder.

3.2 Moeilijkheden tijdens een oorlog

Ishmael, Dominic, Neimar, Amina en Mohamed vertelden reeds hun oorlogsverhaal. Allemaal ondervinden ze hun eigen problemen. Ga in de verhalen op zoek naar hun problemen. Som ze hieronder op in de wolk (in blauwe balpen).

Denk zelf ook nog eens na: met welke moeilijkheden word je als kind / jongere nog geconfronteerd tijdens de oorlog? Noteer dit in zwarte balpen. TIP: misschien helpen de foto's hieronder jou op weg.

Welke zaken heb je zeker nodig om te overleven? Denk hier even over na. Noteer alle bedachte zaken in de wolk (in rode balpen).

Abraham Maslow publiceerde tijdens de Tweede Wereldoorlog een behoeftepiramide. Deze piramide verdeelde hij in vijf stukken.

Elk stuk in de piramide van Maslow verwijst naar een behoefte. Wat is een behoefte?

Een behoefte is nood hebben aan iets, je verlangt ernaar. Je hebt het nodig om te leven.

Vooraf voor kinderen is het belangrijk dat deze behoeften bevredigd worden. Een goede start zorgt namelijk voor een goede toekomst...

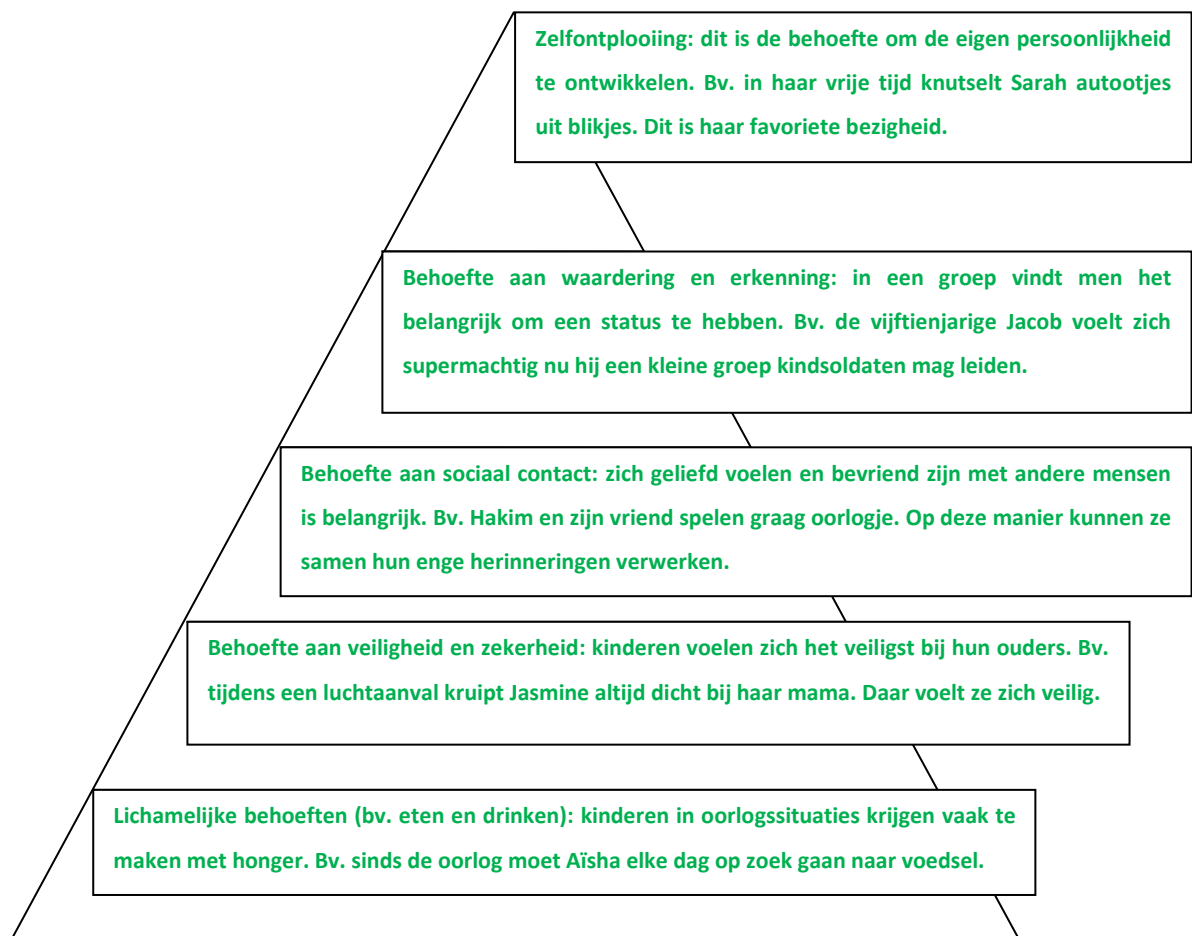

OPDRACHT

Opmerking

Deze opdracht wordt gemaakt aan de hand van een kaartjesopdracht. De nodige kaartjes en uitleg vind je terug in de bijlage van deze handleiding. Nadat de leerlingen de opdracht uitgevoerd hebben, volgt een klassikale bespreking. Tijdens deze bespreking vullen de leerlingen de correcte antwoorden in de piramide in.

Hieronder vind je een lege piramide. De leerkracht geeft je zo meteen een enveloppe. In deze enveloppe vind je de vijf treden van de piramide terug. Ook vind je voor elke trede een kaartje met een voorbeeld. Het is aan jou om alle kaartjes op de juiste plaats te leggen in de piramide.

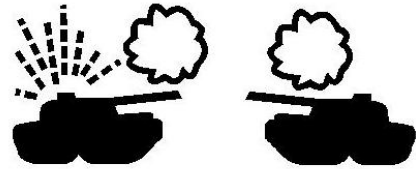

4 The road to peace: afspraken

Waarom voeren volwassen mensen oorlog, volgens jou? Schrijf enkele mogelijkheden op.

Bespreek in de klas.

Ze willen meer macht, meer geld, meer grondgebied, meer olie, ...

Waarom er oorlog gevoerd wordt, is niet altijd goed te begrijpen. Veel landen willen meer macht, geld, grondgebied, enz. Daarnet las jij één van de vijf verhalen. Ga op zoek naar de diepliggende redenen achter de oorlog van 'jouw' verhaal. Hiervoor mag je het internet gebruiken.

Opmerking

De leerlingen zoeken de diepliggende redenen op achter de oorlog uit hun verhaal. Bespreek klassikaal de verschillende oorzaken van oorlogsvoering. Vraag hier zeker en vast naar de mening van de leerlingen. Bij het onderstaande kader hoort nog een uitbreidingsopdracht. Deze opdracht bestaat erin een 'oorlogspaspoort' op te stellen. Je kunt zelf beslissen of je deze uitbreidingsopdracht in klas behandelt of niet. Je vindt de opdracht terug in de bijlage.

Ik las het verhaal van **Persoonlijk antwoord van de leerling (afhankelijk van het gelezen verhaal)**.

Hij/zij maakte de (naam van de oorlog) mee.

De reden voor deze oorlog was...

Neimar: Sadam wilde de Iraanse olie voor zich en hij wilde het grondgebied terug dat volgens hem bij Irak hoorde.

Dominic: Pure volkerenhaat leidde tot de oorlog / genocide.

Sierra Leone: De rebellen van het RUF vallen binnen en rukken op tot de diamantmijnen van Sierra Leone. Deze oorlog wordt vooral uitgevochten voor meer macht en het bezit van de diamantmijnen.

Somalië: Delen van Somalië scheuren zich af van het land.

Afghanistan: Amerika wil de Taliban bestrijden, maar volgens sommigen gaat het hem om de olie die aanwezig is in Afghanistan.

Opmerking

De onderstaande vragen kunnen een leidraad vormen voor de klasdiscussie. Hoe je deze discussie aanpakt, kun je zelf beslissen. Begeleid waar nodig...

Discussieer in klas over deze redenen. Formuleer een antwoord op de volgende vragen:

- Wat vind jij van deze oorlogsredenen?
- Wie is er schuldig voor het ontstaan van oorlog(en)?
- Mocht jij aan de macht zijn in een oorlogsgebied, hoe zou jij het conflict oplossen?

Het einde van een oorlog wordt meestal vastgelegd op papier. Doordat staten samen enkele beslissingen ondertekenen, wordt de vrede gegarandeerd.

Ken je het verschil tussen een 'contract' en een 'belofte'? Brainstorm even in de klas.

Contract: **Je legt iets schriftelijk vast en ondertekent dit document.**

Belofte: **Je spreekt iets mondeling af. Je bent niet zeker of deze afspraken zullen nageleefd worden.**

Wanneer staten iets plechtig beloven, spreken we van een 'Verklaring'. Wanneer de staten deze beloftes schriftelijk vastleggen, wordt er gesproken van een 'Verdrag' of 'Conventie'.

4.1 Kinderrechten

Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog liepen er verschillende zaken mis. Mensen werden zomaar opgesloten, kinderen werden mishandeld en ontvoerd, enz. Al snel werd het duidelijk: de rechten van de mensen en kinderen moesten opgeschreven worden!

Daarom besloten veel Europese landen (zoals België, Engeland, Nederland, ...) na de oorlog om samen speciale rechten op te stellen. Op deze manier hoopten deze landen dat de geschiedenis zich niet kon herhalen. Zo ontstond in 1948 de 'Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens'. Landen kunnen nog steeds deze Verklaring ondertekenen. Op deze manier beloven ze dat de inwoners van hun land niet zomaar gearresteerd kunnen worden, niet zomaar bestolen of ontvoerd kunnen worden, enz.

Jammer genoeg had de Verklaring voor de Rechten van de Mens het amper over kinderen... Toch waren er heel wat kinderen die het moeilijk hadden. Ze konden bv. niet naar school, hadden geen eten, konden niet spelen, enz. Daarom besloten de VN-landen om nieuwe rechten te maken, speciaal voor kinderen. In 1989 stelden de Verenigde Naties het 'Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind' op.

In totaal tekenden al zo'n 192 staatshoofden het Kinderrechtenverdrag. Hiermee beloven de staten werk te maken van hetgeen in het verdrag staat. Daarna vormt elk land zijn wetten rond kinderrechten. Het verdrag alleen maar ondertekenen is niet voldoende. Je moet het als parlement ook ratificeren (= bekrachtigen). De bestaande wetten rond kinderrechten moeten met andere woorden ook nageleefd worden! Enkel Somalië en de Verenigde Staten ratificeerden het Kinderrechtenverdrag nog niet.

Opmerking

Deze opdracht wordt gemaakt met behulp van het internet. De leerlingen kunnen deze opdracht zelfstandig invullen.

Waarom ratificeerden Somalië en de Verenigde Staten het verdrag nog niet? Wel, dat zoek je zelf uit. Ga naar <http://www.kinderrechten.be>. Kies voor '<18 jaar' en ga vervolgens naar 'Vaak gestelde vragen: Kinderrechtenverdrag'. Ga op zoek naar het antwoord op de volgende vragen... (Zie volgende pagina.)

- 1 Waarom ratificeerden Somalië en de Verenigde Staten het Kinderrechtenverdrag niet? Formuleer in jouw eigen woorden je antwoord in een tekst van minimaal vijf zinnen.

Tekst geschreven door de leerling – In Somalië is het onduidelijk wie het land regeert. Hierdoor is het moeilijk om 'zomaar' een verdrag te ondertekenen. Hier hoort namelijk een volledige procedure bij. De Verenigde Staten staan weigerachtig tegenover internationale verdragen. Als je zo'n verdrag tekent moet je rekening houden met andere landen. De Verenigde Staten beslissen liever zelf, zonder buitenlandse inmenging.

- 2 Het Kinderrechtenverdrag bestaat intussen zo'n 23 jaar. Twee jaartallen waren belangrijk in het ontstaan van de kinderrechten. Leg uit waarom de twee onderstaande jaartallen zo belangrijk waren...

1959: **De eerste 'Verklaring over de Rechten van het Kind' is een feit. Dit was een oproep om de aandacht te vestigen op de kinderrechten over de hele wereld.**

1989: **Het echte Kinderrechtenverdrag wordt 'geboren' op 20 november 1989. De Algemene Vergadering van de VN keurt het verdrag goed.**

3 Het Kinderrechtenverdrag onderscheidt drie 'soorten' kinderrechten: de 3 P's.

Som deze 3 P's op bij de juiste afbeelding en geef wat extra uitleg.

	<p>Protectierechten</p> <p>Uitleg:</p> <p>Als kind word je beschermd tegen gedrag of leefomstandigheden die schadelijk zijn voor jouw welzijn. Kindermishandeling, uitbuiting of verwaarlozing zijn dus niet toegelaten.</p>
	<p>Provisierechten</p> <p>Uitleg:</p> <p>Als kind heb je het recht op diensten, voorzieningen en andere zaken die je nodig hebt om goed op te groeien. Dit is bv. recht op onderwijs, hulpverlening, toegang tot de media, enz.</p>
	<p>Participatierechten</p> <p>Uitleg:</p> <p>Als kind heb je het recht om mee te beslissen over dingen. Je hebt het recht om jouw mening te uiten. Je hebt het recht op privacy en mag je ook verenigen (bv. in de Chiro).</p>

EXTRA OPDRACHT

Maar... Wat staat er nu eigenlijk in dit Kinderrechtenverdrag? Dit kom je te weten aan de hand van 'Het Kinderrechtenspel' en/of 'Het Kinderrechtenkwartet'. De leerkracht legt de opdracht(en) uit.

Het Kinderrechtenspel en Het Kinderrechtenkwartet

In de bijlage van deze handleiding vind je 'Het Kinderrechtenspel' en 'Het Kinderrechtenkwartet' terug (beiden werden ontwikkeld door vzw Vormen). Alle nodige uitleg, spelkaarten, enz. vind je terug in de bijlage. Het is aangeraden om minstens één spel te spelen in klas.

Opmerking

De onderstaande vraag kunnen de leerlingen beantwoorden met behulp van het (vereenvoudigde) Kinderrechtenverdrag in de bijlage van 'Child @ War / War @ Child'. De leerlingen nemen (individueel) het verdrag even door en kiezen er vijf artikels uit die ze belangrijk vinden. Vervolgens moet elke leerling verklaren waarom hij/zij net deze vijf artikels zo belangrijk vindt.

4 In de bijlage vind je de verkorte versie van het Kinderrechtenverdrag. Lees het eens door.

Som hieronder de vijf kinderrechten op die jij het belangrijkste vindt. Leg uit waarom jij deze vijf kinderrechten zo belangrijk vindt. **(Persoonlijk antwoord van de leerling.)**

1

.....

.....

.....

.....

.....

2

.....

.....

.....

.....

.....

3

.....

.....

.....

.....

.....

4

.....

.....

.....

.....

.....

5

.....

.....

.....

.....

- 5 Neem het Kinderrechtenverdrag bij je (je vindt dit in de bijlage). Ga opnieuw naar jouw verhaal (van Neimar, Dominic, enz.). Welke kinderrechten worden er geschonden in jouw verhaal? Noteer ze hieronder in het kader.

Ik las het verhaal van **(Persoonlijk antwoord van de leerling)**.

Geschonden kinderrechten in het verhaal?

In elk verhaal wordt het volgende recht geschonden:

Je land moet je beschermen tegen alle vormen van geweld of misbruik. (Zo moet het bijvoorbeeld tussenkomen als degene die voor je zorgt je slaat, je slecht behandelt (verbaal of fysiek), niet voor je zorgt of je aan je lot overlaat.)

Bv. Amina's en Dominics verhaal: Als je bent gevlucht omdat je in gevaar was, moet het land dat je ontvangt je beschermen en je helpen om je familie terug te vinden of een andere thuis te vinden net als elk ander kind zonder familie.

Bv. Neimars, Mohameds en Ishmaels verhaal: Je hebt het recht op onderwijs en om zo lang mogelijk naar school te gaan.

OPDRACHT

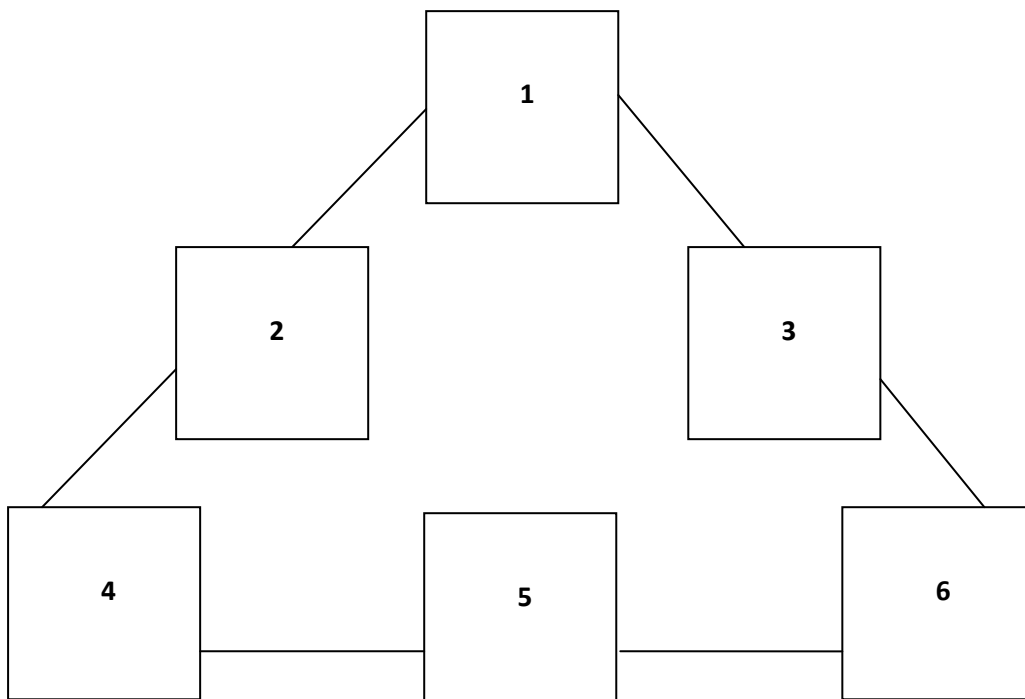
Opmerking

Hier moeten de leerlingen (per twee) zes kinderrechten bespreken. Samen komen ze tot een besluit. Voor deze opdracht hebben ze een schaar en lijm nodig.

Hieronder vind je enkele kinderrechten terug. Bij elk kinderrecht hoort een symbool. Deze symbolen vind je op de volgende pagina. **(Persoonlijk antwoord van de leerlingen.)**

- Rechten: ✓ Ieder kind heeft recht op genoeg en gezond eten.
✓ Ieder kind heeft recht op onderwijs.
✓ Ieder kind heeft recht op gezondheidszorg.
✓ Geen enkel kind mag mishandeld worden.
✓ Ieder kind heeft recht op vrije tijd en om te spelen.
✓ Ieder kind heeft recht op een eigen mening.

- *Bespreek met jouw buur welk kinderrecht jullie het belangrijkste vinden. Knip het symbool uit. Plak het symbool bovenaan de piramide.*
- *Bespreek daarna welke kinderrechten op nummer 2, 3, 4, 5 en 6 komen te staan. Knip opnieuw de symbolen uit. Plak ze bij het juiste nummer.*

Knip de symbolen hier uit. Plak ze in de piramide op de vorige pagina.

	leder kind heeft recht op genoeg en gezond eten.
	leder kind heeft recht op onderwijs.
	leder kind heeft recht op gezondheidszorg.
	Geen enkel kind mag mishandeld worden.
	leder kind heeft recht op vrije tijd en om te spelen.
	leder kind heeft recht op een eigen mening.

4.2 Is er dan niemand die helpt?

Je las daarnet de verhalen van Neimar, Dominic, Ishmael, Amina en Mohamed. Ze hebben allemaal oorlog meegemaakt. Welke gevoelens hadden ze hierbij? Schrijf er enkele op in het kader hieronder.

Verdriet, angst, soms ook plezier, eenzaamheid, twijfel, ...

- Ken jij mensen die een oorlog meemaakten? Wat kun je hierover vertellen?

Opmerking

Misschien kennen sommige leerlingen zelf mensen die ooit een oorlog meemaakten. Vraag dit eventjes in de klas. Misschien kunnen sommige leerlingen nog iets vertellen over een familielid die de oorlog meemaakte?

Er bestaan heel wat kinderrechten. Toch wordt het snel duidelijk dat deze rechten niet overal nageleefd worden. Is er dan niemand die deze kinderen in oorlog helpt? Tuurlijk wel!

Er zijn heel veel organisaties die kinderen in oorlogsgebieden willen helpen. Hieronder staan de twee bekendste organisaties, namelijk UNICEF en War Child. Hoe gaan zij te werk? Hoe helpen zij kinderen die te maken krijgen met oorlogsgeweld? Wel: dat ga jij uitzoeken!

OPDRACHT

Hieronder vind je enkele vragen over organisaties die kinderen in oorlogsgebieden helpen. Je kunt de vragen oplossen met behulp van het internet.

4.2.1 UNICEF

Je hebt ongetwijfeld al eens over UNICEF gehoord. UNICEF is actief over de hele wereld.

- Ga naar de site <http://www.unicef.be/kids/>.
- Ga naar 'info'.

Kies daarna 'UNICEF: wa's da?'.

Ga vervolgens naar 'Kort samengevat'.

- De naam 'UNICEF' is een afkorting. Geef de volledige naam.

United Nations International Childrens Fund

Wat betekent UNICEF in het Nederlands?

Kinderfonds van de Verenigde Naties

- Wanneer werd UNICEF opgericht? **1946**
- Welke oorlog was toen net beëindigd? **De Tweede Wereldoorlog**

- Ga nu naar 'UNICEF weet van aanpakken'.

Vul aan

UNICEF werkt altijd samen met **leerkrachten, ouders, regeringen, organisaties**, kinderen en tieners zelf.

Vul aan

UNICEF wil zorgen dat elk kind...

- 1) een goede start krijgt in het leven.
- 2) **degelijk basisonderwijs kan volgen.**
- 3) kan opgroeien in een gezonde en veilige omgeving.

- UNICEF maakt speciale infobladen voor kinderen, nl. de unicefKIDS magazines. Het volgende fragment komt uit het infoblad over 'Oorlogskinderen'. Wat doet UNICEF allemaal om oorlogskinderen het leven makkelijker te maken? Ga op zoek in de tekst en schrijf jouw antwoord op onderaan de tekst.

UNICEF in actie

UNICEF, het Kinderfonds van de Verenigde Naties, probeert kinderen die het moeilijk hebben in de oorlog te helpen. Dat doet UNICEF al sinds vlak na 1946. UNICEF zorgt voor noodhulp, zoals bijvoorbeeld water, dekens, tenten, voedsel, geneesmiddelen, opvang, tijdelijke schooltjes en schoolmateriaal... Kinderen die erge dingen hebben meegemaakt, hebben vaak een trauma. Ze slapen slecht, zijn angstig en verdrietig.

Ook die kinderen wil UNICEF helpen. Ze krijgen aandacht, er wordt geluisterd naar hun problemen en ze praten erover. Kinderen en ouders die zoek waren, worden weer samengebracht. UNICEF zorgt voor speelterreinen waar kinderen veilig kunnen spelen en niet voortdurend denken aan de oorlog. Ook na een oorlog helpt UNICEF bij de heropbouw van bijvoorbeeld schooltjes.

Een speelkoffer voor kids

Naast dekens, geneesmiddelen, voedsel... brengt UNICEF ook allerlei spelmaterialen zoals ballen, springtouw, kegels, frisbees... naar oorlogsgebieden. 90 kinderen kunnen met het speelgoed uit zo'n koffer hun gedachten verzetten en bijna zorgeloos spelen. Vanuit het opslagcentrum in Kopenhagen kan UNICEF met de noodhulp op maximum 48u tijd overal ter wereld zijn. *Eén koffer kost 200 euro.*

UNICEF zorgt voor tijdelijke schooltjes (en schoolmateriaal), voedsel, geneesmiddelen, tenten, dekens, water, enz. Ze luisteren naar de verhalen van getraumatiseerde kinderen en praten met hen. Ze sporen vermiste ouders en kinderen op. Ze zorgen ook voor speelterreinen en spelmaterialen.

4.2.2 War Child

War Child is een internationale organisatie. Elk land kan een War Child afdeling oprichten. Nederland heeft zo'n afdeling, maar België niet. 'War Child' betekent 'oorlogskind'. Als er ergens oorlog is, hebben kinderen en jongeren het moeilijk. Sommigen van hen zijn op de vlucht en zijn bang of verward. Veel oorlogskinderen zijn bang om met andere kinderen te spelen.

War Child leert oorlogskinderen opnieuw spelen en plezier maken. Ze organiseren verschillende activiteiten. Deze activiteiten gaan door in oorlogslanden. Door samen plezier te maken en te lachen, vergeten de oorlogskinderen hun problemen. Ze krijgen opnieuw meer zelfvertrouwen.

Op de volgende foto's zie je enkele activiteiten die War Child organiseert. Welke activiteiten zie je?

Foto1: **Spelletjes**

Foto2: **Dansen**

Foto3: **Kinderen kunnen naar school**

Foto4: **Kinderen kunnen tekeningen maken / zich creatief bezighouden**

Tip voor de leerkracht

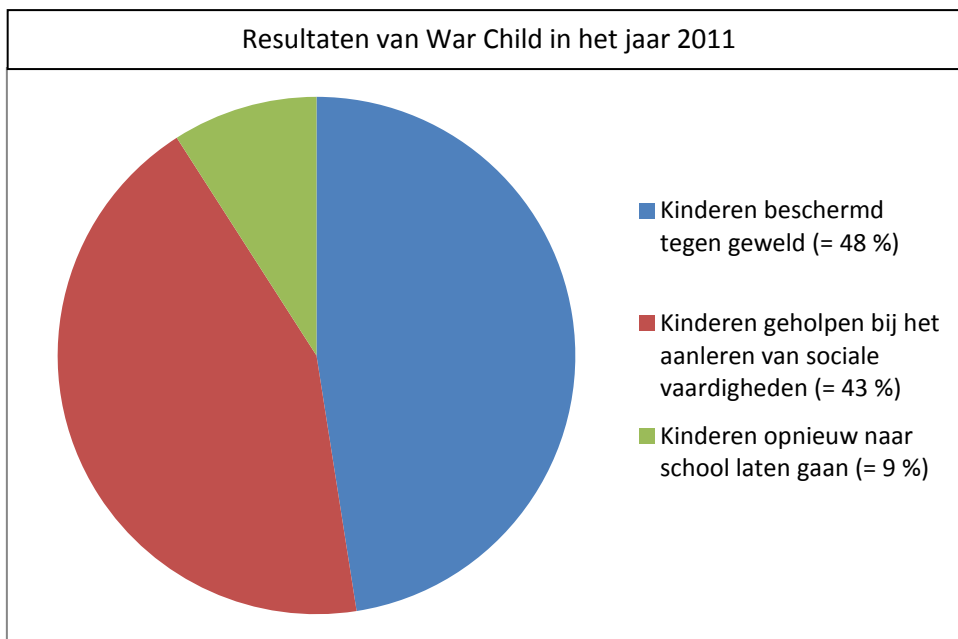
War Child Nederland maakte eerder al enkele reclamespots over hun organisatie. Zo maakten ze ook een filmfragment over Sori, een voormalig kindsoldaat uit Sierra Leone. Hij legt concreet uit hoe War Child hem heeft geholpen bij zijn rehabilitatie. Indien je wil, kun je dit filmfragment in de klas tonen. Je vindt het terug op de volgende site:

<http://www.youtube.com/watch?v=wtdzOB6Fwp4&feature=related>

Ga naar <http://www.warchild.nl>. Op de homepagina zie je meteen hoeveel kinderen er door War Child geholpen werden in 2011, namelijk 1 474 057 kinderen! Zo hielpen ze ...

- **639 723** kinderen met het aanleren van bv. sociale vaardigheden. (= **43 %**)
- **700 478** kinderen beschermen tegen geweld. (= **48 %**)
- **133 856** kinderen om opnieuw naar school te gaan. (= **9 %**)

Maak hieronder het bijhorende cirkeldiagram. Dit kun je doen met behulp van de instructiekaart in de bijlage.

Ga daarna naar het tabblad 'Ons werk'. Kies één land, behalve Nederland, uit en los de volgende vragen op...

Ik koos het land... **Persoonlijk antwoord van de leerling → alle nodige info om deze oefening te corrigeren vind je terug op <http://www.warchild.nl/ons-werk>.**

Leg in vijf zinnen uit wat er aan de hand is in dit land.

Persoonlijk antwoord van de leerling → alle nodige info om deze oefening te corrigeren vind je terug op <http://www.warchild.nl/ons-werk>.

Wat doet War Child om de oorlogskinderen er het leven gemakkelijker te maken?

Leg dit uit in vijf zinnen.

Persoonlijk antwoord van de leerling → alle nodige info om deze oefening te corrigeren vind je terug op <http://www.warchild.nl/ons-werk>.

5 Reflecteren, reflecteren: wie zijn best doet, zal het leren

Opmerking

Hier krijgen de leerlingen wat ruimte om te reflecteren over 'Child @ War / War @ Child'. Wat vonden ze positief aan deze bundel? Wat vonden ze minder positief? Zorg eventueel nog voor een korte nabespreking.

Ziezo, dit was het dan! Hopelijk heb je veel bijgeleerd? Wat vond jij het interessantst? Wat vond je minder interessant? Motiveer jouw antwoord.

Meest interessant:

.....

.....

Minst interessant:

.....

.....

Wat vond je makkelijk en moeilijk aan deze bundel?

Dit vond ik makkelijk:

.....

.....

Dit vond ik moeilijk:

.....

.....

Bedankt dat je met mij op reis ging. Het was een lange reis hé? Mijn vleugels zijn moe. Ik ga maar eens naar huis. Tot ziens!

Tip voor de leerkracht

Er bestaan heel wat boeken over kinderen in oorlog. Een uitgebreide lijst zult u binnenkort vinden op de site van erfgoedcel TERF. Zij zijn momenteel hun project rond 'Kinderen in bezet gebied – WO I' aan het herwerken. Zo wordt het project uitgebreid met een actueel luik. Voor dit luik heeft men een volledige boekenlijst uitgewerkt rond kinderen in oorlog.

Hou de site <http://www.kindereninbezetgebied.be/> zeker in het oog!

6 Bijlagen

Hieronder vind je de tekst van het Kinderrechtenverdrag terug. De tekst werd voor jongeren herschreven in een simpele versie. Op deze manier begrijpen ook jongeren wat er in het verdrag staat. Het tweede document, de instructiekaart, kan je helpen bij het maken van het cirkeldiagram.

6.1 Kinderrechtenverdrag¹

- 1 Als je nog geen 18 jaar bent, ben je een kind. Tenzij de nationale wetgeving de meerderjarigheid op vroegere leeftijd toekent.
- 2 Alle kinderen ter wereld hebben dezelfde rechten, ongeacht hun ras, oorsprong, geslacht, taal en geloof. Je land moet er alles aan doen om ze op dezelfde manier te behandelen.
- 3 De volwassenen die verantwoordelijk zijn voor jou, moeten beslissingen nemen voor je eigen welzijn. Je land moet je beschermen en verzorgen indien je ouders dit niet zelf kunnen doen.
- 4 Je land moet er alles aan doen opdat je rechten werkelijk gerespecteerd worden.
- 5 Je ouders of de volwassenen die voor je zorgen, moeten je helpen om je capaciteiten en alles wat je kan te ontwikkelen.
- 6 Je hebt het recht op het leven. Je land moet je de middelen geven om in de best mogelijke omstandigheden op te groeien.
- 7 Vanaf je geboorte heb je recht op een naam en een nationaliteit die genoteerd staan op een officieel document. Je hebt, voor zover mogelijk, het recht om je ouders te kennen en door hen grootgebracht te worden.
- 8 Je hebt het recht om je naam, je nationaliteit en de band met je familie te behouden. Ze maken deel uit van je identiteit. Als men ze je illegaal afneemt moet je land ze zo snel mogelijk teruggeven.
- 9 Je hebt het recht om bij je ouders te leven, zelfs als ze gescheiden zijn. Behalve als ze je mishandelen of niet goed voor je zorgen. In alle gevallen heb je het recht om contact met hen te behouden.
- 10 Je mag om het even welk land betreden of verlaten om je met je ouders of familie te herenigen. Als je ouders in twee verschillende landen wonen heb je het recht ze beide regelmatig te zien.
- 11 Niemand mag je onrechtmatig naar het buitenland meenemen of houden, zelfs niet één van je ouders.

¹ Bron: <http://www.planbelgie.be/uploads/1230305934-w-planaffiche-achter-nl-backend.pdf>

- 12 Je hebt het recht om je mening te geven en de volwassenen moeten er rekening mee houden.
- 13 Je bent vrij om je ideeën te uiten, om informatie op te zoeken of te verkrijgen zolang je de anderen respecteert en je niemand benadeelt.
- 14 Je hebt het recht om te geloven waarin je wilt en om een geloof te hebben. Je ouders hebben het recht je daaromtrent te leiden, rekening houdend met je leeftijd. Je mag uiten wat je gelooft zolang je de rechten en de vrijheden van anderen respecteert.
- 15 Je hebt het recht om met andere kinderen samen te komen, om verenigingen te vormen en er lid van te zijn, zolang dit niemand stoort.
- 16 Je hebt het recht om een privéleven te hebben: niemand mag zonder toestemming je huis binnenkomen, je brieven lezen of zich met je leven of dit van je ouders bemoeien.
- 17 Je moet je kunnen informeren en ontwikkelen dankzij boeken en de media (radio, televisie, kranten, computers...). Je moet informatie kunnen vinden in je eigen taal die geschikt is voor kinderen. Maar de volwassenen moeten je beschermen tegen informatie die schadelijk voor je kan zijn.
- 18 Je ouders zijn in principe verantwoordelijk voor je opvoeding. Je moet naar de crèche kunnen gaan als je ouders werken of naar een opvangtehuis als ze niet voor je kunnen zorgen.
- 19 Je land moet je beschermen tegen alle vormen van geweld of misbruik, dus het moet tussenkomen als degene die voor je zorgt je slaat, je slecht behandelt (verbaal of fysiek), niet voor je zorgt of je aan je lot overlaat.
- 20 Als je in een andere familie bent geplaatst of als je geadopteerd bent, moet je land zoeken naar de best mogelijke situatie voor jou. Dat wil zeggen dat het rekening moet houden met je afkomst (ras, geloof, cultuur, taal) en je in staat stellen je opvoeding door te zetten.
- 21 Als je land adoptie toelaat dan kan dit enkel als er met jou en de wet rekening wordt gehouden. Niemand heeft het recht om geld te proberen verdienen door in het buitenland kinderen te laten adopteren.
- 22 Als je bent gevlucht omdat je in gevaar was, moet het land dat je ontvangt je beschermen en je helpen om je familie terug te vinden of een andere thuis te vinden net als elk ander kind zonder familie.
- 23 Als je een handicap hebt, heb je het recht op aangepaste verzorging, die indien mogelijk gratis is. Je moet op een zo normaal mogelijke manier kunnen leven: naar school gaan, activiteiten hebben, werken... En net als iedereen gelukkig zijn zonder verstoten te worden.

- 24 Je hebt het recht op de hoogste graad van gezondheid, op een gezonde voeding en om verzorgd te worden wanneer het nodig is. Je land moet ook de toekomstige mama's en baby's beschermen, het moet je informatie geven over gezondheid en je ouders adviseren... Als je land je deze basiszorgen niet kan geven, moeten de andere landen hulp bieden.
- 25 Als je ergens geplaatst bent om verzorgd of beschermd te worden, moet men regelmatig controleren of je plaatsing en je behandeling goed zijn voor je.
- 26 Je hebt recht op 'sociale zekerheid', die mensen beschermt tegen armoede. Als je ouders niet genoeg geld hebben om je op te voeden of om je te laten verzorgen, moeten ze hulp krijgen van de regering van je land.
- 27 Je hebt het recht je te ontwikkelen in goede omstandigheden. Als je ouders niet de middelen hebben om je eten, kleding en een geschikt onderdak te geven, moet je land ze helpen.
- 28 Je hebt het recht op onderwijs en om zo lang mogelijk naar school te gaan. Het basisonderwijs moet verplicht en gratis zijn voor iedereen. De tuchtregels moeten er mee voor zorgen dat iedereen gerespecteerd wordt. Alle landen ter wereld moeten samenwerken om de onwetendheid uit te schakelen en om ervoor te zorgen dat iedereen kan lezen en schrijven.
- 29 De school moet je in staat stellen je bekwaamheden en je kwaliteiten te laten ontwikkelen. Ze moet je voorbereiden op een leven als volwassene en ze moet je het respect leren voor je ouders, je identiteit, je cultuur en die van anderen, voor de omgeving en de rechten van de mens.
- 30 Als je deel uitmaakt van een groep die een andere cultuur, taal, of geloof heeft dan de mensen van je land, heb je het recht om je tradities en alles dat deel uitmaakt van je identiteit te behouden.
- 31 Je hebt het recht om te spelen, om activiteiten te hebben en op rust en vrije tijd.
- 32 Niemand heeft het recht je te gebruiken om geld te verdienen, noch om je te verplichten een werk te doen dat je gezondheid, opvoeding of ontwikkeling in gevaar brengt. In principe moet de regering regels vastleggen rond de minimumleeftijd om te werken, de uren en de werkomstandigheden.
- 33 Je moet beschermd worden tegen het gebruik van drugs of betrokken te worden in de verkoop of productie ervan.
- 34 Je moet beschermd worden tegen seksuele uitbuiting of misbruik. Niemand mag je verplichten om je te prostitueren noch om je te gebruiken voor een pornografische show, film of blad.

- 35 Niemand heeft het recht je te ontvoeren, te verkopen of je te gebruiken om geld te verdienen.
- 36 Je hebt het recht beschermd te worden tegen elke vorm van uitbuiting: niemand mag op welke manier dan ook misbruik van je maken.
- 37 Niemand mag je folteren, levenslang opsluiten of ter dood veroordelen. Als men je moet aanhouden en opsluiten is het binnen de grenzen van de wet en voor de kortst mogelijke periode.
- 38 Als je jonger bent dan 18, mag niemand je verplichten soldaat te zijn of deel te nemen aan de oorlog. Als je land in oorlog is, heb je het recht om beschermd en verzorgd te worden.
- 39 Als je oorlog, foltering of om het even welke mishandeling hebt gekend, moet je land er alles aan doen om je te helpen de pijn en het verdriet te boven te komen en een normaal leven te hernemen.
- 40 Als men denkt dat je iets verkeerd hebt gedaan, heb je het recht op een rechtvaardig proces dat aangepast is aan je leeftijd. Telkens moet je land vermijden om kinderen te veroordelen en hun vrijheid te ontnemen.
- 41 Als de wetten van je land je beter beschermen dan het Verdrag zal men rekening houden met de wetten van je land.

Deze poster maakt deel uit van de lespakketten Mondiale Vorming van Plan België.

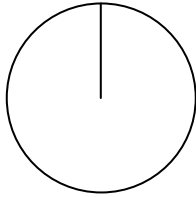
Verantwoordelijke Uitgever: Plan België, Dirk Van Maele, Ravensteingalerij 3 B 5, 1000 Brussel © 2008

www.planbelgie.be

6.2 Instructiekaart voor het maken van een cirkeldiagram

Instructiekaart 2	Domein	Vaardigheid
	Functionele rekenvaardigheid	Een cirkeldiagram maken
 Oriënteren		
<p>Een cirkeldiagram geeft overzichtelijk verhoudingen (zoals bv. procenten) weer. Een cirkeldiagram wordt ook wel eens een taartdiagram of schijfdiagram genoemd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bepaal wat er precies wordt weergegeven op het diagram. • Bekijk de gegevens die je op het cirkeldiagram moet plaatsen. Welke gegevens zullen het grootste stuk van de cirkel in beslag nemen? Welke gegevens zullen het kleinste stuk van de cirkel in beslag nemen? • Een volledige cirkel is 360°. 		
 Vorbereiden		
<ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor schrijfgierief en kladblaadjes. • Verzamel alle gegevens. Bv. <ul style="list-style-type: none"> – 8 op de 10 leerlingen gaat met de fiets naar school. – 1 op de 10 leerlingen gaat te voet naar school. – 1 op de 10 leerlingen gaat met de auto naar school. 		
 Uitvoeren		
<ul style="list-style-type: none"> • Zet de cijfergegevens om in procenten. Als de gegevens al in procenten staan, kun je meteen aan de slag! Bv. <ul style="list-style-type: none"> – 8 op de 10 leerlingen gaat met de fiets naar school. = 80 % – 1 op de 10 leerlingen gaat te voet naar school. = 10 % – 1 op de 10 leerlingen gaat met de auto naar school. = 10 % • Herleid de procenten naar graden. Zo kun je de cirkel in sectoren (= 'taartstukken') opdelen. Een volledige cirkel is 360°. De volledige cirkel komt overeen met het geheel: 360° komt dus overeen met 100 %. Reken alle procenten om in graden (volgens de regel van drieën). <ul style="list-style-type: none"> ↻ 100 % = 360° ↻ ↻ 1 % = 3,6° ↻ ↻ 80 % = 288° ↻ • Indien nodig: teken zelf de cirkel met een passer. Boven de cirkel komt de titel te staan. Naast de cirkel komt de legende. 		

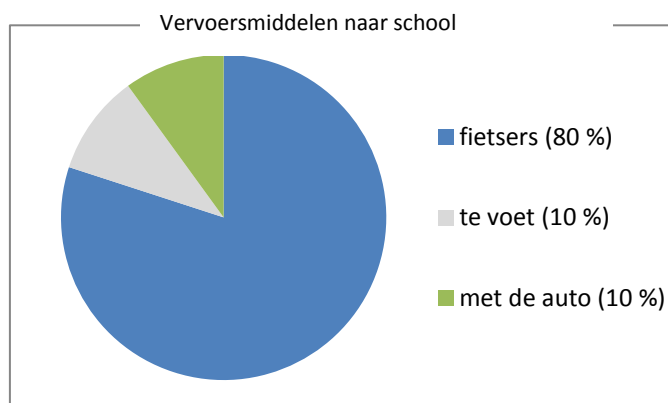
- Duid de sectoren aan.
 - Teken één verticale straal van de cirkel. Dit is de beginlijn van de eerste sector.

- Teken nu alle sectoren in de cirkel. Dit doe je door hoeken te meten met jouw driehoek. Je weet al hoe groot de hoeken moeten zijn. Nu moet je ze alleen nog tekenen.
 - Teken eerst de grootste sectoren. Pas daarna teken je de kleinere. Werk dus altijd van groot naar klein.
 - Let op nauwkeurigheid!
- Werk je cirkeldiagram af.

Maak de legende: elke sector krijgt een kleur. Dit verduidelijk je in de legende. Noteer ook de procenten in de legende.

Zet een titel bovenaan het cirkeldiagram (wat wordt er weergegeven?).

Reflecteren

- Controleer of het cirkeldiagram volledig is...
 - Heeft het diagram een titel?
 - Is de legende getekend? Is de legende duidelijk?
 - Vermeld ook de procenten in de legende.
- Kloppen de sectoren?

Zijn de sectoren van groot naar klein getekend?
- Hoe verliep de opdracht?

Wat ging er moeilijker? Hoe zou je dit in de toekomst anders aanpakken?

7 Bijlagen (handleiding)

Hieronder vind je alle benodigdheden voor de (extra) opdrachten. Elke opdracht wordt stapsgewijs uitgelegd.

7.1 Moeilijkheden tijdens een oorlog: de piramide van Maslow

Doel van de opdracht

De leerlingen denken na over de verschillende behoeftes. Ze gaan na wat voor hen belangrijk is. Ze overleggen met elkaar en komen samen tot een besluit.

Uitleg

De leerlingen vinden een blanco piramide terug in hun bundel. Per twee krijgen de leerlingen een enveloppe met daarin de onderstaande kaartjes. Ze bespreken samen de vijf behoeftes: wat is volgens hen het belangrijkste en waarom? Vervolgens leggen ze de behoeftes in de blanco piramide. Daarna bekijken ze ook de voorbeelden. Deze voorbeelden leggen ze bij de juiste behoefte. De behoeften en voorbeelden hieronder staan in de correcte volgorde (van boven naar onderen).

Eens de leerlingen klaar zijn, is een klasgesprek welkom. Bespreek met de leerlingen de behoeftes: waarom denken zij dat bv. de lichamelijke behoeftes de basis zijn van de piramide? De leerlingen motiveren hun antwoord. Stel enkele gerichte vragen en stuur bij waar nodig.

Als laatste stap corrigeer je waar nodig. Projecteer eventueel de correcte piramide op een scherm. Hieronder vind je de correcte piramide.

Behoeftte aan zelfontplooiing

Behoeftte aan waardering en erkenning

Behoeftte aan sociaal contact

Behoeftte aan veiligheid en zekerheid

Lichamelijke behoeften (bv. eten en drinken)

Dit is de behoefte om de eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.

In haar vrije tijd knutselt Sarah autootjes uit blikjes. Dit is haar favoriete bezigheid.

In een groep vindt men het belangrijk om een status te hebben.

De vijftienjarige Jacob voelt zich supermachtig nu hij een kleine groep kindsoldaten mag leiden.

Zich geliefd voelen en bevriend zijn met andere mensen is belangrijk.

Hakim en zijn vriend spelen graag oorlogje. Op deze manier kunnen ze samen hun enge herinneringen verwerken.

Kinderen voelen zich het veiligst bij hun ouders.

Tijdens een luchtaanval kruipt Jasmine altijd dicht bij haar mama. Daar voelt ze zich veilig.

Kinderen in oorlogssituaties krijgen vaak te maken met honger.

Sinds de oorlog moet Aisha elke dag op zoek gaan naar voedsel.

7.2 Uitbreidingsopdracht: oorlogspaspoorten

Op de volgende pagina's vind je de vijf blanco oorlogspaspoorten terug die bij de vijf verhalen horen. Zoals reeds gezegd: je kunt zelf beslissen of je deze opdracht bij de bundel betreft of niet. Hieronder vind je alvast de correcte antwoorden die moeten ingevuld worden op de paspoorten.

Neimar

Irak, Bagdad, 28 945 657 inwoners (in 2009), Arabisch + Koerdisch, Federale Republiek, Nouri Maliki, 1980 – 1988: Irak-Iranoorlog + 1990 – 1991: Golfoorlog + 2003 – 2011: Oorlog met Amerika, gekozen landkaart (kan variëren).

Betrokken partijen: Irak en Iran

Start en einde van de oorlog: 22 september 1980 – 20 augustus 1988

Volgorde letters: 1B, 2E, 3F, 4C, 5D, 6A, 7G

Dominic

Rwanda, Kigali, 10 473 282 inwoners (in 2009), Kinyarwanda + Frans + Engels, Presidentiële Republiek, Paul Kagamé, 1959: opstanden tegen Tutsi's + 1963: slachtingen tussen Hutu's en Tutsi's + 1994: grootschalige genocide tussen Hutu's en Tutsi's, gekozen landkaart (kan variëren).

Genocide = volkerenmoord → Een groep mensen met een bepaald(e) geloof, huidskleur, overtuiging, ... wordt gevisieerd. Deze groep wordt uitgemoord.

Betrokken partijen: Hutu's en Tutsi's (beiden uit Rwanda)

Start en einde van de oorlog: 6 april 1994 - half juli 1994

Volgorde letters: 1B, 2G, 3I, 4F, 5C, 6D, 7E, 8A, 9H

Ishmael

Sierra Leone, Freetown, 6.440.053 inwoners (in 2009), Engels, Republiek, Ernest Koroma, 1991 – 2002: Burgeroorlog, gekozen landkaart (kan variëren).

Betrokken partijen: rebellenleger en regeringsleger

Start en einde van de oorlog: 1991 – 2002

Volgorde letters: 1F, 2C, 3B, 4A, 5D, 6G, 7E

Amina

Somalië, Mogadishu, 9 832 017 inwoners (in 2009), Republiek (→ in werkelijkheid: geen duidelijke regeringsvorm), Sharif Sheikh Ahmed, 1977 – 1978: Ogadenoorlog + 1986 – 2002: Somalische Burgeroorlog + 1991 – 2002: afscheuringen van het land + 2006: Unie van Islamitische rechtbanken (= conflicten met burgerslachtoffers) + 2006 – heden: nog steeds veel gewapende conflicten, gekozen landkaart (kan variëren).

Betrokken partijen: lokale groeperingen (zoals bv. de Islamitische groepen) tegen het gevestigde regime (= de regering).

Start en einde van de oorlog: 23 mei 1986 – heden

Volgorde letters: 1E, 2B, 3H, 4D, C5, 6F, 7A

Mohamed

Afghanistan, Kabul, 33 609 937 inwoners (in 2009), Pasjtoe en Perzisch, Presidentiële Republiek met een meerpartijensysteem, Hamid Karzai, 1979 – 1989: Afgaanse oorlog + 1992 – 1994: raketinslagen tussen lokale milities en warlords + 2001 – heden (loopt ten einde): Oorlog in Afghanistan, gekozen landkaart (kan variëren).

Betrokken partijen: Verenigde Staten van Amerika en de Taliban

Start en einde van de oorlog: 7 oktober 2001 – heden

Volgorde letters: 1H, 2B, 3G, 4D, 5A, 6E, 7C, 8F

7.2.1 Het verhaal van Neimar

Neimar maakte als kind de Iran-Irakoorlog mee. Het is nu aan jou om op zoek te gaan hoe deze oorlog verliep. Dit doe je stapsgewijs. Hieronder wordt de opdracht stap per stap uitgelegd.

Maak eerst een pasport op van Neimars land. Vul het onderstaande kader in.

Naam land:

Hoofdstad:

Aantal inwoners:

Officiële taal:

Regeringsvorm:

Regeringsleider:

Gekende oorlogen + jaartal:

Ligging (kaart):

7.2.1.1 Irak-Iranoorlog

Irak heeft al verschillende oorlogen gekend. Neimar maakte als kind de Irak-Iranoorlog mee. Zoek het antwoord op de volgende vragen. Noteer ook jouw informatiebronnen.

Betrokken partijen:

Start van de oorlog (datum):

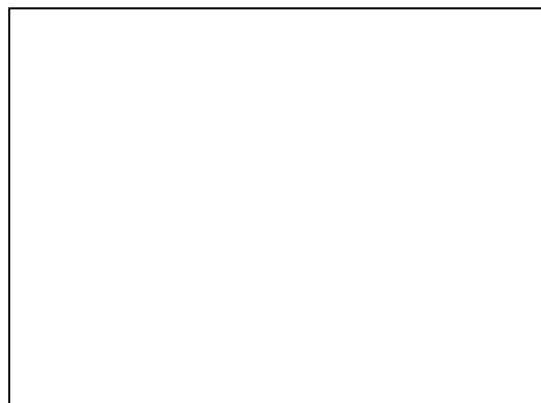
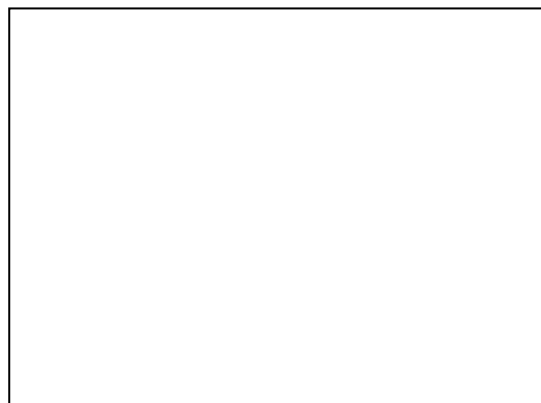
Einde van de oorlog (datum):

Plaats de stappen in de juiste volgorde.

- a) Wanneer Iran te dichtbij komt, laten de Irakezen hun moerassen vollopen met olie. Ze steken de moerassen in brand.
- b) De Iraanse revolutie breekt uit in 1979.
- c) Een grootschalige luchtaanval op Iran zorgt ervoor dat de oorlog volledig losbarst.
- d) Irak lijkt de oorlog te winnen, maar Iran herpakt zich.
- e) Saddam Hoessein valt de Iraanse provincie Khoezistan binnen.
- f) Hierbij schendt Saddam het Verdrag van Algiers.
- g) Irak en Iran tekenen in de VN Veiligheidsraad Resolutie 598. De vijandigheden worden gestaakt.

1	2	3	4	5	6	7

Ga op zoek naar drie foto's uit de Irak-Iranoorlog. Kleef ze hieronder in de kaders. Noteer ook jouw bronnen.

7.2.2 Het verhaal van Dominic

Dominic maakte als kind de Rwandese genocide mee. Het is nu aan jou om op zoek te gaan hoe deze genocide verliep. Dit doe je stapsgewijs. Hieronder wordt de opdracht stap per stap uitgelegd.

Maak eerst een pasport op van Dominics land. Vul het onderstaande kader in.

Naam land:

Hoofdstad:

Aantal inwoners:

Officiële taal:

Regeringsvorm:

Regeringsleider:

Gekende oorlogen + jaartal:

Ligging (kaart):

7.2.2.1 Rwandese genocide

De meest gekende oorlog van Rwanda is de burgeroorlog. Hierbij vond er een genocide plaats. Zoek eerst de betekenis van het woord 'genocide' op. Geef wat extra uitleg. Zoek het antwoord op de volgende vragen. Noteer ook jouw informatiebronnen.

Genocide =

.....

Betrokken partijen:

Start van de oorlog (datum):

Einde van de oorlog (datum):

Plaats de stappen in de juiste volgorde.

- a) Hutu's gaan 'op jacht' naar Tutsi's. Ze gebruiken machetes om hun tegenstander te doden.
- b) De oorsprong van het conflict ligt in de 15de eeuw. Er leven twee volken in Rwanda: Hutu's en Tutsi's. De Tutsi-minderheid heeft het voor het zeggen in Rwanda.
- c) De Rwandese president Juvénal Habyarimana komt om.
- d) Sommige Tutsi's willen terug naar Rwanda. Ze vormen het Rwandees Patriotisch Front en vallen Rwanda binnen.
- e) De nieuwe presidente Agathe Uwilingiyimana wordt vermoord. De Hutu's roepen elkaar op om de Tutsi's te vermoorden.
- f) De Tutsi's worden voor het eerst door de Hutu's verjaagd naar Oost-Congo.
- g) Na de Eerste Wereldoorlog krijgt België het bestuur over Rwanda. Hutu's en Tutsi's krijgen een ander kenmerk op hun pasport.
- h) Na 100 dagen bedaren de gemoederen. Zo'n 500 000 tot 1 miljoen mensen kwamen om.
- i) Rwanda wordt onafhankelijk.

1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ga op zoek naar drie foto's van de Rwandese genocide. Kleef ze hieronder in de kaders. Noteer ook jouw bronnen.

7.2.3 Het verhaal van Ishmael

Ishmael maakte als kind de burgeroorlog in Sierra Leone mee. Het is nu aan jou om op zoek te gaan hoe deze oorlog verliep. Dit doe je stapsgewijs. Hieronder wordt de opdracht stap per stap uitgelegd.

Maak eerst een pasport op van Ishmaels land. Vul het onderstaande kader in.

Naam land:

Hoofdstad:

Aantal inwoners:

Officiële taal:

Regeringsvorm:

Regeringsleider:

Gekende oorlogen + jaartal:

Ligging (kaart):

7.2.3.1 Burgeroorlog in Sierra Leone

Sierra Leone wordt vaak beschuldigd van het gebruik van kindsoldaten. Ishmael was tijdens de burgeroorlog één van deze kindsoldaten. Zoek het antwoord op de volgende vragen. Noteer ook jouw informatiebronnen.

Betrokken partijen:

Start van de oorlog (jaartal):

Einde van de oorlog (jaartal):

Plaats de stappen in de juiste volgorde.

- a) De minister van Defensie (Julius Maada Bio) neemt de macht.
- b) In 1995 wordt de noodtoestand uitgeroepen.
- c) De National Provisional Ruling Council (NPRC) wordt leider van Sierra Leone. De rebellen krijgen ondertussen meer en meer macht in het land.
- d) Op 25 mei 1997 ontsnappen zo'n 600 gevangenen uit de gevangenis Pademba Road Prison. De oorlog laait opnieuw op.
- e) In juli wordt het vredesakkoord van Lomé getekend door president Kabbah en RUF-leider Foday Sankoh.
- f) President Momoh wordt door een groep jonge officieren verbannen uit Sierra Leone.
- g) De rebellen bereiken voor de tweede keer delen van Freetown. Operation 'No Living Thing' zorgt voor duizenden doden.

1	2	3	4	5	6	7

Ga op zoek naar drie foto's uit de burgeroorlog in Sierra Leone. Kleef ze hieronder in de kaders.
Noteer ook jouw bronnen.

7.2.4 Het verhaal van Amina

Amina maakte als kind de burgeroorlog in Somalië mee. Het is nu aan jou om op zoek te gaan hoe deze oorlog verliep. Dit doe je stapsgewijs. Hieronder wordt de opdracht stap per stap uitgelegd.

Maak eerst een pasport op van Amina's land. Vul het onderstaande kader in.

Naam land:

Hoofdstad:

Aantal inwoners:

Officiële taal:

Regeringsvorm:

Regeringsleider:

Gekende oorlogen + jaartal:

Ligging (kaart):

7.2.4.1 Somalische burgeroorlog

Somalië is al lang in burgeroorlog. Amina maakte als kind deze oorlog mee. Zoek het antwoord op de volgende vragen. Noteer ook jouw informatiebronnen.

Betrokken partijen:

Start van de oorlog (datum):

Einde van de oorlog (datum):

Plaats de stappen in de juiste volgorde.

- a) Vanaf 8 december 2006 slagen Ethiopische troepen erin enkele steden terug in handen te krijgen.
- b) Tijdens de Somalische Revolutie scheidt Somaliland zich af van Somalië.
- c) In 2006 wordt de onafhankelijke staat Mogadishu opgericht. Somalië verliest opnieuw grondgebied.
- d) Na de terugtrekking van de VN-troepen, is de orde nog niet hersteld. Meerdere gebieden scheuren zich af van Somalië.
- e) President Siad Barre stuurt zijn speciale troepen uit om vijandige clans uit te roeien. Niet veel later komt hij om in een auto-ongeluk.
- f) Ethiopië steunt Somalië. Het ICU wil namelijk een groot Somalië oprichten. Hierbij zouden buurlanden Kenia, Ethiopië en Djibouti land moeten afstaan...
- g) De VS en VN sturen hulpstroepen naar Somalië. Heel wat Amerikanen komen hierbij om.

1	2	3	4	5	6	7

Ga op zoek naar drie foto's uit de Somalische burgeroorlog. Kleef ze hieronder in de kaders. Noteer ook jouw bronnen.

7.2.5 Het verhaal van Mohamed

Mohamed maakte als kind de oorlog in Afghanistan mee. Het is nu aan jou om op zoek te gaan hoe deze oorlog verliep. Dit doe je stapsgewijs. Hieronder wordt de opdracht stap per stap uitgelegd.

Maak eerst een pasport op van Mohameds land. Vul het onderstaande kader in.

Naam land:

Hoofdstad:

Aantal inwoners:

Officiële taal:

Regeringsvorm:

Regeringsleider:

Gekende oorlogen + jaartal:

Ligging (kaart):

7.2.5.1 Oorlog in Afghanistan

Afghanistan heeft al verschillende oorlogen gekend. Mohamed maakte als kind de Afghaanse oorlog mee. Zoek het antwoord op de volgende vragen. Noteer ook jouw informatiebronnen.

Betrokken partijen:

Start van de oorlog (datum):

Einde van de oorlog (jaartal):

Plaats de stappen in de juiste volgorde.

- a) Na Frankrijk, Canada en Duitsland bieden ook Nederland en Japan hun steun aan voor de strijd tegen de Taliban.
- b) De VN Veiligheidsraad eist dat de Taliban Osama Bin Laden overdraagt. Ook moeten alle trainingskampen voor terroristen gesloten worden.
- c) Er worden verschillende besprekingen georganiseerd. Hamid Karzai wordt de nieuwe leider van Afghanistan.
- d) Pakistan opent zijn grenzen. Afghaanse vluchtelingen kunnen hun land verlaten.
- e) De Taliban moeten de stad Mazar-i-Sharif afgeven. Op meerdere plaatsen moeten ze zich terugtrekken.
- f) Het is nog steeds onrustig in Afghanistan. De Talibanstrijders zijn nog niet volledig weggedreven uit het land.
- g) Afghanistan wordt voor het eerst gebombardeerd door de VN en Engeland.
- h) Na de aanslagen op de WTC-torens in Amerika, wil de Amerikaanse president de Taliban (= een terroristische beweging) uitschakelen. Eerst stelt hij enkele punten op die de Taliban moet nakomen.

1	2	3	4	5	6	7	8

Ga op zoek naar drie foto's uit de oorlog in Afghanistan. Kleef ze hieronder in de kaders. Noteer ook jouw bronnen.

7.4 Het luchtballonspel

Doel van het spel

Leerlingen komen tot het besef dat niet alle luxegoederen noodzakelijk zijn om te overleven. De leerlingen overleggen met elkaar en komen samen tot een besluit.

Uitleg

Vorm groepen van twee à drie leerlingen en geef hen een enveloppe met kaartjes. In totaal zijn er 30 kaartjes.

Vertel het bijhorende verhaal:

De leerlingen zitten met z'n tweeën / drieën in een luchtballon. Ze hebben heel wat zaken mee aan boord: touwen, een vuurpijl, hun favoriete tijdschrift, enz. Plots merken ze dat de luchtballon daalt. Ze zullen enkele zaken overboord moeten gooien indien ze niet willen neerstorten. Tijdens de eerste 'gooisessie' gooien de leerlingen tien voorwerpen weg. Daarna overloop je kort even wat de leerlingen hebben weggegooid / in hun mand overhouden. Daarna volgen nog eens twee gooisessies. Tijdens deze twee gooisessies worden er respectievelijk zeven en vijf voorwerpen weggegooid. Overloop opnieuw welke zaken de leerlingen weggoeien / overhouden in hun mand.

Op het einde van de opdracht hebben de leerlingen nog zo'n acht voorwerpen over. Dit zullen hoofdzakelijk voorwerpen zijn waarmee je kunt overleven. Op deze manier merken de leerlingen dat luxegoederen e.d. niet echt noodzakelijk zijn als je wil overleven. Als leerkracht trek je de parallellen met vluchtelingen. Bv. vluchtelingen kunnen niet veel voorwerpen meenemen tijdens hun vlucht (indien dit al mogelijk is). Als ze iets meenemen, dan zijn dit meestal enkel de noodzakelijke zaken.

Kaartjes

Touw	Vuurpijl	EHBO-kit	10 kg rijst	12 l water
mp3	Jouw favoriete tijdschrift	Emmer	Lakens	Extra warme kledij
Walkie-talkie	Fototoestel	Tandenborstel	Pen en papier	Schmink
Deodorant en zeep	Foto's van vrienden en familie	Luidspreker	Rugzak	Knuffelbeer
Identiteits-papieren	Snoep	Parfum	Verrekijker	GPS
Laptop (zonder internet)	Draagbare tv	Uurwerk	Aansteker	Sigaretten

7.5 Spel rond kindsoldaten

Dit spel is afkomstig uit de bundel 'Kindsoldaten en mensenrechten' van Amnesty International. In deze bundel vind je heel wat werkvormen en informatie over kindsoldaten. De volledige bundel over Kindsoldaten (met het bijhorende spelbord) vind je terug op de volgende site:

<http://www.vormen.org/Kindsoldaten/Kindsoldaten.pdf>

Doel van het spel

De leerlingen kruipen tijdens het spel in de huid van kindsoldaten. Ze komen meer te weten over de rekrutering van kindsoldaten, de mogelijke gevaren, de angsten, enz. De leerlingen komen dus op een actieve manier te weten hoe het leven als kindsoldaat eruit ziet.

Uitleg

Het spel kan gespeeld worden met twee tot zes spelers. Één speler wordt aangeduid als de spelleider. Hij leidt alles in goede banen en houdt een oogje in het zeil. De spelers mogen om beurten eenmaal met een dobbelsteen werpen. Komt men op een opdrachenvakje te staan, dan neemt men een kaartje. Alle kaartjes worden luidop voorgelezen. Daarna voert de speler de opdracht uit. De spelleider beslist of de opdracht goed is uitgevoerd of niet. Daarna wordt het kaartje onderaan de stapel met kaartjes gelegd. De speler die het eerst aan de 'Finish' komt, heeft gewonnen. Het spel eindigt als er nog één speler overblijft. Het spel spelen duurt ongeveer 50 minuten.

Voor dit spel heb je één dobbelsteen en zes pionnen nodig. Ook een aantal kladbladen zijn welkom (voor het maken van de papieren boten en vliegtuigen). Het spelbord vind je terug na de spelkaarten. Je kunt het spelbord vergroten en op karton kleven (indien je dit wil).

Een nabespreking bij dit spel is ook altijd welkom. Zo kun je bv. vragen wat de leerlingen bijgeleerd hebben, wat zij als kindsoldaat hebben meegemaakt tijdens het spel, enz.

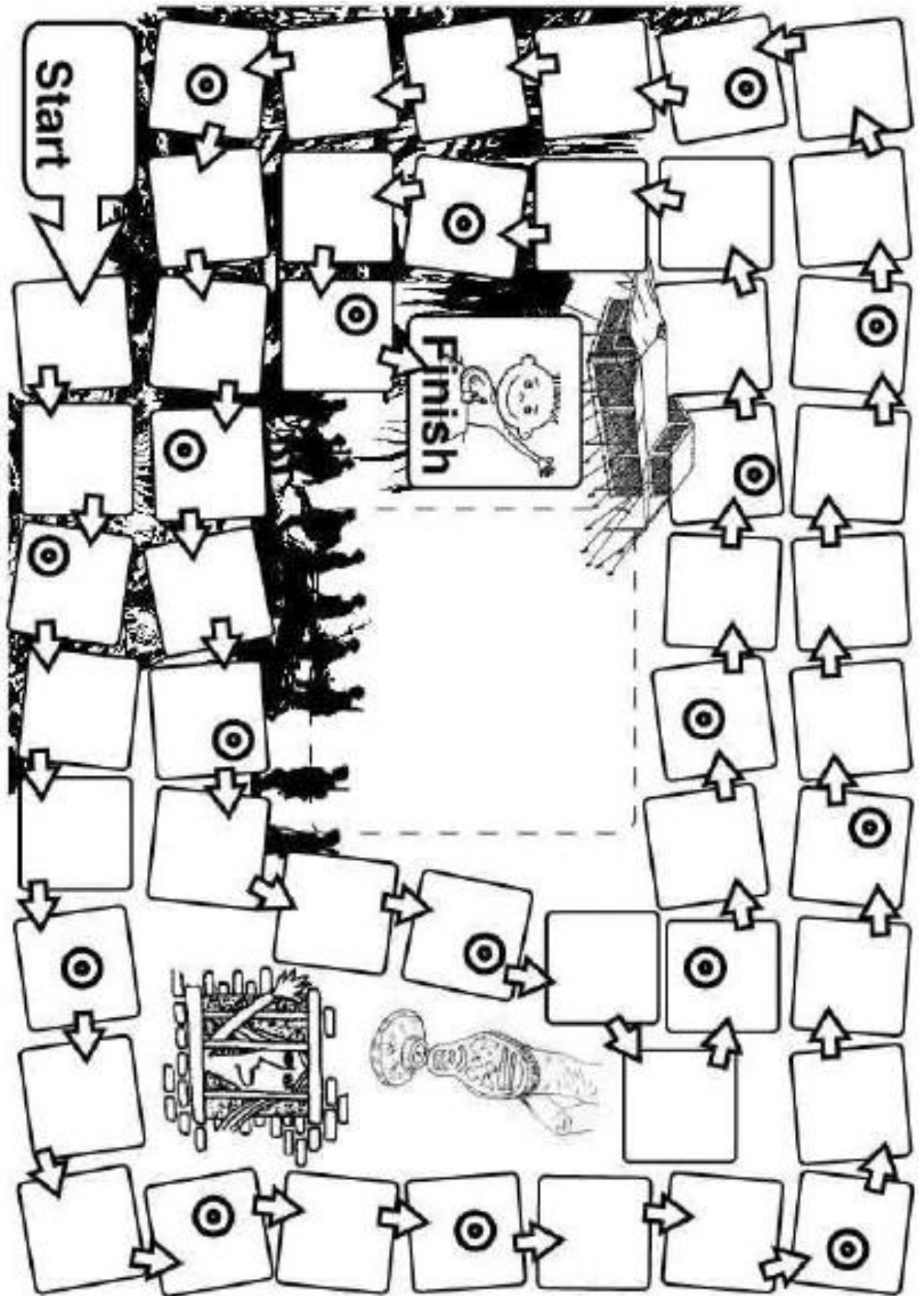
Kaartjes en spelbord

<p>Je achtjarig broertje en je zusje van tien worden ontvoerd om ingelijfd te worden bij een rebellenleger. Als je vijf redenen verzint waarom ze thuis moeten blijven kan je de ontvoerders van gedacht doen veranderen.</p> <p>Je hebt één minuut de tijd.</p> <p>Als je slaagt mag je 2 vakjes vooruit.</p>	<p>Je moet van je commandant een mijn ontmantelen. Je moet één van twee draadjes doorknippen. Knip je het foute draadje door, dan ontploft de mijn. Gooi met een dobbelsteen.</p> <p>Is je getal lager dan 3 dan ontploft ze en vlieg je terug naar 'start'. Is je getal gelijk aan of hoger dan 3 dan mag je drie vakjes vooruit.</p>
<p>Je bent op een landmijn getrapt: ga terug naar 'start'.</p>	<p>Je bent ontvoerd door een rebellenleger: ga terug naar 'start'.</p>
<p>Je bent in een hevige strijd verwickeld. Om verder te geraken moet je andere kindsoldaten doden. Als je door te doden de weg vrijmaakt kan je 1 vakje vooruit. Als je besluit hun kostbare levens te sparen dan stuurt jouw commandant je 2 vakjes terug naar een strafkamp.</p> <p>Je moet kiezen tussen gruwel of liefdadigheid.</p>	<p>Je weigerde het bevel om op verkenning te gaan in een mijnenveld. Je commandant sluit je voor onbepaalde duur op in een isoleercel.</p> <p>Sla 1 beurt over en wacht dan tot een medespeler passeert om terug verder te gaan.</p>

<p>Je bent ontslagen uit het leger, maar door het jarenlange gebruik van drugs onder dwang ben je hevig verslaafd. Als je je goed wil reintegreren in de maatschappij moet je eerst en vooral van die verslaving af. Daarvoor kan je terecht in een hospitaal op een afgelegen eiland.</p> <p>Maak een boot of vliegtuig van papier en je mag 2 vakjes vooruit.</p>	<p>Na jarenlange legerdienst als kind kan je nog steeds niet lezen of schrijven. Geef tegen de volgende beurt tien woorden of begrippen (zoals 'heimwee') waar kindsoldaten volgens jou regelmatig mee te maken hebben.</p> <p>Als je slaagt mag je 2 vakjes vooruit.</p>
<p>De inwoners van jouw dorp hebben heel wat kinderen kunnen bevrijden uit de klauwen van het leger. Velen zijn echter gewond en in shock. Voor goede medische hulp en steun moeten ze naar een hospitaal op een afgelegen eiland.</p> <p>Maak een boot of vliegtuig van papier en je mag dan 2 vakjes vooruit.</p>	<p>Je bevindt je in een mijnenveld. Kijk uit waar je loopt! Gooi vijf maal met de dobbelsteen.</p> <p>Elk even getal is 1 vakje vooruit, elk oneven getal is 1 vakje achteruit.</p>
<p>Je slaagt er in uit een trainingskamp van de rebellen te ontsnappen en in je vlucht nog een andere kindsoldaat te bevrijden.</p> <p>Ga 1 vakje vooruit.</p>	<p>Je bent ingelijfd bij het leger. Op een patrouilletecht word je gebeten door een slang. Je kan niet meer verder stappen en voor je het weet is de patrouille er vandoor zonder jou. Nu je een last bent, zijn ze je liever kwijt dan rijk.</p> <p>Wacht langs de kant van de weg tot een medespeler passeert en je mag terug verder gaan.</p>

<p>Je bent gewond geraakt bij een vuurgevecht en door je patrouille als dood achtergelaten.</p> <p>Wacht tot een medespeler je passeert om terug verder te gaan.</p>	<p>Bij controle van je legeruniform was je allesbehalve in orde. Je hemd was fout geknoopt en zat vol scheuren. Je veters waren los en je had je helm niet op.</p> <p>Sla 1 beurt over.</p>
<p>Je wordt uit het leger bevrijd door een organisatie die zich inzet voor het welzijn van kindsoldaten.</p> <p>Je mag opnieuw gooien.</p>	<p>Op weg naar de markt ben je opgepakt door de militaire politie. Ze verplichten je in dienst te treden in het leger.</p> <p>Sla 1 beurt over.</p>
<p>Bij het kuisen van je geweer loste je per ongeluk een schot. Gelukkig raakte niemand gewond, maar om beter te leren opletten schrijf je het woord kindsoldaat op een blad papier van achter naar voor neer zodat het gewoon kan gelezen worden.</p>	<p>In het leger word je gedwongen drugs te gebruiken omdat je regelmatig weigert te gehoorzamen. In zo'n roes heb je, samen met andere kinderen onder invloed, een meisje aangerand en seksueel misbruikt. Eenmaal terug nuchter en helder van geest heb je hier enorm veel spijt van en laat je je vrijwillig opsluiten.</p>

<p>Na de jarenlange horror als kindsoldaat ben je opgevangen door een organisatie die zich bekommert over je welzijn. Zij zullen je heropvoeden, want door het vele geweld heb je geen besef meer van de normen en waarden van een gewone samenleving. Geef vijf regels die voor ons vanzelfsprekend zijn, maar voor een kindsoldaat vreemd aanvoelen (zoals bv. niet doden).</p> <p>Als je slaagt mag je 2 vakjes vooruit.</p>	<p>Een meisje van jouw patrouille werd onder dwang aan een vreemde man gegeven. Ze weigerde hem te gehoorzamen en wordt door hem regelmatig geslagen en seksueel misbruikt. Je bent erg bezorgd over haar en besluit haar te bevrijden. Jullie vluchten samen weg. Pas na drie kilometer ben je veilig buiten bereik van het leger. Gooi met de dobbelsteen.</p> <p>Is je getal hoger of gelijk aan 3 dan ontsnap je en mag je 2 vakjes vooruit. Zo niet word je gepakt en moet je 2 vakjes achteruit.</p>
---	--

7.6 Het Kinderrechtenspel en het Kinderrechtenkwartet

Bij het hoofdstuk over Kinderrechten kun je twee spelen behandelen, namelijk het Kinderrechtenkwartet of het Kinderrechtenspel (beiden afkomstig van <http://www.vormen.org>). Het Kinderrechtenkwartet is iets lager van niveau dan het Kinderrechtenspel en kan ook eerder als 'echte' speelvorm gebruikt worden. Het Kinderrechtenspel is iets hoger van niveau en gaat dieper in op de kinderrechten zelf.

Als leerkracht kies je het meest geschikte spel voor jouw klas. Je kunt ook de klas in twee groepen verdelen en werken in twee spelhoeken. Hieronder worden de beide spelen verder uitgelegd.

7.6.1 Het Kinderrechtenspel

Het Kinderrechtenspel hoort bij de bundel 'Opvoeden tot burgerzin: Kinderrechten' van vzw Vormen. In deze bundel vind je heel wat educatief materiaal voor een lessenreeks over kinderrechten in de tweede graad (secundair onderwijs). Je vindt de volledige bundel terug op de volgende site:

<http://www.vormen.org/LessenreeksKR2eGrSO/LessenreeksKR2eGrSO.pdf>

De inhoud van dit spel werd wat vereenvoudigd zodat het geschikt is voor BSO-leerlingen.

Doel van het spel

De leerlingen leren de inhoud van het Kinderrechtenverdrag kennen aan de hand van themakaarten. Door de themakaarten bij de juiste voorbeelden te leggen, zien ze concreet wat het Kinderrechtenverdrag inhoudt. Door de gebruikte speelvorm leren de leerlingen overigens samenwerken.

Uitleg

Het spel duurt zo'n 50 minuten en kan gespeeld worden met vier à vijf spelers. De leerkracht verdeelt de groepen. Iedere groep krijgt enkele flappen (= de groene kaarten). Op deze flappen staan artikels van het Kinderrechtenverdrag vermeld. Vervolgens krijgt elke groep een enveloppe met daarin 41 kaartjes. Op deze kaartjes staat telkens een voorbeeld dat één van de artikels uit het Kinderrechtenverdrag illustreert. De leerlingen leggen de kaartjes op de juiste plaats op de flappen. Als alle kaartjes juist liggen, komen de leerlingen een 'geheime' boodschap te weten, namelijk:

De kinderen hebben recht op vrije meningsuiting.

Zoals reeds vermeld werd: dit spel is niet zo gemakkelijk. Daarom is het misschien nuttig om eerst samen alle flappen kort te overlopen. De kaartjes op de volgende pagina staan reeds in de juiste volgorde.

Flappen en kaartjes

Definitie van 'een kind'

Onder 'kind' verstaan we iedere burger onder 18 jaar. Beslist een land (= een staat) dat je eerder meerderjarig bent, dan telt deze leeftijd als 'meerderjarigengrens'.

Drugsmisbruik

Kinderen worden beschermd tegen alle drugs.

Het behouden van identiteit

De staat respecteert de identiteit van het kind. Bv. de nationaliteit, naam en familieband.

Vrijheid van meningsuiting

Het kind heeft vrijheid van meningsuiting. Ook heeft het kind de vrijheid om informatie te verzamelen en te verspreiden.

Bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing

Kinderen moeten beschermd worden tegen alle vormen van kindermishandeling (bv. lichamelijk, psychisch en/of seksueel misbruik).

Gehandicapte kinderen

Gehandicapte kinderen hebben recht op bijzondere zorg. Deze zorg bereidt hen voor op een zelfstandig leven.

Respect voor bestaande regels

Indien er al regels bestaan over kinderen, dan geldt de regel die het het best voorheeft met het kind.

De leiding door ouders en de positieve groei van het kind

De staat is verplicht de rechten en verantwoordelijkheden van ouders en familie te respecteren. Als iets goed is voor de ontwikkeling van het kind, dan mag dit niet verboden worden.

Andere vormen van uitbuiting

Kinderen worden beschermd tegen alle vormen van uitbuiting.

Levensstandaard

Kinderen hebben recht op een goed leven. Ouders steunen hun kind hierbij. Ze zorgen ervoor dat het kind een goed leven leidt.

Het belang van het kind

Alle beslissingen die genomen worden, moeten goed zijn voor het kind. Ze worden dus genomen in het belang van het kind. Wanneer ouders niet meer voor het kind kunnen zorgen, zorgt de staat voor het kind.

Seksuele uitbuiting

Kinderen worden beschermd tegen iedere vorm van seksuele uitbuiting, zoals bv. prostitutie en kinderpornografie.

Vluchtelingenkinderen

Kinderen die vluchteling zijn, hebben recht op bijzondere bescherming. Ook als het kind zonder ouders op de vlucht is. De staat moet in dat geval de ouders opsporen.

Bescherming van kinderen buiten hun gezin

Een kind dat (even) niet in het eigen gezin leeft, heeft recht op bijzondere bescherming. Bv. het wordt in een pleeggezin geplaatst, het wordt geadopteerd of wordt in een kindertehuis geplaatst.

Naam en nationaliteit

Het kind heeft bij de geboorte recht op een naam en nationaliteit.

Vrije tijd, ontspanning en culturele activiteiten

Een kind heeft recht op vrije tijd, spel, kunst en cultuur.

De toepassing van rechten

De staat moet alles doen om de rechten van kinderen in de praktijk uit te voeren.

Overleven en ontwikkelen

Elk kind heeft recht op leven. De staat moet dit recht goed in het oog houden. De staat moet ervoor zorgen dat het kind kan overleven.

Kinderarbeid

Kinderen worden beschermd tegen uitbuiting. Bv. bescherming tegen gevaarlijk werk, bescherming tegen te lang werken, enz.

Gewapende conflicten

Kinderen worden in gewapende conflicten extra beschermd. Kinderen jonger dan 15 jaar mogen niet in het leger dienen.

Gezinshereniging

Sommige gezinnen en families worden door oorlog uit elkaar getrokken. De staat mag niemand weigeren om het land te verlaten als men een gezinslid wil opzoeken.

Adoptie

Een kind mag enkel en alleen geadopteerd worden als dit goed is voor het kind zelf.

Vrijheid van vereniging

Kinderen hebben het recht om lid van een vereniging te worden. Ook mogen ze zelf een vereniging oprichten.

Zorg voor herintegratie

Kinderen die het slachtoffer zijn van mishandeling, uitbuiting en gewapende conflicten hebben recht op bijzondere zorg.

Foltering en het 'afnemen' van de vrijheid

Een kind mag niet gemarteld of wreed gestraft worden. Een kind mag bv. niet de doodstraf krijgen. Ook mag het niet levenslang opgesloten worden. Kinderen worden niet met volwassenen opgesloten. Een kind mag enkel en alleen worden opgesloten als een bepaalde wet dit toelaat. In dat geval heeft het kind recht op contact met familie.

Bescherming van de privacy

Privacy, familie, huis en post van kinderen worden beschermd tegen vreemde mensen.

Non-discriminatie

De staat is verplicht om kinderen te beschermen tegen iedere vorm van discriminatie. De staat mag geen enkel kinderrecht schenden.

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

Een kind heeft vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Kinderen mogen dus hun eigen gedacht hebben.

Gezondheid en gezondheidszorg

Elk kind heeft recht op verzorging. Het kind heeft ook recht op goed voedsel en een dak boven z'n hoofd. Op deze manier wordt het niet ziek. Moeder en kind hebben recht op bijzondere zorg.

Onderwijs

Elk kind heeft recht op onderwijs. De staat is verplicht om het lager onderwijs te verplichten voor elk kind. De kinderen moeten op een correcte manier behandeld worden op school. Zware en strenge straffen zijn dus verboden.

Van de ouders gescheiden worden

Het kind heeft het recht om bij zijn ouders te leven. Het kind heeft ook het recht om met z'n beide ouders om te gaan (ook in het geval van een echtscheiding).

Toegang tot passende informatie

Het kind heeft het recht om informatie op te zoeken. Kinderboeken, internet, informatie in de eigen taal krijgen, enz. zijn dus zaken waar het kind recht op heeft. Het kind moet ook beschermd worden tegen ongepaste informatie.

Aanpak van jeugdmisdadigheid

Kinderen die de wet niet nageleefd hebben, hebben wel het recht op een eerlijk proces. Ook hebben ze het recht op juridische bijstand (= bv. een advocaat).

Verkoop, handel en ontvoering

Kinderhandel is verboden. Kinderen mogen dus bv. niet verkocht worden!

Periodieke herziening van een plaatsing

Soms worden kinderen voor hun eigen bestwil ergens geplaatst (bv. in een pleeggezin). Wanneer deze plaatsing niet meer nuttig is, moet het kind terug naar z'n gezin. Daarom moet de situatie van het kind af en toe gecontroleerd worden.

Doel van het onderwijs

Kinderen hebben recht op onderwijs. Dit onderwijs moet ervoor zorgen dat het kind zijn persoonlijkheid en talenten kan ontwikkelen.

Verantwoordelijkheden van de ouders

Ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen. Hun eerste zorg is het 'goede' doen voor hun kind. De staat ondersteunt de ouders hierbij. Voor kinderen van werkende ouders zorgt de staat voor kinderopvang.

Illegale overbrenging en het niet doen terugkeren

De staat neemt maatregelen om kinderontvoering te voorkomen. Wordt een kind toch ontvoerd, dan spoort de staat het kind op.

De mening van het kind

Een kind mag zijn mening uiten. De staat respecteert dit recht. Het kind mag dus over alles een mening hebben (ook over politiek).

Kinderen van minderheden of de oorspronkelijke bevolking

Een kind uit een minderheidsgroep (= dit is een groep waarvan er heel weinig mensen 'lid' zijn) heeft recht op eigen cultuur, godsdienst en taal. De Romazigeuners vormen bv. een minderheidsgroep.

Sociale zekerheid

Ieder kind heeft recht te genieten van sociale zekerheid. Dit is bv. opgenomen worden in een ziekenhuis, kinderbijslag krijgen, enz.

Jan wordt op 18 augustus 18 jaar. Hij is nu volwassen.

Door informatiesessies trachten scholen te voorkomen dat hun leerlingen verslaafd raken aan drugs (= drugspreventie).

Vijf jaar geleden verhuisde Simon naar Marokko. Hij kreeg er onmiddellijk een andere naam. Hij mocht z'n oorspronkelijke identiteit niet behouden.

<p>Als Tim zijn men<u>i</u>ng durft zeggen, wordt hij telkens het zwijgen opgelegd. Hij heeft dus geen recht op een vrije meningsuiting.</p>
<p>Elke avon<u>d</u> wordt Evelien door haar vader mishandeld. Haar vader is nu opgepakt en werd in een instelling geplaatst. Zo werd Evelien beschermd tegen mishandeling.</p>
<p>Maria is mentaal gehan<u>d</u>icapt. Ze gaat naar een speciale school waar ze toch, in de mate van het mogelijke, een aangepaste opleiding krijgt om een zo zelfstandig mogelijk leven te kunnen leiden.</p>
<p>Indien <u>e</u>r strengere regels bestaan dan die in het Verdrag, dan zijn deze strengere regels van toepassing. Men wil namelijk het beste voor het kind.</p>
<p><u>R</u>af is heel goed in tennis. Zijn ouders willen hem volledig steunen en ze willen ervoor zorgen dat hij zijn capaciteiten volledig kan ontwikkelen. Daarom willen ze hem tennissles laten volgen bij de coach van Kim Clijsters.</p>
<p>Kind<u>e</u>ren mogen op geen enkele manier worden uitgebuit.</p>
<p><u>I</u>n het zuiden van Afrika worden veel kinderen geconfronteerd met hongersnood. Ze hebben bovendien vaak niet voldoende kleding. Sommigen hebben geen dak boven hun hoofd en leven in oorlogsgebied. Hun recht op een passende levensstandaard wordt ernstig geschonden.</p>
<p>De ouders van Piet laten <u>h</u>em aan zijn lot over. De staat neemt de verantwoordelijkheid om Piet op te vangen zodat met zijn belang rekening wordt gehouden.</p>
<p>Het is oorlog in Mara's land. De rebellen vallen de dorpen binnen en mishandelen de jonge meisjes. Ook de dertienjarige Mara wordt slachtoffer. Het regeringsleger is niet sterk genoeg en kan de rebellen niet verslaan. Mara kan spijtig genoeg niet genieten van de besche<u>r</u>ming tegen seksuele uitbuiting.</p>
<p><u>A</u>bdul is gevlucht uit z'n land omdat er oorlog was. Hij is in België terechtgekomen. Daar kreeg hij als vluchtelingenkind bijzondere zorg en bescherming.</p>

<p>Op driejarige leeftijd zijn de ouders van Ria omgekomen in een auto-ongeluk. Ze werd vanaf toen in een weeshuis geplaatst en kreeg er een goede opvoeding. Ze werd dus beschermd omdat ze buiten een gewoon gezin werd opgevoed.</p>
<p>Bij mijn geboorte<u>e</u> hebben mijn ouders me Bert genoemd.</p>
<p>Na de examens wil de zestienjarige Thomas zich met zijn vrienden gaan amuseren in het jeugdhuis.</p>
<p>De regeringen die het Verdrag inzake de Rechten van het Kind ondertekenden, zijn verplicht de artikels van het Verdrag in hun wetgeving op te nemen. Deze wetten moeten ze ook naleven.</p>
<p>Annie heeft haar ouders verloren toen ze nog maar vijf maanden oud was. Ze werd toen in een weeshuis geplaatst. Op die manier kon ze toch overleven.</p>
<p>Sharif werkt in een café in New Dehli (India). Hij werkt er ongeveer 12 uur per dag en verdient 20 tot 25 roepia's per dag (= 0,50 euro per dag). Sharif is 12 jaar oud. Hij heeft recht op bescherming door de Indiase staat.</p>
<p>Wereldwijd worden zo'n 300 000 jongens en meisjes ingezet in gewapende conflicten. Ze hebben recht op bescherming!</p>
<p>Shari verliet haar land omdat er oorlog was. Haar vader en oudste broer gingen niet mee. Na de oorlog kon ze terugkomen. Het gezin was dus herenigd.</p>
<p>Jamie werd door z'n moeder afgestaan voor adoptie toen hij drie maanden was. Een paar maanden later werd hij door pleegouders geadopteerd. Ze zorgen goed voor hem.</p>
<p>Ben zit in het bestuur van een jeugdbeweging. Elke maand komen ze samen om te vergaderen over de activiteiten van volgende maand. Hij heeft dus recht op vereniging met anderen.</p>
<p>Veel ex-kindsoldaten hebben na de oorlog behoefte aan hulp om zich opnieuw aan te passen aan het normale leven.</p>

<p>Glenn <u>r</u>aakte als zeventienjarige betrokken bij autodiefstallen. Zo kwam hij terecht in de gesloten instelling “De hutten” in Mol. Daar werd hij gelukkig goed behandeld. Hij had elke dag de mogelijkheid om contact op te nemen met zijn familie. Nu is Glenn vrij en... uit de criminaliteit geraakt.</p>
<p>De vader van Mohammed (12 jaar) stuurt hem <u>b</u>rieven van het front. Telkens wanneer Mohamed ze opent, merkt hij dat ze al eens werden opgedaan.</p>
<p>Net zoals <u>J</u>ef, hebben Mohammed, Ali, Neymar en Tracey kinderrechten.</p>
<p><u>D</u>e klasgenoten van Achmed sluiten hem uit omdat hij een Jood is. Het recht op vrijheid van godsdienst wordt hem ontnomen. De wet geeft hem wel recht op vrijheid van godsdienst.</p>
<p>Sep werd als peuter nooit ingeënt <u>o</u>mdat zijn ouders te ver van het gezondheidscentrum woonden. Nu is Sep 8 jaar en heeft hij kinderverlamming.</p>
<p>In Niger gaat <u>s</u>lechts 40 % van de kinderen naar school. De overige 60 % van de kinderen zou echter ook naar school moeten kunnen...</p>
<p>In 1999 <u>z</u>ijn de ouders van Kevin gescheiden. Hij mag van z’n vader z’n moeder niet meer zien.</p>
<p>Sofie is 11 jaar en ze wil graag een horrorfilm zien. Van de persoon in de videotheek mag ze wel een film lenen, maar niet de horrorfilm die ze wil... Sofie heeft dus toegang tot informatie, maar ze wordt wel beschermd tegen ongepast beeldmateriaal.</p>
<p>Jef is 15 <u>e</u>n wordt beschuldigd van brandstichting. Vrijdag verschijnt hij voor de jeugdrechtbank, waar hem hopelijk een eerlijk proces te wachten staat.</p>
<p>In Zuid-Oost-Azië lopen kinderen veel risico om in de handen van kinderhandelaars terecht te komen. Ze worden zomaar <u>m</u>eegenomen. Daarna worden ze meestal doorverkocht.</p>
<p>Joke ligt al <u>s</u>inds acht maanden in het ziekenhuis: ze lijdt aan een zeldzame kanker. Joke heeft recht op een goede verzorging. Om na te gaan of ze wel zo goed mogelijk verzorgd wordt, moet haar behandeling regelmatig herzien worden.</p>

Door naar school te gaan, krijgen kinderen de kans om zichzelf en hun talenten te ontwikkelen.

Dries wordt thuis helemaal aan z'n lot overgelaten. Zijn ouders kijken niet naar hem om, met andere woorden: ze nemen niet de verantwoordelijkheid om voor hem te zorgen.

Fourniret (= een crimineel) heeft een aantal meisjes gekidnapt. Deze zijn ofwel nog vermist ofwel zijn ze omgekomen. De regering doet alle moeite om de vermiste meisjes nog terug te vinden.

Bij de scheiding van de ouders van Tom heeft hij zelf mogen kiezen bij wie hij ging wonen. Er werd dus rekening gehouden met zijn mening.

Hassan is een vijftienjarige moslim die nu samen met zijn ouders en twee oudere broers in België woont. Ook al woont hij nu in België, toch heeft hij het recht om zijn eigen taal te gebruiken en zijn eigen cultuur en godsdienst te beleven.

Kinderen hebben het recht op een goede opvoeding en verzorging. Om dit mogelijk te maken, krijgen de ouders kinderbijslag van de staat (= sociale zekerheid).

7.6.2 Het Kinderrechtenkwartet

Dit kwartet werd gemaakt door vzw Vormen. Het hoort o.a. bij de bundel 'Recht in de roos' (derde graad lager onderwijs). Het kwartet vind je ook terug op de volgende site:

<http://www.vormen.org/downloads/KinderrechtenKwartet.pdf>

Doel van het spel

De kinderen leren samenwerken en overleggen. Ondertussen leren ze aan de hand van enkele afbeeldingen iets bij over kinderrechten. Een nabespreking zorgt ervoor dat de leerlingen concrete voorbeelden krijgen bij hun kwartetkaarten.

Uitleg

Elk kwartetspel wordt door vier spelers gespeeld. Een speler schudt de kaarten en deelt ze uit. De speler die de kaarten schudt, mag beginnen. Door te overleggen, verzamelen de spelers vier kaarten van eenzelfde recht (bv. het recht op onderwijs). Wanneer een speler een kaart moet afgeven, zegt hij kort wat er op de afbeelding staat. Indien een leerling vier kaarten van hetzelfde recht heeft, meldt hij dit en legt hij deze kaarten opzij.

Het spel eindigt wanneer alle kwartetten gevormd zijn. De speler met de meeste kwartetten wint het spel. Zorg ook voor een korte nabespreking, bv. wat denken de leerlingen dat al deze rechten concreet inhouden?

Kwartetkaarten (zie volgende pagina)

Kinderrechten

KWARTETSPEL

KINDERRECHTEN KWARTETSPEL

SPELREGELS

Te spelen met 4 personen.

- Schud de kaarten en verdeel ze.
- Beslis wie van de vier mag beginnen.
- Wie begint vraagt aan één van de 3 anderen een kaart van één van de kwartetten.

Bijvoorbeeld: "Mag ik van jou kaart 4 hebben van het 'recht op spel'?" (kaart 4 is te herkennen aan de 4 pictogrammen bovenaan).

- Als de andere deze kaart heeft, moet hij/zij die afgeven. Hij/zij zegt kort welke afbeelding op de kaart staat. Daarna mag de eerste speler verder vragen.
- Indien de andere de kaart niet heeft, is het zijn/haar beurt om te vragen.
- Wie alle kaarten van een kwartet heeft, zegt dit en legt het kwartet opzij.
- Het spel eindigt als alle kwartetten gevormd zijn en er geen losse kaarten over blijven.
- Wie dan de meeste kwartetten heeft is de winnaar van het spel.

KINDERRECHTEN KWARTETSPEL

GEBRUIKSAANWIJZING

- Print of kopieer op licht karton (120 g of meer).
- Voor elke 4 spelers heb je een volledig stel kaartjes nodig.
- Voor een meer duurzaam resultaat kan je de bladen plastificeren (of lamineren).
- Knip de afzonderlijke kaartjes uit langs de voorziene hulplijntjes.
- Verzamel de kaartjes. Steek de 'voorpagina' vooraan, daarachter het kaartje met de spelregels. Het kaartje met de gebruiksaanwijzing is dan niet noodzakelijk meer.
- Het kaartje met logo en adres van VORMEN vzw is als laatste kaartje bedoeld.

Dit kwartet spel hoort bij

'Recht-in-de-roos',

handleiding voor kindrechteneducatie in de derde graad van het lager onderwijs.

Je vindt er ook aanwijzingen voor de nabespreking ervan.

VORMEN vzw
Lange Gasthuisstraat 29
2000 Antwerpen

Tel.: 03/293 82 15

mensenrechteneducatie@vormen.org

Elk kind heeft recht ...

... op een eigen mening
en op inspraak

Elk kind heeft recht ...

... op een eigen mening
en op inspraak

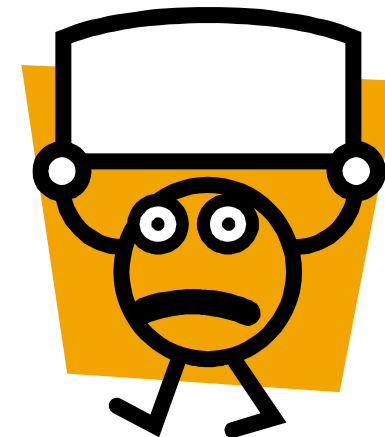
Elk kind heeft recht ...

... op een eigen mening
en op inspraak

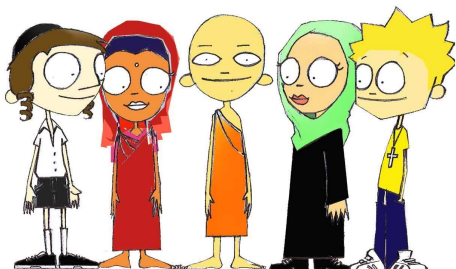
Elk kind heeft recht ...

... op een eigen mening
en op inspraak

Elk kind heeft recht ...

... op een eigen geloof en cultuur

Elk kind heeft recht ...

... op een eigen geloof en cultuur

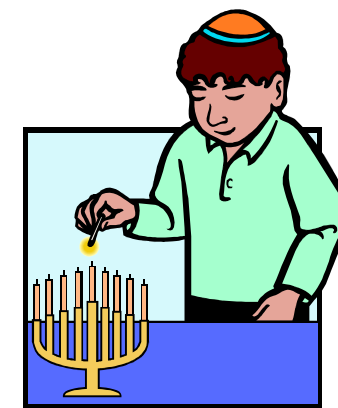
Elk kind heeft recht ...

... op een eigen geloof en cultuur

Elk kind heeft recht ...

... op een eigen geloof en cultuur

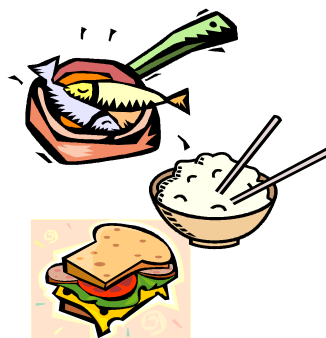
Elk kind heeft recht ...

... op gezonde voeding, water, kleding en onderdak

Elk kind heeft recht ...

... op gezonde voeding, water, kleding en onderdak

Elk kind heeft recht ...

... op gezonde voeding, water, kleding en onderdak

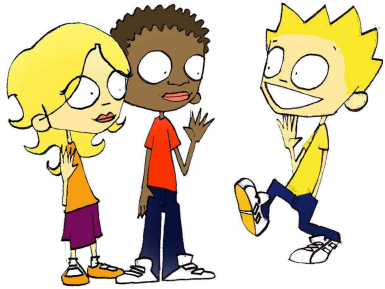
Elk kind heeft recht ...

... op gezonde voeding, water, kleding en onderdak

Elk kind heeft recht ...

... om samen te komen met anderen

Elk kind heeft recht ...

... om samen te komen met anderen

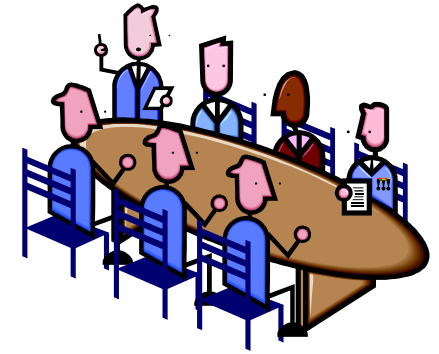
Elk kind heeft recht ...

... om samen te komen met anderen

Elk kind heeft recht ...

... om samen te komen met anderen

Elk kind heeft recht ...

... op veiligheid en bescherming

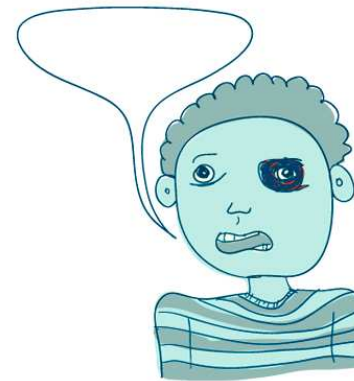
Elk kind heeft recht ...

... op veiligheid en bescherming

Elk kind heeft recht ...

© iStockphoto.com/Jayesh

... op veiligheid en bescherming

Elk kind heeft recht ...

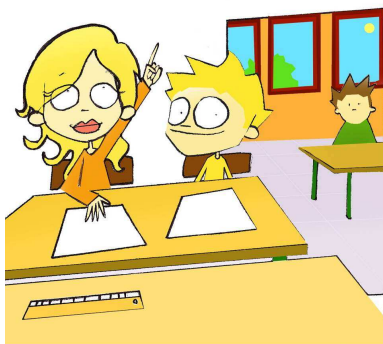

© iStockphoto.com/CO_2

... op veiligheid en bescherming

Elk kind heeft recht ...

... op onderwijs en informatie

Elk kind heeft recht ...

... op onderwijs en informatie

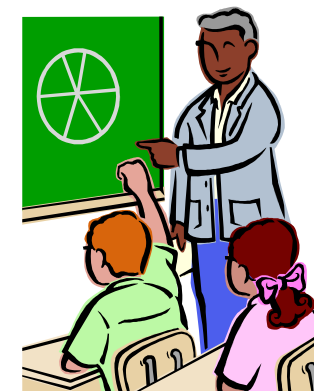
Elk kind heeft recht ...

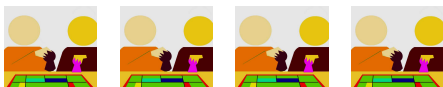
... op onderwijs en informatie

Elk kind heeft recht ...

... op onderwijs en informatie

Elk kind heeft recht ...

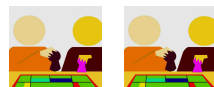
... op spel en vrije tijd

Elk kind heeft recht ...

... op spel en vrije tijd

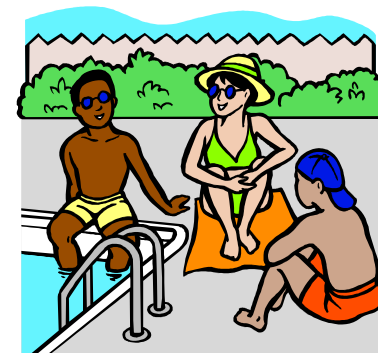
Elk kind heeft recht ...

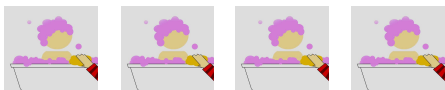
... op spel en vrije tijd

Elk kind heeft recht ...

... op spel en vrije tijd

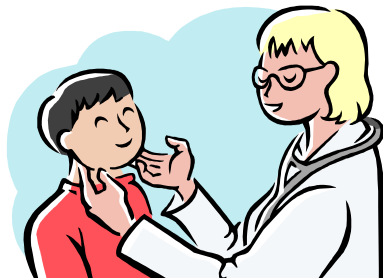
Elk kind heeft recht ...

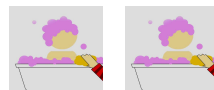
... op zorg

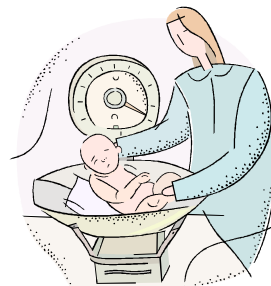
Elk kind heeft recht ...

... op zorg

Elk kind heeft recht ...

... op zorg

Elk kind heeft recht ...

... op zorg

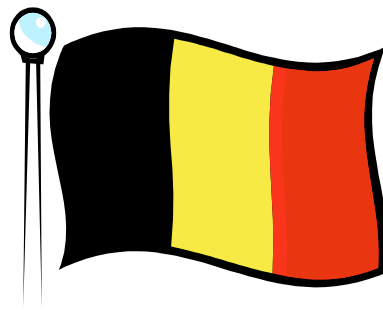
Elk kind heeft recht ...

... op een naam en een nationaliteit

Elk kind heeft recht ...

... op een naam en een nationaliteit

Elk kind heeft recht ...

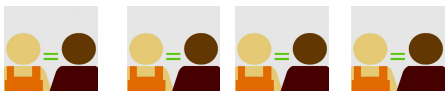
... op een naam en een nationaliteit

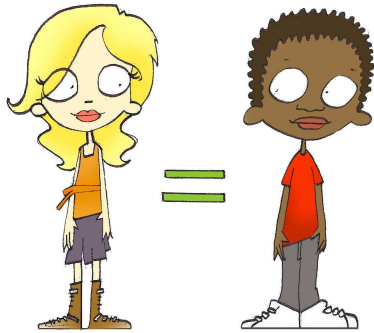
Elk kind heeft recht ...

... op een naam en een nationaliteit

Elk kind heeft recht ...

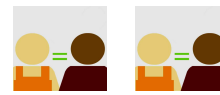
... op een gelijke behandeling

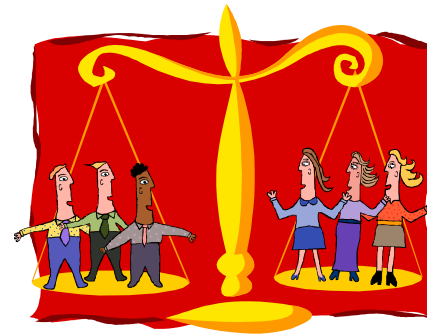
Elk kind heeft recht ...

... op een gelijke behandeling

Elk kind heeft recht ...

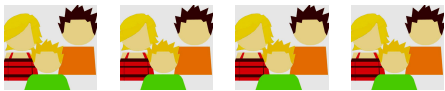
... op een gelijke behandeling

Elk kind heeft recht ...

... op een gelijke behandeling

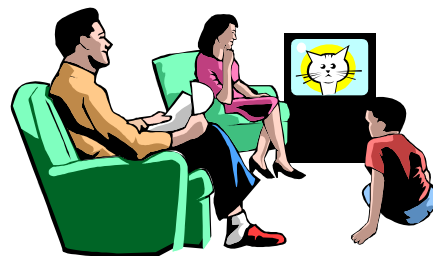
Elk kind heeft recht ...

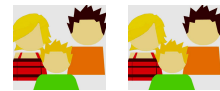
... om bij de eigen familie te zijn

Elk kind heeft recht ...

... om bij de eigen familie te zijn

Elk kind heeft recht ...

... om bij de eigen familie te zijn

Elk kind heeft recht ...

... om bij de eigen familie te zijn

Elk kind heeft recht ...

... op aangepaste verzorging bij ziekte of handicap

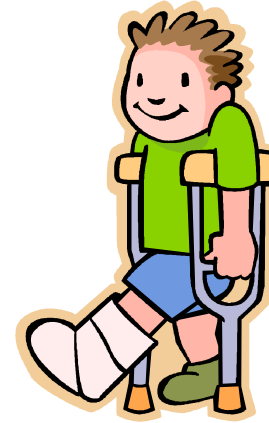
Elk kind heeft recht ...

... op aangepaste verzorging bij ziekte of handicap

Elk kind heeft recht ...

... op aangepaste verzorging bij ziekte of handicap

Elk kind heeft recht ...

... op aangepaste verzorging bij ziekte of handicap

Elk kind heeft recht ...

... op een privé-leven

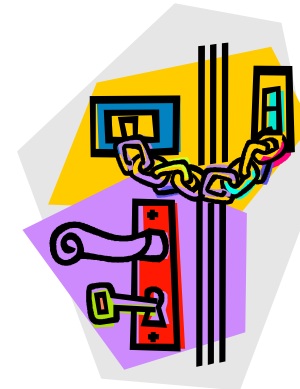
Elk kind heeft recht ...

... op een privé-leven

Elk kind heeft recht ...

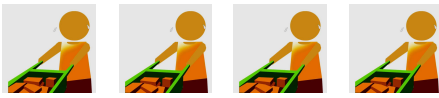
... op een privé-leven

Elk kind heeft recht ...

... op een privé-leven

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen uitbuiting

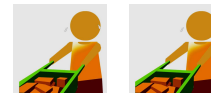

Elk kind heeft recht ...

© Wereldmediatheek, Peter Boets

... op bescherming tegen uitbuiting

Elk kind heeft recht ...

© iStockphoto.com/gautier075

... op bescherming tegen uitbuiting

Elk kind heeft recht ...

© VORMEN vzw

... op bescherming tegen uitbuiting

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen onwettige opsluiting

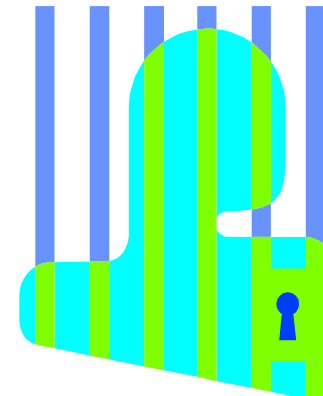
Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen onwettige opsluiting

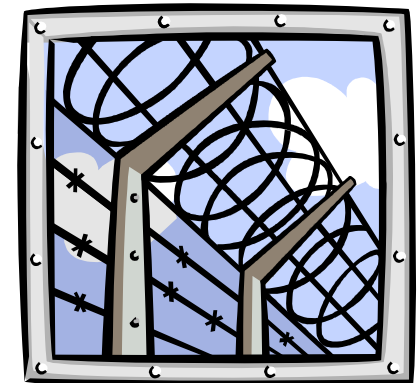
Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen onwettige opsluiting

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen onwettige opsluiting

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen oorlog

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen oorlog

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming tegen oorlog

Elk kind heeft recht ...

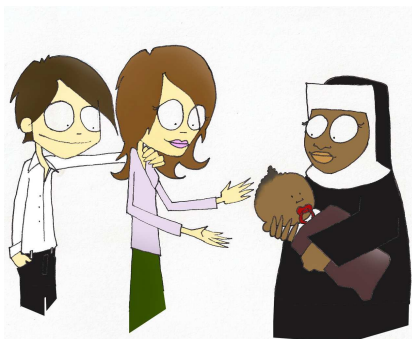

©commons.wikimedia.org/wiki/Image:Mirage2000D_3-3_Ardennes.jpg

... op bescherming tegen oorlog

Elk kind heeft recht ...

... op bescherming bij adoptie

Elk kind heeft recht ...

© iStockphoto.com/perkmeup

... op bescherming bij adoptie

Elk kind heeft recht ...

© iStockphoto.com/bijlexmom

... op bescherming bij adoptie

Elk kind heeft recht ...

©commons.wikimedia.org/wiki/Image:Freundinnen.jpg

... op bescherming bij adoptie

KATHO

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN
ASSOCIATIE K.U. LEUVEN VZW

departement Lerarenopleiding – RENO

Sint-Jozefstraat 1 – 8820 TORHOUT

tel 050 23 10 30

fax 050 23 10 40

reno@katho.be

www.katho.be/reno

